

GAD

GENÇLİK | araştırmaları dergisi

JOURNAL OF YOUTH RESEARCH

SAYI
22 | Yıl:2020 Cilt:8

**GENÇLİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ /
JOURNAL OF YOUTH RESEARCH**

Cilt/Volume: 8

Sayı/Number: 22

Aralık/December 2020

Yayın Dili

Türkçe/İngilizce

ISSN 2147-8473

Gençlik Araştırmaları Dergisi ulusal hakemli bir dergidir. Yayımlanan makalelerin sorumluluğu yazarına/yazarlarına aittir.

Journal of Youth Research is the official peer-reviewed, national journal of the Ministry of Youth and Sports of Turkish Republic. Authors bear responsibility for the content of their published articles.

**T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı ve
Gençlik Araştırmaları Dergisi Adına
İmtiyaz Sahibi/Owner**

Dr. Mehmet Ata Öztürk

Genel Koordinatör/General Coordinator
Mehmet Dinç

Yazı İşleri Müdürü/

General Publication Director

Suat Tayfun Topak

**Gençlik Araştırmaları Dergisi
ULAKBİM TR DİZİN'de
(Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanında)
Sorgulanmaktadır.**

Editör/Editor

Dr. Mehmet Fatih Köse

Yayın Kurulu/International Editorial Board*

Abdullah Topcuoğlu / Selçuk Üniversitesi

Aylin Görgün Baran / Hacettepe Üniversitesi

Besim Fatih Dellaloğlu / Sakarya Üniversitesi

Ertan Özensel / Selçuk Üniversitesi

Eugene Kennedy / Louisiana State University

Hakan Dulkadiroğlu / Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

İhsan Sezal / TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

İsmail Coşkun / İstanbul Üniversitesi

Kadir Canatan / İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

Mazhar Bağlı / Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi

Mehmet Akif Aydın / İstanbul Medipol Üniversitesi

Mehmet Eskin / Adnan Menderes Üniversitesi

Süleyman Seyfi Öğün

Şeref Ateş / Sakarya Üniversitesi

Yasin Aktay

Yakup Bilgili / Florida State College

***İsme göre alfabetik sırada/**

In alphabetical order by name

Yayın Koordinatörü/Broadcast Coordinator
Suat Tayfun Topak

Tasarım Dizgi ve Uygulama/Graphic Design
Bilal Said Doğrusöz

Mizanpaj/Proofreading
Bilal Said Doğrusöz

Yayın Türü/Type of Publication
Yaygın Süreli Yayın/Peer Reviewed Academic Journal

Yayın Periyodu/Publishing Period
Dört ayda bir (Nisan, Ağustos, Aralık aylarında)
yayımlanır/Three times a year (April, August,
December)

Ankara - Aralık 2020/Ankara December 2020

Dergi Atf Adı/Journal Name
Gençlik Arş. Derg./Journal of Youth Research

Yönetim Yeri/Management Location
T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
Eğitim, Araştırma ve Koordinasyon
Genel Müdürlüğü
Örnek Mahallesi, Oruç Reis Caddesi No:13
Altındağ, Ankara Telefon: 444 0 472
e-mail: genclikarastirmalari@gsb.gov.tr
web: <http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr>

İçindekiler *Table of Contents*

İNCELEME / ARAŞTIRMA

Gençlerde Ekonomi Okuryazarlığı Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma <i>A Research On Determining The Economic Literacy Levels Of Youth</i> <i>Ufuk Bingöl & Fatih Ayhan</i>	05 27
---	----------

İNCELEME / ARAŞTIRMA

Gençler İçin Sistematik Bir Akran İlişki Modeli Olarak Mentörlük <i>Mentoring as a Systematic Peer Relationship Model for Teens</i> <i>Hacer Subaşı & Nadire Gülçin Yıldız</i>	32 47
--	----------

İNCELEME / ARAŞTIRMA

Z Kuşağı Tüketicilerin Kişilik Özellikleri ve Bilinçli Tüketim Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi <i>Investigation Of The Relationship Between Personality Traits And Conscious Consumption Tendencies Of Generation Z Consumers</i> <i>Rafet Beyaz</i>	51 70
--	----------

İNCELEME / ARAŞTIRMA

Rekreasyon Bölümü Öğrencilerinin Kariyer Planlama Stratejileri <i>Career Planning Strategies of Student in Department of Recreation</i> <i>Kubilay Öcal & Mehmet Bayansalduz</i>	76 93
--	----------

İNCELEME / ARAŞTIRMA

Atletizm Sporcularının Algıladıkları Antrenör Davranışlarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi <i>Multivariable Investigation of How Track and Field Athletes' Perceive their Coaches' Behaviors</i> <i>Ahmet Yapar & Şakir Serbes</i>	98 110
---	-----------

İNCELEME / ARAŞTIRMA

Devasa Çok Oyunculu Çevrimiçi Rol Yapma Oyunlarının Takım Çalışma ve Problem Çözme Becerilerine Etkisi <i>The Effect of Massively Multiplayer Online Role-Playing Games on Teamwork and Problem-Solving Skills</i> <i>Asil Ali Özdoğru & Mehmet Yunus Gökalp & Hümeyra Kuşçu</i>	114 131
--	------------

İNCELEME / ARAŞTIRMA

Türkiye'de Rekreasyon Birimi Yapılanması İçin Sektör Değerlendirmesi <i>Sector Evaluation For Establishing Recreational Bodies In Turkey</i> <i>Sefa Şahin Birol & Elif Aydın</i>	136 143
---	------------

Yazarlara Notlar

Notes for Writers

148

150

Copyright © 2020 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>
 Gençlik Araştırmaları Dergisi • Aralık 2020 • 8(22) • 5-26

ISSN 2147-8473
 Başvuru | 09 Haziran 2020
 Kabul | 01 Ekim 2020

Gençlerde Ekonomi Okuryazarlığı Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma

*Ufuk Bingöl**
*Fatih Ayhan***

Öz

Toplumunu oluşturan bireyler günlük faaliyetlerinde ekonomi bilgisine ihtiyaç duymaktadır. Ekonomi bilgisinin oluşturulması ise bireysel ilgi, araştırma ve alınan ekonomi ders geçmişine bağlıdır. Ekonomi bilgisinin geliştirilmesi ekonomi okuryazarlığı düzeyinin artırılması ile ilişkilidir. İlgili literatürde genellikle ekonomi okuryazarlığı düzeyi yüksek bireylerin ekonomik kararları daha rasyonel verebildikleri ve ekonomi olaylarında daha isabetli hesaplamalar yapabildiği kabul edilmiştir.

Bu çalışmada Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi öğrencileri üzerinde demografik değişkenler, ekonomi olaylarına ilgi ve ekonomi eğitiminin, ekonomi okuryazarlığı düzeyleri üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Çalışmada Gerek ve Kurt (2011) tarafından geçerlilik ve güvenilirlik testleri yapılmış olan 34 maddelik ekonomi okuryazarlığı ölçeği uygulanmıştır. Ekonomi okuryazarlığının alt boyutları olan ekonomi bilgisi, ekonomik rasyonellik, sosyoekonomik yansımalar ve bireysel ekonomi planlama faktörleri ile değişkenler arasındaki ilişki ortaya konulmuştur.

Araştırma sonuçlarına göre cinsiyet, gelir değişkeni ve alınan ekonomi dersi sayısı; ekonomi bilgisi ve ekonomik akılcılık anlamlı olarak etkilenmektedir. Bu sonuçlarla erkeklerde ekonomi bilgisi ve ekonomik akılcılığı olumlu etkilenmektedir. Gelir değişkeni ekonomi bilgisi ve ekonomik akılcılığı anlamlı şekilde pozitif etkilenmektedir. Ekonomi haberlerini takip sıklığı ile ekonomik rasyonelite üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular ekonomi eğitiminin ekonomi okuryazarlığının artırılması için önemli bir araç olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuçlar daha bilinçli ve doğru ekonomik kararların alınabilmesi için toplumda ekonomi okuryazarlığı düzeyinin artırılmasının önemli olduğu doğrulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomi Okuryazarlığı, Ekonomi Bilgisi, Rasyonel Seçim, Ekonomi Eğitimi, Faktör Analizi.

* Dr. Öğr. Üyesi, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Manyas M.Y.O., Yönetim ve Organizasyon Bölümü, Balıkesir, ubingol@bandirma.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1834-842X

** Doç. Dr., Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Balıkesir, fayhan@bandirma.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7447-5506

Abstract

Every individual of a society needs a certain degree of economic knowledge in their daily activities. The ability to create economic knowledge depends on individual interest, research, and the history of economics lectures one has taken. The development of economic knowledge is associated with increasing economic literacy. In the related literature, it is generally accepted that individuals with high economic literacy are able to calculate economic events more accurately and make economic decisions more rationally.

This study investigates the impact of demographic variables, interest in economic issues, and economics education on economic literacy levels of Bandırma Onyedü Eylül University students. We employed the 34-item Economic Literacy Scale, whose validity and reliability has been confirmed by Gerek and Kurt (2011). The relationship between economic knowledge, economic rationality, socioeconomic reflections, individual economic planning factors and variables, all of which are the sub-dimensions of economic literacy, were revealed.

The findings of the research found that gender, income variable, and number of economics courses taken significantly affected students' economic knowledge and economic rationality. Male students' economic knowledge and economic rationality were more positively affected than female students. Income level was also found to have a significant effect on economic knowledge and economic rationality. We determined that the frequency of following economic news affected economic rationality. The findings revealed that economic education is an important tool in increasing economic literacy throughout society. These results indicate that an increase the level of economic literacy at the societal level will be effective in people's making more informed and correct economic decisions.

Keywords: Economic Literacy, Economic Knowledge, Rational Choice, Economic Education, Factor Analysis.

1. Giriş

İktisat bilimi, toplumu oluşturan kesimleri birey, hanehalkı, firma, hükümet ve dış ticaretle uğraşanlar olarak gruplandırmaktadır. Bu kesimlerin almış olduğu kararlar ülkenin üretim düzeyini belirlemektedir. Harcamalar yöntemi ile milli gelirin hesaplanmasında bu kesimlerin yapmış olduğu harcamalar ülkenin toplam üretimini oluşturmaktadır.

$$Y = C + I + G + NX \quad (1)$$

Milli gelir özdeşliğine göre hanehalkı ve bireylerin tüketim harcamaları (C), firmaların yatırım harcamaları (I), hükümet harcamaları (G) ve dış ticaretle uğraşanların net dış ticaret gelirinin (NX) toplamı 1 numaralı denklikte de görüldüğü gibi ülkenin harcamalar yöntemi ile üretim düzeyini vermektedir.

$$Y = C + S \quad (2)$$

Toplumdaki en temel ekonomik ajan olan birey ve hanehalkı 2 numaralı denklikteki gibi gelirini tüketim (C) ve tasarruf (S) olarak harcamaktadır. Böylelikle 3 numaralı denklikte

görüldüğü gibi tüketime ayrılacak vergilerin (T) düşülmesinin ardından harcanabilir gelir (Yd) vermektedir. Harcanabilir gelir ise tüketim harcamalarının temel belirleyicisidir.

$$Yd = Y - T \text{ ve } C = f(Yd) \quad (3)$$

Milli gelirin harcamalar yöntemi ile hesaplanmasında görüldüğü gibi birey ve hane halkının harcanabilir gelirlerini tüketim ve tasarruf olarak paylaşırması toplam milli gelir düzeyinin ne seviyede olacağını belirlemektedir. Bireylerin tüketim ve tasarruf kararlarını doğru ve rasyonel biçimde gerçekleştirmesi hem bireysel refah hem de ülke refahı için önem taşımaktadır. Bu kararların rasyonel biçimde verilmesini etkileyecek temel unsur ekonomi okuryazarlığı seviyesidir. Ekonomi okuryazarlığı düzeyinin artması ekonomiye ilişkin kararları daha isabetli ve rasyonel biçimde verilmesine olanak sağlayacaktır. Bu nedenle literatürde yaygın olarak ekonomi okuryazarlığı düzeyini artıracak eğitimlerin eğitim programlarına dahil edilmesinin önem taşıdığı vurgulanmaktadır. Ekonomi bilgisinin temelini oluşturacak ekonomi okuryazarlığı yalnızca iktisat/ekonomi programlarını ilgilendirmemektedir. Her ne kadar ekonomi/iktisat uzmanları şirketlerin finans, yatırım ve fon yönetimi gibi önemli kararlar alacak meslekleri icra etseler de iş dünyasında her alandan mezunların girişimci, yatırımcı ve fon yöneticisi olabilmektedirler. Bu nedenle bütün toplumun ekonomi okuryazarlığını artıracak önlemlerin alınması, yatırım-tüketim-tasarruf kararlarının daha doğru alınmasını ve ekonomiye ilişkin olayların ve göstergelerin daha doğru biçimde yorumlanarak, kararların daha isabetli alınmasını sağlayacaktır.

Bu çalışmada, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi öğrencileri örnekleminde ekonomi okuryazarlığı düzeyi üzerinde etkili olan demografik faktörlerin yanında alınan ekonomi eğitiminin etkisi, gelir düzeyi, ekonomiye ilgi, takip sıklığı gibi faktörler Gerek ve Kurt (2011) tarafından geçerlilik ve güvenilirlik testi yapılmış ölçek kullanılarak dört ayrı alt boyut ile tespit edilmeye çalışılacaktır. Gelecekte işgücü, girişimci, yatırımcı ve işveren olacak kesimi oluşturan bugünün gençlerinin ekonomi okuryazarlığı düzeyinin tespit edilmesi önem taşımaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde ekonomi okuryazarlığına ilişkin kavramsal çerçeve tartışılacak, üçüncü bölümde ise konuya ilişkin yapılmış çalışmaların literatür özeti sunulacak ve son bölümde ise istatistiksel ampirik analiz sonuçları sunulacaktır.

2. Kavramsal Çerçeve

Ekonomi okuryazarlığı en genel anlamda, ekonomiye ilişkin gelişmeleri ve ekonomik olayların sonuçlarının doğru yorumlanarak göstergelerin doğru anlamlandırılması ile birlikte bireylerin daha sağlıklı ve etkin biçimde karar almasına fırsat sunmaktadır (Gerek ve Kurt, 2008: 4).

Ekonomi okuryazarlığı, bireysel kararların ve kamusal politikaların sonuçlarının doğru biçimde analiz edilmesi, belirlenmesi ve değerlendirilmesini ifade etmektedir. Ekonomi okuryazarlığı; bireylerin sınırlı kaynaklar nedeniyle karşı karşıya kaldıkları temel kısıtlılıkları ve bireylerin karşılaştıkları seçenekler arasında tercih yapma ve diğer seçenekten

vazgeçmenin maliyeti ile karşı karşıya olmalarını içermektedir. Bunun yanında piyasanın nasıl çalıştığını ve insanların ve ulusların birbirleriyle ekonomik etkileşimleri ve bağımlılıkları nedeniyle katlanmak zorunda kalacakları fayda ve maliyetleri de kapsamaktadır (Dupont ve Nutvig, 2007:2).

Bireyler; ekonomiye ilişkin enflasyon, para, kredi ve faiz oranı gibi kavramlara ilişkin genel bilgiye ekonomi okuryazarlığı ile sahip olurken, bu bilgilerin uygulanması ve ortaya çıkaracağı sonuçlar hakkında öngörü sağlaması mümkün olmaktadır (Oanea ve Dornean, 2012: 114).

North Central Regional Educational Laboratory (NCREL) tarafından ekonomi okuryazarlığı; ekonomik sorunları, fayda ve maliyetleri ile alternatiflerinin belirlenmesi, ekonomik göstergeleri analiz ederek sonuçlarını kestirebilmeyi ve kamusal ekonomik politika değişikliklerini gözlemleyebilme yeteneklerini içerdiği belirtilmektedir. Bireylerin ekonomi okuryazarlığı düzeyi arttıkça (Akt.: Gerek ve Kurt, 2011:61);

- * Fayda-maliyet analizi ile kıt kaynakların etkin kullanımı konusunda rasyonel davranma düzeylerinin artacağı,
- * Satın alma davranışında farklı seçenekleri fayda-maliyet analizi yaparak daha doğru seçeneklere yöneleceği,
- * Ekonomide rekabetin, kıtlığın ve bolluğun arz-talep dengesini ve dolayısıyla fiyat düzeyini nasıl etkileyeceğine ilişkin bilişsel düzeyi artıracacağı,
- * Ekonomiye ilişkin özel ve kamusal kuruluşların etkilerini anlayabileceği,
- * Risk, yatırım, işsizlik, enflasyon, faiz oranı ve gelir dağılımı gibi temel ekonomik göstergeleri anlayabileceği,
- * Kamu politikalarının fayda-maliyetleri ile hangi kesimleri etkileyeceğini,
- * Ekonomik faaliyetlerde girişimcilerin ve işletmelerin katkılarının anlaşılmasına katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

3. Literatür Araştırması

Literatürde yapılan çalışmalar genel olarak göz önüne alındığında; bazı çalışmalarda belli grupların (öğrencilerin, meslek grubunun vs.) ekonomik okuryazarlığı düzeyi tespit edilirken, bazı çalışmalarda ekonomi okuryazarlığı düzeyinin ekonomik göstergeler üzerindeki etkileri, bazı çalışmalarda girişimcilik üzerine etkisi, bazı çalışmalarda ise kadın girişimciliğine etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Literatürde yapılan çalışmalara ilişkin özet bilgiler çalışmanın ilerleyen bölümlerinde sunulmuştur.

Ekonomi okuryazarlığı bilgisi bireyler tarafından hayatın her aşamasında kullanılmaktadır. Bu bilgi emeklilik planlarından, eğitim kararlarına, tasarruflardan tatil planlamasına, konut

yatırımından araç kredisi kullanımına kadar birçok seçimin en isabetli biçimde yapılması ekonomi okuryazarlığı bilgisinden faydalanmayı gerekli kılmaktadır (Lusardi ve Mitchell, 2014:7-8).

Serbest piyasa ekonomisi sistemindeki hızlı gelişim ve değişim bireylerin ani ve doğru kararlar vererek, akıllı tercihler yapmak zorunda bırakmaktadır. Piyasadaki mal ve hizmetlerin artan sayısı, üreticiler arasındaki rekabet etmeyi gerektirirken, tüketiciler açısından ise yetersiz bilginin doğuracağı belirsizlik nedeniyle tercih yapmaları konusunda problem yaşamalarına sebep olabilecektir (Walsh ve Mitchell, 2005). Ekonomi okuryazarlığı düzeyinin artırılması sayesinde hem tüketici hem de üreticiler kararlarında en başarılı tercihler yapma imkânına kavuşabileceklerdir.

Walstad ve Soper (1988) üniversite eğitimi sırasında ekonomi dersi alan bölüm öğrencilerin ekonomi okuryazarlığının bu dersleri almayan bölüm öğrencilerine göre daha yüksek okuryazarlık düzeyine sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Benzer biçimde Wood ve Doyle (2002) eğitilmiş bireyler ve ekonomi okuryazarlığı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu savunmaktadır.

Rivlin (1999) ekonomi bilgisi olmadan ve temel ekonomik kavramları anlamadan ekonomik faaliyetlerin yürütülmesi, yanlış kararlar verme olasılığını artıracaklarını belirtmiştir. Birey ve hane halkı olarak çoğu toplumda genellikle en temel ekonomik kavramların anlaşılması ve ekonomik problemlerin çözülme düzeyinin düşük olduğu bilinmektedir. Bu aksaklıkların giderilmesinde ekonomi okuryazarlığının artırılması çözüm yolu olabilecektir. Bu nedenle bireylerin ekonomi bilgisini anlaması ve yaşam standartlarını iyileştirecek şekilde bu bilgiyi en rasyonel biçimde kullanması için bir fırsat sunmaktadır.

Walstad (2001) ekonomi okuryazarlığının geliştirilmesi için lise eğitiminin çok önemli olduğunu belirtmiştir. Yine Walstad ve Rebek (2001) üniversite öğrencilerinde ileri düzeyde ekonomi dersleri verilmesinin ekonomi okuryazarlığının geliştirilmesi üzerinde çok önemli etki yaptığını ileri sürmüşlerdir.

Walstad ve Rebek (2002) üniversite düzeyinde en az bir ekonomi dersi alan yetişkinlerin ekonomi okuryazarlığı üzerinde anlamlı pozitif etki yaptığı ve ekonomik anlamda ise %10 artış sağlayacağını tahmin etmişlerdir.

Wood ve Doyle (2002) ABD'de yedi büyük firmada çalışan 1001 birey üzerinde yaptıkları araştırmada, bireylerin ekonomi okuryazarlığı düzeyinin artırılabilmesi için üniversite eğitimi sırasında ekonomi eğitimlerinin artırılması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca geliri yüksek olanlarla erkeklerin ekonomi okuryazarlığı düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit edilmiştir.

Lusardi ve Mitchell (2006) ekonomi okuryazarlığı düzeyinin düşük olması bireysel yatırım ve tasarruflara engel olurken, bireylerin ilerleyen dönemlerde ekonomik darboğazlar yaşamasına yol açacağını ortaya koymuşlardır.

Jappelli (2010) 1995-2008 dönemi için 55 ülke üzerinde yapmış olduğu makroekonomik göstergeler ile ekonomi okuryazarlığı ilişkisini inceledikleri panel analiz sonucuna göre beşeri sermaye göstergeleri ile ekonomi okuryazarlığı arasında pozitif ilişki tespit etmiştir. Araştırma bulguları ekonomi okuryazarlığı ile bireylerin ekonomik ve finansal yetenekleri arasında pozitif ve anlamlı ilişki olduğunu doğrulamıştır. Ayrıca daha gelişmiş sosyal güvenlik sistemlerine sahip ülkelerin vatandaşlarının daha düşük ekonomi okuryazarlığına sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Grimes vd. (2010) ABD'de 1456 kişi üzerinde telefon üzerinden yapmış oldukları araştırmada ekonomi eğitimi ile ticari bankaların finansal servisleri kullanımı üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Sonuçlar ekonomi dersi alanların banka kullanımını artırdığı ortaya konulmuştur.

Yunus Yeop vd. (2010) Malezya'da ortaokul öğretmenlerin ekonomi okuryazarlığı düzeyleri ile tasarruf, harcama ve yatırım üzerindeki etkilerini araştırdıkları çalışmalarında ekonomi okuryazarlığının hem birey hem de ülke için öneminin altını çizerken, araştırma bulgularına göre bireylerin çoğunun hükümetlerin fiyat müdahalelerinin nedenini bilmediği, faiz oranı ve fiyatlar genel düzeyindeki artışlar arasındaki ilişkiyi bilmediğini ortaya koymuşlardır. Bu nedenle ekonomi okuryazarlığının düşük olması nedeniyle bireylerin yanlış ekonomik kararlar vermesine ve kamu politikalarının etkinliğinin azalmasına neden olacağını belirtmişlerdir. Bulgular ekonomi bilgisi ile ekonomi okuryazarlığının anlamlı derecede etkileşim içinde olduğunu doğrulamıştır.

Gerek ve Kurt (2011), ekonomik krizler nedeniyle ekonomi okuryazarlığının önemi daha da artmasına rağmen ekonomi okuryazarlığına ilişkin bilinç düzeyi düşük seyrettiğini ortaya koymuştur.

Xu ve Zia (2012) ekonomi okuryazarlığının düşük olmasının finansal çıktıları olumsuz etkileyeceğini belirtmişlerdir.

Mercan vd. (2012) yaptıkları ANOVA analizi ile 93 Ulaştırma Bakanlığı çalışanı üzerindeki araştırmada yüksek lisans mezunlarının daha yüksek ekonomi okuryazarlık oranına sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Ekonomi okuryazarlığının alt boyutları olan ekonomi bilgisi ve ekonomik akılcılık ile yaş, medeni hal, eğitim, cinsiyet gibi demografik değişkenlerle, ekonomi haberlerine duyulan ilgi ve takip etme sıklığı arasında ilişki regresyon analizi ile doğrulanmıştır.

Merwe (2012) Güney Afrika'da küçük ölçekli üreticilerin ekonomi okuryazarlığının kaynak kullanımı etkinliği ile olan ilişkisini araştırdığı çalışmada, çiftçilerin eğitimlerle sahip oldukları ekonomi okuryazarlığı bilgilerini uygulayabildiklerini ve üreticilerin elde ettikleri ekonomi okuryazarlığı bilgisi ile aktif olarak beşerî sermaye yatırımları yapabildiklerini ortaya koymuştur.

Oanea ve Dornean (2012) Romanya'da iktisat ve işletme fakültelerinde eğitim gören 200 öğrenci üzerinde yaptıkları araştırmada erkeklerde ekonomi okuryazarlığı düzeyinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Hashim ve Kayode (2013) Malezya'da öğrencilerin ekonomi okuryazarlığı düzeyini araştırdıkları çalışma bulgularına göre ekonomi dersi alan öğrencilerin ekonomi okuryazarlığı düzeylerinin ekonomi dersi geçmişi olmayan öğrencilere göre önemli derece yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Yasmin vd. (2014) Pakistan'ın Güney Punjab eyaletindeki üniversitelerin farklı bölümlerinden rastgele seçilmiş 200 öğrencinin ekonomi okuryazarlığı düzeyini araştırdıkları çalışmalarında öğrencilerin ekonomi okuryazarlığı düzeyi ile cinsiyet, yaş, harcama ve babalarının eğitim düzeyleri ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Burke ve Manz (2014) ekonomi okuryazarlığı ve enflasyon tahmini arasındaki ilişkiyi inceledikleri deneysel araştırmalarında, ekonomi okuryazarlığının bilgi tercihi ve bilginin kullanımı kanallarıyla daha iyi tahmin yapma imkânı sağladığını ortaya koymuşlardır. Araştırma bulgularına göre %10'luk okuryazarlığı düzeyindeki artış ortalama tahmin hatasını %0,64 azaltmaktadır.

Şantaş ve Demirgil (2015) İİBF öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada son sınıflarda ve daha fazla ekonomi dersi alanların ekonomik gelişmeleri takip sıklığının artırdığını ve öğrencilerin ekonomi okuryazarlığı alt boyutlarının orta ve yüksek düzeyli olduğunu tespit etmişlerdir.

Ünal vd. (2015) ekonomi okuryazarlığının kredi kartı kullanımı ve rasyonel kullanımı üzerindeki etkisini araştırdıkları çalışma sonucunda, yüksek ekonomi okuryazarlığı düzeyine sahip bireylerin daha rasyonel ekonomik karar aldıklarını ve daha bilinçli davrandıklarını ortaya koymuşlardır. Ayrıca ekonomi okuryazarlığı yüksek olan bireylerin daha rasyonel biçimde kredi kartı kullandıkları sonucu ortaya konulmuştur.

Dilek vd. (2016) Kastamonu Üniversitesi öğrencileri üzerinde yaptıkları analizde İİBF öğrencilerinin diğer fakültele göre daha yüksek ekonomi okuryazarlığı düzeyine sahip olduğunu ve medeni durum, cinsiyet ve yaş gruplarına göre istatistiksel anlamda önemli bir fark olmadığını bulmuşlardır.

Mirdamadi ve Petersen (2018) makroekonomi okuryazarlığının beklentiler üzerindeki etkisini inceledikleri çalışmalarında, makroekonomi konusunda verilen sayısal eğitimlerin ve bilgi işleme yeteneğinin geliştirilmesinin, enflasyonun doğru tahmin edilmesine ve beklentilerin doğru oluşturulması ile enflasyon üzerinde azaltıcı etki yapacağını tespit etmişlerdir.

Güler ve Veysikarani (2019) lisansüstü öğrencilerin ekonomi okuryazarlığı düzeylerini araştırdıkları çalışmalarında, ekonomik olaylara daha yüksek ilgisi olan bireylerin daha yüksek ekonomi okuryazarlığına sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Ayrıca ekonomik

olayları takip etme sıklığı ve alınan ekonomi ders sayısı ile ekonomi okuryazarlığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Lipshits vd. (2019) İsrail’de iki farklı üniversitede yapmış oldukları deneysel araştırmada, makroekonomik okuryazarlık ile rasyonel düşünme ilişkisini araştırmışlardır. Elde ettikleri bulgular yüksek makroekonomik okuryazarlığa sahip bireylerin enflasyon, faiz oranı ve işsizlik oranları beklentilerini daha kesin hesaplama yeteneğine sahip olduklarını ortaya koymuştur.

Tayfun ve Silik (2019) turizm fakültesi öğrencileri üzerine yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre ekonomi okuryazarlığı üzerinde cinsiyet değişkeninin ilişkili olduğu bunun yanında alınan ekonomi derslerinin okuryazarlık düzeyleri üzerinde etkili olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

4. Metodoloji

4.1. Araştırma Örneklemi

Çalışma kapsamında kullanılan verilerin toplanmasında anket yöntemi kullanılmıştır. Çevrimiçi anketler, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi (BANÜ) Etik Kurulu’nun onayını müteakip BANÜ’ne kayıtlı tüm öğrencilere eposta ile gönderilmiştir. Bu kapsamda 801 adet geri dönüş olmuştur. Anketlerin içeriğinde hatalı veya eksik veriye rastlanmamıştır. Alanyazında yapısal eşitlik modeli çalışmalarındaki uygun örneklem büyüklüğü ile ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bu kapsamda 10 kuralı gereği araştırma modelimizde yer alan değişkenlerin 10 katından fazla örneklem yer almaktadır (Barclay, Higgins, & Thompson, 1995; Chin, 1998; Hair vd., 2013). Öte yandan tahmin hatalarının önüne geçebilmek ve zayıf path coefficient oluşmaması için 100 ile 200 örneklem arasında bir örneklemin yeterli olmaktadır (Chin & Newsted, 1999).

4.2. Anket Yapısı

Anket 44 sorudan oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, aylık gelir, alınan ekonomi dersi sayısı, Ekonomi olaylarını merak etme durumu, ekonomiyi takip sıklığı, ekonomi haberlerine ulaşım şekli, tercih edilen yatırım aracı) inceleyen 10 adet soru bulunmaktadır.

Anketin ikinci bölümünde alanyazında geçerlik ve güvenilirliği kanıtlanmış olan bir ekonomi okuryazarlığı ölçeği kullanılmıştır. Ekonomi okuryazarlığı ölçeği, yükseköğretim öğrencilerinin, ekonomik problemlerin yorumlanması ve çözüme kavuşturulmasında farklı seçenekleri gözden geçirme, maliyet ve karları tanımlama, ekonomik koşullardaki ve kamusal politikadaki değişimlerin sonuçlarını inceleme, ekonomik verileri toplama ve organize etme, kar ve maliyetleri tartma eğilimlerini geliştirmek üzere dört faktörlü olarak geliştirilmiştir. Ölçek, Ekonomi Bilgisi (EB), Ekonomik Akılcılık (EA) ve Sosyo-Ekonomik Yansımalar (SEY) ve Bireysel Ekonomi Planlama (BEP) adı verilen dört alt boyuttan ve 34

maddeden oluşmaktadır. Ekonomi okuryazarlığı ölçeği Gerek ve Kurt (2011)'un "Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması" başlıklı makalesinden alınmıştır.

4.3. Araştırma Yöntemi

Araştırma kapsamında toplanan verilerin analizinde SmartPLS yapısal eşitlik modellemesi yazılımı kullanılmıştır (Ringle vd., 2015). Bu program, küçük örneklem gruplarında ve normal dağılım beklenmeyen verilerin analizinde kullanılan bir yapısal eşitlik modellemesi analiz yazılımıdır (Kwong ve Wong, 2013; Dülgeroğlu ve Başol, 2017). SmartPLS, kısmi en küçük kareler yöntemini kullanmasının yanı sıra; tüm değişkenlerin ölçümünde kullanılan ölçeklerin güvenilirlik ve geçerliliğini hem de belirlenen modeldeki değişkenler arasındaki ilişkinin derecesi ve anlamlılık düzeyini eşzamanlı olarak değerlendirmektedir. Ancak yapısal eşitlik modellemesi tekniğinin makro verilerin analizinde kullanılabilirliği (Başol, 2018). Araştırma verilerinin ilk olarak tanımlayıcı analizleri gerçekleştirilmiştir. Müteakiben araştırmada ölçüm modeli kapsamında yer alan alt boyutlara ilişkin doğrulayıcı faktör analizleri gerçekleştirilmiş ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Analizlerin yapısal modelinde belirlenen hipotezler test edilerek bulgular paylaşılmıştır.

4.4. Tanımlayıcı İstatistikler

Araştırma kapsamında toplanan verilerin demografik özelliklerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo.1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Demografik Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Gruplar	Frekans	%	Gruplar	Frekans	%
Eğitim			Age		
Önlisans	374	46,7	20 yaş altı	202	25,2
Lisans	423	52,8	20-25	559	69,8
Lisansüstü	4	0,5	26-30	33	4,1
Kayıp	-	-	31+	7	0,9
Toplam	801	100	Kayıp	-	-
			Toplam	801	100
Cinsiyet			Medeni Durumu		
Erkek	292	36,5	Evlü	5	0,6
Kadın	509	63,5	Bekar	796	99,4
Kayıp	-	-	Kayıp	-	-
Toplam	801	100	Toplam	540	100

Aylık Toplam Gelir					
Under 1000 ₺	570	71,2	4001 ₺ +	7	0,9
1001 - 2000 ₺	171	21,3	Kayıp	-	-
2001 - 3000 ₺	45	5,6	Toplam	801	100
3001 – 4000 ₺	8	1,0			
Bölüm					
İktisat	306	38,2	Uluslararası	32	4
Ekonometri	13	1,6	Ticaret ve Lojistik	63	7,9
İşletme	27	3,4	Sosyal Güvenlik	162	20,2
Sağlık Kurumları İşletmeciliği	148	18,5	Bankacılık ve Finans	8	1
İş Sağlığı ve Güvenliği	6	0,7	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	1	0,1
Bilgisayar Mühendisliği	2	0,2	Programcılık	2	0,2
Hemşirelik	1	0,1	Maliye	1	0,1
Kamu Yönetimi	6	0,7	Uluslararası İlişkiler	21	2,6
Yönetim Bilgi Sistemleri	2	0,2	Kayıp	-	-
			Toplam	801	100
Ekonomiye ilgi durumu (Eİ)					
Evet	659	82,3	Hayır	142	17,7
Kayıp	-	-	Toplam	801	100

Alınan Ekonomi Dersi Sayısı (AEDS)			Ekonomi Haberlerini Takip Sıklığı (EHTS)		
1	268	33,5	Haftada birkaç kez	626	78,2
2-3	239	29,8	Hergün	103	12,9
4-6	174	21,7	Hiç	72	9,0
7 +	120	15	Kayıp	-	-
Kayıp	-	-	Toplam	801	100
Toplam	801	100			
Ekonomi Haberlerini Takip Yöntemi (EHTY)			Tasarruf Tercihi		
Internet	405	50,6	Altın	380	47,4
TV	379	47,3	Dolar	152	19,0
Gazete	7	0,9	Borsa	104	13,0
Ekonomi Dergileri	2	0,2	Mevduat Faizi	88	11,0
Diğer	8	1,0	Euro	50	6,2
Kayıp	-	-	Kriptop Paralar	27	3,4
Toplam	801	100	Kayıp	-	-
			Toplam	801	100

Tablo.1'e göre katılımcıların yarısından biraz fazlasını lisans öğrencileri, yarısına yakınına da önlisans öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem grubunun büyük bir kısmını 21-25 yaş aralığında kadın öğrenciler oluşturmaktadır. Katılımcı grubunun lisans öğrencilerinin büyük bir kısmı İktisat öğrencileriyken, önlisans grubunda büyük bir kısmı Sağlık kurumları işletmeciliği ve Sosyal Güvenlik öğrencileri bulunmaktadır. Öğrencilerin büyük bir kısmının aylık geliri 1000₺ altındadır. Öğrencilerin büyük bir kısmı ekonomiye ilgi duyduğunu belirtmiş ve haftada en az birkaç defa ekonomi haberlerini takip ettiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin yaklaşık yarısı ekonomi haberlerini internette diğer yarısı ise TV'den takip etmektedir. Yatırım tercihleri incelendiğinde öğrencilerin büyük bir kısmı Altın ve Dolar yatırımını tercih ederken %24'ünün borsa veya mevduat faizini tercih etmektedir.

4.5. Araştırma Hipotezleri

Alan yazın incelemesinin hitamında kurulan model çerçevesinde aşağıdaki hipotezler ileri sürülmüştür.

H1: BANÜ öğrencilerinin cinsiyetleri Ekonomi Bilgisi düzeylerini etkilemektedir.

H2: BANÜ öğrencilerinin cinsiyetleri Ekonomik Akılcılık düzeylerini etkilemektedir.

H3: BANÜ öğrencilerinin cinsiyetleri Sosyoekonomik Yansımalar düzeylerini etkilemektedir.

H4: BANÜ öğrencilerinin cinsiyetleri Bireysel Ekonomi Planlama düzeylerini etkilemektedir.

H5: BANÜ öğrencilerinin gelir düzeyleri Ekonomi Bilgisi düzeylerini pozitif etkilemektedir.

H6: BANÜ öğrencilerinin gelir düzeyleri Ekonomik Akılcılık düzeylerini pozitif etkilemektedir.

H7: BANÜ öğrencilerinin gelir düzeyleri Sosyoekonomik Yansımalar düzeylerini pozitif etkilemektedir.

H8: BANÜ öğrencilerinin gelir düzeyleri Bireysel Ekonomi Planlama düzeylerini pozitif etkilemektedir.

H9: BANÜ öğrencilerinin aldıkları ekonomi dersi sayısı Ekonomi Bilgisi düzeylerini pozitif etkilemektedir.

H10: BANÜ öğrencilerinin aldıkları ekonomi dersi sayısı Ekonomik Akılcılık düzeylerini pozitif etkilemektedir.

H11: BANÜ öğrencilerinin aldıkları ekonomi dersi sayısı Sosyoekonomik Yansımalar düzeylerini pozitif etkilemektedir.

H12: BANÜ öğrencilerinin aldıkları ekonomi dersi sayısı Bireysel Ekonomi Planlama düzeylerini pozitif etkilemektedir.

H13: BANÜ öğrencilerinin ekonomi haberleri takip sıklığı Ekonomi Bilgisi düzeylerini pozitif etkilemektedir.

H14: BANÜ öğrencilerinin ekonomi haberleri takip sıklığı Ekonomik Akılcılık düzeylerini pozitif etkilemektedir.

H15: BANÜ öğrencilerinin ekonomi haberleri takip sıklığı Sosyoekonomik Yansımalar düzeylerini pozitif etkilemektedir.

H16: BANÜ öğrencilerinin ekonomi haberleri takip sıklığı Bireysel Ekonomi Planlama düzeylerini pozitif etkilemektedir.

H17: BANÜ öğrencilerinin ekonomi olaylarını merak etme durumu Ekonomik Akılcılık düzeylerini pozitif etkilemektedir.

H18: BANÜ öğrencilerinin ekonomi olaylarını merak etme durumu Ekonomi Bilgisi düzeylerini pozitif etkilemektedir.

H19: BANÜ öğrencilerinin ekonomi olaylarını merak etme durumu Sosyoekonomik Yansımalar düzeylerini pozitif etkilemektedir.

H20: BANÜ öğrencilerinin ekonomi olaylarını merak etme durumu Bireysel Ekonomi Planlama düzeylerini pozitif etkilemektedir.

H21: BANÜ öğrencilerinin ekonomi bilgisi ulaşım tercihleri Ekonomik Akılcılık düzeylerini pozitif etkilemektedir.

H22: BANÜ öğrencilerinin ekonomi bilgisi ulaşım tercihleri Ekonomi Bilgisi düzeylerini pozitif etkilemektedir.

H23: BANÜ öğrencilerinin ekonomi bilgisi ulaşım tercihleri Sosyoekonomik Yansımalar düzeylerini pozitif etkilemektedir.

H24: BANÜ öğrencilerinin ekonomi bilgisi ulaşım tercihleri Bireysel Ekonomi Planlama düzeylerini pozitif etkilemektedir.

5. Ampirik Bulgular ve Tartışma

Araştırma bulguları kapsamında küçük örneklem grupları ve normal dağılım göstermeyen verilerin analiz edilmesi maksadıyla SMARTPLS yazılımı kullanılmıştır (Dülgeroğlu ve Başol, 2017; Yasım,2019). Ayrıca SPSS yazılımı ile yapılan Kolmogorov-Smirnov normallik testinde ölçeklerin normallik varsayımını karşılamadığı (sig.<0,05) görülmüştür. Verilerin normal dağılmadığı varsayımından hareketle analiz için Kısmi En Küçük Kareler Yapısal Eşitlik Modellemesi yöntemi maksadıyla SMARTPLS kullanılmıştır. Araştırmada örneklem sayısı 801, bootstrapping olarak 10000 sayısı belirlenmiştir. Yapılan analizde “t” değeri 1,96’ın altında kalan maddeler anlamsızlığından dolayı sırayla modelden çıkarılmış ve analiz tekrar yapılmıştır. Model tahmin edildikten sonra yapılan ölçümde tüm t değerleri 1,96’ın üzerinde çıkmıştır. Daha sonra ilişkilerin anlamlı olması üzerine ölçek maddelerin yüklerine bakılmıştır. Ölçüm modelinde standardize edilmiş katsayısı 0,70’in altında olan maddeler en düşükten başlayarak modelden çıkarılmıştır. Tablo.2 modelden çıkarılan soruları göstermektedir.

Tablo 2. Modelden Çıkarılan Sorular

Soru No:	Sorular
EL24	Ürün satın alırken marka yerine kalitesine bakarım.
EL14	Tercih edeceğim Ürüne karar verirken ihtiyacımı göz önünde bulundururum
EL2	Genel Tüketim harcamalarımı gelirime göre düzenleyebilirim.
EL3	Parasal Kaynaklarımı değerlendirerek akılcı (rasyonel) tercihler yapabilirim.
EL10	Küçük, orta ve büyük ölçekte işletmelerin (KOBİ) ekonomik rollerini anlayabilirim.
EL34	Kredi kullanırken gelir-gider dengemi sağlayabilirim

EL7	Enflasyon Oranlarındaki değişimin ne ifade ettiğini anlayabilirim.
EL8	Faiz oranlarının Piyasaya etkisini anlayabilirim.
EL15	Döviz ve Altın fiyatlarında meydana gelen değişimin nedenlerini yorumlayabilirim.
EL23	Gelir dağılımı ve ekonomi ilişkisini anlayabilirim.
EL31	Arz-talep dengesizliklerinin fiyatlara nasıl yansıdığını anlayabilirim.
EL30	Bireylerin davranışlarını etkileyen ekonomik unsurları algılayabilirim.
EL25	Rekabetin ekonomik sonuçlarını anlayabilirim.
EL29	Ekonomik tercihlerimin fayda ve maliyetlerini karşılaştırabilirim.

Çıkarılan maddelerden sonra revize edilmiş modelde faktörlerin madde yükleri Tablo.3'te gösterilmektedir.

Tablo 3. Revize Edilmiş Modelde Faktörlerin Madde Yükleri

Faktörler	Sorular	Faktör yükürlü	Karma Güvenilirlik	Cronbach Alfa Değeri
EKONOMİ BİLGİSİ (EB)	EL9	0,772	0,909	0,884
	EL11	0,751		
	EL13	0,753		
	EL20	0,75		
	EL21	0,799		
	EL27	0,767		
	EL28	0,768		

EKONOMİK AKILCILIK (EA)	EL1	0,815	0,849	0,773
	EL4	0,748		
	EL5	0,727		
	EL6	0,764		
SOSYO-EKONOMİK YANSIMALAR (SEY)	EL17	0,792	0,855	0,788
	EL18	0,725		
	EL22	0,743		
	EL25	0,703		
	EL32	0,715		
BİREYSEL EKONOMİ PLANLAMA (BEP)	EL16	0,879	0,822	0,701
	EL19	0,809		

Tablo.3'e göre; madde güvenilirlik değerlerinin 0,40'ın üzerinde olması, ayrıca yapı güvenilirlik değerlerinin de 0,70'ten büyük olması beklenmektedir. Analiz sonuçlarına göre genel olarak bu değerler sağlanmıştır. Böylece sonuçların analize uygun olduğu görülmüştür.

İleri sürülen modelin geçerli bir model olabilmesi için, Bagozzi ve Yi (1988), ileri sürülen yapısal eşitlik modellemesinde sağlanması gereken AVE değerlerinin 0,50' den büyük olması gerektiğini, Fornell ve Larcker (1981) ise ilaveten AVE değerlerine ilişkin değerlerin kareköklerinin ilgili sütundaki korelasyon değerlerinden büyük olması gerektiğini ifade etmektedir. Tablo.4'te AVE değerlerini ve bu değerlere ilişkin karşılaştırmalı AVE karekök değerleri, Tablo.5'te HTMT değerleri sunulmuştur. Bu sonuçlara göre modelin her üç kriteri de sağlaması sebebiyle analize tabi tutulabileceği görülmektedir.

Tablo 4. AVE (Average Variance Extracted) Değerleri

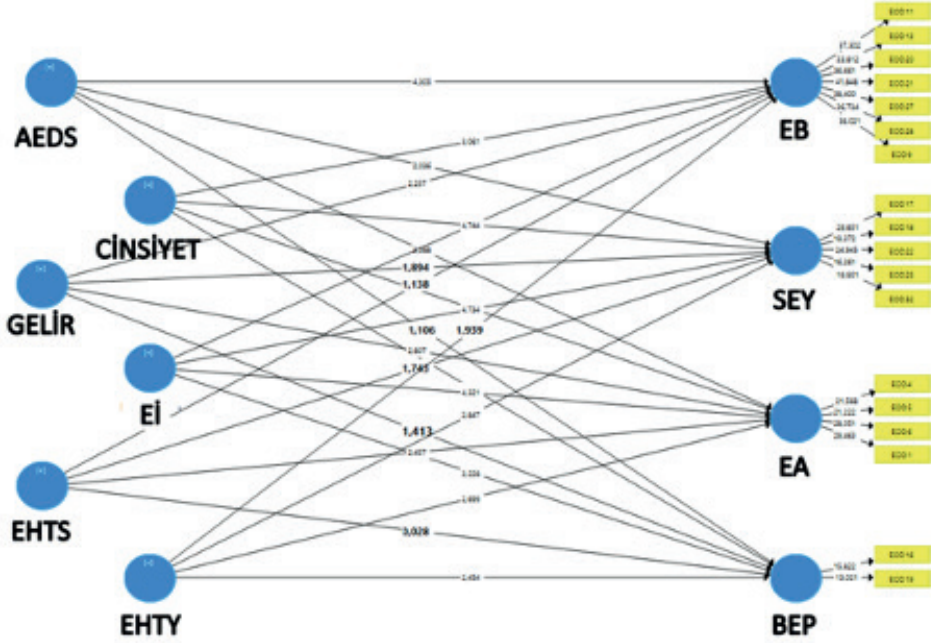
Faktörler	AVE	Fornell-Larcker Kriteri										
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
(1) ER	0,584	0,764										
(2) EHTS	-	-0,025	1,000									
(3) BEP	0,713	0,366	0,051	0,845								
(4) Gelir	-	0,135	-0,010	0,035	1,000							
(5) Eİ	-	-0,166	-0,387	-0,122	-0,043	1,000						
(6) EB	0,587	0,606	0,025	0,294	0,121	-0,193	0,766					
(7) AEDS	-	0,128	-0,002	-0,066	0,123	-0,089	0,177	1,000				
(8) SEY	0,542	0,658	0,009	0,466	0,072	-0,174	0,707	0,067	0,736			
(9) Cinsiyet	-	0,135	-0,021	-0,008	0,209	-0,060	0,145	0,088	0,036	1,000		
(10) EHTY	-	-0,038	-0,022	-0,113	0,095	-0,018	0,008	0,340	-0,082	0,131	1	

Tablo 5. HTMT (Heterotrait-Monotrait Ratio Of Correlations) Değerleri

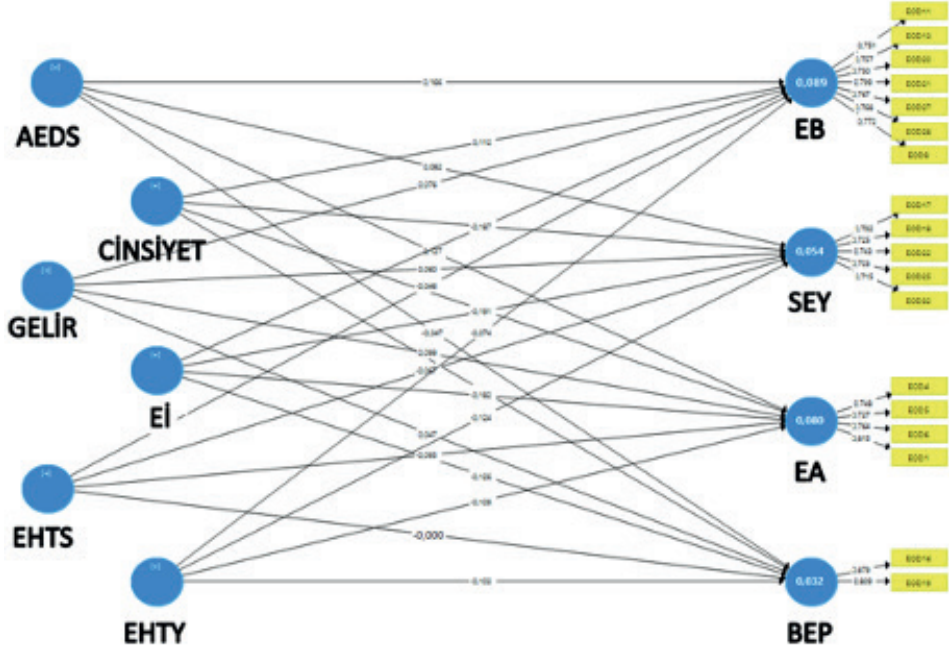
	EA	EHTS	BEP	Gelir	Eİ	EB	AEDS	SEY	Cinsiyet
EHTS	0,047								
BEP	0,549	0,063							
GELİR	0,138	0,010	0,046						
Eİ	0,175	0,387	0,157	0,043					
EB	0,722	0,036	0,406	0,124	0,200				
AEDS	0,131	0,002	0,080	0,123	0,089	0,183			
SEY	0,846	0,034	0,688	0,081	0,196	0,844	0,082		
Cinsiyet	0,134	0,021	0,028	0,209	0,060	0,148	0,088	0,046	
EHTY	0,097	0,022	0,146	0,095	0,018	0,029	0,340	0,093	0,131

SmartPLS’de modelin güvenilir ve geçerli olduğu tespit edildikten sonra modeldeki yolların anlamlılığı ve katsayı değerleri incelenmektedir. Buna göre tahmin edilen modeldeki yolların anlamlı olup olmadığı “t” değerlerine bakarak değerlendirilmektedir. İlgili yola ilişkin “t” değeri 1.96’dan büyükse model içerisindeki yol anlamlı; “t” değeri 1.96’dan küçükse model içerisindeki yol anlamsız olarak yorumlanmaktadır. Şekil.1, Tahmin edilen modeldeki yolları ve “t” değerlerini göstermektedir.

Şekil 1. Yapısal Model t İstatistikleri

Şekil.1'e göre; alt boyutlar ile değişkenler arasındaki yollar ve egzogen değişkenler ile endojen değişkenler arasındaki yollar anlamlıdır. SmartPLS'de modeldeki yol katsayıları -1 ile +1 arasında değişmektedir. Yol katsayısı 1'e yaklaştığında değişkenler arasındaki ilişki düzeyi artmakta; 0'a yaklaştığında ise değişkenler arasındaki ilişki düzeyi azalmaktadır. Yol katsayısı değerleri (-) olduğunda iki değişken arasında ters yönlü ilişki; yol katsayısı değerleri (+) olduğunda ise değişkenler arası aynı yönlü ilişki bulunmaktadır. Şekil.2, tahmin edilen modele ilişkin katsayı değerlerini göstermektedir.

Şekil 2. Model Yol Katsayıları ve r² Değerleri

Şekil.2'ye göre tüm Endojen değişkenler, EOYD ölçeğinin yalnızca EA alt faktörünü anlamlı olarak etkilerken Cinsiyet, Gelir ve Alınan Ekonomi Dersi Sayısı (AEDS) değişkenleri aynı yönde pozitif, EHTS, Eİ ve EHTY ise negatif etkilemektedir. SEY ve BEP değişkenleri ise yalnızca Eİ ve EHTY değişkenleri tarafından anlamlı ve negatif etkilenmektedir. Cinsiyet, Gelir ve AEDS değişkenleri EB'yi anlamlı ve pozitif etkilerken, Eİ negatif olarak etkilemektedir. Son olarak Elde edilen bulgulardan hareketle önerilen hipotez sonuçları Tablo.6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Bulgulara Göre Önerilen Hipotez Sonuçları

Hipotezler	Önerilen Hipotez İlişkisi	Yol Katsayıları	t Değeri	Destekler/ Desteklemez
H_1	Cinsiyet → EB	0,112	3,183	Destekler
H_2	Cinsiyet → EA	0,105	2,735	Destekler
H_3	Cinsiyet → SEY	0,019	0,499	Desteklemez
H_4	Cinsiyet → BEP	-0,008	0,205	Desteklemez
H_5	Gelir → EB	0,076	2,327	Destekler

H_6	Gelir → EA	0,099	2,992	Destekler
H_7	Gelir → SEY	0,060	1,924	Desteklemez
H_8	Gelir → BEP	0,047	1,418	Desteklemez
H_9	AEDS → EB	0,166	4,361	Destekler
H_{10}	AEDS → EA	0,127	3,403	Destekler
H_{11}	AEDS → SEY	0,082	1,950	Desteklemez
H_{12}	AEDS → BEP	-0,047	1,183	Desteklemez
H_{13}	EHTS → EB	-0,046	1,114	Desteklemez
H_{14}	EHTS → EA	-0,095	2,443	Destekler
H_{15}	EHTS → SEY	-0,067	1,687	Desteklemez
H_{16}	EHTS → BEP	0,000	0,001	Desteklemez
H_{17}	Eİ → EB	-0,187	4,879	Destekler
H_{18}	Eİ → EA	-0,182	4,460	Destekler
H_{19}	Eİ → SEY	-0,191	4,903	Destekler
H_{20}	Eİ → BEP	-0,126	3,269	Destekler
H_{21}	EHTY → EB	-0,074	1,937	Desteklemez
H_{22}	EHTY → EA	-0,109	2,469	Destekler
H_{23}	EHTY → SEY	-0,124	2,784	Destekler
H_{24}	EHTY → BEP	-0,102	2,447	Destekler

Sonuç ve Öneriler

Toplumu oluşturan bütün bireyler en basit günlük faaliyetlerinde dahi ekonomi bilgisine ihtiyaç duymaktadır. Ekonomi bilgisinin oluşturulması ise bireysel ilgi, araştırma ve alınan ekonomi ders geçmişine bağlıdır. Ekonomi bilgisinin geliştirilmesi ekonomi okuryazarlığı

düzeyinin artırılması ile ilişkilidir. İlgili literatürde genellikle ekonomi okuryazarlığı düzeyi yüksek bireylerin ekonomik kararları daha rasyonel verebildikleri ve ekonomi olaylarında daha isabetli hesaplamalar yapabildiği kabul edilmiştir. Bu nedenle geleceğin tüketicilerini, yatırımcılarını, üreticilerini ve işgücünü oluşturacak olan gençlerin ekonomi okuryazarlığı düzeylerinin geliştirilmesi önemlidir. Daha yüksek ekonomi okuryazarlığı düzeyine sahip bireylerin daha doğru ekonomik kararlar alacağı ve daha rasyonel tercihlerde bulunacağı beklenmektedir.

Bu araştırmada gençlerin ekonomi okuryazarlığı düzeyini ve belirleyicilerini ortaya koymak amacıyla Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi öğrencileri üzerinde Gerek ve Kurt (2011) tarafından geçerlilik ve güvenilirlik testleri yapılmış olan 34 maddelik ekonomi okuryazarlığı ölçeği uygulanmıştır. Faktör analizinde medeni durum, cinsiyet, yaş, öğrenim düzeyi, gelir seviyesi gibi demografik değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Ayrıca ekonomi okuryazarlığının alt boyutları ile ekonomi olaylarına duyulan ilgi, ekonomi olaylarının takip edilme sıklığı, ekonomi olaylarının takip edildiği araçlar ve alınan ekonomi ders sayısı ile istatistiksel ilişkisi incelenerek ekonomi okuryazarlığı düzeyinin önemi ortaya konulmuştur.

Araştırma sonuçlarına göre Cinsiyet değişkeni yalnızca Ekonomi bilgisi (EB) ve Ekonomik Akılcılık (EA) boyutlarını anlamlı olarak etkilemektedir. Bu sonuçlarla erkeklerde EB ve EA pozitif etkilenmektedir. Ancak cinsiyet değişkeni ile Sosyoekonomik Yansımalar (SEY) ve Bireysel Ekonomi Planlama (BEP) faktörleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Literatürde bu durumu doğrulayan çalışmalarla benzer sonuçlar elde edilmiştir (Yunus Yeop vd. (2010); Mercan vd. (2012); Oanea ve Dornean (2012); Yasmin vd. (2014); Tayfun ve Silik (2019)). Aynı şekilde gelir değişkeni de EB ve EA'yı anlamlı şekilde pozitif etkilemektedir. Ancak elde edilen gelir ile SEY ve BEP arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Wood ve Doyle (2002) ve Yasmin vd. (2014)'de araştırmalarında benzer bulgular sunmaktadır. Alınan ekonomi dersi, EB ve EA'yı anlamlı ve pozitif yönde etkilemektedir. Ancak alınan ekonomi ders sayısı ile SEY ve BEP arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Literatürde benzer bulgular sunan çalışmalar bulunmaktadır. (Lusardi ve Mitchell (2014); Walstad ve Soper (1988); Wood ve Doyle (2002); Walstad ve Rebek (2001); Walstad ve Rebek (2002); Jappelli (2010); Hashim ve Kayode (2013); Ünal vd. (2015); Güler ve Veysikarani (2019)). Ekonomi haberlerini takip sıklığı ile EA haricindeki hiçbir faktör arasında ilişki bulunmamaktadır. Ekonomi haberlerini takip sıklığı, EA'yı negatif yönde anlamlı olarak etkilemektedir. Ekonomi olaylarına ilgi tüm alt faktörleri anlamlı ve negatif yönde etkilemektedir. Bu anlamda ekonomiye ilgi duymama eğilimi EA, EB, BEP ve SEY'i artırmaktadır. Ekonomi haberlerine erişim değişkeni de EB hariç tüm alt faktörleri anlamlı ve negatif olarak etkilemektedir.

Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, ekonomi okuryazarlığı düzeyinin artırılmasının ekonomi bilgisi ve rasyonel karar alma üzerindeki etkisi doğrulanmaktadır. Geleceğimizi şekillendirecek olan gençlerin ekonomi okuryazarlığı düzeylerinin artırılması daha bilinçli ve doğru yatırım kararları almaları üzerinde etkili olacaktır. Ekonomik olayları

daha doğru yorumlayarak yatırım, tasarruf ve tüketim davranışlarını doğru şekillendirerek doğru tercihler de bulunacaklardır. Bu nedenle üniversite eğitiminde ekonomi derslerinin bütün bölümlerde en azından bir seçmeli ders olarak sunulması gençlerin ekonomiye olan ilgilerini artıracak ve ekonomi okuryazarlığı düzeylerini artırırken ekonomik bilinçliliği artıracaktır. Hatta lise eğitimi sürecinde en azından bir ekonomi dersinin seçmeli olarak sunulması bütün topluma ekonomi okuryazarlığı şansı tanınmasında faydalı olacaktır.

Copyright © 2020 Republic of Turkey Ministry of Youth and Sports

<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>

Journal of Youth Research • December 2020 • 8(22) • 27-31

ISSN 2147-8473

Received | 09 June 2020

Accepted | 01 Oct 2020

ANALYSIS / RESEARCH

EXTENDED ABSTRACT

A Research On Determining The Economic Literacy Levels Of Youth

*Ufuk Bingöl**

*Fatih Ayhan***

1. Introduction

Every individual of a society needs a certain degree of economic knowledge in their daily activities. The ability to create economic knowledge depends on individual interest, research, and the history of economics lectures one has taken. The development of economic knowledge is associated with increasing economic literacy. In the related literature, it is generally accepted that individuals with high economic literacy are able to calculate economic events more accurately and make economic decisions more rationally.

It is important to determine the economic literacy of today's youth, as they will form the workforce, entrepreneurs, investors, and employer in the future. For this reason, this study aims to reveal economic literacy and its determinants for young people. In the research, we investigated the several factors, namely, the effect of economic education, income level, interest in the economy, follow-up frequency, and demographic factors, the latter being influenced by the level of interest and follow-up frequency. Our sample consisted of students enrolled in Bandırma Onyedi Eylül University in Turkey, and were evaluated by four different sub-dimensions using a scale whose validity and reliability had been tested by Gerek and Kurt (2011).

* Dr. Asst. Prof., Bandırma Onyedi Eylül University, Manyas Vocational School, Management and Organisation Department, Balıkesir-Turkey, ubingol@bandirma.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1834-842X

** Assoc. Prof., Bandırma Onyedi Eylül University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Economics, Balıkesir-Turkey, fayhan@bandirma.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7447-5506

2. Methodology

We employed a surveys to collect the data in this study. Online questionnaires containing 44 questions were sent to all students enrolled in Bandırma Onyedi Eylül University (BANÜ) via e-mail to which 801 were returned. The first part of the questionnaire contained 10 questions examining the following demographic characteristics: gender, age, education level, monthly income, number of lessons in economy taken, status of wondering economy events, frequency of follow-up economy, access to economic news, and preferred investment tool.

The economic literacy scale contains 34 items and is composed of four factors: higher education students' ability to review different options in interpreting and resolve economic problems, to identify costs and profits, to examine the consequences of changes in economic conditions and public policies, to collect and organize economic data, and to improve their tendency to weigh harms and benefits. The scale consists of four sub-dimensions, namely Economic Knowledge (EK), Economic Rationality (ER) and Socio-Economic Reflections (SER) and Individual Economic Planning (IEP).

We used SmartPLS structural equation modeling software to analyze the data collected. This program is a structural equation modeling analysis software used in small sample groups and in the analysis of unexpected data distribution. In addition to using the partial least squares method, SmartPLS simultaneously evaluates scales' reliability and validity and the degree and significance level of the relationship between variables in a specific model.

We initially performed descriptive analyzes of the data collected, after which we performed CFAs for the scale's sub-dimensions and reliability analyzes. We tested the hypotheses and revealed findings.

3. Findings

The descriptive statistics revealed that more than half of the participants were undergraduate students and nearly half of them were vocational school students. The majority of the sample group consisted of female students aged 21-25, and had a monthly income below ₺1000. Most of the students stated that they were interested in the economy and that they followed news relected to the economy at least a few times a week. Whereas roughly half of the students used the Internet to follow economic news, the other half followed economic news on the TV. Analysis of students' investment preferences revealed that most students preferred to invest in gold and/or US dollars whereas 24% preferred to invest in the stock market or interest.

According to the analysis for measurement model in PLS-SEM; AVE, HTMT and Fornell and Larcker (1981) criteria provided satisfactory values for reliability, convergent validity, and discriminant validity fort the structural model. The t statistics of the structural model

revealed that the paths between sub-dimensions and variables and the paths between exogenous and endogenous variables were significant. The model path coefficients and r^2 values found that gender, income, and the number of economics courses taken (NECT) were positive in the same direction, The frequency of following of economic news, interest in economic activities, and the method used to follow economic news were negative. Socioeconomic Reflections and Individual Economic Planning were affected only negatively by interest in economic activities and students' method of following economic news. Gender, income, and NECT were all found to affect students' knowledge of economics significantly and positively whereas interest in economy was found to affect it negatively.

4. Conclusion and Discussion

Every individual of a society needs a certain degree of economic knowledge in their daily activities. The ability to create economic knowledge depends on individual interest, research, and the history of economics lectures one has taken. The development of economic knowledge is associated with increasing economic literacy. In the related literature, it is generally accepted that individuals with high economic literacy are able to calculate economic events more accurately and make economic decisions more rationally. It is therefore important to improve young people's economy literacy, as they will be the consumers, investors, manufacturers, and workers of the future.

The results of the research reveal that only gender significantly affects students' knowledge of economics and economic rationality. Given these results, knowledge of economics and economic rationality are positively affected in men. Likewise, income was also found to positively affect students' knowledge of economics and economic rationality. NECT was also found to have a significant positive impact on students' knowledge of economics and economic rationality. No correlation was found between frequency of following economic news and the other variables except economic rationality. Frequency of following economic news negatively affected economic rationality. Interest in economic events has a significant negative impact on all sub-factors. Access to economic news also has a significant negative impact on all sub-factors except knowledge of economics.

The findings of this study confirm that increasing economy literacy impacts economic knowledge and rational decision making. Increasing young people's economic literacy levels is instrumental in allowing them to make more informed and accurate investment decisions, which will, in turn, aid them in making rational decisions while investing, saving, and consuming. As such, making at least one economics course an elective in all departments should increase young people's interest in the economy, economic awareness, and economic literacy. In fact, offering at least one economics course as an elective during high school should have a positive effect on economic literacy at the societal level.

Kaynakça/References

- Bagozzi, R.P., & Yi, Y. (1988). On the Evaluation of Structural Equation Models. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 16(1), 74-94.
- Barclay, D. W., Higgins, C. A., & Thompson, R. (1995). The Partial Least Squares Approach To Causal Modeling: Personal Computer Adoption and Use As Illustration. *Technology studies* 2: 285-309.
- Başol, O. (2018). OECD Ülkelerinde Yaşam Tatmini Üzerine Bir Değerlendirme. "İş, Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 20(3), 67-86.
- Burke, M.A. ve Manz, M. (2014). Economic Literacy and Inflation Expectations: Evidence from a Laboratory Experiment, *Journal of Money, Credit and Banking*, 46(7): 1421-1456. <https://doi.org/10.1111/jmcb.12144>
- Chin, W. W. (1998). The partial least squares approach for structural equation modeling. Pp. 295-336 in Macoulides, G. A., ed. *Modern methods for business research*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Chin, Wynne W., & Newsted, P. R. (1999). Structural equation modeling analysis with small samples using partial least squares. Pp. 307-341 in R. H. Hoyle, ed. *Statistical strategies for small sample research*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Dilek, S., Küçük, O. ve Eleren, A. (2016). Kastamonu Üniversitesi Öğrencilerinin Ekonomi Okuryazarlığı, İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 5(7): 1865-1878.
- DuPont T. ve Natvig, D. (2010). Economic Literacy In South Carolina, *Palmetto Review*, 10:2-7.
- Dülgeroğlu, İ. ve Başol, O. (2017). İş Stresi ve Çalışma Yaşamı Kalitesi Algısının Yansımaları: Satış Temsilcileri Üzerine Bir Araştırma. *Business and Economics Research Journal*, 8(2), 293-304
- Fornell, C., Larcker, D.F. (1981). Evaluating Structural Equation Models with Unobservable Variables and Measurement Error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Gerek, S. ve Kurt, A.A.(2011). Ekonomi Okuryazarlığının Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1, 59-73.
- Gerek, S. ve Kurt, A.A. (2008). Economic Literacy of University Students: A Sample From Anadolu University, Erişim Adresi: <http://ssrn.com/abstract=1137610> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1137610> (Erişim Tarihi: 08.05.2020).
- Grimes P.W, Rogers, K.E., ve Smith,R.C.(2010). High School Economic Education and Access to Financial Services, *The Journal Of Consumer Affairs*, 44(2):317-335.
- Güler, E.Ö. ve Veysikarani, D. (2019). Ekonomi Okuryazarlığı Üzerine Ampirik Bir Araştırma, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 28(1): 126-141.
- Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. & Sarstedt, M. (2013). *A Primer on Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SE)*. Sage Publications, Inc.
- Hashim, C.N. and Kayode, B.K. (2013). Economics Literacy among University Students: A Case Study of International Islamic University Malaysia (IIUM). *World Applied Sciences Journal* 28 (6): 871-875.
- Jappelli, T. (2010). Economic Literacy: An International Comparison, *The Economic Journal*, 120 (November), F429-F451. Doi: 10.1111/J.1468-0297.2010.02397.
- Kwong, K., & Wong, K. (2013). Partial Least Squares Structural Equation Modelling (PLS-SEM) Techniques Using SmartPLS. *Marketing Bulletin*, 24(Technical Note 1), 1-32.
- Lipshits, R., Barel-Shaked, ve Ben-Zion, U. (2019). Empirical Study Relating Macroeconomic Literacy And Rational Thinking, *Research in Economics*, 73(3): 209-215. <https://doi.org/10.1016/j.rie.2019.07.001>
- Lusardi, A., & Mitchell, O.S. (2006). Financial Literacy and Retirement Preparedness: Evidence And Implications for Financial Education. Michigan Retirement Research Center, Working Paper 2006-144.
- Lusardi, A. and Mithcell, O.S. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence, *Journal of Economic Literature*, 52(1): 5-44.
- Mercan, N. Oyur, E. Altınay, A. ve Aksanyar, Y. (2012). Ekonomi Okuryazarlığına İlişkin Ampirik Bir Araştırma, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 4(2), 109-118.
- Merwe, E.V.D. (2012). *Economic Literacy As A Factor Affecting Allocative*. Doctoral Dissertation, University of the Free State Bloemfontein, South Africa.

- Mirdamadi, M., & Petersen, L. (2018). Macroeconomic Literacy and Expectations, (May 29, 2018). Erişim Adresi: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3187131> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3187131> (Erişim Tarihi: 23.04.2020).
- Oanea, D.C., & Dornean, A. (2012). Defining and Measuring Financial Literacy, New Evidence From Romanian' Students of the Master Finance. *Scientific Annals of the Alexandru Ioan Cuza' University of Iasi Economic Sciences*, 59 (2), 113-129.
- Ringle, C. M., Wende, S., & Becker, J. (2015). *SmartPLS 3*. Bönningstedt: SmartPLS. Erişim Adresi: <http://www.smartpls.com>, (Erişim Tarihi: 14.04.2020)
- Rivlin, A.M. (1999). On Economic Literacy. *Economic Literacy Symposium*. 13 May 1999, Minneapolis, Minnesota: ABD. Erişim Adresi: <https://www.federalreserve.gov/boarddocs/speeches/1999/199905132.htm> (Erişim Tarihi: 01.05.2020)
- şantaş, F. ve Demirgil, B. (2015) Ekonomi Okuryazarlığı Düzeyinin Tespitine İlişkin Bir Araştırma, *Akademik Bakış Dergisi*, 48: 46-60.
- Tayfun, A. ve Silik, C.E. (2019). Öğrencilerin Ekonomi Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7 (4), 2920-2941.
- Ünal, S., Düğer, Y.S. ve Söylemez, C. (2015). Ekonomi Okuryazarlığı ve Kredi Kartı Tutumunun Rasyonel Kredi Kartı Kullanımına Etkisi: Dumlupınar Üniversitesi Tavşanlı MYO Örneği, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*,10(1), 31- 52.
- Walsh, G., & Mitchell, V.W. (2005). Demographic Characteristics Of Consumers Who Find İt Difficult To Decide. *Marketing Intelligence & Planning*, 23(3), 281-295.
- Walstad, W. B. (2001). Economic Education in US High Schools, *Journal of Economic Perspectives*, 15, 195-210.
- Walstad, W.B., & Rebek K. (2001). Assessing the Economic Understanding of US High School Students, *American Economic Review*, 91, 452-457.
- Walstad, W.B., & Rebek,K. (2002). Assessing the Economic Knowledge and Economic Understanding of Adults, *Quarterly Review of Economics and Finance*, 42(5), 921-935.
- Walstad, W. B., & Soper, J., C. (1988). A Report Card on the Economic Literacy of U.S High School Students, *The American Economic Review*, 78(2), 251.
- Wood, C.W., & Doyle, J.M. (2002). Economic Literacy Among Corporate Employees. *The Journal of Economic Education*, 33(3), 195-205.
- Xu, L., & Zia, B. (2012). Financial Literacy Around The World, An Overview Of The Evidence With Practical Suggestions For The Way Forward. *The World Bank, Policy Research Working Paper No. 6107*.
- Yasım, Y. (2019). Niceliksel İş Yükü ve Güvenlik İkliminin İş-Aile Çatışmasına Etkilerinin SMARTPLS ile Analizi: Tekstil Sektörü Örneği. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 17 (4), 128-144.
- Yasmin, F., Kouser, R., Hassan, I., & Ahmad, W. (2014). Determinants of Economic Literacy At University Level: A Case Of Pakistan. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences*, 8(3), 914-924.
- Yunus Yeop, N.K., Ishak, S., & Jalil, N.A. (2010). Economic Literacy Amongst the Secondary School Teachers in Perak Malaysia, *Information Management and Business Review*. 1(2), 69-78.

Copyright © 2020 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/
Gençlik Araştırmaları Dergisi • Aralık 2020 • 8(22) • 32-46

ISSN 2147-8473
Başvuru | 31 Ocak 2020
Kabul | 21 Ekim 2020

İNCELEME / ARAŞTIRMA

Gençler İçin SistematiK Bir Akran İlişki Modeli Olarak Mentörlük

*Hacer Subaşı**

*Nadire Gülçin Yıldız***

Öz

Bu çalışmada mentörlük programlarının bir akran ilişki modeli olarak etkililiği ile ilgili bir durum tespiti yapılarak Türk gençleri için neler sunabileceğinin tartışılması ve bir çerçeve sunulması amaçlanmıştır. Ayrıca, gençler için bir sistematiK akran ilişki modeli olarak mentörlüğün özellikle risk altındaki ve dezavantajlı konumda olan ergenlerin ihtiyaçlarını karşılama ve sorunlarını çözmeye konusunda neler sunabileceği tartışılacaktır. Türkiye’de gençliğin mevcut durumuna dair gerçekleştirilen en kapsamlı çalışmalardan birisi olan Türkiye’de Ergen Profili Araştırması (2008, 2013) mentörlük konusunun ne denli önemli olduğunu; sosyal, psikolojik ve akademik ihtiyaçlar doğrultusunda etkili bir mentörlük modeli kullanmanın bu gençlerin toplumsal entegrasyonu için çok kritik öneme sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim mevcut alanyazında, mentörlüğün tamamen ya da en azından kısmen etkili olduğuna gösteren birçok araştırma mevcuttur (örneğin, deAnda, 2001; DuBois, Holloway, Valentine, ve Cooper, 2002; Grossman ve Tierney, 1998). Söz konusu araştırma sonuçları mentörlük programlarının etkililiğini ölçmek için standardize edilmiş yöntemleri kullanmanın önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mentörlük, Risk Altındaki Gençler, Toplumsal Entegrasyon

* Uzman Klinik Psikolog, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Üsküdar Üniversitesi, e-mail: haker.subasi@yahoo.co.uk, ORCID: 0000-0002-1801-6209

** Dr. Öğr. Üyesi, Eğitim Fakültesi, Medipol Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, ABD, e-mail: nguldiz@medipol.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5852-9658

Abstract

The purpose of this literature review is to assess the existing literature and discuss what mentoring programs can offer Turkish youth. Use of an effective mentoring model seeking to meet the social, psychological and academic needs of Turkish youth as underlined with research (i.e., Adolescent Profile in Turkey, 2008, 2013), is instrumental for their integration in the society. Many studies in the literature demonstrate that mentoring is fully or partially effective in this regard (e.g., deAnda, 2001; DuBois, Holloway, Valentine, & Cooper, 2002; Grossman & Tierney, 1998). These results highlight the importance of using standardized methods to measure the effectiveness of mentoring programs. Examining exiting literature on the effectiveness of mentoring programs, the authors discuss the value and role of mentoring programs as a systematic peer relationship model for disadvantaged adolescents, specifically for at risk youth in Turkey.

Keywords: Mentoring, Youth At Risk, Community Engagement

Giriş

Etkili bir mentörlük için yapılandırılmış, mentörlerin taranarak seçildiği ve eğitildiği, standart yöntemlerle kontrol edildiği ve süpervizyon hizmeti ile desteklendiği bir uygulamanın gerekliliği konusunda literatürde fikir birliği vardır. Aynı zamanda etkili bir mentörlük için mentöre ve mentiye ait psikososyal özellikler, menti ile kurulan ilişki süresi, bu ilişkinin yakınlığı ve güvenilirliği, mentörlük öncesi ve sonrası çocuğun içinde bulunduğu koşullar önem arz etmektedir. Mentörlük Programlarının daha çok risk altındaki ergenlerin sosyal, psikolojik ve akademik ihtiyaçlarının temini ve iyilik hallerinin sürekliliği için etkili ve koruyucu bir model olduğu bulunmuştur (Merdinger, Hines, Osterling ve Wyatt, 2005; Meeh, Pryde ve Ryeraft, 1995). Gençler arasında alkol ve madde kullanımı, sigara ve tütün kullanımı, evlilik öncesi cinsel birlikteliğin erken yaşlara inmesi, suç işleme oranlarının ve parçalanmış aile sayısının artışı gibi değişkenler ergenler için riskler barındırmaktadır. Bu nedenle, mentörlük programları Türk gençlerinin psikososyal uyumu, akademik başarıları ve istihdam edilip gelecekte üretim faaliyetlerine sağlıklı bir şekilde katılımı açısından önem arz etmektedir. Etkili bir mentörlük sisteminin ülkemizde sistematik bir şekilde uygulanması, özellikle de gençler ile sahada çalışan uygulayıcıların ile araştırmacıların iş birliği içinde söz konusu çalışmaları yürütmeleri gençlere yönelik sosyal politikalar için yön verici olacaktır.

Ergenlik, araştırmacılara göre 10-20 yaşlar arasında gerçekleşen; ruhsal, duygusal, fiziksel, davranışsal, cinsel, sosyal ve psikolojik bir dizi değişimle karakterize olan ve kimliğin oluşarak “Ben kimim?” sorusunun sıklıkla sorulduğu önemli bir gelişimsel dönemdir (Santrock, 2011). Nitekim ergenlik dönemi hızlı fiziksel ve psikososyal değişim ve gelişim ile karakterize bir süreçtir. Fiziksel görüntüsü ile fazlaca meşgul olan ergen kimlik oluşturma kaygısı nedeni ile kendisini diğerlerinden ayıran özellikler üzerinde

yoğunlaşmaktadır. Ergenlerin kendilerini ötekisinden ayırıp, biricikleştirme temayülü aile ilişkilerinde de kendini göstermektedir. Ergenin özerkleşme eğilimi, onun kendine özgü ve biricik bir kimlik oluşturma ihtiyacı ile örtüşmektedir. Bir yandan sosyal çevresinde özerk olarak var olmayı tecrübe eden ergenin, öte yandan karşı cinse duyduğu ilgide farklılaşma gözlemlenmektedir. Dolayısı ile ergenlik dönemi bağlanma ilişkilerinin gözden geçirildiği; ergenlik dönemine dek idealize edilen ebeveynin ergenlik dönemi ile beraber de-idealize edilmeye başlandığı bir dönemdir (Allen, 2008, s. 419). Benzer şekilde gelişimsel farklılıklar cinsel gelişimde de gözlemlenmektedir. Çocukluk döneminde oyun arkadaşı veya rakip olarak telakki edilen karşı cins, ergenlik döneminde ilgi ve merak duyulan cinsel bir nesne olarak var olmaya başlamaktadır. Yani, çocukken kendisine bakım-verilen birey, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde geleceğin potansiyel bakım verecek olan ebeveyni olma yolunda adım atmaktadır. Cinsel ve duygusal ihtiyaçların değişimi ve gelişimi neticesinde bir zamanlar bakım-alan konumundaki ergen artık bakım-veren konumuna doğru evrilmektedir (Santrock, 2011).

Yaşadığı değişimler sonucu, bir yandan ailesi ile olan ilişkileri devam ederken bir yandan da bağımsızlığını ilan eden ergenin okul ve sosyal yaşamında karşılaştığı problemlerin üstesinden gelerek, sağlıklı bir yetişkin olarak topluma kazandırılması gerekmektedir (Grossman ve Tierney, 1998; Tierney, Grossman ve Resch, 2000). Bu nedenle, uzayan ergenlik döneminin beş karakteristik özelliği olan; kimlik arayışı, istikrarsızlık, kendine odaklanma, iki arada hissetme ve fırsatları doğru kullanma gibi durum ve konularında (Arnett, 2006) mentörlük programları bireyin yaşam akışında dönüştürücü rol oynayabilmektedir (Tierney, Grossman ve Resch, 2000).

Toplumumuzda; hayatının büyük bir kısmını çeşitli yurtlarda aile desteğinden yoksun halde geçiren, tutarsız ebeveyn/bakım-veren profiline sahip olan veya parçalanmış/tek ebeveynli ailede yetişmiş, sosyal güvencesi olmayan, çalışarak hem kendi hem de ailesinin geçimini sağlayan gençler bulunmaktadır. Ek olarak; fiziksel ve psikolojik sorunları olan, göç geçirmiş bulunan, alkol/madde bağımlılığı olan, okul başarıları düşük, sosyal imkânlara erişimi kısıtlı, sosyokültürel ve sosyoekonomik dezavantajlara sahip birçok gencin de varlığı söz konusudur. Bu gençlerin tecrübe ettikleri olumsuz şartlardan kurtarılacak hayata tutunmalarını ve sağlıklı bireyler olarak topluma kazandırılmalarını sağlamak için istikrarlı ve güvenilir bir psikososyal desteğe ve bu desteğin hayatiyeti ile ilgili toplumsal farkındalığa ihtiyaç vardır. Bu nedenle, milli sermayeye katkıda bulunabilen, meslek sahibi ve fiziksel, sosyal ve psikolojik açıdan sağlıklı bireylerin kazandırılabilmesi için mentörlük sistemi merkezi bir role sahiptir.

Kavramsal Çerçeve

Kökene, Yunan mitolojisine dayanmakla beraber mentör kavramı “kendisine güvenilen bilge öğretmen / hoca” anlamına gelmektedir (Aslan ve Öcal, 2012, s. 31). Mentörlük ilişkisi aslında insanlık tarihi kadar eski bir ilişki kurma tarzıdır. Kendisine akıl danışılan,

tecrübeli ve bilgi olan mentörler tarih boyunca her zaman var olmuştur. Doğal bir süreç içinde gelişen mentörlük ilişkisine 'doğal mentörlük' denilmektedir (Osterlig ve Hines, 2006). Etrafındaki doğal mentörlerin varlığını belli bir zaman sonra keşfettiğini belirten gençlerin daha fazla psikososyal işlevsellik (örneğin, az stres, daha az depresif semptom, hayat memnuniyeti gibi) gösterdiği tespit edilmiştir (Munson ve McMillen, 2009)

Yunan mitolojisine de konu olan, bilge kişinin daha az bilge olan bir kişi ile bilgi ve tecrübesini paylaşarak o kişinin gelişimine katkı sağlaması şeklinde tezahür eden ilişki türüne mentörlük (mentorship) denilmektedir (Smith ve Stormont, 2011). Mentörlük bir genç ile ebeveyni dışında başka bir yetişkin (non-parental adult) arasında olan yardımsever ve destekçi bir ilişkidir. Söz konusu ilişkide yardım ve destek alan tarafa menti (mentee) denilmektedir. Bu ilişkinin menti üzerindeki olumlu etkisi, mentinin kendisine sunulan destekten ve mentörün rol model oluşundan kaynaklanır (Rhodes ve ark., 2006)

Mevcut literatür mentörlük programlarının birçok faydasından bahseder. Mentörlük programları kapsamında, yetişkinliğe geçişte ergenin ihtiyaç duyduğu kaynaklara ulaşması ve gerekli becerileri kazanması mentörler aracılığıyla sağlanır (Osterlig ve Hines, 2006). Mentörlük ilişkisinde kazanım sağlayan sadece menti değildir. Söz konusu ilişkide mentör, tecrübesi ve bilgisi sınırlı olan gencin psikolojik, sosyal ve akademik gelişimine katkı sağlarken, aynı zamanda kendi bilgi ve tecrübesini sınama ve güncelleme imkânı bulur; mentinin başarısı ile kurumsal pozisyonunu güçlendirir ve destek verdiği gencin başarısından tatmin duyar (Uysal ve Sığır, 2011). Böylece mentörlük her iki tarafın da dögüsel bir yarar gördüğü çift taraflı bir ilişki olarak değerlendirilir. Mentörlük, ilişkisi kendi içinde karşılıklı etkileşim ve dinamizm barındırdığından her iki tarafın da aktarıma aktif katılımı söz konusudur. Ancak, mentör-menti ilişkisi içinde taraflar (mentör ve menti) bilgi ve tecrübe açısından asimetriktir ve bu durum sabit bir ast üst ilişkisinden ziyade bir tarafın daha bilgili ve tecrübeli olmasına işaret eder. Bu asimetri "çeşitli hiyerarşik (ast-üst ilişkisi) düzeylerde meydana gelen bir gelişim ve öğrenme ilişkisidir" (Tükeltürk ve Balci, 2014, s. 140). Öte yandan, birbirleri ile bilgi ve deneyimlerini paylaşarak destek olan iki acemi yöneticinin ilişkisi mentörlük kapsamına girmez (Hansford ve Ehrich, 2005).

Mentörlük Sistemi ve Programları

Mentörlük programları, 1980'li yıllardan itibaren risk altındaki ergenleri desteklemek ve yardımcı ilişki ihtiyacını karşılamak amacıyla hızla artış göstermiştir (Jekielek, Moore ve Hair, 2002). Mentörlük programları ilk olarak Amerika, İngiltere ve Kanada'da uygulanmaya başlamış; daha sonra 12 ayrı ülkede de yaygınlık göstererek uygulanmaya devam etmiştir. (Rhodes, 2008). Amerikan Milli Mentor Veritabanı'na göre (National Mentor Database) 2002 yılında 4.500'den fazla mentörlük programı sayesinde 2 milyon gencin bir mentör ile eşleştirildiği tespit edilmiştir (DuBois ve ark., 2002; akt. Smith ve Stormont, 2011). Günümüzde ise Amerika'da tespit edilen mentörlük programı sayısı 5000'i aşmış olmakla beraber söz konusu mentörlük programları 3 milyon gence hizmet vermektir (Dubois

ve ark., 2011). Aradan geçen takriben 10 yıllık süre zarfında mentörlük programlarının sayısında ve mentörlük hizmeti alan gençlerin sayısında ciddi bir artış olduğunu söylemek mümkündür. Mentörlük hizmetindeki arz ve talebin artışı, mentörlük programlarına duyulan ihtiyacın sebeplerini ve söz konusu programların önemini gündeme getirmektedir.

Mentörlük; parçalanmış veya tek ebeveynli ailede yetişmiş, aile içinde psikopatoloji, ihmal ve istismar geçmişi bulunan, düşük sosyoekonomik düzeye sahip, eğitim imkânlarına erişimde kısıtlılık yaşayan, evsizlik, işsizlik, psikolojik, fiziksel ve zihinsel problemlerinden dolayı risk faktörleri taşıyan gençlerin söz konusu risk faktörlerinden korunması ve sağlıklı yetişkinler olarak topluma kazandırılması bağlamında oldukça önemlidir. Özetle, mentörlük programlarının hizmet ettiği iki temel gaye vardır: a) bakım -koruma (prevention) (DuBois ve ark. 2002) ve b) iyileştirme (promotion) (DuBois ve ark., 2011). Mentörlük dezavantajlı ve risk faktörleri barındıran çevrelerde yaşayan gençler / ergenler söz konusu olduğunda daha da etkili, koruyucu ve iyileştirici bir müdahale yöntemi olmaktadır.

Mentörlük programlarının gençlerin maruz kaldığı risk faktörlerine karşı koruyucu özelliği bilinmektedir. Gençlerin risk faktörlerine karşı korunması ve iyileştirilmesi amacı mentörlük programları bünyesinde onlara karşı gösterilen güven ve empati ilişkisi aracılığı ile kendiliğinden (spontan) ve birbiri ile bağlantılı (interconnected) olarak üç yolla gerçekleşmektedir “Sosyal ve duygusal gelişim, bilişsel gelişim ve kimlik gelişimi” (Dubois ve Rhodes, 2006, s. 653). Bu gelişimsel alanlara Jiekelek, Moore ve Hair (2002) sağlık ve güvenlik faktörlerini de eklemiştir. Söz konusu gelişim alanlarını; mentinin ilişkisel geçmişi (örneğin, aile ve akraba ilişkileri, anne ile bağlanma geçmişi vb.), sosyal yetkinlikleri, içinde bulunduğu gelişim safhası, mentörlük ilişkisinin içeriği ve süresi, programın aktiviteleri, ailevi ve toplumsal bağlar gibi faktörler de etkilemektedir (Rhodes ve ark., 2006).

Mentörlük programlarında mentöre atfedilen rol menti için anlamlıdır. Mentörlük programı kapsamında mentör güvenilir ve ilgili bir yetişkin modeli olarak, mentide olumlu sosyal ve duygusal gelişimi teşvik eder. Böylelikle, genç birey ebeveyn dışı bir yetişkin olan mentörü ile kurduğu güvene ve desteğe dayalı ilişkiyi, arkadaş çevresine ve ailesine genelleme imkânı bulur. Özellikle aile ile yeniden inşa edilmesi muhtemel güvenli bir ilişki, gencin çevresine yeniden güven duymasını sağlamaktadır. Bu olumlu gelişim, gencin okul başarısı, akademik yetkinliği, öz kavramı, benlik algısı gibi değişkenleri olumlu yönde etkiler. Akademik başarısında gelişme kaydeden, okul ile ilgili önyargılarından kurtulan ve okula devamlılığı artan gençler, gelecek ile ilgili plan yapma konusunda da daha istekli olmaktadır. Bilişsel alanda kaydedilen başarı gençlerin gelecek ile ilgili ümidini arttırdığı gibi sosyal sermayeye katılımını ve istihdamını arttırmaktadır (DuBois ve ark., 2002). Böylece mentörlük sisteminin toplumsal kalkınmaya da olumlu yönde etkisi olmaktadır. Genç açısından mentörlük programı sayesinde sosyal, duygusal ve bilişsel alanda kaydedilen olumlu gelişmeler doğal olarak sağlıklı bir kimlik inşasını, genel sağlık ve güvenliğin teminatını da mümkün kılmaktadır.

Muhakkak ki sosyal, duygusal, bilişsel ve kimlik gelişimi alanlarında her gencin ihtiyacı farklılık arz eder. Bu nedenle, mentörler eşleştirildikleri mentilerin ihtiyaçlarına yönelik hareket etmeli ve hedef koymalıdır. Mentörlerin bilgi ve uzmanlık alanlarına göre, mentiyeye yapılandırılmış bir ortamda sadece araçsal destek verdiği “reçeteli (prescriptive)” mentörlükten ziyade mentinin duygusal veya araçsal farketmeksizin o anki ihtiyaçlarını merkezine alan ve bir tür arkadaşlığa dayanan (Tierney, Grossman ve Resch, 2000, s. 32; Rhodes ve ark., 2011, s. 78) “gelişim / menti odaklı (developmentally focused)” mentörlük programlarının gelişmesi çok önemlidir. Etkili mentörlük programları gelişim odaklı olup mentiyeye her açıdan desteklemeyi ilke edinmelidir. Nitekim literatürde yapılan pek çok araştırmanın sonucuna göre mentöre yakın hissetme ve onunla temas kurma programının etkililiğini arttırmaktadır (DuBois ve Neville, 1997). Etkisinin kanıtı dayalı araştırmalar ile belgelendiği meşhur mentörlük programı “Big Brothers Big Sisters of America”; mentörlüğün süresi, aktiviteleri, mentör ve mentinin ilgi alanlarının ortak olması gibi değişkenlerin yanında; mentöre duyulan yakınlık hissi ve temas sıklığı gibi faktörlerle de programa katılan gençlere fayda sağlamaktadır. (DuBois ve Neville, 1997; Tierney, Grossman ve Resch, 2000).

Etkili Mentörlük Programları

Risk altındaki genç sayısındaki artışa paralel olarak çoğalan psikolojik, sosyal, akademik ve ekonomik sorunlar neticesinde mentörlük programları hızlı artış kaydetmiştir. Bu durum mentörlük yaklaşımı ve uygulamalarında da zengin bir çeşitlilik sağlamıştır. Bu durum mentörlük yaklaşım ve uygulamalarında zengin bir çeşitliliğin doğmasına vesile olmuştur. Örneğin, birebir mentörlük (one-to-one mentoring), okul-merkezli mentörlük (school-based mentoring), toplum-merkezli mentörlük (community-based mentoring), grup mentörlüğü (group mentoring), e-mentörlük (e-mentoring), akran mentörlüğü (peer mentoring) gibi mentörlük uygulama çeşitleri bulunmaktadır. Ancak bunlar içerisinde birebir mentörlük ve toplum merkezli mentörlük en yaygın olanlardır (DuBois ve Rhodes, 2006). Ancak, mentörlük programlarının çeşitliliğindeki artış “içerik ve nitelik” sorunsalının doğmasına neden olmuştur. Bu sebeple mevcut literatürde mentörlük ile ilgili yapılan araştırmaların temel araştırma problemi çoğunlukla mentörlük programlarının nasıl etkili ve nitelikli hale getirilebileceği sorusu etrafında şekillenmiştir (DuBois ve Neville, 1997; Grossman ve Rhodes, 2002; DuBois ve Rhodes, 2006; DuBois ve ark. 2011; Smith ve Stormont, 2011).

Mevcut yaklaşım ve uygulamalardaki çeşitliliğin programa dâhil edilen gençler için “önce zarar verme (first do not harm)” ilkesi ve en etkili sonucu doğurması bakımından optimize edilmesi gerekmektedir. Bu optimizasyonu sağlamada en önemli değişkenlerden birisi mentörlük programlarının süresidir. Etkili bir mentörlük hizmetinde sürenin çok önemli bir değişken olduğu araştırmalarla sabit bir bulgudur. Örneğin; Grossman ve Rhodes (2002) tarafından gerçekleştirilen araştırmada mentörlük süresinin mentinin yararını yordayan

çok önemli bir değişken olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu araştırmanın sonuçlarına göre, mentörlük hizmeti kapsamında menti için ideal yararlanma süresinin minimum 12 ay olduğu bulunmuştur. İlk üç aylık periyotta mentörlük ilişkisi biten gençlerin kendilik değeri algısında ve okul başarısında ciddi bir düşüş gözlemlenmiştir. Bunun aksine; 12 aydan uzun süre mentörlük hizmeti alan gençler, kendilik değeri algısı, sosyal kabul görme ve okul başarısı temelinde kontrol grubuna göre daha yüksek sonuçlar elde etmişlerdir. Ayrıca etkili bir mentörlük programı örneği olan Amerika'nın Büyük Abileri Büyük Ablaları çalışmasında da uzun süreli mentörlük hizmeti alan 41 gencin daha fazla yarar gördüğü mentörleri tarafından kaydedilmiştir (DuBois ve Neville, 1997).

İçeriği zengin, nitelikli ve etkili bir mentörlük programının nasıl olması gerektiği konusunda ileri sürülen pek çok düşünce ve öneri bulunmaktadır. Ancak söz konusu düşünce ve önerilere değinmeden önce etkili bir mentörlük programına katılım sonucunda gençlerde beklenen hedefe odaklanmak oldukça anlamlı gözükmektedir. Bu hedefler kısaca şu şekilde sıralanabilir: a) psikososyal işlevselliğin artması, b) bilişsel açıdan içinde bulunduğu gelişimsel döneme uygun bir gelişim gösterme, c) stresle baş edebilme, d) duygu-düzenlemesini kendi başına yapabilme, e) okula devam etme ve başarısını sürdürülebileme, f) okula dair olumlu bir algıya sahip olma, g) akran ve ebeveyniyle etkili iletişim kurabilme, h) temel hayat becerilerine sahip olma ve ı) yetişkin olduğunda kendi kararlarını verebilecek beceriye sahip gençler olarak yetiştirme. Bu amaçlara ulaşabilmek ve/veya kaliteli mentörlük programları üretebilmek için; ön-eğitim sonrası süpervizyon altında devam eden bir mentörlük eğitim süreci, yapılandırılmış aktiviteler, rasyonel beklentiler ve bu beklentilerin açığa çıkarılması, menti ve mentörün temas sıklığı, ebeveynlerin süreçte dâhil edilmesi, uzmanlar tarafından sürecin sürekli izlenip; gözlemlenmesi ve bu süreçte mentörlere süpervizyon desteği verilmesi gerekmektedir (Hamilton ve Hamilton, 2005).

Yukarıda bahsedilen faktörlerin yanı sıra, mentörlük programlarının genel olarak risk altında olan gençler için herhangi bir risk altında olmayan gençlere nazaran daha etkili olduğu tespit edilmiştir (DuBois ve ark. 2002; DuBois ve ark., 2011). Bu sebeple etkili bir mentörlük programı gerçekleştirmek için risk altındaki gençleri (örneğin, çocuk mahkemelerince tutuklanmış çocuk ve ergenler, alkol ve madde bağımlısı gençler, anti-sosyal eğilimi olan gençler, sosyoekonomik zorluklar yaşayan gençler) öncelikli olarak hedef almak daha doğru bir tercihtir. Söz gelimi, Nelson'un (2005) gerçekleştirdiği araştırmanın sonuçları hapisanelerdeki yetişkinlerin %80'inden fazlasının gençliğinde uygunsuz görülen davranışlardan ötürü okuldan dışlandığını veya okuldan atıldığını göstermiştir. Hastalık Kontrolü ve Engelleme Merkezleri'ne göre (Centers for Disease Control and Prevention-CDC, 2007), riskli davranışlarından dolayı okuldan atılan gençlerin şiddet içerikli davranışlarının artmasına paralel olarak, alkol ve madde kullanımı, erken ve korunmasız cinsel ilişkiye girme gibi riskli davranışları da artış göstermiştir. Anti-sosyal eğilimi olan, suça meyleden ve/veya riskli davranışları bulunan gençlere karşı cezalandırıcı

yöntemleri tercih etmekten ziyade mentörlük gibi daha olumlu bir yaklaşımla onları kucaklamak daha doğru ve sağlıklı neticelerin elde edilmesini sağlayacaktır.

Araştırma sonuçları, risk faktörleri çevresel şartlardan kaynaklanan gençlerin mentörlükten daha çok fayda gördüğüne işaret ederken, risk faktörleri bireysel sebeplerden (örneğin, suça temayül, anti-sosyal kişilik bozukluğu, zihinsel engel ve istismar öyküsü) kaynaklanan gençlerin mentörlük programlarından daha az fayda gördüğüne işaret etmektedir (DuBois ve ark., 2002; DuBois ve ark. 2011). Hatta Dubois ve arkadaşlarına (2011) göre, ciddi anti-sosyal temayülü olan gençler genellikle değişime kapalı oldukları için, mentörlük hiçbir zaman yoğun terapötik veya psikoeğitim odaklı bir hizmetin yerine geçemez. ‘Big Brothers Big Sisters of America’ mentörlük programının okul merkezli versiyonu ile yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, orta derecede problemlili olan bireyler hiç problemi olmayan ya da çok ciddi problemlili olan bireylere göre mentörlük programından daha çok fayda görmüştür (Schwartz, ve ark., 2011). Bireysel düzeyde ciddi psikopatolojisi olan gençlere farklı uygulama ve eğitimlerin dâhil edildiği özelleştirilmiş mentörlük programları uygulanabilir (DuBois ve ark., 2002). Örneğin, Gupta ve Gowda (2012) Güney Hindistan’da devletin koruması altında olan dezavantajlı 20 kız çocuğunun bir yıl boyunca katıldığı mentörlük programına, London Media Lab ve London School of Economics tarafından geliştirilen ve ‘kendini keşfetme ve paylaşılan görsel-işitsel (audio-visual) dili keşfetme’ üzerine temellendirilen ‘Spiritivity’ atölyesini entegre etmişlerdir. Nitekim araştırmadan oldukça olumlu sonuçlar elde edildiği ifade edilmiştir.

Etkili mentörlük ile ilgili sistematik olarak gerçekleştirilmiş ampirik araştırma yok denecek kadar azdır. Genellikle “Etkili bir mentörlük programı nasıl olmalıdır?” sorusuna verilen cevap ve öneriler yarı-deneysel metotlarla gerçekleştirilmiş araştırmalara dayanmaktadır (Jeikelek, Moor ve Hair, 2002). Yapılan literatür taramasında yarı deneysel metotlarla gerçekleştirilmiş olan Raising Ambition Instills Self-Esteem (RAISE) ve Sponsor-A-Scholar (SAS) olmak üzere iki temel mentörlük programına ulaşılmıştır Her iki model de çok uzun dönemli müdahalelerdir. RAISE, 6. sınıftaki öğrencileri hedef alır ve onları ortaokul ve lise boyunca takip eder. SAS ise 9. sınıftaki gençleri hedef alarak üniversitenin ilk yılının sonuna kadar takip eder ve böylece onların okula devamını ve derslere katılımını sağlamaya çalışır.

Mentörlük konusu özünde multidisipliner bir yaklaşımı benimsemesi sebebiyle konu hakkında yapılan araştırmalar da çeşitlilik gösterir. Nitekim çoğu araştırma muhtelif kurumlar, vakıflar veya başka organizasyonlar tarafından gerçekleştirilmiştir (DuBois ve ark., 2002). Etkili mentörlük programlarının geliştirilebilmesi, gençlik ve eğitim alanında politika belirleyici mercilerin inisiyatifte bulunabilmesi, gerçekçi hedefler belirlenebilmesi ve istikrar arz eden fonların temin edilebilmesi için, mentörlükle ilgili sistematik ve ampirik araştırmaların sayısının artırılması ve bu alanda çalışan araştırmacı ve uygulayıcıların iş birliği içinde olması önemlidir. Mevcut literatüre kaydedilmiş ve, deneysel metotlarla test edilmiş, etkili mentörlük programları Across Ages, Big Brothers Big Sisters, The

Buddy System, Building Essential Life Options Through New Goals (BELONG) ve Career Beginings olmak üzere sadece beş tanedir. Across Ages madde bağımlılığı engelleme konusunda model program olarak seçilmiştir (Rhodes, 2008). Across Ages ve The Buddy System gençleri madde kullanımından korumayı amaçlamaktadır. Toplum merkezli birebir mentörlük programı olan Big Brothers Big Sisters bir yandan ebeveyn-çocuk-akran ilişkilerini geliştirmeyi, öz-güveni ve akademik başarıyı arttırmayı hedeflerken; öte yandan da anti-sosyal davranışları azaltmayı hedefleyen bir programdır.

Hâlbuki literatürde ortalama 5.000 mentörlük programından bahsedilmektedir (Gupta ve Gowda, 2012). Bu programların sadece beş tanesi sistematik olarak test edilmiştir. Mentörlük programları için önemli olan ama henüz sistematik olarak araştırılmayan ve cevaplanmayan alanlar söz konusudur. Örneğin, Mentörlük programlarının arasındaki farklar nelerdir? Bu programlar hangi alanlarda farklılaşma ve benzerlik gösterirler? Hangi aktiviteler yetişkinlerin gönüllü ve etkili mentör olmasını teşvik eder? Mentörlük programlarının bedeli, kalite standartları, mentörlerin eğitim miktarı ve süresi nasıl olmalıdır? sorularının cevapları muammadır (Jekielek, Moore ve Hair, 2002).

Mentörlük ilişkisi ikili ve karşılıklı bir ilişki olduğundan etkili bir programda her iki tarafın da ortak ilgilere sahip olması önem arz eder. Bunun için mentörlük programı öncesinde “Hangi menti adayı için hangi mentör adayı nasıl eşleştirilmelidir?” sorusu gündeme gelmektedir. Eşleştirme aşamasında mentör ve mentinin ilgi alanlarının benzer veya ortak olması kriterinin dışında her iki tarafın cinsiyeti, yaşı, etnisitesi, ırkı, kişilik özellikleri, öğrenme stili gibi kriterler de etkili bir mentörlük için düşünülmeli gereken konulardandır (DuBois ve ark. 2002). Örneğin, Hindistan’da yoksul kız öğrenciler üzerinde mentörlük ile ilgili yapılan bir araştırmada kaygı duyabilecekleri endişesi ile bu kız öğrenciler erkek mentörler yerine kadın mentörler ile eşleştirilmişlerdir. Sonuç olarak, İngilizce öğrenme ve kariyer planlama becerisi alanında olumlu sonuçlar kaydedilmiştir (Gupta ve Gowda, 2012).

Mentörlük programlarının etkili olabilmesi için dikkat edilmesi gereken aşamalar şöyle sıralanabilir: işe başvuru aşaması, hazırlık aşaması, mentör eğitimi, mentör-menti eşleştirilmesi, sosyal ve akademik olarak yapılandırılmış aktiviteler, ilişkide gelişim / menti merkezli bir yaklaşımın benimsenmesi ve mentörün sürekli desteği ve süpervizyonu (DuBois ve ark. 2011). İdeal bir eşleştirmeden sonra mentör ve menti kendi aralarında işbirliği içinde hedeflerini belirler. Sonrasında mentör ve menti bir sözleşme yaparak ne zaman ve nerede görüşeceklerine, hangi zamanlarda hangi aktiviteleri yapacaklarına ve bu aktivitelerin yapılandırılmış veya yapılandırılmamış olacağına beraber karar verirler. Örneğin, ‘Big Brother Big Sisters’ programında Abiler ve Ablalar küçükleri ile haftada en az üç kere görüşmüşlerdir. RAISE programında mentör-menti görüşmesi haftada bir kez yüz yüze sağlanırken, Across Ages programında haftada iki kere yüz yüze görüşmüşlerdir (Jeikelek, Moore ve Hair, 2002). Eğitim ve kariyer planlamasına dayanan mentörlük programları daha fazla yapılandırılmıştır. Mesela; okul-merkezli mentörlük programları,

genellikle okulda ders bitiminde gencin ödevlerine yardım etme ve onu sınava çalıştırma gibi konularda akademik olarak desteklemek amaçlı yapılandırılmışlardır. Duygusal destek sağlamayı ve motivasyonu arttırmayı amaçlayan aktiviteler daha az yapılandırılmıştır (örneğin, sohbet etmek, sinemaya gitmek ve yemek yemek gibi). Özetle, mentinin ihtiyacına göre programın içeriği belirlenir (örneğin, Across Ages program aktiviteleri genellikle yapılandırılmamıştır) (Jeikelek, Moore ve Hair, 2002).

Türkiye’de Ergenlerin Temel Özellikleri

Ülkemizde son 50 yıllık zaman zarfında çocuk ve genç nüfusun artışı ile beraber, önümüzdeki 30-40 yıllık dönemde genç ve yetişkinlerin hâkim olduğu bir nüfus yapısına doğru gidildiğinin tespiti (Türkiye’de Ergen Profili Araştırması, 2008), sağlıklı bir toplum yapısına ulaşmak için gençlerin temel özelliklerinin ve sorun alanlarının incelenerek bunlara çözümler üretilmesini zorunlu kılmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 2008 ve 2013 yıllarında yapılan Türkiye’de Ergen Profili çalışmaları gençlerin mevcut psikososyal durumlarına ilişkin önemli veriler sunar. Bu bakımdan, mentörlük programlarının gençlerin belli sorun alanlarına yönelik nasıl cevap vereceğini tartışmamıza olanak sağlar. Söz gelimi, göç olgusu Türk gençlerinin psikososyal uyumu açısından önemli bir sorun alanıdır. Göç ve benlik saygısı ilişkisi üzerine gerçekleştirilen bir araştırmada, yakın ilçelere göç eden ergenlerin benlik saygısı ortalaması İzmir’e göç edenlere göre yüksek bulunmuştur (Gün ve Bayraktar, 2008; akt. ERP08). Aynı zamanda Türkiye’de aile yapısı giderek şekil değiştirmektedir. Tek ebeveynli ve parçalanmış aile sayısı giderek artmaktadır. ERP08 araştırma sonuçlarına göre tek ebeveynli aile oranı %3,3, parçalanmış aile oranı %1,7 olarak bulunmuştur. Özellikle parçalanmış aileler başta olmak üzere tek ebeveynli ailede ve akraba yanında yaşayan ergenlerin sigara, alkol ve madde kullanım oranları diğer aile yapısında (örneğin, çekirdek aile, geniş aile) yaşayan ergenlere göre daha yüksek bulunmuştur. Parçalanmış ailelerde yaşayan çocukların gelecekle ilgili daha kötümser olduğu, aileleri tarafından daha az sevildiğini hissettikleri, ailelerinin problemleri ile daha az ilgilendiğini düşündükleri ve daha fazla cinsel tacize maruz kaldıkları bulgular arasında yer almaktadır. Bu veriler aile dinamikleri açısından önemlidir.

Ergenin bir aile modelinin olmaması da ergenler açısından bir risk faktörüdür. Bir araştırmada aile ortamında algılanan toplam sosyal destek ile yalnızlık arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Köse, 2006). Dolayısıyla, aile modeli olmayan ergenler kendilerini toplumda daha yalnız hissederek çeşitli risk faktörlerine daha açık olabilmektedir. Türkiye’de Ergen Profili (2013) araştırma sonuçları bu ifadeyi destekler niteliktedir. Buna göre evden kaçmayı düşünen %5’lik kesimin %36’sı bu düşüncüyü uygulayıp evden kaçarken; %4’ü kendi kendine zarar vermeyi düşünmüştür. Kendine zarar vermeyi düşünen bu %4’lük kesimin %33’ü kendine zarar verici bir davranışta bulunmuştur. Araştırmaya katılan ergenlerin %96’sı bugüne kadar intihar etmeyi hiç düşünmemekle birlikte, geriye kalan %4’lük kısmın %24’ü intihar girişiminde bulunduğu

tespit edilmiştir. Bağlantılı olarak bugüne kadar hiç sigara içmediğini belirten ergenlerin oranı %82, sadece bir kez sigara içmeyi deneyenlerin oranı %7 ve düzenli olarak sigara içenlerin oranı %5 olarak tespit edilmiştir. İlk defa sigara içmeye başlama yaşı takriben 13'tür. Olumsuz ve problemlili davranışlar beraber göz önünde bulundurulduğunda zayıf veya sorunlu aile bağları olan ergenlerin daha fazla risk altında olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle de mentörlük gibi ilişkisel ve sosyal destek modelleri kritik rol oynamaktadır.

Sistematiik ve etkili bir mentörlük ilişkisinin sağlıklı bir ebeveyn algısı geliştirilmesinde de olumlu etkileri olabilir. Konu ile ilgili alanyazındaki araştırma sonuçlarına göre, mentörlük programları mentörün mentiye rol model olması vesilesiyle mentilerin aileleri ile olan ilişkilerini de olumlu yönde etkiler (DuBois ve ark., 2002, 2005). ERP08'in sonuçlarına göre ergenlerin baba algılarının anne algısına göre daha olumsuz olduğu tespit edilmiştir. ERP08'e göre, ergenlerin gündelik hayatta rol model olarak genellikle magazinler figürleri seçtikleri tespit edilmiştir. Ergenlerin idol olarak seçtikleri ilk beş kişinin sırasıyla İsmail YK, Arda Turan, Cristiana Ronaldo, Gökhan Özen ve Grup Hepsi olduğu tespit edilmiştir. Mentörlük hizmetinde ebeveyn dışı bir yetişkin olan mentörlerin, gençlere rol model teşkil ederek bu yerleşik idealizasyonu / algıyı değiştirme potansiyeli vardır. Bu bilgi ışığında etkili mentörlük programlarının topluma entegrasyonu yoluyla ergenlerin rol model algısının değişmesi sonucunda baba-çocuk çatışmasının azalması, ergenlerin ebeveynleri ile olan ilişkilerinin gelişmesi ve ebeveynlerine dair zihinsel temsillerinin yeniden inşa edilmesi mümkün olabilir. Bilişsel düzeyde gerçekleşen bu iyileşme sosyal ilişkilerin de iyileşmesini sağlayabilir. Sistemik olarak bakıldığında ilişkisel bağlamda iyileşmenin ya da rehabilitasyonun yaşanması mümkün kılınabilir (Fullack-Jagiela, Klemm Verbos, ve Wiese 2015; Ragins, 2012).

Sistematiik ve etkili bir mentörlük ilişkisi ergenlerin etkili iletişim ve sorun çözme becerileri geliştirilmesinde de olumlu etkiler yaratabilir. Türkiye'de Ergen Profili 2008 araştırması sonuçlarına göre ergenlerin evde, okulda ve sokakta kayda değer oranda şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir. Genellikle fiziksel ve sözel şiddet okulda öğretmen ve idare tarafından uygulanırken; cinsel şiddet arkadaşlar tarafından uygulanmaktadır. Şiddete maruz kalma anti-sosyal eğilimi daha da arttırmaktadır. Araştırmada, okulda şiddeti engellemek için okul tarafından verilen rehberlik hizmetlerinin artırılması ve iyileştirilmesi önerilmiştir. ERP96 verilerine göre rehberlik servislerine başvuru oranı %22,4 iken bu oran ERP08 de %27'ye çıkmıştır. Aradan geçen 12 yıl içinde rehberlik servislerine başvuru oranı artarken, rehberlik servisleri, okulların kalabalık olması sebebiyle gereken "bireysel hizmeti" sunamamaktadır. Verilen hizmet genellikle gruba yönelik olmaktadır. Zaten ERP08 sonuçlarına göre okulda eğitimine devam eden ergenlerin %73,1'i rehber öğretmenle özel bir görüşme yapmadığını ifade etmiştir. 1996 yılından 2008 yılına kadar geçen süre zarfında öğrencilere sunulan rehberlik hizmetinde bir artış kaydedilmesine rağmen öğrencilerin %8,7'sine disiplin cezası verilmesi cezalandırıcı yöntemlerin hâlen daha yoğun olarak kullanıldığını göstermektedir.

Araştırmada elde edilen bulgular, gençlerle çalışırken aile dışından genç ya da yetişkin gönüllüler tarafından verilecek bir mentörlük sistemi tercihinin ergenler için hayati bir rol oynayabileceğini göstermektedir. ERP 08/13'te parçalanmış ailelerin ergen çocuklarını korumak için Gençlik Rehabilitasyon Merkezleri kurulması, belediyelerle, MEB ve civardaki üniversitelerle iş birliği yapılması önerilmiştir. Gerek göçün gerek aile yapısının bozulması nedeniyle psikososyal açıdan işlevsellik ve adaptasyon problemi yaşayan gençlerin durumu, ön-test ve son-test ile ölçülebilir. Sistematik bir yöntem ile uygulamaya konulan, kanıta dayalı mentörlük programları ergenlerin sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimi açısından oldukça faydalı sonuçlar doğuracaktır. Gençleri / ergenleri merkezine alan gelişim odaklı mentörlük programları çok önemlidir. Eğitim aldığı okulda rehberlik hizmeti alan ergenlerin; rehber öğretmen veya psikolojik danışman ile özel bir problem ile ilgili görüşmüş olma durumuna ilişkin 'Türkiye'de Ergen Profili' (2008) araştırma sonuçlarına bakıldığında, söz konusu maddeyi cevaplayan (N: 3704) ergenlerin %73,1'i hayır derken %26,9'u evet dedi. 2013 yılında gerçekleştirilen Türkiye'de Ergen Profili araştırma sonuçları da 2008 yılı sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Özel bir sorun ile ilgili rehber öğretmenle görüşme konusundaki maddeyi cevaplayan ergenlerin (N: 4967) %71,5'i bu soruya hayır derken %28,4'i evet demiştir. Ayrıca, disiplin cezası alan öğrencilerin disiplin kuruluna gitmeden önce rehberlik servisine gönderilip rehberlik servisinde hazırlanan raporla disipline sevk edilmesi de büyük bir problemdir. Rehberlik servislerine sevk edilen ergenlerin problemlerinin (örneğin, anti-sosyal davranışlar, şiddet eğilimi) sebepleri ve sonuçları gelişimsel bir bakış açısı ile etraflıca irdelenmelidir. Nitekim ERP08 sonuçlarına göre öğrencilerin rehberlik biriminde konuştukları konular gelişim odaklı olmaktan çok problem odaklı olmaktadır. %39'luk oran ile konuşulan problemlerin başında dersler gelmektedir. Bunu sırasıyla %14,7'lik oran ile arkadaşlar ve %13,6'lık oran ile sınavlar takip etmektedir. Benzer şekilde, ERP08 araştırma sonuçlarına göre (N: 991) rehberlik hizmetlerinden faydalanan ergenlerin, rehber öğretmen/psikolojik danışman ile en son görüşmede konuştuğu konuların dağılımı şu şekildedir: dersler %39,0; arkadaşlar %14,7; sınavlar (ÖSS/SBS/OKS) %13,6; ailevi sorunlar %12,0; kız/erkek arkadaş %6,6; disiplin cezası %4,7; öğretmenler / yöneticiler %2,6; maddi sıkıntılar %1,0; kavga %1,0 ve diğer %4,7. Dört yıl sonra yapılan 'Türkiye'de Ergen Profili' (2013) araştırmasına göre (N: 1530) rehber öğretmenle en son görüşülen konular şunlardır: dersler 60,2; arkadaşlar 13,0; ailevi sorunlar 7,5; lise ve üniversite giriş sınavları 7,4; kız/erkek arkadaş 3,6; öğretmenler / yöneticiler 1,8; psikoloji, sağlık, özgüven 1,4; disiplin cezası 0,7; sigara, alkol gibi alışkanlıklar 0,7; devamsızlık 0,6 ve diğer 1,7 (ERP13). Akademik sorunların bireysel ve sosyal sorunların önüne geçmiş görünmesi dönemsel öncelikler nedeniyle yanıtıcı olabilir.

Sonuç olarak, mentiyi merkeze alan gelişim odaklı mentörlük programları hayatiyet arz etmektedir. Nitekim özellikle gecekondulu gençliğinin bilgilendirilmesi ve nitelikli meşgale sahibi olmaları adına okuldaki rehberlik servisleri dışında kurulan bilgi evleri ve meslek

edindirme kursları güzel gelişmelerdir ancak bahsedilen problemlerin üstesinden gelmek adına yetersiz kalmaktadır (Bkz. ERP08). Bu noktada, özellikle çevresel anlamda risk altında olan çocukların yeterli bireysel desteği alması ve sağlıklı bir şekilde yetişkinliğe adım atabilmesi için kanıta dayalı sistematik mentörlük programları önem arz etmektedir. Yetiştirme yurdunda kalan kurum bakımındaki ergenlere bakıldığında bu grubun genel olarak öfke kontrolü, saldırganlık, umutsuzluk, gelecekle ilgili karamsarlık, ebeveyn ile yaşanan problemler ve sosyal sorunlar gibi değişkenler açısından normal popülasyona göre daha büyük risk altında oldukları tespit edilmiştir (Kesen, Deniz ve Durmuşoğlu, 2007; Öztop ve Özer-Özcan, 2008; akt. ERP08). Hatta devlet kurumlarında kalan çocukların kurumda kalma süresinin uzadıkça saldırganlık ve öfke düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir (Kesen, Deniz ve Durmuşoğlu, 2007). Bu sebeple, yurtlarda kalan ergenlerin psikolojik, sosyal, bilişsel ve manevi açıdan sağlıklı bir şekilde yetişkinliğe adım atabilmesi için yurttan kalış sürelerinin gereğinden fazla uzatılmaması gerekmektedir. Kurumdan ayrılan ergenlerin ergenlikten yetişkinliğe geçiş sürecini sağlıklı yaşayabilmesi ve birtakım olası risk faktörlerine maruz kalarak yeniden travma yaşamaması için koruyucu bir faktör olarak mentörlük hizmeti çok önemlidir. Aynı zamanda, kötü davranılma, ekonomik imkânsızlıklar, istismar öyküsü gibi sebeplerden dolayı kurum bakımına alınan çocukların kurumdan ayrıldıktan sonra tek başlarına kalması, yeniden travmaya maruz kalma sebebidir. Mentörlük programlarının bu gençlerin temel hayat becerilerini edinmeleri, psikolojik olarak dayanıklı (resilient) olmaları ve kendi hayatlarını işlevsel bir şekilde sürdürebilmeleri açısından faydası kaçınılmazdır.

Tierney, Grossman ve Resch'in (2000) 0-16 yaşları arasında bulunan, 959 kız ve erkek ergenin katılımı ile deneysel desen kullanarak ulusal boyutta gerçekleştirdikleri araştırmanın sonuçları oldukça dikkat çekicidir. Araştırma bulguları, 18 ay bir mentörlüğe zaman geçirdikten sonra programa katılan çocuklarda katılmayanlara göre %46 uyuşturucu kullanım oranında, %27 alkol tüketiminde, %33 şiddete yönelimde, %52 okuldan kaçmada, %37 dersten kaçmada düşüş gözlemlenmiştir. Genel olarak, katılımcılarda daha yüksek akademik performans, madde kullanımında ve şiddete yönelimde düşüş, özgüvende artış ve aile ve arkadaşlık ilişkilerinde iyileşme olmuştur.

Araştırmalara göre, çeşitli risk faktörlerinden dolayı kurumda büyümüş bazı ergenlerin kurumdan ayrıldıktan sonra psikolojik sağlamlığının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu araştırmalar bu ergenlerin çoğunluğunun hayatında onları destekleyen ve onlarla yakından ilgilenen ebeveynleri dışında bir yetişkin olduğunu göstermiştir. Yani 'doğal mentörlük' bu ergenlerin psikolojik dayanıklılığına olumlu anlamda katkı sağlamıştır (Masten ve Garmez, 1985; Rhodes, 1994; akt. Osterling ve Hines, 2006). Bu bilgiden hareketle, Türkiye'de kurum bakımında olan çocukların da psikolojik dayanıklılığını korumak ve artırmak için mentörlük programları ayrıca önem arz etmektedir. Osterling ve Hines (2006); mentörlüğün bağımsız bir şekilde tek başına yaşayabilmeye, temel hayat becerilerine ve psikolojik sağlamlığa sahip olmaya ve üzerindeki etkilerini test

etmek amacıyla 14 ile 21 yaş aralığında olan gençlerle iki yıl süren açıklayıcı nitel ve nicel veri analizleri kullanarak gerçekleştirdikleri çalışmada tüm değişkenler bazında olumlu sonuçlar elde etmişlerdir. Araştırma sonuçları mentörlük programlarının özellikle koruyucu bakımda bulunan ergenleri hem olumsuzluklara karşı koruduğunu hem de yetişkinliğe geçiş süreci ve toplumsal entegrasyon açısından faydalı bir strateji olduğunu göstermiştir.

Mentörlük Programları Gençlerimize Neler Sunabilir?

Türkiye’de bireysel, sosyal veya fiziksel açıdan dezavantajlı olan, çeşitli olumsuz çocukluk yaşantılarına sahip, okulda akademik ve sosyal açıdan problem yaşayan, stres faktörleriyle başa çıkmada zorlanan, alkol ve madde bağımlılığı gibi sorunlardan muzdarip gençlerin toplumsal entegrasyonu için sistematik yöntemlerle uygulanan kanıta dayalı mentörlük programları gelecek vaat etmektedir. Bu model gelişimsel perspektifle de incelendiğinde; gençlerin gelişimin her boyutunda sağlıklı bir şekilde yetişkinliğe adım atabilmesi, istihdam edilip ulusal üretim faaliyetlerine katılabilmesi ve ihtiyaç duyduklarında duygusal açıdan destek alıp akranları ile bağ kurabilmesi için etkili bir yöntem olduğu görülmektedir. Hâlihazırda ülkemizde kanıta dayalı ve sistematik bir topluma entegrasyon programı bulunmamaktadır. Özellikle de risk altındaki gençler için bir akran ilişki modeli olarak, kanıta dayalı yöntemlerin (örneğin, ön test ve son testlerle) etkisi üzerinde çalışılan, sistematik olarak yürütülen ve süpervizyona dayalı mentörlük programları bu bağlamda büyük bir ihtiyaçtır. Birçok araştırma bulgusu gençlerimizin sosyal, psikolojik ve akademik ihtiyaçları doğrultusunda etkili bir mentörlük modeli kullanmanın onların toplumsal entegrasyonu için kritik rol oynayabileceğini vurgulamaktadır. Bu literatür taraması sonucu ortaya çıkan tema ve değerlendirmeler ekseninde gençler için sistematik bir akran ilişki modeli olarak mentörlük programının özellikleri şöyle sıralanabilir:

- a. Mentiler, mentörler sayesinde olumlu ilişki kurmayı öğrenip onları model olarak ilişki kurmada var olmayı tecrübe eder; böylece hayatlarında güvenli bir alan oluşur. Gençlere sağlıklı ve güvenli ilişkiler kurma fırsatı, gelecekte diğer başarılı gençlere ulaşma ve onlarla sağlıklı iletişim kurma noktasında da fırsat vermektedir. Bu da mentilerin öz benliğini pozitif olarak algılamalarına destek olur ve sonuç olarak psikososyal iyileşme hali yaşanır.
- b. Sosyal anlamda dışlanmış gençlere, oluşturulacak eğitim modülleri ve mentörler aracılığıyla yapılacak sosyal etkinlikler sayesinde; kendini tanıma, özgüven sahibi olma, kendini ortaya koyma, girişkenlik, öfke ve kaygı ile baş etme, iletişim, sorun çözme ve hayır diyebilme, karar verme, güçlü yanları belirleme gibi beceriler kazandırılarak bu gençlerin topluma entegre olmalarına destek olmak mümkün olabilir.
- c. Mentörlük ilişkisi ile gençlerin; sosyal destek almalarına, sosyal uyumlarını güçlendirmelerine, yaşam standartlarını iyileştirmelerine, yaşam becerilerini zenginleştirmelerine, entelektüel kapasitelerini yükseltmelerine, psikolojik,

sosyal, bilişsel süreçlerine işlevsellik kazandırmalarına, ikili ve toplumsal ilişki yönetimlerini psikososyal yönlerden güçlendirmelerine, daha sağlıklı ruh yapısına sahip bireyler olarak yetişmelerine ve daha iyi yaşam koşullarına sahip olmalarına fırsat sağlanabilir.

- d. 'Mentörlük Akran Destek Programı' kapsamında toplumsal hizmet sunacak olan eğitim kurumlarında gönüllülüğün ve toplumsal sorumluluğun teşvik edilmesi için Mentörlük Kulübü, Gönüllü Mentör Gençler Platformu/Kulübü tarzında organizasyonlarla empati ve başkalarına karşılıksız iyilik yapma gibi karakter eğitimleri ile katkı sağlanabilir.

Erken çocukluk döneminin bireyin genel yaşam becerisi ve bilişsel gelişimi için temel oluşturduğu bilinir ancak Türkiye'de çok az sayıda genç bu erken çocukluk dönemi eğitimini almaktadır. Öğrenme ortamları açısından ise yine ülkemiz kamu ve özel kurumlar arasında çok büyük farklılıklar olan ülkelerden biridir. Sınıf mevcutları ve öğretmen-öğrenci oranları açısından karşılaştırıldığında kamu okulları özel okulların iki katı kadardır ki bu durum çocuğun öğrenme iklimi ve sonuçları açısından bir dezavantajdır (OECD, 2017). Bu durum ise bireyi sosyal ve ilişkisel bağlamda desteklemek için yetersizdir. Ayrıca, 15-29 yaş grubundaki NEET (not in employment, education or training) gençlerin oranı OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında; Türkiye'nin %28.2'lik oranla en fazla NEET gence sahip ülke konumunda olduğu görülmektedir (OECD, 2016). Ortalama 12-18 ay dolaylarında bakım vereninden fiziksel olarak özerkleşmeyi başaran çocuk ergenlik dönemi ile beraber yoğun psikolojik bir özerkleşme sürecine girmektedir. Genç birey erken yetişkinlik sürecine doğru adım attıkça bu özerkleşme basamaklarını maddi özerkleşme takip etmektedir. Söz konusu maddi özerkleşme süreci ise çalışma hayatına bir diğer değişle toplumdaki üretim faaliyetlerine katılım ile mümkün olmaktadır.

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine (ADNKS) göre 2017 yılı sonu itibariyle Türkiye toplam nüfusu 80 milyon 810 bindir ve 15-24 yaş arası genç nüfus 12 milyon 983 bin ile genel nüfusun %16'sını oluşturmaktadır. Gençlerde işsizlik oranı %20,8 iken istihdam edilen gençlerin %51,6'sı maalesef hizmet sektöründe yer almaktadır. İstihdamdaki yetersizliklerin birey dışı pek çok değişkene bağlı olduğu muhakkaktır. Örneğin, gençlere yönelik eğitim ve kariyer planları sosyal ihtiyaçlarına cevap verememektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), İstatistiklerle Gençlik, 2017 (2018) belgesi eğitim, sağlık, kişisel yaşam, işgücü, sosyal katılım, gelir dağılımından eşit pay alma konularında etkin gençlik politikaları üretilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak, muhakkak ki toplumdaki üretim faaliyetlerine sağlıklı bir şekilde katılımın mümkün kılınabilmesi için birey dışı değişkenler kadar bireyin kendisinden kaynaklanan pek çok psikososyal değişken vardır. Bu değişkenlerin neden olduğu problemleri aşmak, gençleri psikolojik sağlamlığı yüksek bireyler olarak topluma kazandırmak ve onları dezavantajlı geçmişe sahip olup olmamak fark etmeksizin gelişimin tüm basamaklarında sağlıklı bireyler olarak yetiştirebilmek için sistematik yapılandırılmış, kanıta dayalı mentörlük programlarının faydası göz ardı edilmemelidir.

Copyright © 2020 Republic of Turkey Ministry of Youth and Sports

<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>

Journal of Youth Research • December 2020 • 8(22) • 47-50

ISSN 2147-8473

Received | 31 Jan 2020

Accepted | 21 Oct 2020

ANALYSIS / RESEARCH

EXTENDED ABSTRACT

Mentoring as a Systematic Peer Relationship Model for Teens

*Hacer Subaşı**

*Nadire Gülçin Yıldız***

Summary

The purpose of this literature review is to assess the existing literature on the effectiveness of mentoring as a systemic peer relationship model for disadvantaged adolescents. The present study aims to discuss what mentoring programs can offer Turkish youth as an effective peer relationship model. Using an effective mentoring model to meet the social, psychological and academic needs of Turkish youth plays a critical role for youths' societal integration (Adolescent Profile in Turkey, 2008, 2013). Many studies demonstrate that mentoring is fully or partially effective (e.g., deAnda, 2001; DuBois, Holloway, Valentine, and Cooper, 2002; Grossman and Tierney, 1998). These results highlight the importance of using standardized methods to measure the effectiveness of mentoring programs.

There is a consensus in the literature on the necessity of implementing effectively structured mentoring programs where mentors are screened, selected and trained using standardized methods and are provided support by supervisory services. Furthermore,

* Clinical Psychologist, Uskudar University, Social Sciences Institute, e-mail: hacer.subasi@yahoo.co.uk, ORCID: 0000-0002-1801-6209

** Assistant Professor, Medipol University, Faculty of Education, Guidance and Psychological Counseling Program, e-mail: ngyildiz@medipol.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5852-9658

the psychosocial characteristics of the mentor and the mentee, the duration of the relationship with the mentee, the closeness and reliability of this relationship, and the pre- and post-mentoring stages are also important for effective mentoring. Mentoring programs have been found to be an effective and protective model for the well-being and stability of at-risk adolescents as well as their social, psychological and academic needs (Merdinger, Hines, Osterling ve Wyatt, 2005; Meeh, Pryde and Ryeraft, 1995). Variables such as alcohol and substance use, smoking and tobacco use, early/pre-marital sexuality, increased crime rates and the number of broken families present risks for adolescents. For this reason, mentoring programs are important to foster psychosocial adjustment and academic success of Turkish youth to help them flourish as productive members of the society. With the collaboration of practitioners working in the field and those who conduct research on issues relevant to young individuals, the systematic implementation of effective mentoring programs may provide direction in developing social policies for the youth in Turkey.

Adolescence is characterized by a series of psychological, emotional, physical, behavioral, sexual and social changes. Adolescence starts between ages 10-13 and ends during the late teens. It is an important developmental period that marks the beginning of identity formation, where questions such as “Who am I?” are frequently asked (Santrock, 2011). While this period is characterized by rapid physical change (e.g., puberty in girls, deepening of the voice and hair growth for boys), adolescents’ physical and psychosocial development is interrelated. Adolescents tend to become more preoccupied with their physical appearance and start to focus on those physical features that distinguish them from others, which may result in anxiety. Adolescents’ proclivity to forge their own individuality and to distinguish themselves from others also manifests itself in family relationships; while initially receiving care and support primarily from parents, they gradually start to place greater importance on social relationships outside of friends and family. Adolescents’ drive to become autonomous coincides with their own need to create a unique identity. Experiencing a greater degree of autonomy in their social environment, adolescent prioritize relationships with friends and their interest in the opposite sex differs from childhood. As a result of the changes that occur in their sexual and emotional needs, the same individual who was cared for as a child takes step towards becoming a potential caregiver of the future during adolescence and adulthood. An adolescent who strives to be an independent individual is expected to overcome various life challenges. Therefore, an independent adolescent who maintains family relations should be able to overcome any potential issues encountered in school and social life and consequently enter society as a healthy adult of the future (Grossman and Tierney, 1998; Tierney, Grossman and Resch, 2000). For this reason, mentoring programs can play a transformative role in individuals’ search for identity, stability, self-focus, belonging and ability to take advantage of opportunities during the period of adolescence (Arnett, 2006).

However, there are also many young people who have spent a greater part of their life institutionalized and without family. These young people experience hardships such as sociocultural and socioeconomic disadvantages, physical and psychological issues, limited access to facilities, low academic performance, alcohol and / or substance addiction. Many of these children have also experienced an inconsistent parent/cargiver profile, migration, broken family structures, lack of social security and the necessity of working to support the family. Stable and reliable psychosocial support coupled with conscientious societal awareness are needed to ensure that these young people have access to adequate resources to aid in overcoming negative conditions to foster integration into society as healthy individuals. For the society to be physically, socially and psychologically healthy, mentoring programs may be critical as they play very central roles in recruiting, training and preparing individuals who may contribute to the nation's future.

Kaynakça/References

- Allen, J. P. (2008). The attachment system in adolescence. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (p. 419–435). The Guilford Press.
- Arnett, J. J. (2006). Emerging Adulthood: Understanding the New Way of Coming of Age. In J. J. Arnett & J. L. Tanner (Eds.), *Emerging adults in America: Coming of age in the 21st century* (pp. 3-19). Washington, DC, US: American Psychological Association. <http://dx.doi.org/10.1037/11381-001>
- Aslan, B., & Öcal, S. D. (2012). A Case Study in a Teacher Development Program, *Journal of Education and Future*, 2, s. 31-48.
- DuBois, D. L. & Neville, H. A. (1997). Youth Mentoring: Investigation of Relationship Characteristics and Perceived Benefits. *Journal of Community Psychology*, c. 25, sa. 3, s. 227-234.
- DuBois, D. L., Holloway, B. E., Valentine, J. C., & Cooper, H. (2002). Effectiveness of Mentoring Programs for Youth: A Meta-analytic Review. *American Journal of Community Psychology*, c. 30, sa. 2, s. 157–197.
- DuBois, D. L., Portillo, N., Rhodes, J. E., Silverthorn, N., & Valentine, J. C. (2011). How Effective Are Mentoring Programs for Youth? A Systematic Assessment of the Evidence, *Psychological Science*, c. 12, sa. sa. 2, s. 57-91.
- DuBois, D. L., & Rhodes, J. E. (2006). Introduction to the Special Issue: Youth Mentoring: Bridging Science wit Practice. *Journal of Community Psychology*, c. 34, sa. 6, s. 647-655.
- Fullick-Jagiela, J. M., Klemm Verbos, A., & Wiese, C. W. (2015). Relational mentoring episodes as a catalyst for empowering protégés: A conceptual model. *Human Resource Development Review*. 14(4) 486–508. DOI: 10.1177/1534484315610730
- Grossman, J. B. & Rhodes, J. E. (2002). The Test of Time: Predictors and Effects of Duration in Youth Mentoring Relationships. *American Journal of Community Psychology*, c. 30, sa. 2, s. 199-219.
- Gupta, A. & Gowda, M.V. R. (2012). Mentoring India'a Youth. *IIM Kozhikode Society & Management Review*, s. 75-94.
- Hamilton, M. A., & Hamilton, S. F. (2005). Work and service-learning. In D. L. DuBois & M. J. Karcher (Eds.), *Handbook of youth mentoring* (pp. 348–363).
- Hansford B. & Ehrich L. C. (2005). The Principalsip: How Significant is Mentoring?, *Journal of Educational Administration*, c. 44, sa. 1, s. 36-52.
- Jeikelek, S., Moore, K. A., & Hair, E. C. (2002). *Mentoring Programs and Youth Development: A Synthesis*. Washington, D. C.: Child Trends.
- Kesen, N. F., Deniz, M. E. ve Durmuşoğlu, N. (2007). Ergenlerde Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki: Yetiştirme Yurtları Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı: 17.
- Masten, A.S. & Garmez, N. (1985) Risk, vulnerability and protective factors in developmental psychopathology. B.B. Lahey ve A.E. Kazdin (Eds.), *Advances in Child-Clinical Psychology* içinde (Vol. 8, s. 1-52). New York, NY: Plenum Press.

- Meeh, E.V., Pryde, J.A. & Ryerraft, J.R. (1995) Mentors for adolescents in foster care. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 12, 317-328.
- Merdinger J.M., Hines A.M., Osterling K.L., Wyatt P. (2005). Pathways to college for former foster youth: Understanding factors that contribute to educational success. *Child Welfare*, 84(6):867-96. PMID: 16544569.
- Munson, R. M., & McMillen, J. C. (2009). Natural mentoring and psychosocial outcomes among older youth transitioning from foster care. *Children and Youth Services Review*, c. 31, sa. 1, s. 104-111.
- Murrel, A. J. (2007). Five Key Steos for Effective Mentoring Relationships. *The Kaitz Quarterly*, c. 1, sa. 1, s. 1-9.
- OECD (2016) *Society At A Glance 2016: OECD Indicators. A Spotlight on Youth*. Paris: OECD Publishing. <http://www.oecd.org/social/society-at-a-glance-19991290.htm>
- OECD (2017). *Education at a Glance 2017: OECD Indicators*. Paris: OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2017-en>
- Osterling, K. L. ve Hines, A. M. (2006). Mentoring Adolescent Foster Youth: Promoting Resilience During Developmental Transitions, *Child and Family Social Work*, 11, s. 242-253.
- Ragins, B. R. (2012). Relational mentoring: A positive approach to mentoring at work. In Editors: K. Cameron and G. Spreitzer (Ed.), *The oxford handbook of positive organizational scholarship* (pp.519-536). Oxford: Oxford University Press. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199734610.013.0039
- Ramani, S., Gruppen, L., ve Kachur, E. K. (2006). Twelve Tips for Developing Effective Mentors. *Medical Teacher*, 28(5), s. 404-408.
- Rhodes, J. E. (2008). Improving Youth Mentoring Interventions Through Research-based Practice. *American Journal of Community Psychology*, 45, s. 35-42.
- Rhodes, J. E., Spencer, R., Keller, T. E., Liang, B., ve Noam, G. (2006). A Model fort he Influence of Mentoring Relationships on Youth Deveelopment, *Journal of Community Psychology*, c. 34, sa. 6, s. 691-707.
- Rhodes, J.E. (1994) Older and Wiser: Mentoring Relationships in Childhood and Adolescence. *The Journal of Primary Prevention*, 14, s. 187-196.
- Santrock, J. W. (2011). *Life-span Development* (3rd edition). New York, NY: McGraw-Hill.
- Schwartz, S., Rhodes, J. E., Chan, C., ve Herrera, C. (2011). The Impact of School-Based Mentoring on Youth with Different Relational Profiles. *Developmental Psychology*, 47, 450-462.
- Smith, C. A., ve Stormont, M. A. (2011). Building and Effective School-Based Mentoring Program, *Intervention School and Clinic*, c. 47, sa. 1, s. 14-21.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2010). *Türkiye'de Ergen Profili-2008*. Araştırma Serisi: 147. <http://www.aile.gov.tr/tr/23519/Turkiye-Ergen-Profilii-Arastirmasi>. Ankara: Uzerler Matbaacılık.
- Tierney, J. P., Grossman, J. B. ve Resch, N. L. (2000). *Making a Difference: An Impact Study of Big Brothers Big Sisters*. Philadelphia: Public/Private Ventures. http://www.ppv.org/ppv/publications/assets/111_publication.pdf
- Tükeltürk, Ş. A. ve Balcı, M. (2014). Üniversitelerde Mentörlüğün Kurumsallaştırılması Süreci, Önemi ve Kazanımları: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Üzerine Bir İnceleme. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, c. 6, sa. 1, s. 137-155.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2018). İstatistiklerle Gençlik , 2017. 27598 sayı ve 16 Mayıs 2018 tarihli TUİK Haber Bülteni. 20 Haziran 2018'de <http://www.tuik.gov.tr> den ulaşıldı.
- Uysal, M. P. ve Sıgır, Ü. (2011). E-Mentörlükten E-Öğrenmeye. Birim Balcı Demirci, Gonca Telli Yamamoto ve Uğur Demiray (2011). *Türkiye'de E-Öğrenme: Gelişmeler ve Uygulamalar II* içinde. Ankara: Elif Yayınevi.

Copyright © 2020 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>
 Gençlik Araştırmaları Dergisi • Aralık 2020 • 8(22) • 51-69

ISSN 2147-8473
 Başvuru | 03 Ağustos 2020
 Kabul | 20 Aralık 2020

Z Kuşağı Tüketicilerin Kişilik Özellikleri ve Bilinçli Tüketim Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

*Rafet Beyaz**

Öz

Bu çalışma, Z Kuşağı olarak adlandırılan genç tüketicilerin kişilik özellikleri ile bilinçli tüketim eğilimleri arasında bir etkileşim olup olmadığını incelemek amacıyla yapılmaktadır. Bu amaç doğrultusunda Erzurum ili Oltu ilçesinde eğitim gören lise, ön lisans ve lisans öğrencilerinden oluşan 332 kişi ile anket çalışması yapılmıştır. Veri toplama sürecinde katılımcıların Z Kuşağını temsil eden kişilerden olmasına dikkat edilmiştir. Toplanan verilere açıklayıcı faktör analizi, bağımsız iki örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi, korelasyon analizi ve regresyon analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda, katılımcıların bilinçli tüketim eğilimlerinin oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra katılımcıların kişilik özellikleri dışa dönük, nevrotik (duygusal olarak dengesiz) ve tutarlı olarak belirlenmiştir. Ayrıca gelir seviyesi arttıkça kişilerin daha az çevre bilinçli olduğu ve yaş ilerledikçe kişilerin duygusal olarak daha dengeli hareket etmeye başladıkları tespit edilmiştir. Son olarak kişilik özellikleri ile bilinçli tüketim eğilimleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir etkileşim görülmüştür. Veriler SPSS 18 paket programı ile analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilinçli Tüketim, Kişilik, Z Kuşağı, Tüketim.

* Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü rafet.beyaz@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0026-5346

Abstract

This study is carried out to determine whether there is an interaction between the personality traits of young consumers called Generation Z and conscious consumption trends. For this purpose, a survey was conducted with 332 students from high school, associate degree and undergraduate students studying in Oltu District of Erzurum Province. In the data collection process, it was paid attention that the participants were among the people representing the Generation Z. To the collected data were performed, explanatory factor analysis, two independent samples t test, one way variance analysis, correlation analysis and regression analysis. As a result of the research, it was determined that the conscious consumption tendencies of the participants were quite high. In addition, the Personality traits of the participants were determined extroverted, neurotic (emotionally unstable) and consistent. In addition, it was determined that as the income level increases, people become less environmentally conscious and as age grows, people start to act more emotionally balanced. Finally, a meaningful and positive interaction was observed between personality traits and conscious consumption trends. Data were analyzed with SPSS 18 packet program.

Keywords: Conscious Consumption, Personality, Generation Z, Consumption.

Giriş

Karmaşık yapısı nedeniyle tüketim, tarih boyunca bilim insanlarının her zaman ilgisini çekmeyi başarmış bir kavramdır (Aydın, Marangoz & Fırat, 2015). Yaşam süren her insan için kaçınılmaz olarak doğumla başlayıp ölüncüye kadar devam eden bu kavram, sürekli kendini yenileme eğilimindedir. Yani; karşılanan bir ihtiyaç belli bir süreliğine tatmin oluştursa da özellikle zorunlu ihtiyaçlar (yeme, içme, barınma, giyim ve güvenlik gibi) için bu tatmin, kısa süre sonra ortadan kalkmakta ve yeniden ihtiyaç ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, tüketim ihtiyaçlarını karşılama yöntemlerinin de tarihi süreçte önemli oranda farklılaştığı bilinmektedir. Örneğin; yaklaşık yarım milyon yıl önce insanlar sadece doğada hazır bulunan besinleri tüketerek yaşamını sürdürürken, günümüz insanının bu olgudan oldukça uzak bir yaklaşım sergilediği görülmektedir (Özüşen & Yıldız, 2012).

Tarihi süreçte toplumsal hayatta meydana gelen değişimler ve ortaya çıkan dinamikler çerçevesinde tarım toplumu, sanayi toplumu, modern toplum, post modern toplum, bilgi toplumu, risk toplumu ve tüketim toplumu gibi çeşitli toplum tipleri ortaya çıkmıştır. Bu tipler, toplumların içinde buldukları evrede ve dinamikler çerçevesinde nasıl bir yapılanma içinde olduklarını belirtmektedir. Aynı zamanda bu tipleri meydana getiren toplumların birbirlerinden farklı değer, tutum, davranış ve kişilik tipleri meydana getirdiği

de bilinmektedir. Örneğin geleneksel toplum yapılarında kanaatkâr olma ve ihtiyaçların doğal yollarla karşılanması daha değerli kabul edilirken; modern toplumlarda çalışma ve emek; post modern toplumlarda ise tüketim daha değerli kabul edilmiştir (Buğday & Babaoğul, 2016). Bu çalışmada Z Kuşığı olarak adlandırılan kişilerin bilinçli tüketim eğilimleri ile kişilik özellikleri arasında ilişki ve etkileşim olup olmadığı değerlendirilecektir.

Tüketim ve Bilinçli tüketim

Tüketim, “ihtiyaç, istek, arzu gibi taleplerle ve bu taleplerin karşılanması için gerekli olan mal, hizmet gibi üretim çeşitlerine ve paraya ya da bunun yerini alacak bir değere dayalı, ayrıca zamana ve mekâna bağlı olan, sosyal ve ekonomik bir ilişki biçimi” olarak tanımlanmaktadır (Orçan, 2014). Erken dönem tanımlar kapsamında tüketim, bitirmek, yok etmek, tahrip etmek, israf etmek ve harcamak olarak değerlendirilirken (Akt. Featherstone, 2013); son dönemler kapsamında “tüm kültürel sistemimizin üstüne oturduğu (yalnızca nesnelere değil aynı zamanda toplum ve dünyayla) aktif bir ilişki biçimi, sistemli bir etkinlikler dünyası ve tüm sorunlara yanıt verme biçimi olarak” değerlendirilmektedir (Baudrillard, 2011).

Genel olarak değerlendirildiğinde tüketimin, sadece metallerin kullanılması sonucu ihtiyaçların tatmin edilmesi değil, aynı zamanda kurallar, işaretler ve semboller sistemi olarak yorumlandığı, eğlence, dinlenme ve hatta mutlu olma aracı olarak değerlendirildiği görülmektedir (Orçan, 2014). Kapitalist toplumun temel değerlerinden olan semboller vasıtası ile ölçülebilir hale gelen eğlence ve mutluluk, herkesin sığınabileceği bir liman haline gelmiştir (Zorlu, 2016). Tüketim ise, insanların eğlenme ve mutlu olmalarını sağlayan önemli bir araç olarak görülmektedir. Ayrıca bu sayede insanlar, kim oldukları ve kim olmak istedikleriyle ilgili duyarlılıklarını ifade etme (Bocock, 1997) ve kişisel, etnik, siyasal ve sosyal kimliklerini sunma imkânına kavuşmaktadırlar (Orçan, 2014). Ancak suni bir vaat olarak sunulan bu olgular, anlık birtakım hazlar oluştursa da uzun vadede insanları mutlu etmede yetersiz kaldığı ve hatta mutsuzluğa sürüklediği bilinmektedir (Zorlu, 2016).

Bununla birlikte tüketim kültürü, toplumsal, ekonomik ve etik açıdan pek çok olumsuzluk barındırması nedeniyle eleştirilmektedir. Bu kapsamda Marcuse (1986) bolluk ve tüketimle birlikte manevi ve entelektüel zenginliklerin yok olduğunu, düşüncelerin manüpülasyona uğradığını ve varlığın değer yitirmeye başladığını ifade etmiştir. Bu durum, insanları ruhsal çöküntüye ve anti-depresan kullanmaya itmektedir (Tarhan, 2012). Ayrıca tüketim; kaynakların kötü kullanımı ve israf gibi iktisadi ve mali sorunlara (Göcen, 2013; Tolan, 1991); çevre kirliliğine (Kılıç, 2006); çocuk işçiler, kötü çalışma koşulları ve düşük ücretler gibi çalışan sorunlarına (Rey & Ritzer, 2012); açgözlülük ve kıskançlık gibi sosyal hastalıklara (Terzi & Altunışık, 2016); dışlanmışlık, fakirlik, ötekilik ve cahillik gibi adaletsizliklere (Weber, 1999) ve kaçakçılık, hırsızlık ve korsan ürün kullanımı gibi etik dışı davranışlara (Buğday & Babaoğul, 2016) yol açan bir kavram olarak değerlendirilmektedir.

Yukarıda belirtilen sorunların üstesinden gelebilmek için toplumsal kalkınma odaklı, gelecek nesilleri düşünen, eğitilmiş, sorumlu ve etik değerlere sahip bilinçli tüketiciler

yetiştirmek gerekmektedir. Bu kapsamda özellikle genç nesillerin bilinçli tüketimin yapısı ve özellikleri noktasında yönlendirilmesi önem arz etmektedir (Buğdağ & Babaoğul, 2016). Çünkü bu nesil, yakın gelecekte toplumsal hayatın şekillendirilmesi noktasında önemli görevler üstlenecektir.

Tüketim bilinci, “tüketicilerin tüketime yönelik kararları ve davranışları ortaya koymada planlı, programlı ve mantıklı tavır ve tutum sergilemesi” olarak tanımlanmaktadır. Bilinçli tüketici ise, satın alma sürecinde ihtiyatlı davranan, satın alınacak ürün ve hizmetlerde güvenli, kaliteli, hesaplı ve sağlam olanı tercih eden, hakkını bilen ve sahip çıkan, çevresel unsurların etkisinde kalarak yanlış hareket etmeyen, savurganlık ve israfı terk eden kişi olarak kabul edilmektedir (Gülmez, 2006). Kısaca bilinçli tüketici, geliri ve gideri dengeli olan, hakları ve sorumluluklarını bilerek hareket eden kişi olarak değerlendirilmektedir.

İnsanların, her geçen gün biraz daha bireyselleştiği, bencilleştiği, zenginleştiği ve dünyevileştiği bir ortamda, metaların önem kazanması ve boş zaman mefhumunun ortaya çıkması gibi nedenlerle bilinçli tüketici olması zorlaşmaktadır. Ancak sağlıklı nesillerin yetiştirilmesi ve gelecek nesillere yeterli kaynağın bırakılması noktasında bilinçli tüketim vazgeçilmez bir olgu olarak görülmektedir. Bu kapsamda, bilinçli tüketici kitlesi oluşturmak için tüketicilerin toplumsal refah, çevre düzenlemesi, sade tüketim, etik değerler, sosyal sorumluluk ve planlı davranışlar sergileme noktasında eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Son dönemlerde yerel, ulusal ve uluslararası alanda bu olgunun tartışılmasına yönelik teşvik edici çalışmalar artmaya başlamıştır. Bu kapsamda yapılan çalışmalardan bazıları aşağıda değerlendirilmektedir.

Kinnear, Taylor ve Ahmed (1974) çalışmalarında; gelirin çevresel sorumluluk taşımada oldukça önemli olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca çevre kirliliğine duyarlı, yenilikçi, bilgi arayan, sorgulayıcı ve güvenlik arayan kişilerin çevresel sorumluluk taşıyan kişiler olduğunu ifade etmişlerdir. Cunningham ve Cunningham (1976) çalışmalarında; eğitim seviyesi yüksek olan kişilerin düşük olanlara nazaran tüketici hakları konusunda daha duyarlı olduklarını belirlemişlerdir. Shetzer, Stackman ve Moore (1991) çalışmalarında; son dönemlerde birtakım tüketicilerin çevre sorunlarına yönelik daha duyarlı ve dikkatli davranışlar sergilediğini tespit etmişlerdir. Ecer (2006) çalışmasında, tüketicilerin fazla para üstü, satın alma öncesi ürün tatma ve ürün iadelerinde doğru beyanda bulunma durumlarında duyarlı olmaları gerektiğini belirtmiştir. Çıfci ve Koçak (2008) çalışmalarında; bir davranışın sosyal sorumlu tüketim olarak değerlendirilmesi için kişinin satın alma eyleminde sadece kendini değil, toplumu ve çevreyi de düşünmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Roux ve Nantel (2009) çalışmalarında; kişilerin öncelikle çevreye, sonra sosyal sorumlu tüketime ve son olarak etik tüketime karşı duyarlı olmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Singh (2009) çalışmasında; Hindistan’da kentlerde yaşayan kadınların daha fazla sosyal sorumlu tüketime önem verdiklerini tespit etmiştir. Ünal ve Babaoğul (2014) çalışmalarında; spor tüketicilerinin bilinçli tüketim eğilimleri ile kalite-bütçe-fiyat bilinci arasında orta düzey; tüketici sorumluluğu arasında ise kuvvetli bir ilişki tespit etmişlerdir.

Çelebi ve Bayrakdaroğlu (2018) çalışmalarında ise; Y Kuşığı tüketicilerin etik ve sosyal sorumlu davranışlara oldukça fazla önem verdiklerini ifade etmişlerdir. Tüm bu beyanlar, bilinçli tüketim kavramının toplum tarafından benimsenmeye başladığının göstergesidir.

Kişilik Kavramı ve Z Kuşasının Kişilik Özellikleri

Tüketici davranışlarının değerlendirilmesi sürecinde kişisel, kişiler arası ve toplumsal davranışların incelenmesi oldukça önemlidir. Bu doğrultuda; bu davranışların yapısını etkileyen önemli unsurlardan olan kişilik kavramının da incelenmesi önem arz etmektedir.

Latince tiyatro oyuncularının yüzüne taktığı maske anlamına gelen “Persona” sözcüğünden türetilen (Şanlı, 1991) kişilik kavramı; bireyin doğuştan sahip olduğu ve sonraki hayatında yaşantıları sonucunda kazandığı, bireyi diğerlerinden ayıran nitelikler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Doğan, 2012). Hogan ve arkadaşları ise kişiliği, “bir bireyin davranış, tutum, ilgi ve becerilerini, giyimini ve fiziksel görünümünü, konuşma tarzını, iletişim yeteneklerini, alışkanlıklarını ve diğer bireylerle olan etkileşimini kapsayan ve böylelikle bireyin tüm özelliklerini açıklayan bir kavram” olarak tanımlamışlardır (Akt. Bozkurt & Erdurur, 2013).

Kişilik, içsel ve dışsal etkiler sonucu oluşan ve doğumdan ölüme kadar devam eden bir kavramdır. Bu süreçte kişiliğin oluşumuna kalıtsal, yapısal ve sosyo-kültürel faktörler gibi çok sayıda unsur etki etmektedir (Güney, 2009). Aynı zamanda kişiliğin oluşum sürecinde meydana gelen değişim, yaşlılara nazaran çocuk ve gençlerde daha hızlı gerçekleşmektedir (Eroğlu, 2011). Özellikle son dönemlerde bilimsel ve teknolojik alandaki ilerlemelerin toplum yapısında önemli değişiklikler yarattığı ve özellikle gençlerin bu durumdan önemli oranda etkilendiği görülmektedir (Güler, 1996). Bu durum, gençlerin kişilikleri üzerinde birtakım etkiler oluşturmakta ve çeşitli yeni davranışların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Bu kapsamda Baymur (1961) yaptığı çalışmasında; yaşamında çeşitli sorun ve kaygılar yaşayan üniversite gençlerinin, bu kaygı ve sorunlarını arkadaşlarıyla paylaşarak birincil ilişkiler geliştirebildiği ve bununla birlikte çeşitli kötü alışkanlıklar edinebildiğini ifade etmektedir. Benzer şekilde Gökçe (1976) çalışmasında; gecekondu gençliğinin, buldukları ortamın etkisi ile şaşkın olduklarını ve suça bulaşma eğilimlerinin yüksek olduğunu ifade ederek iletişim ve ulaşım imkânlarının gençleri hızlı kişilik değişimine ittiğini belirtmiştir. Bu süreçte gençlerin edinmiş olduğu davranışlardan biri de tüketim alışkanlığıdır. Bu alışkanlık gençlerin kendilerini tanımlarken kullandığı en önemli argümanlardan biridir.

Tarihi süreçte insanların ihtiyaçları, istekleri ve tüketim alışkanlıkları, politik, ekonomik, sosyal, teknolojik ve bilimsel gelişmelerle birlikte önemli oranda değişime uğramıştır. Bu değişim, belli dönemler itibarıyla kişilerin yaşam tarzlarını, tercihlerini, bakış açılarını ve inançlarını belli kalıplara sokarak kişileri ve toplumları şekillendirmiştir. Bu dönemler, kuşak olarak nitelendirilmektedir. Her bir kuşak kendi zaman dilimine uygun davranış, inanç, değer, tutum ve kişilik geliştirmekte ve bunları belli ölçülerde diğer kuşaklara aktarmaktadır (Akşit Aşık, 2019).

Kuşak, “yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları ve kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğu” olarak tanımlanmaktadır (TDK). Belli tarih aralıkları kapsamında tanımlanan kuşakları şu şekilde ifade etmek mümkündür: 1927-1944 arası doğanlar “Sessiz Kuşak”, 1945-1965 arası doğanlar “Bebek Patlaması Kuşağı”, 1966-1979 arası doğanlar “X Kuşağı”, 1980-1999 arası doğanlar “Y Kuşağı”, 2000 sonrası doğanlar ise “Z Kuşağı” (Çelebi & Bayrakdaroğlu, 2018). Bu çalışmada, seçilen hedef kitlenin gençler olması Z Kuşağı üzerinde analiz yapılmasında belirleyici olmuştur.

Kristal kuşak olarak adlandırılan Z Kuşağı mensupları; teknoloji ile doğup büyüyen, bilgiye çok çabuk ulaşan, hırslı ve maddeci olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca bu kitlenin daha dikkatsiz, hız tutkunu, bağımsız, özgüveni yüksek, yalnız, sabırsız, tatminsiz, güven arayan, zevkine düşkün, internette bol vakit geçiren, geleneklere bağlı olmayan ve içe dönük gibi çeşitli özellikler barındırdığı ifade edilmektedir. Bu özelliklerin diğer kuşaklardan önemli oranda ayrıştığı bilinmektedir. Bu kuşağın tüketim eğilimleri de diğer kuşaklarla önemli farklılıklar içermektedir. Bu kitle içerisinde kalite arayan, yenilik ve değişimden zevk alan, farklı kültürleri araştıran, plansız ve anlık satın alan, marka bağlılığı ve sadakati düşük, hobileri olan ve bu hobilerden kazanç elde etmek isteyen, çok hızlı tüketen, şekil ve sembollere bağlı, rol model arayan, interneti yoğun kullanan, araştıran ve karşılaştıran gibi çok sayıda tüketim eğilimi bulunmaktadır (Altuntuğ, 2012; Akşit Aşık, 2019; Üzüm & Şenol, 2019; Eskiler, Küçükibiş & Soyer, 2016; Sarı & Harta, 2018). Ancak bu açıklamalarla birlikte; bu kuşak mensuplarının önemli oranda olumlu ve bilinçli davranışlar gösterdiği yönünde çalışmalar bulunmaktadır. Williams ve arkadaşları bu kuşağı, yaşam tarzları ve tutumları açısından yeni muhafazakârlar olarak tanımlamıştır. Bununla beraber bu kitlenin; saygı, değer ve itidal gibi eski değerlere sahip, planlı ve kendi kendini kontrol edebilen, harçlıkları biriktirme eğiliminde olan, risk alma ve şiddete yönelme ihtimalleri düşük, uyumlu ve sorumluluk sahibi, aile ve geleneklerine bağlı bireyler olduğu ifade edilmiştir (Williams, Page, Petrosky & Hernandez, 2010). Ayrıca bu kitlenin, satın alma sürecinde yeşil uygulamalara önem verdiği ve çevreye zarar veren ürünlerden uzak durduğu (Kartal ve Tatlı, 2020); yeşil ve çevreye duyarlı ürünleri tercih etme eğiliminde olduğu (Dülgeroğlu, Başol & Öztürk Başol, 2016); insan ve doğa yönelimli, üretken, çevresel endişe taşıyan, yerel kaynaklı olan ve adil ticareti savunan yapılarının olduğu (Paço Alves, Shiel & Filho, 2013) noktasında çeşitli çalışmalara ulaşılabilir.

Belirtilen özellikler incelendiğinde; bu kitlenin postmodern toplumun özelliklerinden olan zıtlıkları birlikte yaşayabilme eğiliminde oldukları görülmektedir. Dolayısıyla kafalarının karışık olduğu, tüketim alışkanlıkları ve diğer özelliklerinin de bu durum çerçevesinde oluştuğu düşünülmektedir. Özellikle gelecek nesillerde toplumsal hayatın şekillenmesi ve hayatın devam ettirilmesinde önemli görevler üstlenecek olan bu kuşağın, tüketim eğilimlerinin incelenmesi ve bu yönde çeşitli değerlendirmelerin yapılması önem arz etmektedir. Aşırı ve bilinçsizce gerçekleştirilen tüketimin, çok sayıda toplumsal, ekonomik,

politik ve ekolojik sorun oluşturduğu bilinmektedir. Bu olumsuzluklardan kurtulmanın yolu ise nesillerin bilinçli tüketime yönelmesidir. Son dönemlerde bu yönde hem ulusal hem de uluslararası alanda önemli çalışmalar yapılmaktadır.

Literatür Özetleri

Kişilik ve tüketim çerçevesinde yapılan literatür incelemesinde oldukça az sayıda benzer çalışmaya ulaşılmıştır. Lu, Chang ve Chang (2015) çalışmalarında; tüketici kişilik özelliklerinin tüketici etik inançları ve yeşil ürün satın alma davranışını önemli ölçüde etkilediğini tespit etmişlerdir. Semiz (2017) çalışmasında; A kişilik tipine mensup tüketicilerin daha çok hedonik, B kişilik tipine mensup olanların ise daha çok plansız satın alma davranışı sergilediklerini tespit etmiştir. Bayrakdaroğlu ve Özbek (2018) çalışmalarında; Z Kuşığı tüketicilerin teknoloji, tablet ve telefonsuz bir hayat süremeyeceğini ve bu materyallerin gençlerin tüketim eğilimlerini etkilediğini dile getirmişlerdir. Akşit Aşık (2019) çalışmasında; X ve Z Kuşığı tüketicilerin yiyecek seçimini etkileyen unsurları incelediğinde; X Kuşığındakilerin daha çok sağlık odaklı, Z Kuşığındakilerin ise daha çok haz odaklı yaklaşım sergilediğine ulaşmıştır. Avcılar ve Atalar (2019) çalışmalarında; kişilerin sahip olduğu narsizm düzeyi ile sosyal medya bağlılığı ve gösterişçi tüketim eğilimleri arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Sarı ve Topçuoğlu (2019) çalışmalarında; gelecekteki sonuçları gözeten kişilik tipine sahip olanların daha fazla tasarrufa ve daha az anlık satın almaya yöneldikleri; anlık sonuçları önemseyen kişilik tipine sahip olanların ise daha az tasarruf ve daha fazla gereksiz satın almaya yöneldikleri sonucuna ulaşmışlardır. Gümüş 2019 ve 2020'de yaptığı çalışmalarda; Z Kuşığı mensuplarını, fiyatı ve kaliteyi odak alan, satın alma sürecinde sosyal medyadan etkilenen, hedonik davranışlar sergileyen kişiler olarak tanımlamıştır.

Yöntem

Araştırmanın Amacı ve Soruları

Keşifsel bir araştırma olarak tasarlanan bu çalışmanın amacı, Z Kuşığı tüketicilerin kişilik özellikleri ve bilinçli tüketim eğilimleri arasındaki ilişki ve etkileşim düzeyini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda; genç tüketicilerin bilinçli tüketim eğilimleri ve kişilik özellikleri tespit edilerek, kişilik özelliklerinin bilinçli tüketim eğilimlerinin oluşumuna etki edip etmediği incelenmektedir.

Literatürde bilinçli tüketim eğilimleri ve kişilik özellikleri arasındaki etkileşimi ortaya koyan çalışmalara ulaşılamadığı için hipotezlere değil araştırma sorularına yer verilmiştir. Belirlenen amaç doğrultusunda oluşturulan araştırma soruları şu şekildedir:

- Z Kuşığı tüketicilerin bilinçli tüketim eğilimleri ne düzeydedir?
- Z Kuşığı tüketiciler hangi kişilik özelliklerine sahiptir?
- Z Kuşığı tüketicilerin kişilik özellikleri ve bilinçli tüketim eğilimleri demografik özellikler çerçevesinde farklılaşmakta mıdır?

- Z Kuşığı tüketicilerin kişilik özellikleri ile bilinçli tüketim eğilimleri arasında ilişki ve etkileşim var mıdır?

Araştırmanın Örneklem Süreci

Araştırmanın ana kitlesini, Erzurum ili Oltu ilçesinde öğrenim gören lise, ön lisans ve lisans öğrencileri oluşturmaktadır. 01.06.2020 tarihi itibarıyla belirtilen okullarda, okula devam eden yaklaşık 2600 öğrencinin olduğu tespit edilmiştir. Tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak 332 kullanılabilir anket elde edilmiştir. 18 adet anket ise hatalı olduğu için analize dâhil edilmemiştir. Ural & Kılıç (2005) çalışmalarında; 2600 kişilik ana kitle için 335 örneklemin yeterli olacağını belirtmişlerdir. Anketlerin dağıtımı salgın hastalık nedeni ile elektronik ortamda gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada veriler anket yöntemi ile toplanmıştır. Anket formu 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerini tespit etmeye yönelik sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde, katılımcıların bilinçli tüketim eğilimlerini tespit etmek için Buğday (2015) tarafından geliştirilmiş 25 ifadeden oluşan “Bilinçli Tüketim Ölçeği”; üçüncü bölümde ise, Bal ve Şahin (2011) tarafından geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılan, 20 ifadeden oluşan “Cervantes Kişilik Ölçeği” kullanılmaktadır. Demografik özelliklere ilişkin değerlendirmeler kapalı uçlu sorularla, ölçeklerle ilgili ifadeler ise 5’li likert tipi ölçek (1: Kesinlikle Katılmıyorum,... 5: Kesinlikle Katılıyorum) ile ölçülmüştür. Veri toplama öncesinde çalışma için, Atatürk Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul Başkanlığı tarafından etik kurul onayı verilmiştir. (29.06.2020 tarih ve E.2000160477 sayı). Veriler 29.06.2020 – 20.07.2020 tarihleri arasında toplanmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Zaman ve maddi yetersizlikler araştırmanın en önemli kısıtları olarak değerlendirilmektedir. Bu kısıtlar nedeni ile çalışma sadece Oltu ilçesinde gerçekleştirilebilmiştir. Bununla beraber Covid 19 salgını nedeni ile anketlerin yüz yüze gerçekleştirilememesi diğer bir kısıt olarak değerlendirilmektedir.

Demografik Veriler

Araştırmanın demografik yapısını oluşturan özellikler **Tablo 1**'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Yönelik Bulgular

D. Özellikler		F	%	D. Özellikler		F	%
Cinsiyet	Kadın	227	68,4	Ailenin Ortalama Aylık Geliri	1000 TL'den az	39	11,7
	Erkek	105	31,6		1000-2000 TL	46	13,9
	Toplam	332	100		2001-3000 TL	93	28,0
Yaş Ort. =20,9	16-18	82	24,7		3001-4000 TL	66	19,9
	19-21	164	49,4		4001-5000 TL	49	14,8
	22 ve üzeri	86	25,9		5001-6000 TL	22	6,6
	Toplam	332	100		6001 TL Üzeri	17	5,1
Okul	Lise	95	28,6		Toplam	332	100
	Ön Lisans	100	30,1				
	Lisans	137	41,3				
	Toplam	332	100				

Katılımcıların demografik özelliklerini gösteren Tablo 1 incelendiğinde; kız öğrencilerin önemli oranda katılımı göze çarpmaktadır. Bu durum; lisans ve ön lisans bölümlerinde okuyan kız öğrencilerin sayısının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 20,9 olarak tespit edilmiştir. Aralıklı değerlendirme sonucunda ise 19-21 yaş aralığındaki katılımın oldukça fazla olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin okuduğu okullar değerlendirildiğinde; lise ve ön lisans düzeylerinde katılımın birbirine yakın olduğu, lisans düzeyinde katılımın daha fazla olduğu görülmektedir. Katılımcıların ortalama aile gelirlerine bakıldığında ise; 2000-3000 TL aralığında gelire sahip olanların yüksek katılımı göze çarpmaktadır.

Ölçeklerin Geçerlik ve Güvenirlilik Analizleri

Çalışmada kullanılan bilinçli tüketim ölçeği ile kişilik ölçeğinin yapısal olarak geçerliliğini test etmek için açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bilinçli tüketim ölçeğine yönelik analiz sonuçları **Tablo 2'**de gösterilmektedir.

Tablo 2. Bilinçli Tüketim Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

İfadeler	Öz Değer	Açıklanan Varyans	Faktör Yükleri	Cronbach α
Çevre Bilinçli Tüketim	7,410	32,217		0,834
ÇBT7			,710	
ÇBT2			,705	
ÇBT4			,686	
ÇBT5			,634	
ÇBT3			,605	
ÇBT1			,555	
ÇBT6			,546	
SST2			,518	
Sosyal Sorumlu Tüketim	2,119	9,212		0,814
SST5			,798	
SST8			,759	
SST4			,632	
SST7			,567	
SST1			,533	
SST3			,523	
Etik Tüketim	1,447	6,291		0,779
ET3			,801	
ET1			,785	
ET2			,630	
ET5			,547	
ET4			,529	

Sade Tüketim	1,155	5,022		0,649
SAT2			-,683	
SAT3			-,667	
SAT4			-,659	
SAT1			-,510	
KMO 0,899; Bartlett 2789,284; Toplam Açıklanan Varyans 52,741				

Bilinçli tüketime yönelik gerçekleştirilen açıklayıcı faktör analizi sonucunda iki ifade (SAT5 ve SST6) binişiklik nedeni ile ölçekten çıkarılmıştır. Orijinal ölçekten farklı olarak; bir ifade (SST2) sosyal sorumlu tüketim boyutu altında olmasına rağmen, çevre bilinçli tüketim boyutu altında yer almıştır. 4 faktör altında toplanan ifadeler toplam varyansın %52,741'ini açıklamaktadır. Örnek hacminin faktör analizi için uygun olduğu (KMO= 0,889), Bartlett Testi sonuçlarının ise istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Ayrıca tüm boyutların güvenilirlik dereceleri kabul edilebilir sınırlar içerisinde dir.

Kişilik ölçeği üzerinde gerçekleştirilen açıklayıcı faktör analizi sonucunda ortaya çıkan boyutlar **Tablo 3**'te verilmektedir.

Tablo 3. Kişilik Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

İfadeler	Öz Değer	Açıklanan Varyans	Faktör Yükleri	Cronbach α
Duygusal Denge/Nörotizm	3,352	20,950		0,785
KS10			,777	
KS13			,752	
KS8			,752	
KS9			,654	
KS12			,586	
KS20			,495	
Dışa/İçer Dönüklük	2,349	14,681		0,703
KS3			,819	
KS1			,712	
KS6			,683	

KS2			,612	
KS4			,520	
Tutarlı/Tutarsız Olma	1,683	10,518		0,632
KS17			,789	
KS16			,666	
KS19			,616	
KS15			,552	
KMO 0,743; Toplam Açıklanan Varyans 46,148; Bartlett 1208.174				

Kişilik ölçeğine yönelik gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda; orijinal ölçeğe benzer boyutların oluştuğu görülmektedir. Ancak binişiklik ve tek başına boyut oluşturma nedeniyle ölçek ifadelerinden (KS5, KS7, KS11, KS14 ve KS18) 5 tanesi ölçekten çıkarılmıştır. Üç faktör altında toplanan ifadeler toplam varyansın %46,148'ini açıklamaktadır. Tablo 3'teki veriler incelendiğinde; örnek hacminin faktör analizi için uygun olduğu (KMO= 0,901), Bartlett Testi sonuçlarının ise istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Ayrıca tüm boyutların güvenilirlik dereceleri kabul edilebilir sınırların üzerindedir.

Bulgular

Elde edilen boyutlar kapsamında; Z Kuşağı olarak adlandırılan kişilerin, bilinçli tüketim eğilimleri ve kişilik özelliklerine yönelik değerlendirme yapabilmek için tanımlayıcı istatistiklere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çerçevede ölçeklerin boyutlarına yönelik tanımlayıcı istatistiksel bulgular Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4. Ölçek Boyutlarına Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler

Bilinçli Tüketim ve Kişilik Ölçekleri	Ortalama	Standart Sapma
Çevre Bilinçli Tüketim	3,3416	,8365
Sosyal Sorumlu Tüketim	3,9317	,8321
Etik Tüketim	4,2949	,8380
Sade Tüketim	2,3470	,8214
Duygusal Denge/Nörotizm	3,6007	,8212
Dışa/İçe Dönük Olma	3,4550	,9126
Tutarlı/Tutarsız Olma	2,2465	,9376

Tablo 4'te görüldüğü üzere; bilinçli tüketim boyutlarının tamamı ortalamasının üzerinde bir değer almıştır. Ancak sade tüketim boyutunun ifadeleri ters kodlandığı için ortalamasının altında bir değere sahip olduğu görülmektedir. Genel olarak Z Kuşaağı tüketicilerin etik tüketim hassasiyetinin diğer boyutlardan fazla olduğu ve Z Kuşaağı genç tüketicilerin önemli oranda bilinçli tüketim eğilimine sahip olduğu görülmüştür.

Bu kapsamdaki alan yazın incelendiğinde Z Kuşaağı olarak adlandırılan tüketicilerin; kalite arayan, yenilik ve değişimden zevk alan, farklı kültürleri araştıran, plansız ve anlık satın alan, marka bağlılığı ve sadakati düşük, hobileri olan ve bu hobilere kazanç elde eden, çok hızlı tüketen, şekil ve sembollere bağlı, rol model arayan, araştıran ve karşılaştıran gibi çok sayıda özellik barındırdığı görülmektedir (Altuntuğ, 2012; Akşit Aşık, 2019; Üzüm & Şenol, 2019; Eskiler, Küçükbiş & Soyer, 2016; Sarı & Harta, 2018). Ancak bazı çalışmalarda (Dülgeroğlu Başol ve Öztürk Başol, 2016; Paço Alves, Shiel ve Filho, 2013; Williams, Page, Petrosky & Hernandez, 2010) bu kitlenin bilinçli bir tüketici eğilimi gösterdiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu alanda önemli bir tartışmanın olduğu ve bu kitlenin her iki davranışı da sergileme potansiyelinin olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir.

Kişilik ölçeğinde ifadeler ve boyutların değerlendirilmesi, ana kaynakta belirtilen kıstaslar çerçevesinde olmuştur. Bu kapsamda, içe/dışa dönük olma boyutunda elde edilen boyut değeri; ortalamasının üstünde ise dışa dönük, ortalamasının altında ise içe dönük kişilikten bahsedilmektedir. Benzer şekilde duygusal denge/nörotizm boyutunda elde edilen değer; ortalamasının altında ise duygusal denge, ortalamasının üstünde ise duygusal olarak dengesizlik/nörotizm kabul edilmektedir. Son olarak tutarlı/tutarsız olma boyutunda; düşük ortalama verilen cevapların tutarlılığını, yüksek ortalama ise verilen cevapların tutarsızlığını ifade etmektedir (Bal & Şahin, 2011). Dolayısıyla Z Kuşaağı olarak değerlendirilen katılımcıların kişilik özellikleri; dışa dönük, duygusal olarak dengesiz ve tutarlı olarak tespit edilmiştir. Bu kapsamda literatürde belirtilen sonucu destekler bulgulara erişilebilmektedir (Eryılmaz & Ercan, 2011; Takkin, 2020).

Katılımcıların kişilik özellikleri ve bilinçli tüketim eğilimleri arasında demografik özelliklere göre bir farklılık olup olmadığını test etmek için, bağımsız iki örneklem t testi ve tek yönlü Anova testi yapılmıştır. Analizler sonucunda katılımcıların yaş değişkeni ile duygusal denge/nörotizm boyutunun; gelir seviyesi ile çevre bilinçli tüketim boyutunun farklılaştığı tespit edilmiştir. Tespit edilen farklılığın yönünü belirlemek için yapılan LSD testi sonuçları **Tablo 5'te** gösterilmektedir.

Tablo 5. Demografik Özelliklere Göre Farklılıkları Belirten LSD Testi Tablosu

Bağımlı Değişken – Bağımsız Değişken	(I)	(J)	Ortalama Farkları (I-J)	Standart Hata	P
Çevre Bilinçli Tüketim -Gelir	1000 TL'den az	2001-3000 TL	,36565*	,15738	,021
		3001-4000 TL	,33248*	,16662	,047
		4001-5000 TL	,56094*	,17703	,002
		5001-6000 TL	,52490*	,21996	,018
	1000-2000 TL	4001-5000 TL	,46353*	,16936	,007
		5001-6000 TL	,42749*	,21384	,046
Duygusal Denge/ Nörotizm -Yaş	16-18 Yaş	19-21 Yaş	,38042*	,10873	,001
		22 ve Üzeri Yaş	,45992*	,12408	,000

Tablo 5'teki veriler incelendiğinde, düşük gelir grubunda olanların yüksek gelir grubunda olanlardan çevre bilinçli tüketim konusunda daha duyarlı oldukları görülmektedir. Gelir, tüketimi etkileyen en önemli unsurlarından biridir. Bu kapsamda, tüketicilerin gelir seviyesi yükseldikçe tüm kısıtlamalardan kurtularak daha rahat bir satın alma eylemine yöneldiği düşünülmektedir. Literatürde bu sonucu destekler çalışmalarına ulaşılabilmektedir (Ünüvar, Kılıç, Sarı Gök & Şalvarcı, 2018).

Yaş değişkeni ile duygusal denge/nörotizm boyutu arasında ortaya çıkan farklılıklar incelendiğinde ise; düşük yaş gruplarının yüksek yaş gruplarına nazaran daha fazla nevroitik (duygusal olarak dengesiz) davranışlar sergilediği görülmektedir. Katılımcıların yüksek yaş kategorisi içerisinde üniversitenin 3 ve 4. sınıflarında okuyan öğrenciler bulunmaktadır. Dolayısıyla bu kişilerin lise, ön lisans ve üniversiteye yeni başlayanlara nazaran, aldıkları eğitim ve kazandıkları tecrübe neticesinde duygularını kontrol etme noktasında mesafe kat ettikleri görülmektedir.

Araştırmanın temel sorunlarından olan kişilik özellikleri ve tüketim eğilimleri arasında ilişkinin tespit edilmesi amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular **Tablo 6**'da gösterilmektedir.

Tablo 6. Kişilik Ölçeği ve Bilinçli Tüketim Ölçeği Korelasyon Analizi Sonuçları

	Çevre Bilinçli Tüketim	Sosyal Sorumlu Tüketim	Etik Tüketim	Sade Tüketim
Duygusal Denge/ Nörotizm	,075	,189**	,36565*	,15738
	,172	,000	,215**	,16662
Dışa/İççe Dönüklük	,257**	,202**	,259**	-,218**
	,000	,000	,000	,000
Tutarlı/Tutarsız Olma	-,076	-,152**	-,265**	,193**
	,169	,005	,000	,000

* p < .01; ** p < .001

Tablo 6 incelendiğinde; duygusal denge/nörotizm kişilik özelliği ile sosyal sorumlu ve etik tüketim arasında 0,01 anlamlılık düzeyinde pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Dışa/iççe dönüklük boyutu ile çevre bilinçli tüketim, sosyal sorumlu tüketim ve etik tüketim boyutları arasında 0,01 anlamlılık düzeyinde pozitif yönlü; sade tüketim boyutu ile negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Tutarlı/tutarsız olma boyutu ile sade tüketim boyutu arasında 0,01 anlamlılık düzeyinde pozitif; sosyal sorumlu tüketim ve etik tüketim boyutları ile 0,01 anlamlılık düzeyinde negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Tespit edilen negatif yönlü ilişkinin tutarlı/tutarsız olma boyutu ile sade tüketim boyutunda bulunan ifadelerin ters yönlü kodlanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Dolayısıyla, kişilik özellikleri ile bilinçli tüketim boyutları arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin varlığı görülmektedir. Literatürde bu sonuç ile birebir örtüşen çalışmalara rastlanmasa da benzer çalışmalara ulaşılmıştır. Bu kapsamda Kaynak ve Ekşi (2014) çalışmalarında, tüketicilerin vicdanlılık özelliği ile çevre bilinci ve sağlık bilinci arasında; sağlık bilinci ile tüketim karşıtlığı arasında ve çevre bilinci ile tüketim karşıtlığı arasında anlamlı ilişki tespit etmişlerdir. Bireylerin kişisel ve organik gıda tüketimi arasındaki ilişkiyi araştıran Gustavsen ve Hegnes (2019), organik ürün kullanımı ile dışa dönüklük arasında negatif ilişki; deneyimlere açıklık arasında ise pozitif ilişki tespit etmişlerdir. Buna karşın Casidy (2012) çalışmasında, bazı kişilik özellikleri ile moda bilinci ve prestij duyarlılığı arasında anlamlı bir ilişki tespit etmiştir. Benzer şekilde Mulyanegara (2011) çalışmasında, dışa dönüklük kişilik özelliği ile moda bilincinin; deneyime açıklık ile prestij duyarlılığının ilişkili olduğunu tespit etmiştir.

Çalışmanın temel sorularından olan Z Kuşağı gençlerin kişilik özellikleri ile bilinçli tüketim eğilimleri arasında nedensellik olup olmadığını belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular **Tablo 7'**de gösterilmektedir.

Tablo 7. Kişilik Ölçeği ve Bilinçli Tüketim Ölçeği Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	Beta	T Değeri	P Değeri	R ve R ²
Dışa/İçer Dönüklük	Çevre Bilinçli Tüketim	,223	4,590	,000	R=0.275 R ² =0.076
Duygusal Denge/ Nörotizm	Sosyal Sorumlu Tüketim	,238	4,330	,000	R=0.334 R ² =0.111
Dışa/İçer Dönüklük	//	,168	3,206	,001	
Tutarlı/Tutarsız Olma	//	-,214	-3,900	,000	
Duygusal Denge / Nörotizm	Etik Tüketim	,298	5,760	,000	R=0.458 R ² =0.210
Dışa/İçer Dönüklük	//	,213	4,302	,000	
Tutarlı/Tutarsız Olma	//	-,342	-6,623	,000	
Dışa/İçer Dönüklük	Sade Tüketim	-,196	-3,700	,000	R=0,301
Tutarlı/Tutarsız Olma	//	,214	3,853	,000	R ² =0,091

Tablo 4'deki tanımlayıcı istatistiklerde belirtildiği üzere katılımcılar, tüketim özellikleri açısından bilinçli tüketiciler; kişilik özellikleri açısından dışa dönük, nevroitik ve tutarlı olarak değerlendirilmiştir. Ancak tutarlılık/tutarsızlık ve sade tüketim boyutlarına ait ifadelerin ters kodlanması regresyon analizinde ortaya çıkan nedensellik sonuçlarının negatif olmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla ters ifadeler düzeltildiğinde, tabloda negatif olarak görünen etkileşim sonuçlarının pozitif olarak yorumlanacağı bilinmektedir. Bu kapsamda, elde edilen regresyon analizi bulguları bu durum üzerinden yorumlanmıştır.

Tablo 7 incelendiğinde; genel olarak kişilik özellikleri ile bilinçli tüketim eğilimleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir etkileşimin olduğu görülmektedir. Boyutlar itibariyle değerlendirildiğinde ise; çevre bilinçli tüketim boyutu ile dışa/içer dönüklük arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir etkileşim görülmektedir. Bu sonuca göre dışa dönük olma

puanında meydana gelen bir birimlik artış, çevre bilinçli hareket etme puanında 0,223'lük bir artışa neden olmaktadır.

Sosyal sorumlu tüketim boyutu ile kişilik ölçeği boyutları arasında yapılan çoklu regresyon sonuçlarına göre; sosyal sorumlu tüketim ile nörotizm, dışa dönüklük ve tutarlı olma boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Elde edilen sonuca göre, nörotizm, dışa dönüklük ve tutarlı olma puanlarında meydana gelen bir birimlik artış, sosyal sorumlu olma puanında sırasıyla 0, 238, 0,168 ve 0,214 birimlik bir artış meydana getirmektedir.

Etik tüketim boyutu ile kişilik ölçeği boyutları arasında yapılan çoklu regresyon analizi sonucuna göre; etik tüketim boyutu ile nörotizm, dışa dönüklük ve tutarlı olma boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuca göre nörotizm, dışa dönüklük ve tutarlı olma puanlarında meydana gelen bir birimlik artış, etik tüketim puanında sırasıyla 0,298, 0,213 ve 0,342 birimlik bir artış meydana getirmektedir.

Son olarak sade tüketim boyutu ile kişilik ölçeği boyutlarına yönelik yapılan çoklu regresyon analizi sonucuna göre; sade tüketim davranışı ile dışa dönüklük ve tutarlı olma boyutları arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuca göre dışa dönüklük ve tutarlı olma puanlarında meydana gelen bir birimlik artış, sade tüketim davranışında sırasıyla 0,196 ve 0,214 birimlik artış meydana getirmektedir.

Tartışma

Literatürde kişilik ve bilinçli tüketim arasındaki nedensellik bağına doğrudan ortaya koyan çalışmalara ulaşılamamıştır. Ancak genel olarak kişilik özelliklerinin tüketim davranışı üzerindeki etkisini araştıran çeşitli çalışmalara ulaşılmıştır. Bu çerçevede yapılan çalışmalarda; içe dönüklük, dışa dönüklük, özgüven, güven, vicdan, farkındalık, duygusallık ve güdüler gibi çeşitli kişilik özelliklerinin tüketici davranışlarını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Faber & O'Guinn, 1989). Veiga ve Ribeiro (2010) çalışmalarında; kişilik özelliklerinden olan fedakârlık değişkeninin ekolojik olarak doğru satın alma, kaynak tasarrufu ve geri dönüşüm için önemli bir etkileyici olduğunu tespit etmişlerdir. Genç tüketicilerin politik tüketici davranışları ile kişilik özellikleri arasındaki etkileşimi ortaya koymaya çalışan Quintelier (2015) de benzer sonuçlara ulaşmıştır. Politik tüketici davranışını sosyal, politik ve çevresel nedenlerle ürün satın almamak olarak tanımlayan yazar, dışa dönüklük veya insanlara duyulan güvenin siyasi tüketici davranışları üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir. Benzer bir çalışmaya imza atan Lu, Chang ve Chang (2015), tüketici kişilik özelliklerinin tüketici etik inançları ve yeşil ürün satın alma davranışını önemli ölçüde etkilediğini tespit etmişlerdir. Gustavsén ve Hegnes (2019) çalışmalarında, vicdanlılığı yüksek olan kişilerin geleneksel ürünlerden ziyade; organik ürünlere ödeme yapma eğiliminde olduklarını belirlemişlerdir. Dülgeroğlu Başol ve Öztürk Başol (2016), üniversite öğrencilerinin yeşil ve çevreye duyarlı ürünleri tercih etme eğiliminde olduklarını

tespit etmişlerdir. Paço Alves, Shiel ve Filho (2013) ise; Portekiz, İspanya, İngiltere ve Almanya'da yaşayan genç tüketicilerin insan ve doğa yönelimli, üretken, çevresel endişe taşıyan, yerel kaynaklı olan ve adil ticareti savunan kişiler olduğunu belirtmişlerdir.

Çalışmadan elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde; Z Kuşağı olarak adlandırılan gençliğin genel anlamda bilinçli tüketim eğilimi gösterdiği belirlenmiştir. Her ne kadar bu kuşak mensupları; fiyatı ve kaliteyi odak alan, satın alma sürecinde sosyal medyadan etkilenen, hedonik davranışlar sergileyen (Gümüş, 2019; Gümüş, 2020), tüketimi hayat felsefesi haline getiren ve plansız hareket eden çeşitli özellikler gösterse de önemli oranda olumlu özelliklere de sahip olduğu görülmektedir. Bu kapsamda bu kişiler saygı, güven ve itidal arayan, planlı ve kontrollü hareket eden, riskten uzak duran, şiddeti sevmeyen, sorumluluk sahibi, geleneklerine ve ailelerine bağlı yeni muhafazakârlar olarak değerlendirilmektedir (Williams, Page, Petrosky & Hernandez, 2010). Bu nedenle bu kişilerin yeşili koruyan, çevreye duyarlı, sorumluluk sahibi, planlı, araştıran, inceleyen ve eleştiren yapıları nedeniyle bilinçli tüketiciler olarak değerlendirilmesi uygun görülmektedir.

Sonuç olarak Z Kuşağı tüketiciler; zevk peşinde koşan, sınır tanımayan, şekillere ve sembollere bağımlı bir nesil olarak değerlendirilse de; araştıran ve karşılaştıran yapıları, bilgiye kolay ulaşmaları ve bu kapsamda çok sayıda alternatif bilgi kaynağına sahip olmaları nedeniyle bu kitlenin bilinçli eğilimler göstermesi beklenen bir durum olarak görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmanın temel amacı, Z Kuşağı olarak adlandırılan genç tüketicilerin kişilik özellikleri ve bilinçli tüketim eğilimleri arasında herhangi bir ilişki ve etkileşim olup olmadığını tespit etmektir. Bu kapsamda Erzurum ili Oltu ilçesinde okuyan lise ve üniversite öğrencileri ile anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Analizler sonucunda, araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun kadın ve 19-21 yaş aralığında, lisans seviyesinde öğrenim gören, 2001-4000 TL aralığında ailevi gelire sahip olan bireyler oldukları tespit edilmiştir.

Çalışmada kullanılan ölçeklerin yapısal olarak geçerliliğini test etmek için açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucunda; kişilik ölçeği üç, bilinçli tüketim ölçeği dört boyut altında toplanmıştır. Ayrıca her bir boyutun yüksek derecede güvenilir olduğu saptanmıştır.

Geçerliliği ve güvenilirliği test edilen ölçek boyutlarının tanımlayıcı istatistiklerine bakıldığında; Z Kuşağı olarak adlandırılan gençlerin önemli oranda bilinçli tüketici oldukları görülmektedir. Bu çerçevede genç tüketicilerin etik tüketim, sosyal sorumlu tüketim ve sade tüketim açısından oldukça iyi bir konumda oldukları; çevre bilinçli tüketim boyutunda ise ortada bir konumda oldukları görülmüştür. Kişilik özellikleri açısından değerlendirildiğinde ise; genç tüketicilerin dışa dönük, nevrotik (duygusal olarak dengesiz) ve tutarlı kişilik özelliklerine sahip oldukları tespit edilmiştir.

Ölçek boyutlarının demografik özelliklere göre farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan analiz sonucunda; düşük gelir gruplarının yüksek gelir gruplarına nazaran çevre

bilinçli tüketim konusunda daha duyarlı olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, yaş değişkeni ile duygusal denge/nörotizm boyutunun farklılaştığı ve yaş ilerledikçe kişilerin duygusal olarak daha duyarlı hale geldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmanın temel sorularından olan kişilik özellikleri ve bilinçli tüketim eğilimleri arasında ilişki ve etkileşim olup olmadığını test etmek için korelasyon ve regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan korelasyon analizi sonucunda kişilik özellikleri ile bilinçli tüketim eğilimleri arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Regresyon analizi sonucunda ise; çevre bilinçli tüketim ile dışa dönük olma kişilik özelliği arasında; sosyal sorumlu tüketim ile dışa dönük olma, nörotizm ve tutarlı olma kişilik özellikleri arasında; etik tüketim ile dışa dönük olma, nörotizm ve tutarlı olma kişilik özellikleri arasında ve son olarak sade tüketim ile dışa dönük olma ve tutarlı olma kişilik özellikleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir etkileşim tespit edilmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde; kişilik özellikleri ile bilinçli tüketim eğilimleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki ve etkileşim tespit edilmiştir.

Sonuç olarak Z Kuşuğu tüketicilerin genellikle dışa dönük, tutarlı ve nevroitik özellikler barındırdığı ve bu özelliklerin genel olarak bilinçli tüketim eğilimlerini pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Her ne kadar Z Kuşuğu kişiler toplum nazarında tüketim kuşuğu olarak algılsa da bu kuşak temsilcilerinin sorgulayan, araştıran, kalite ve güven arayan, hakkını bilen ve savunan, etik kuralları gözetken, yeşili ve çevreyi koruyan gibi özellikleri nedeniyle bilinçli tüketici yönlerinin de vurgulanması gerekmektedir. Ayrıca bu kuşuğun tüketim eğilimleri yönünde yapılan tartışmaların, bilinçli tüketim eğilimleri noktasında yapılmasının kuşak mensuplarının bu çerçevede düşünmesine ve davranış geliştirmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu kapsamda, bundan sonraki çalışmalarda algı, tutum, motivasyon gibi psikolojik özelliklerin bilinçli tüketim üzerine etkisini değerlendirmenin faydalı olacağı düşünülmektedir. Bununla beraber; benzer çalışmaların farklı kişilik ölçekleri vasıtası ile farklı demografik yapılar üzerinde uygulanması anlamlı olacaktır. Ayrıca toplumların geleceği konusunda önemli bir etkiye sahip olan bilinçli tüketim noktasında, özellikle Z Kuşuğu olarak adlandırılan genç neslin eğitilmesine yönelik çeşitli projeler geliştirmenin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Z Kuşuğu tüketicilerin kişilik özellikleri ve bilinçli tüketim eğilimleri arasındaki etkileşimi test etmek için yapılan bu çalışmada, örneklemin sadece belli bir ilçe ve belli bir demografik yapı üzerinde gerçekleştirilmesi araştırmanın en önemli sınırlılığıdır. Bunun yanı sıra; salgın hastalık nedeni ile anketlerin elektronik ortamda yapılması çalışmanın bir diğer kısıtı olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle sonuçların tüm tüketiciler için genellenmesi mümkün değildir.

Investigation Of The Relationship Between Personality Traits And Conscious Consumption Tendencies Of Generation Z Consumers

*Rafet Beyaz**

Introduction

Today, mass production that gained momentum with industrialization and technological developments, and resulting consumerism has influenced all consumption groups. Rapidly increasing diversity of products and services and the emergence of the means of effective communication with consumers has driven consumers to act within the framework of living to consume rather than consuming to live (Çelebi and Bayrakdaroğlu, 2018:112). This unconscious and unplanned consumption leads to numerous social and economic problems, such as depletion of resources, environmental pollution, corruption, mental breakdown, slavery, loneliness, unhappiness and dissatisfaction. People need to move towards conscious consumption to eliminate these negativities. A conscious consumer acts in a planned, programmed and logical manner in the process of consumption (Gülmez, 2006:154). One of the important factors to consider in the evaluation of consumption trends is the generational characteristics of consumers. These generations of people who were born in different periods have different personality traits and different consumption patterns associated with these traits. For this reason, the study investigates the personality traits of Generation Z consumers and their conscious consumption tendencies.

* Dr Lecturer, Atatürk University Oltu Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Business Administration rafet.beyaz@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0026-5346

Research Methodology

Research Objective and Research Questions

The objective of this exploratory research is to determine the relationship and the level of interaction between personality traits and conscious consumption tendencies of young Generation Z consumers.

The research questions formed in accordance with the purpose of the research are as follows:

- What is the extent of conscious consumption trends of the Generation Z?
- What are the personality traits of Generation Z consumers?
- Is there a difference in the personality traits and conscious consumption tendencies of Generation Z consumers in terms of their demographic characteristics?
- Is there a relationship and interaction between the personality traits and conscious consumption tendencies of Generation Z consumers?

Research Sampling Process

The study population consists of the high school, associate degree and undergraduate students studying in the Oltu district of the province of Erzurum, Turkey. Of the non-probability sampling methods, convenience sampling method was used, and a total of 332 usable forms was collected. The questionnaires were submitted electronically due to the COVID-19 outbreak.

Data Collection Instruments

The data were collected by the survey method in the study. The questionnaire consists of three parts. The first part contains items to determine the demographic characteristics of the participants. The second part consists of the 25-item Conscious Consumption Scale, developed by Buğday (2015) to identify conscious consumption tendencies of participants; and the third part consists of 20-item Cervantes Personality Scale, which its validity and reliability study has been carried out by Bal and Şahin (2011). Assessments on demographics were measured using closed-ended questions, while items on the scales were measured on 5-point Likert-type scales (1:Strongly disagree,... 5:Strongly agree).

Limitations of the Study

Time and material constraints are considered the most important limitations of the study. Due to these restrictions, the study could only be carried out in the Oltu district. In addition, the inability to carry out surveys face-to-face due to the COVID-19 outbreak is considered another limitation since it prevented a healthier data collection.

Data Analysis, Findings and Discussion

As a result of the study, participants were found to be a conscious consumer and have an extrovert, neurotic (emotionally unstable) and consistent personality.

Correlation and regression analyses were performed to test whether there was an interaction between personality traits and conscious consumption tendencies, which were one of the main questions of the study. As a result of the analysis, a significant and positive interaction was found between extrovert personality trait and environmentally conscious consumption, socially responsible consumption, ethical consumption and simple consumption trends. However, a significant and positive interaction was found between neurotic personality trait and socially responsible and ethical consumption behaviors. Finally, a significant and positive interaction was found between consistent personality trait and socially responsible, ethical and simple consumption trends.

As a result, it was found that Generation Z consumers often have extrovert, consistent and neurotic traits, and that these traits positively affect their conscious consumption trends in general. Although the society in general perceived the Generation Z as a generation of consumption, the representatives of this generation are considered significantly conscious consumers due to their questioning, exploring, quality and reliability seeker, ecological and environment friendly, ethical characteristics who seek and defend their rights. Recently, it has been started to be observed that this generation has an ecological sensitivity, exhibits ethical behavior, avoids harming other living beings, animals, and prefers eco-friendly brands and the firms that do not harm the environment. Combined with the features that explore, examine, evaluate and seek the ideal, it is believed that this generation will become a much more conscious consumer when these characteristics. There are various studies in this context in the literature.

It is thought that it will be useful in further studies to evaluate the effect of psychological characteristics, such as perception, attitude and motivation of young consumers on the conscious consumption. Moreover, it would be appropriate to conduct similar studies on different demographic structures through different personality scales.

Kaynakça/References

- Akşit Aşık, N. (2019). X ve Z Kuşağı tüketicilerin yiyecek tercihlerini etkileyen faktörler. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7(4), 2599-2611.
- Altuntuğ, N. (2012). Kuşaktan kuşağa tüketim olgusu ve geleceğin tüketici profili. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 203-212.
- Avcılar, M. Y. & Atalar, S. (2019). Narsistik kişilik özelliklerinin sosyal medya bağımlılık düzeyi ve gösterişçi tüketim eğilimleri üzerine etkisinin tespiti. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 1375-1407.
- Aydın, A. E., Marangoz, M. & Fırat, A. (2015). Tüketim kültürü çalışmaları üzerine bir literatür taraması. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 23-40.

- Bal, M. D. & Şahin, N. H. (2011). Cervantes Kişilik Ölçeninin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 8 (1), 39-45.
- Baudrillard, J. (2011). *Nesneler sistemi*. Adanır, O. & Karamolloğlu, A. (Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Baymur, F. (1961). *Lise ve dengi okullara devam eden öğrencilerin sorunları*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Dairesi.
- Bayrakdaroğlu, F. & Özbek, Ç. (2018). Kadınların tüketim alışkanlıklarının kuşaklararası boyutu. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19(42), 1-12.
- Bocoock, R. (1997). *Tüketim*. Kutluk, İ. (Çev.). Ankara: Dost Kitapevi.
- Bozkurt, Ö. & Erdurur K. (2013). Girişimci kişilik özelliklerinin girişimcilik eğilimindeki etkisi: Potansiyel girişimciler üzerinde bir araştırma. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8(2), 57-78.
- Buğday, E.B. & Babaoğlu, M. (2016). Bilinçli tüketim kavramının boyutları: Bilinçli tüketim davranışının yeniden tanımlanması. *Sosyoekonomi*, 24(30), 187-206.
- Buğday, E.B. (2015). *Bilinçli tüketici ölçeği geliştirme çalışması*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Casidy, R. (2012). An empirical investigation of the relationship between personality traits, prestige sensitivity, and fashion consciousness of Generation Y in Australia. *Australasian Marketing Journal*, 20(4), 242-249.
- Cunningham, H. W. & Cunningham, C. M. I. (1976). Consumer protection: More information or more regulation? *Journal of Marketing*, 40(2), 63-68.
- Çelebi, Ş.O. & Bayrakdaroğlu F. (2018). Y Kuşağı tüketicilerinin bilinçli tüketim davranışları üzerine bir araştırma. *Girişimcilik İnovasyon ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 111-124.
- Çifci, S. & Koçak, A. (2008). Sosyal sorumlu tüketim anlayışının boyutları ve ölçümüne ilişkin Ankara Üniversitesi öğrencilerine yönelik bir araştırma. *13. Ulusal Pazarlama Kongresi*, Tam Metin İçinde, 132-141.
- Doğan, T. (2012). Beş faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 56-64.
- Dülgeroğlu, İ., Başol, O. & Öztürk Başol, R. (2016). Genç tüketicilerin yeşil tüketim davranışı: Uluslararası algı farklılıkları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 1-16.
- Ecer, F. (2006). Tüketici etiğinin oluşumuna etki eden etmenler ve bir uygulama. *Mevzuat Dergisi*, 8(103), 1-2.
- Eroğlu, F. (2011). *Davranış bilimleri*. Beta Yayınevi: İstanbul.
- Eryılmaz, A. & Ercan L. (2011). Öznel iyi oluşun cinsiyet, yaş grupları ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 139-151.
- Eskiler, E., Küçükbiş, F. & Soyer, F. (2016). Genç tüketicilerin satın alma davranışları üzerine rol model etkisi: Marka duyarlılığı aracılık rolü, *ERPA International Congresses on Education 2016*, Tam Metin içinde, 2-4.
- Faber, R.J. & O'Quinn, T. (1989). Compulsive buying: A phenomenological exploration. *Journal of Consumer Research*. 16(2), 147-157.
- Featherstone, M. (2013). *Postmodernizm ve tüketim kültürü*. Küçük, M. (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Garver, M.S. & Mentzer, J.T. (1999). Logistics research methods: Employing structural equation modeling to test for construct validity. *Journal of Business Logistics*, 20(1), 33-55.
- Göcen, G. (2013). İbn Haldun'un toplum ve insan yaklaşımının günümüze düşen izdüşümleri: Tüketim toplumu ve narsist insan. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 8, 175-198.
- Gökçe, B. (1976). *Gecekondu gençliği*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Gustavsen, G. W. & Hegnes, A. W. (2019). Individuals' personality and consumption of organic food, *Journal of Cleaner Production*, 245, 1-9.
- Güler, M. (1996). Üniversite gençliğinin kişilik özellikleri ve uyum sorunları. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8, 109-119.
- Gülmez, M. (2006). Pazarlama yönü itibarıyla bilinçli tüketim ve bilinçli tüketiciye ilişkin bir saha araştırması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 9(1-2), 154-178.
- Gümüş, N. (2019). Z Kuşağı tüketicilerin hedonik tüketim davranışlarının demografik özellikleri bağlamında incelenmesi. *Business & Management Studies: An International Journal*, 7(5), 2177-2207.

- Gümüş, N. (2020). Z Kuşağı tüketicilerin satın alma karar tarzlarının incelenmesi. *Journal of Yasar University*, 15(58), 381-396.
- Güney, S. (2009). *Davranış bilimleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kartal, A. & Tatlı, E. (2020). Yeşil reklamların Z Kuşağı tüketicilerin satın alma kararları üzerine etkisi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 208-224.
- Kaynak, R. & Ekşi, S. (2014). Effects of personality, environmental and health consciousness on understanding the anti-consumption attitudes. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 114, 771-776.
- Kılıç, S. (2006). Modern topluma ekolojik bir yaklaşım. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 108-127.
- Kinnear, T. C., Taylor, J. C. & Ahmed, S. A. (1974). Ecologically concerned consumers: Who are they?. *Journal of Marketing*, 38, 20-24.
- Lu, L. C., Chang, H. H. & Chang, A. (2015). Consumer personality and green buying intention: The mediate role of consumer ethical beliefs. *Journal of Business Ethics*, 127, 205-219.
- Marcuse, H. (1986). *Tek boyutlu insan*, Yardımlı, A. (Çev.). İstanbul: İdea Yay.
- Mulyanegara, R. (2011). The effects of consumer personality on fashion consciousness and prestige sensitivity. *Asia-Pacific Advances in Consumer Research*, 9, 336-339.
- Odabaşı, Y. (1999). *Tüketim kültürü: Yetinen toplumun tüketen topluma dönüşümü*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Orçan, M. (2014). *Osmanlı'dan günümüze modern Türk tüketim kültürü*. Ankara: Harf Eğitim Yayıncılık.
- Özüşen, B. & Yıldız Z. (2012). Buzul Çağı'ndan İlk Çağ'a tüketimin tarihi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 4(7), 1-6.
- Paço, A., Alves A., Shiel, C. & Filho, W. L. (2013). A multi-country level analysis of the environmental attitudes and behaviours among young consumers. *Journal of Environmental Planning and Management*, 56(10), 1-17.
- Quintelier, E. (2015). The influence of the big 5 personality traits on young people's political consumer behavior. *Young Consumers Insight and Ideas for Responsible Marketers*, 15(4), 1-22.
- Rey, P.J. & Ritzer, G. (2012). The sociology of consumption. *The Wiley-Blackwell Companion to Sociology*, 1(17), 444- 468
- Roux, C. & Nantel, J. (2009). Conscious consumption and it's components: An exploratory study. *Advances in consumer research. Association for Consumer Research (U.S.)*, 36, 903-905.
- Sarı, E. & Harta, G. (2018). Kuşakların tüketim ve satın alma davranışları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(61), 967-980.
- Sarı, S. & Topçuoğlu, F. (2019). Kişilik tiplerinin sürdürülebilir tüketim davranışları üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2), 159-169.
- Semiz, B. B. (2017). A ve B tipi kişilik özelliklerine göre tüketicilerin plansız, kompulsif ve hedonik satın alma davranışlarının araştırılması. *Pazarlama İçgörüsü Üzerine Çalışmalar*, 1(1-2), 13-22.
- Shether L., Stackman, R.W. & Moore L.F. (1991). Business environment attitudes and th new environmental paradigm: A comparative analysis of Canada and United States. *Journal of Environmental*, 22, 14-21.
- Singh, N. (2009). Exploring socially responsible behaviour of indian consumers: An empirical investigation. *Social Responsibility Journal*, 5 (9), 200-211.
- Şanlı, T. (1991). *Hemşirelikte kişilerarası ilişkilerin boyutları, içinde hemşirelikte kişilerarası ilişkiler*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Takkin, T. (2020). *Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet tutumlarının özgüven, kişilik özellikleri ve sosyodemografik değişkenler ile ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Tarhan, N. (2012). Kapitalizm önce hasta ediyor sonra tedavi ediyor. *Marmara Üniversitesi Gazetesi*, 22.12.2012.
- TDK (Türk Dil Kurumu Sözlüğü), <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 01.06.2020)
- Terzi, H. & Altunışık, R. (2016). Müslüman tüketicilerin israf kavramına bakışı: Türkiye, Katar ve Endonezya ölçeğinde kültürlerarası bir mukayese. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 86-104.

- Tolan, B. (1991). *Toplum bilimlerine giriş*. Ankara: Adım Yayınları.
- Ural, A.& Kılıç, İ.(2005). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Detay Yayınları.
- Ünal, H. & Babaoğlu, A. (2014). Spor tüketicilerinin bilinçli tüketicilik düzeyleri üzerine bir araştırma. *International Journal of Human Sciences*, 11(1), 992-1003.
- Ünüvar, Ş., Kılınç C., Sarı Gök H. & Şalvarcı S. (2018). Turizm öğrencilerinin yeşil ürün tercihinin satın alma niyeti üzerine etkisi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(1), 20-40.
- Üzüm, B. & Şenol, L. (2019). X-Y-Z Kuşağı üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimleri üzerine bir araştırma. *Conference: V. European Congress on Economic Issues, At Bakü*, Tam Metni içinde, (174-186).
- Veiga, R. T. & Ribeiro, J. (2010). Personality and sustainable consumption: An application of the 3M Model. *Advances in Consumer Research. Association for Consumer Research (U.S.)* 38, 430-436.
- Weber, M. (1999). *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu*. Gürata Z. (Çev.). Ankara: Ayraç Yayıncılık.
- Williams, K.C., Page, R.A., Petrosky, A.R. & Hernandez, E.H. (2010). Multi-generational marketing: Descriptions, characteristics, lifestyles and attitudes. *Journal of Applied Business and Economics*, 11 (2), 21-37.
- Yanıklar, C. (2006). *Tüketimin sosyolojisi*. İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Zorlu, A. (2016). *Üretim ve tüketim teorileri*. Ankara: Altınordu Yayınları.

Copyright © 2020 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/
Gençlik Araştırmaları Dergisi • Aralık 2020 • 8(22) • 76-92

ISSN 2147-8473
Başvuru | 25 Kasım 2020
Kabul | 16 Aralık 2020

İNCELEME / ARAŞTIRMA

Rekreasyon Bölümü Öğrencilerinin Kariyer Planlama Stratejileri

*Kubilay Öcal**

*Mehmet Bayansalduz***

Öz

Bu çalışmanın amacı rekreasyon alanında eğitim alan öğrencilerin üniversite eğitimleri öncesinde ve üniversite eğitimleri sırasında uyguladıkları kariyer planlama stratejileri ve öz liderlik becerilerini incelemek, bununla birlikte rekreasyon bölümlerinin öğrencilerin kariyer planlama süreçlerini insan kaynakları yönetimi perspektifinden nasıl yönettiklerini araştırmaktır. Çalışmada örneklem yöntemi olarak maksimum çeşitlilik örnekleme uygulanmış ve her sınıftan sekizer kişi olmak üzere toplam 32 katılımıyla dört adet odak grup görüşmesi yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak 4 temel başlık altında 15 sorudan oluşan bir anket formu geliştirilmiştir. Bu form doğrultusunda odak grup görüşmeleri yapılarak ses kayıtları elde edilmiştir. Katılımcıların açık uçlu sorulara verdikleri sözlü açıklamalar içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. Sonuçlara göre katılımcıların tamamına yakın kısmı rekreasyon bölümü ile ilgili bilgileri ilk kez özel yetenek sınavlarına hazırlanırken ya da bölüme girerken öğrendiklerini belirtirken, bu bölümün üniversite öncesi yaptıkları kariyer planları içerisinde hiçbir zaman yer almadığını belirtmişlerdir. Bunun yanında sonuçlar; öğrencilerin üniversite öğrenimleri sırasında rekreasyon ile ilgili kariyer olanaklarını kısmen de olsa öğrendiklerini, fakat üniversite eğitimi sonrasında rekreasyon alanında çalışmayı düşünmediklerini ortaya koymaktadır. Öğrencilerin öz liderlik becerileri araştırıldığında; çoğunluğun yapmak istedikleri şeyler için kendilerini kolayca motive edebildikleri anlaşılırken, neredeyse tamamına yakın kısmı bu motivasyonda devamlılık sağlayabilecek potansiyelleri olduğunu belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon, Kariyer Planlama, İnsan Kaynakları Yönetimi, Mesleki Rehberlik.

* Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü, kubilay@mu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7730-9394

** Prof. Dr., Uşak Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Antrenörlük Eğitimi Bölümü, mehmet.bayansalduz@usak.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0879-4151

Abstract

This study aims to examine the career development strategies and self-leadership capacities of recreation students both before and during their university education. This study also investigates, from a human resources management standpoint, just how well recreation departments managed students' career planning. Thirty-two participants were selected from all four grades using maximum variation sampling and data were collected through focus group discussions. Participants were asked 15 questions that fell under four main dimensions. Data were video recorded and then analyzed using different content analysis techniques (i.e., open coding-thematizing-categorization). The results reveal that nearly all of the participants stated that they had not received any kind of information until they took the entrance examination or a course designed specifically for said exam. Additionally, most of the students stated that although they had received partial information about career opportunities in recreation during school, they did not want to pursue a career in recreation. When the self-leadership of participant was examined, students were found to be able to motivate themselves when needed and that most of them had the potential to sustain this motivation until they achieved their goal.

Keywords: Recreation, Career Planning, Human Resources Management, Vocational Counseling.

Giriş

İş ve iş hayatına ait unsurlar uzun yıllardan beri insanların ekonomik ve sosyal hayatlarında anlamlı ve belirleyici bir değişken olarak alan yazınında yerini almıştır. Bireyler küçük yaşlardan itibaren saygın, yüksek gelirli ve güvenli bir iş bulmaları konusunda aile ve toplum baskısına maruz kalmakta ve kendilerini aynı işi hedef edinmiş rakipleriyle zorlu ve bitmeyen bir yarışmanın içerisinde bulmaktadırlar. Bireyin hem kendisiyle, hem başkalarıyla yaptığı bu mücadele bir taraftan kişisel gelişimlerine katkı sağlarken diğer yandan da kariyer basamaklarını oluşturmaktadır (Birasnav ve Rangnekar, 2012; Henderson, 2013). Bu yarış sadece çalışma hayatıyla sınırlanabilececek düzeyde basit bir konu olarak ele alınmamaktadır. Kariyer basamakları ancak bireyin kendi kişiliğine uygun yön ve yolu belirleme ve "kendini gerçekleştirme" çabasının bir bütünü olarak tanımlanabilir (Kaynak, 1996). Eğitim hayatıyla birlikte planlı ve profesyonel bir konuma taşınan bu çaba uzun, masraflı ve bir o kadar da yorucu bir yolculuğun ifadesidir. Bu yolculuk hem bireylerin çalıştıkları organizasyonların amaçları açısından hem de çalışanların kişisel hedeflerinin gerçekleştirilmesi bakımından hayati önem taşımaktadır (Barnett ve Bradley, 2007).

Bireysel kariyer planlaması kişilerin bilgi, beceri ve ilgilerini, güçlü ve zayıf yönlerini değerlendirmeleri; fırsatları tanımları; kısa, orta ve uzun dönemli amaçlarını belirlemeleri

ve bunlara ilişkin planlar yapmalarını içeren bir süreçtir (Bolat ve Aytemiz, 2003). Bireyler kendilerini her yönden analiz etmeli ve yapmak istedikleriyle, becerilerini örtüştürmeye çalışmalıdır. Kişi kendini yeterince tanımadığı sürece gerçekçi bir kariyer planlaması yapması söz konusu olamaz (Çiftçi, 2007). Birey ve örgüt kariyer planlamasında işbirliği içinde çalışır. Süreçte öncelikle bireyin ilgi ve yetenekleri tespit edilir, birlikte performansı değerlendirilir ve yaşamı boyunca planlanan pozisyon ve görevler için bireye gerekli nitelikleri kazandıracak faaliyetleri belirlenir (Şimşek ve Öge, 2009). Kariyer planlamasının amacı, bireyin ilave eğitim, bilgi ya da yeni beceriler kazanmasının yanı sıra buna hazır olduğunun belirlenmesidir (Akoğlan Kozak, 2001).

Bireylerin kariyer yolculuklarında yaptıkları hataların en vahim sonuçları uzun süre işsiz kalmaları ya da sevmedikleri bir işi yaparak ömür boyu mutsuz olmalarıdır. İçinde bulunduğumuz yüzyılda işsizlik, bütün dünya ülkelerinin karşı karşıya buldukları en önemli sorunlardan birisidir. Genç işsizlik oranı Türkiye’de %25,3 gibi yüksek bir orana ulaşmıştır (Durak ve Kaya 2014). Ancak Türkiye’deki asıl sorun bu işsizliğin zaman içinde iyileşmemesidir. Özellikle kentsel alanlarda genç işsizlerin sayısı giderek artmaktadır. Bugün bu oran pandemi sürecinin de etkisiyle % 25,9’a çıkmıştır (TUİK, 2020).

İstihdam ve eğitim arasındaki bağın yeterince kurulamaması, mesleki eğitimin işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda istenilen ölçüde verilmemesi ve tüm bunlara bağlı olarak iş ve çalışan arasındaki vasıf uyumsuzluğunun giderek artması tüm bu sorunların temel nedenini oluşturmaktadır. Özellikle bireyin üniversiteden mezun olduğunda kendi alanıyla ilgili olmayan alanlarda çalışmak zorunda kalması, bireysel kariyer planlamasının önemini belirgin olarak ortaya çıkarmaktadır. Elbette bu sonuç her sektörde yaygın olarak gözlenen ekonomik ve küresel sorunlardan kaynaklanabilir. Fakat kariyer planlama ilgili girişimler işletmelerin ve bireylerin aleyhine olan bu koşulların düzeltilmesi açısından önemlidir. Bu alanda en çok sorun yaşayan bölümlerden bir tanesi de spor bilimleri alanı mezunlarıdır. Ziyagil (2013) çalışmasında 40.000’i aşkın spor bilimleri mezununun istihdam sorunu yaşamakta olduğunu dile getirmektedir. Bu sayı yeni fakültelerinin kurulmasıyla birlikte her yıl daha da artmış, artık kronik bir sorun haline gelmiştir.

Bu sayının önemli bir kısmını Rekreasyon Bölümlerinden mezun olan serbest zaman eğitmenleri ya da rekreasyon liderleri oluşturmaktadır. Fakat bu alandan mezun olan uzmanların önemli toplumsal görevleri vardır. Ziyagil (2014) bu görevleri şöyle açıklamaktadır; “serbest zamanlardaki sağlık ve fiziksel uygunluğun geliştirilmesi için rekreasyonel liderlik veya serbest zaman eğitmenliğinin hedef kitlesi toplumun tümü, özellikle kadınlar, çocuklar ve gençler, engelliler, yaşlılar ve düşük gelirli gibi dezavantajlı gruplardır. Serbest zaman liderliği, bu gruplara sağlık ve fiziksel uygunluğu geliştirmeye yönelik her türlü fiziksel ve sportif etkinliği kapsamaktadır” (s.3).

Avrupa Birliği ülkelerinde sağlık ve fiziksel uygunluğu geliştirmek amacı ile haftada en az bir kez rekreasyon amaçlı fiziksel ve sportif aktivitelere katılım oranı ortalaması % 44

olarak belirlenmiştir. Bu oran Türkiye’de sadece % 8 oranındadır (Eurostat, 2014). Zorba ve arkadaşlarının (2013) Rekreasyon Bölümleriyle ilgili öğrencilerin görüşlerini araştırdığı çalışmasında bu durumun öğretim elemanlarının beklenen akademik performansı sergileyememesi, Rekreasyon Bölümü programının ve uygulamalarının yetersizliği gibi problemlerden kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Bu problemlerin temelinde öğrencilerin bu bölümleri isteyerek seçmedikleri, bu bölüm için yeterli altyapıya ya da beceri düzeyine sahip olmadıkları, alanı yeterince tanımadıkları, alanla ilgili kariyer olanaklarını bilmedikleri, okulda yeterince alan bilgisi alamadıkları, eğitim hayatları sırasında sektöre yönelik yeterli donanımı sağlayamadıkları gibi nedenler yer almaktadır (Öcal, 2015). Fakat her bireyin kişisel gelişimi ve akademik hayatı öncelikle kendisinin sorumluluğundadır. Üniversitelerin temel görevleri, bireylere bu gelişimi kolaylaştıracak yolları ve yöntemleri göstermek ve gerekli bilgilere ulaşabilecekleri ortamları hazırlamaktır. Bu sebeple rekreasyon liderliği eğitimi alan bireylerin öncelikle öz liderlik vasıflarının geliştirilmesi ve kendi gelişimleri ile ilgili içsel motivasyonun artırılması önemlidir.

İlk olarak Manz (1986) tarafından ortaya atılan öz liderlik kavramı bireysel ve örgütsel başarı amacıyla kişilerin kendi kendilerini motive etme süreçleri olarak ifade edilmektedir. Yönetim bilimleri kuramlarından klasik bakış açısına göre, birey organizasyon içerisinde kendi kendini kontrol edebilmekte ve bu olguya da yönetim alan yazınında “kendi kendine yönetim” adı verilmektedir (Bandura, 1986). Bu bağlamda, öz liderlik, kendini düzenleme teorisinin içinde yer almakta ve kendini etkileme ile kendini yönetme kavramlarını da içine alarak onlardan daha geniş kapsamlı bir kavrama karşılık gelmektedir (Manz, 1986).

Öz liderlik kariyer planlarının uygulanmasında önemli bir kaynaktır. Kariyer planlaması bir eğitim ve uzmanlık alanıdır. Bu nedenle tüm eğitim hayatı boyunca kariyer eğitimi ve gelişimini sağlayan bir müfredat programıyla bireyler ilgi alanlarına ve performanslarına göre kariyer hedeflerini belirlemelidirler (Australian Education Council, 1992). Bu şekilde öğrenciler, öğrendiklerini gerçek yaşamdaki kariyer alanlarıyla ilişkilendirebilecekler, bireysel kariyer planlamalarını daha bilinçli bir biçimde yapabileceklerdir. Ayrıca öğretmenler de, gerçek iş yaşamının dinamiklerinden ve taleplerinden uzak olmayan bir eğitim anlayışı içine dâhil edilmiş olacaklardır.

Bu çalışmanın amacı Rekreasyon Bölümü öğrencilerinin kariyer planlama becerileri, öz liderlik algıları ve öğrenim gördükleri eğitim kurumlarınca uygulanan kariyer eğitimi ve rehberliği ile ilişkili insan kaynakları yönetim stratejilerini araştırmak ve bunlarla ilgili temel sorunları ve problemleri ortaya koyabilmektir.

Çalışma sonuçlarının Rekreasyon Bölümü öğrencilerinin istihdam sorunlarının çözümüne belirli oranlarda ışık tutması hedeflenmektedir. Çalışmanın sonuçlarının ayrıca ilgili bölümlerin alana uygun öğrenci seçememelerinin ileride yaratacağı sorunları kavramalarına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte öğrencilerin bu alanı neden seçmeleri,

neden seçmemeleri gerektiği, bu alana girerken ne tür yeterliliklere sahip olmak zorunda olduklarını ve gelecekte ne tür kariyer olanaklarının kendilerini beklediği ile ilgili bilgi sahibi olmaları çalışmanın diğer olası faydaları olarak öngörülmektedir. Ayrıca çalışma sonuçlarının yükseköğretim ve halk sağlığı ile ilgili kurumlar ve kuruluşlar açısından da önemli olması beklenebilir.

Çalışmanın Teorik Altyapısı

Sosyal Öğrenme Kuramı ve Sosyal Bilişsel Kariyer Teorisi bu çalışmanın temellerini oluşturmaktadır. Sosyal Öğrenme Kuramı, insan davranışlarının, bilişsel, davranışsal ve çevresel faktörlerin karşılıklı etkileşimi ile ortaya çıktığını savunmaktadır (Ergün, 2014). Bu kurama göre bireyler diğer insanları gözlemleyerek onların yaptığı davranışları öğrenirler. Kuramın en temel özelliklerinden biri kendini düzenleme kavramıyla olan ilişkisidir. Birey sistemleri, dış faktörleri gözlemleyerek amaçlı davranışları için bir temel oluşturur ve kendi düşüncelerini, duygularını, kontrol stratejileri geliştirir. Beslenme, çalışma durum ve şekilleri, toplumda yaşayış biçimleri, dinlenme ve eğlenme biçimleri gibi tüm kişisel işlerde insanlar kendi yaşantılarını başkalarına göre değil kendilerine göre ayarlayabilirler (Brown, 1999).

Kendini düzenleme kavramının yanında bireyin yaşamını etkileyen olaylar ve kendi yaptığı işler üzerindeki kontrolüne ilişkin inanış düzeyini açıklayan öz yeterlilik kavramı da sosyal öğrenme kuramının bir parçası olarak alan yazınında yer almaktadır. Öz yeterlilik bireyin ortaya koyması gereken performans ile kendi kapasitesini karşılaştırıp buna göre strateji belirlemesi ve uygulamasıdır. Wood ve Bandura (1989) öz-yeterliliği “bireyin, belirli durumsal amaçlara ulaşmak için gerekli motivasyon, bilişsel kaynaklar ve hareket tarzlarını oluşturma kapasitesine olan inanışları” olarak tanımlamıştır (s. 408). Öz-yeterliğe ilişkin bu inanışlar etkilerini dört farklı süreç aşamasında gerçekleştirirler. Bunlar bilişsel (amaçlar hakkında düşünme), motivasyonel (amaçlar belirleme ve onları gerçekleştirmek üzere çalışma), davranışsal (algılanan başa çıkma yeterlikleri) ve seçimsel (tercih etme ve ortam ve aktiviteler yaratma) süreçleri içerir (Malone, 2002; Bandura, 1994).

Sosyal Bilişsel Kariyer Teorisi (SBKT) Lent ve arkadaşları (1994) tarafından Bandura'nın (1986) genel sosyal bilişsel kuramı temel alınarak geliştirilmiş olan modern bir kariyer teorisi ve insanların kendi kariyer davranışlarını yönlendirebilme kapasitelerine vurgu yapmaktadır (Işık, 2010). SBKT bireylerin kendi kariyer gelişimindeki rollerine vurgu yaparken, aynı zamanda kişinin kariyer gelişim süresince karşılaşılabileceği sosyal ve ekonomik koşullar gibi engellere de vurgu yapmaktadır. Lent ve arkadaşları (2002) kariyer gelişiminde kişinin üzerinde kontrolü olmadığı bazı durumlar ortaya çıksa da, kişinin tamamen kontrolü dışında gelişen bir süreç olmadığı, bu süreçte özellikle kişinin kendi ve çevresiyle ilgili sahip olduğu inançların önemli bir rol oynadığını belirtmektedir.

Rashid ve Bakar (2010), Kariyer gelişimini üniversite düzeyinde, bölüm düzeyinde ve öğrenci profili düzeyinde olmak üzere üç temel düzeyde incelemişlerdir. Bu sıralama

önemlidir çünkü öncelikle seçilen üniversitenin iş hayatındaki karizması ile ortaya koyduğu ve eğitim verdiği insanlara sağladığı karizma, bunun yanında seçilen bölümün öğrencilere verdiği üst düzey eğitim ve deneyimler ve öğrencilerin bölüm içerisindeki gösterdikleri akademik ve sosyal performans bileşkesi bireylerin kariyerleri için büyük öneme sahiptir.

Barker ve Kellen (1998) tarafından ortaya konulan kariyer gelişim modeli dört basamaktan oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla (1) mesleki rehberlik ve karar verme, (2) istihdam ve iş yeterliliğini geliştirme, (3) iş araştırma süreci ve (4) doğru istihdam aşamalarıdır. Barker ve Kellen'a (1988) göre bir gelişim süreci olan kariyer planlama bireyin kendisiyle ve iş olanaklarıyla ilgili bilgi toplama sürecidir. Kariyer seçimi tek seferli bir seçim değildir. Zaman içerisinde değişen ilgi, yetenek ve tercihler doğrultusunda değişir ve şekillenir. Önemli olan bireylerin bu değişime nasıl tepki vereceği ve geçiş sürecini nasıl yöneteceği.

Mesleki rehberlik ve karar verme evresi kişinin kendini tanıması, iş dünyasını tanıması ve kendine uygun kariyer sürecini seçmesini ifade eder. Bu basamak şu bölümlerden oluşmaktadır; (a) Öz değerlendirme, (b) Kariyer bilgileri (c) Karar verme ve kariyer hedeflerinin inşa edilmesi. Öz değerlendirme kişinin iş hayatıyla ilgili kendi yeteneklerini ilgi alanlarını, değerlerini tanıyabilmesi anlamına gelmektedir. Barker ve Kellen (1998) bu bölümün kariyer planlaması açısından bir dönüm noktası olduğunu net bir şekilde ifade etmektedir. İkinci evre olan kariyer bilgilendirme; belirli bir kariyer için detaylı veri toplama evresidir. Burada en önemli olan kişinin işle ilgili ne kadar çok bilgisi olursa o kadar doğru seçim yapma olasılığının yükselmesidir. Bir sonraki evre karar verme ve kariyer hedeflerinin inşa edilmesi evresidir. Burada kariyer seçimi yapılır ve ulaşılabilecek hedefler belirlenir. Bu süreç biraz kaygılıdır. Çünkü verilmesi gereken bir karar vardır.

Ginzberg meslek seçimini çocukluktan erken yetişkinliğe kadar uzanan bir gelişim süreci olarak tanımlayan ilk kuramcıdır. Ginzberg ve arkadaşları geliştirdikleri meslek seçimi kuramı ile ergenlerin meslek seçimlerini açıklamaya çalışmışlardır. Ginzberg ve arkadaşlarına (1951) göre, meslek seçimi kararı gelişimsel bir süreçtir ve bireyin arzuları ile ona sağlanan imkânların bir bileşkesidir. Ginzberg ve arkadaşları meslek gelişim sürecini üç dönemde incelemişler ve bunlar Hayal Dönemi, Deneme Dönemi ve Gerçekçi Dönem olarak adlandırmışlardır (Akt. Yeşilyaprak, 2003).

Yöntem

Araştırma Deseni: Çalışma nitel araştırma deseni içinde yer alan odak grup görüşmesi (OGG) yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmeleri belirlenen bir konu hakkında bireylerin bakış açılarına, yaşantılarına, ilgilerine, deneyimlerine, eğilimlerine, düşüncelerine, algılarına, duygularına, tutum ve alışkanlıklarına dair derinlemesine, detaylı ve çok boyutlu nitel bilgi toplamak amacıyla tasarlanmaktadır (Bowling, 2002; Gibbs, 1997; Kitzinger, 1994, 1995; Krueger, 1994). Odak grup görüşmelerinde önemli

olan katılımcıların kendi görüşlerini özgürce ortaya koymalarını sağlayacak uygun ortamları oluşturmaktır. Bu anlamda odak grup görüşmelerinin en önemli avantajı, grup içi etkileşimin ve grup dinamiğinin bir sonucu olarak yeni ve farklı fikirlerin ortaya çıkmasıdır (Kitzinger, 1994, 1995). Karşılıklı etkileşim ve çağrışımlar sonucu, katılımcılar birbirlerinin zihinlerindeki duygu ve düşünceleri tetiklerler; böylelikle de zengin bir bilgi akışı sağlanır. Bu yöntemde grup baskısı, sosyal onaylanma ve sosyal beğenilirlik gibi engellerin aşılması ve katılımcıların gerçek algı, duygu ve düşüncelerine ulaşılması amaçlanmaktadır.

Çalışma Grubu: Çalışmada örneklem yöntemi olarak Maksimum Çeşitlilik Örneklemesi yapılmıştır. Bu örneklemede amaç, görel olarak küçük bir grup oluşturmak ve bu örneklemede çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın evrenini Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Rekreasyon Bölümünde eğitim gören 366 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini birinci ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıfların her birinden gönüllü olarak seçilen sekizer kişilik gruplar halinde 32 kişi oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları: Veri toplama aracı olarak bir görüşme formu geliştirilmiş ve bu formda yer alan sorular öncelikle yapılan pilot bir çalışmada uygulanmıştır. Pilot çalışma sonucunda son hali verilen bu formda 15 soru 4 tema altında sıralanmaktadır. Bu temalar Farkındalık (4), Hedef belirleme ve hazırlık (3), Bölümle bütünleşme, aidiyet gelişimi ve performans (6), Kariyer hedeflerinde netleşme ve uzmanlık (2) olarak belirlenmiştir. Yapılan çalışmanın güvenilirliğini arttırmak için tespit edilen kategoriler ve ortak temalar araştırmacının dışında nitel araştırma konusunda deneyimli bir uzman tarafından incelenmiş ve saptanan ortak temalar arasında kodlama ve kategoriler üzerinde ortak görüş alınmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Verilerin Toplanması: Veriler odak grup görüşmesi yöntemiyle toplanmıştır. Rekreasyon Bölümünde okuyan tüm öğrenciler araştırmacı tarafından bilgilendirilmiş ve araştırmaya katılmak isteyenlerin isimleri ve iletişim numaraları alınmıştır. Her sınıftan gönüllü olan öğrenciler arasında sekizer kişi rast gele örneklem yöntemiyle belirlenmiştir. Bu öğrencilere görüşmenin yapılacağı yer ve zaman bildirilmiştir. Görüşmeden önce katılımcılara gönüllü onama formları doldurtulmuş ve çalışma hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Görüşmelerde katılımcılara 4 bölümden oluşan 15 soru sorulmuştur ve sırasıyla cevaplamaları istenmiştir. Görüşmeler sesli ve yazılı olarak kaydedilmiş ve ortalama doksan dakikada tamamlanmıştır.

Verilerin Analizi: Odak grup görüşmelerinin çözümlenmesi, sayısallaştırma tercih edilen ve uygun bir yöntem değildir (Fern, 2001). Bundan dolayı sonuçları verirken yüzde, frekans ya da istatistiksel testler kullanılmamıştır. Sayısal veriden çok, bireysel düşüncelerin farklılıklarının nasıl verildiği ön plana çıkarılmıştır. Verilerin içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir (Kitzinger ve Farquhar, 1999).

Araştırmacının rolü: Araştırmacı Rekreasyon Bölümünde öğretim üyesidir. Konu ile ilgili tüm problemin farkındadır ve çözüm önerileri üzerinde çalışmaktadır. Öğrencilerle ilişkisi güçlü ve samimidir. Bu nedenle öğrenciler düşüncelerini ve deneyimlerini aktarmakta güçlük çekmedikleri varsayılmaktadır. Araştırmacı öğrencileri tanımaktadır ve soruları öğrencilerin ilgilerini çekecek ve onları derinlemesine düşündürecek şekilde hazırlamıştır.

Bulgular

Her biri sekizer kişiden oluşan dört OGG sonucundan öğrencilerden elde edilen veriler aşağıda yer almaktadır. Tabloda OGG soruları, sınıflara göre kodlar ve temalar yer almaktadır.

Tablo 1. OGG Soruları, kodlar ve temaların sınıflara göre dağılımı.

TEMA 1. FARKINDALIK				
Sorular	1. SINIF	2. SINIF	3.SINIF	4. SINIF
Kariyer hayalleriniz ilk kez ne zaman ortaya çıkmaya başladı?	<ul style="list-style-type: none"> • Çocukluk yıllarında[2] • İlkokulda[4] • Ortaokulda[1] • Lisede[1] 	<ul style="list-style-type: none"> • İlkokulda [8] 	<ul style="list-style-type: none"> • Çocukluk yıllarında[4] • İlkokulda[1] • Ortaokulda[1] • Lisede[1] • Liseden sonra[1] 	<ul style="list-style-type: none"> • İlkokulda[4] • Liseden sonra[4]
Hayalinizdeki meslek neydi?	<ul style="list-style-type: none"> • Polis[2] • Müzisyen[1] • Hemşire [2] • Çocuk gelişimi uz. [1] • Veteriner [1] • Asker [1] 	<ul style="list-style-type: none"> • Mühendis[1] • Sınıf öğretmeni[1] • Futbolcu[3] • Kaleci[1] • Asker[1] • Polis[1] 	<ul style="list-style-type: none"> • Polis[2] • Turizmci[1] • Futbolcu[2] • Milletvekili [1] • Beden Eğitimi Öğretmeni[1] • Yoktu[1] 	<ul style="list-style-type: none"> • Cerrah[1] • Sporcu[1] • Futbolcu[1] • Öğretmen[4] • Edebiyat öğretmeni[1]
Rekreasyon Bölümünü ilk kez ne zaman duydunuz?	<ul style="list-style-type: none"> • Sınavlara hazırlanırken[6] • Okulu Kazanınca[2] 	<ul style="list-style-type: none"> • Sınavlara hazırlanırken[7] • Okula girmeden birkaç yıl önce[2] • Lisede[1] 	<ul style="list-style-type: none"> • Sınavlara hazırlanırken [4] • Okulu Kazanınca[4] 	<ul style="list-style-type: none"> • Liseden sonra[2] • Sınavlara hazırlanırken[2] • Okulu Kazanınca[3]
Rekreasyonla ilgili kariyer olanaklarını ne zaman öğrenmeye başladınız?	<ul style="list-style-type: none"> • Okula başlayınca hocalardan öğrendim • Sınavlara hazırlanırken antrenörlerimden öğrendim [5] • Pamukkale'de yaşıyorum gelmeden birazda olsa bilgim vardı [1] • Buraya gelmeden araştırdım bilinçli geldim[1] • Animasyon dışında bilgim yoktu[1] 	<ul style="list-style-type: none"> • Okula başlayınca çevremden ve arkadaşlarımdan öğrendim[6] • Sınavlara hazırlanırken arkadaşlarımdan ve hocalarımdan öğrendim[2] 	<ul style="list-style-type: none"> • Okula başlayınca kendim araştırarak bildim[2] • Eniştem beden eğitimi öğretmeniymiş o bilgilendirdi[1] • Etrafımda Rekreasyonu bitirmiş ve işi olan güzel örnekler vardı [1] • Okula başlayınca örnekler gördüm[2] • Okula hazırlanırken öğrendim[2] 	<ul style="list-style-type: none"> • Okula girdikten sonra[5] • Sınavlara hazırlanırken[2] • Rekreasyonun ne olduğunu kimse bilmiyordu şu an da kimse bilmiyor[1]

TEMA 2. HEDEF BELİRLEME VE HAZIRLIK

<p>Bu bölüme uygun yeterlilikleriniz nelerdir?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hareketliyim ve Rekreasyonda uygulama dersleri çok[1] • Belirgin bir özelliğim yok [1] • Sporcu olduğum için[1] • Eğlenmeyi sevdiğim için [1] • Rekreasyon diğer bölümlerin karması bende de her şeyden biraz var[1] • Çocuk gelişimi okuduğum için Rekreasyonun içinde sayılıım[1] • Yıllardır DJ'lik yapıyorum [1] 	<ul style="list-style-type: none"> • Eğlenceliyim[1] • Sosyalım[1] • Liderlik özelliklerim var[1] • Ekip ruhuna uygunum • Sporcu altyapım var[2] • Turizmden geldim [3] 	<ul style="list-style-type: none"> • İlgili alanlarım kapsıyor [4] • Kişisel özelliklerim örtüşüyor[2] • Yeteneklerimden dolayı[liderlik, organizasyon planlama, tiyatro, halkoyunları[1] • Belirgin bir özelliğim yok[1] 	<ul style="list-style-type: none"> • İlgili alanlarımın bir kısmını kapsıyor[1] • Müzikle uğraşıyorum[1] • Yeteneklerimden dolayı[1] • Yeterliliklerim bu alana çok uygun değil[5]
<p>Bu bölümü neden seçtiniz?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Beden eğitimi öğretmenliğini hedefliyordum fakat özelliklerime daha yakın olduğu için Rekreasyonu seçtim[1] • Hiç tercih etmemiştim, ben yöneticilik istiyordum ve BESYO benim hayalimde değildi[1] • Hedefim beden eğitimi öğretmenliği idi fakat mecburen Rekreasyona geldim[3] • Puanım çok yüksek değildi biraz o nedenle seçtim[1] • Müzik ve sporu birbiriyle birleştirip başkalarıyla paylaşmak istedim[1] 	<ul style="list-style-type: none"> • İlgili alanlarım çeşitli Rekreasyon buna olanakla veriyor[1] • Ben bilgi sahibim olmadığım için Rekreasyonu seçtim ama öğretmenlik ve yöneticiliği zaten istemiyordum[1] • Mecburiyetten puanım yetmedi, açıkta kalmamak için [2] • Garanti olsun diye[2] • Dans olduğu için seçtim. • Antrenörlük olmayacaktı bende Rekreasyonu seçtim [1] 	<ul style="list-style-type: none"> • Hareketi seviyorum[1] • Sporda derecelerim var[1] • Mecburiyetten beden eğitimi öğretmeni olmak istiyordum[2] • Yönlendirmeden dolayı [öğretmen, arkadaş][1] • Sporla ilgili diplomam olsun diye[1] • Üniversite okumuş olmak için[1] • Yaşadığım şehirden kurtulabilmek için[1] 	<ul style="list-style-type: none"> • Hiç okumayı düşünmedim ama nedense bir tek burayı kazanabildiğim için[1] • Tekrar sınava girip öğretmenliğe girmek istedim [3] • Yeteneklerime uygun bir bölüm[3]

<p>Bölümü kazanmanız sizin için zor oldu mu?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zor olmadı sporcuydum, zaten başka bölümlere hazırlanıyordum [4] • Zor oldu, antrenmanlar zor geçti [2] • Fiziksel sorunlarım vardı[2] • Sınav stresi vardı [1] • Erkek arkadaşımın ayrılmak zorunda kaldım[1] 	<ul style="list-style-type: none"> • Sakatlık geçirdim [1] • Maddi sorunlarım vardı [2] • 5 ay çalıştım [1] • 180 barajını aşmak zor oldu 2 sen uğraştım [1] • Çok kolay oldu [önceki yıldan tecrübem vardı] [2] 	<ul style="list-style-type: none"> • Ailemi ikna etmek zor oldu [1] • 1 ay hazırlandım [1] • İlk defa 800 m koştum [1] • Hazırlık kursu eğitimi evime çok uzaktı [2] • Bünyem çok zayıftı [1] • Hiç BESYO'ya uygun değildim fiziki olarak[2] • 4 ay boyunca yoğun tempoda hazırlanmak zordu [1] • Girmek için 3 yıl uğraştım[1] • Menüsküs ameliyatı olduğum için zor oldu [1] • Ramazanda oruçlu koşmak zordu [1] • Halk oyunlarını birlikte oynayacağım arkadaşım gelmedi [1] • Bizim sınavımızda kondisyon artı yetenek olduğundan dolayı zor geldi [1] 	<ul style="list-style-type: none"> • Zor olmadı [6] • Hiç hazırlanmadım [1] • Hem maddi hem fiziksel olarak zorlandım [1] • Zor olmadı 10 günde hazırlandım [1]
---	--	---	--	---

TEMA 3. BÖLÜMLE BÜTÜNLEŞME, AİDİYET GELİŞİMİ VE PERFORMANS

<p>Başka bir bölümde okumayı istemiyordunuz?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Başka bölümde okumak isterdim [5] • Başka Bölümde okumak istemezdim [3] 	<ul style="list-style-type: none"> • Polis ya da astsubay [1] • Başka Bölümde okumak istemezdim [4] • Tarih bölümü [1] • Kararsızım[2] 	<ul style="list-style-type: none"> • Başka Bölümde okumak istemezdim [1] • Psikoloji [1] • Arkeoloji [1] • İçmimarlık siyaset [1] • Öğretmenlik [1] • Kararsızım[3] 	<ul style="list-style-type: none"> • Antrenörlük [1] • PDR [1] • Rekreasyon [1] istemiyordum ve hala da istenmiyorum [1] • Başka bölümde okumak istemezdim [1] • Kararsızım [3]
---	--	--	---	--

<p>Bölümdeki sosyal hayattan ve fakültenin size sunduğu imkânlardan memnun musunuz?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Etmiyor [6] • Pratik derslerin ve uygulamalar eksik [1] • Teori çok çabuk unutuluyor [1] • Kafam karışık bazı hocalar çok övüyor bazıları çok aşağılıyor [1] • Altyapı yetersiz spor yapacağım yerlerde ders işleniyor [1] • Rehberlik yetersiz [1] • Bazı hocaların yaklaşımından memnun değilim zorla kitap satıyor [1] • On sayfa işliyoruz 60 sayfa not bırakılıyor bu biraz can sıkıcı [1] 	<ul style="list-style-type: none"> • Çok çocuksu geliyor buradaki arkadaşlıklar [1] • Gözetmenler sınavlarda bize kötü davranıyorlar [1] • Hocalarımız bilgili fakat bilgilerini iyi aktaramıyorlar [4] 	<ul style="list-style-type: none"> • Sınıfta gruplaşma olduğu için arkadaşlık ilişkilerinden memnun değilim [1] • Erkekler birlikte hareket ediyorlar ama biz kızlar grupça bir şeyler yapamıyoruz [1] • Kızlar ve erkekler arasında etkileşim az [1] • Spor salonu güzel [1] • Yüzme havuzunun geliştirilmesi gerekiyor [1] • Spor tesisleri diğer üniversitelere göre daha iyi [1] • Hocalarımız Rekreasyon mezunu değil [1] • Yeterince tatmin ediyor [1] • Hocadan hocaya değişiyor [1] • Uygulamalı dersler verimli geçmiyor [1] 	<ul style="list-style-type: none"> • Hayır, etmiyor [1] • Özellikle bazı hocaların üsluplarını beğenmiyorum. Bize çocukmuşuz gibi davranıyorlar [1] • Formasyon alana kadar üniversite okuduğumu fark etmedim [1] • Yüzme dersi aldık hocamızın ayağı bile islanmadı [1] • Sınıfta çok politika konuşuluyor [1] • Şimdi bir hocanın 5 tane farklı derse girmesi yani mümkün değil [1] • Arkadaşlar değil de hocamız dersi kaynatmaya çalışıyor [1] • Anatomi dersinde aldığımızda gözlem yapmamız o damarın nerden girip nerde ne işe yaradığını görmemiz lazım [1] • Not veriyorlar okuyup geçiyoruz oda akılda kalmıyor [1]
<p>Bölümde aldığınız eğitimin gelecekte size yararlı olacağını düşünüyor musunuz?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Evet [3] • Daha 1. Sınıfız tam olarak bir karar veremedim [1] • Bir fikrim yok [3] 	<ul style="list-style-type: none"> • Alanımızla ilgili olduğu için zaten kesinlikle faydalı [1] • Hocalar birden farklı uzmanlık alanlarında ders anlatıyorlar bu biraz sorun bence [1] • Aynı ders içeriği olan farklı dersler var. Tekrar etmekten sıkılıyoruz [1] • Antrenörlük derslerini daha detaylı almak isterdim [1] • Çok fazla not var mecburen ezber yapmak zorunda kalıyoruz [1] • Biraz daha rehberliğe ihtiyacım var [1] • Daha detaylı bilgi istiyorum [1] 	<ul style="list-style-type: none"> • Hocalar bilgili ama bunu derslere iyi yansıtıyorlar [1] • Birçok dersi gereksiz buluyorum teorik yerine uygulama olmalı [1] • Hocalarımızın çoğu verimli ve donanımlı [1] • Özellikle uygulamalı dersleri kullanabilirim [1] • Teorik dersleri alanda daha çok kullanabiliriz [3] 	<ul style="list-style-type: none"> • Dersler yeterince ciddi işlenmiyor [1] • Dersler kısa tutuluyor [1] • Dersler gereken ciddiyetle işlenmiyor [1] • Derslerde konu dışı şeyler işleniyor [1] • Aynı hoca çok farklı derslere giriyor [1]

<p>Okul dışında kendinizi bu alanda geliştirecek çalışmalara ve eğitimlere katılıyor musunuz?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Spor yapıyoruz [1] • Şu sıralar okumuyoruz ya da okuyamıyoruz çünkü vizeler var [1] • Fitnes ile ilgili film izliyoruz [1] • Hayır[5] 	<ul style="list-style-type: none"> • Yeterince değil [1] • Antrenmanlarım var branşım üzerine gidiyorum [1] • Hafta sonları maçlarım var [1] • Kurslar pahalı olduğu için katılmıyorum. Örneğin Wellness kursuna gitmek istedim gidemedim [1] • Ben sadece okula gelip gidiyorum başka bir şey yapmıyorum [1] • Etkinlikler var ama bizi motive eden bir şeyler eksik [1] • Turizm sektöründe çalışmak istiyorum ama ailem izin vermiyor [1] • Hakemlikle uğraşıyorum [1] 	<ul style="list-style-type: none"> • Step aerobikle ilgileniyorum [1] • Merak ettiğim konularda internette araştırma yapıyorum[1] • Liderlik eğitimi aldım [1] • İlgilenmiyorum [5] 	<ul style="list-style-type: none"> • Spor yapıyorum [1] • Formasyon var başka şeylere zaman ayıramıyorum [1] • Okul varken başka bir eğitime ihtiyacım yok [1] • Hocam ben Rekreasyon ile ilgili bir şey yapmıyorum ama formasyon alıyorum [1] • Gazetede dergide internette karşıma bir şey gelirse ona yoğunlaşmış araştırıp geçiyorum o anlık araştırıyorum [1] • Rekreasyon alanında araştırma yapmıyorum sadece formasyon alıyorum [3]
<p>Kendinizi bir Rekreasyon Uzmanı olarak hayal edebiliyor musunuz, kendinizi bu alana ait hissediyor musunuz?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hayır [6] • Tam olarak alanı tanımıyorum [1] • Belki zamanla olabilir ama şu an daha çok erken [1] 	<ul style="list-style-type: none"> • Şuanda düşünemiyorum [5] • Belki ilerde olabilir [2] • Bu bizim eksikliğimiz [1] 	<ul style="list-style-type: none"> • Birkaç eksikimi tamamlarsam olabilirim [2] • Yarı yarıya tanımlayabilirim [2] • Mezun olunca eksiklerimi tamamlayacağım [2] • Gruptaki erkeklerin hepsi bu özellikleri taşıyor bence [grup lideri] [1] 	<ul style="list-style-type: none"> • Hissedemiyorum [6] • O kadar bilgim olduğunu düşünmüyorum [2]
<p>Bir Rekreasyon Bölümü öğrencisini başka bölümlerden ayıran özellikler nelerdir?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yaratıcılık [1] • Hayal gücü [1] • Tavırlarımız [1] • Bir ortama girdiğimiz zaman ortama 10 dakika içinde bizim Rekreasyon öğrencisi olduğumuz anlaşılır [1] • Bir fikrim yok [3] 	<ul style="list-style-type: none"> • Düz fizik yani bu beden eğitimi olduğunu gösterir [1] • Bir erkek Bachata yapıyorsa rekreasyondadır [1] • Sosyaliz [1] • Eşofmanlıyız [1] • İyi dans eder iyi ağız yaparız [1] • Gevşek olmamız [1] • Her duruma bukalemun gibi ortama uyum sağlamamız [1] • Daha sıkıyız arkadaşlık olarak ve eğlenceliyiz [1] 	<ul style="list-style-type: none"> • Bildiğim şeyleri serbest zaman etkinliği olarak bir gruba öğretebilirim [2] • Basketbolu çocuklara öğretebilirim [1] • Hareketliyiz [1] • Yaptığımız etkinlikler [1] • Farklı düşünebilme yeteneğimiz [1] • Yaşam tarzımız[günlük spor yapma] girişimcilik [1] • Bir fikrim yok [1] 	<ul style="list-style-type: none"> • Eşofmanlı olması [1] • Basketbola ya da sporla uğraşması [1] • Sosyal olması [1] • Bir fikrim yok [5]

TEMA 4. KARIYER HEDEFLERİNDE NETLEŞME VE UZMANLIK

<p>Bir Rekreasyon Bölümü öğrencisini başka bölümlerden ayıran özellikler nelerdir?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Spor salonu açmak [3] • Hedef belli, öğretmenlikten başkası yok [1] • Düşünmüyorum [1] • Tam net bir şeyler oluşmuyor kafamda [1] • Birinci planda yok ama 2. planda İngilizce öğrenip animatör olabilirim. [1] • Öğretmen olacağım [1] 	<ul style="list-style-type: none"> • Kendi spor salonumu açmak istiyorum [3] • Öğretmenlik yapmayı düşünüyorum [2] • Antrenörlükte devam edeceğim [1] • Kendi spor tesisim olacak [1] • Yüksek lisans yapmak istiyorum [1] 	<ul style="list-style-type: none"> • Rekreasyon alanında akademisyen olmak istiyorum [4] • Formasyondan sonra öğretmenlik yapmak istiyorum [4] 	<ul style="list-style-type: none"> • Antrenörlük yapmak [1] • Öğretmenlik yapmak [1] • Düşünmüyorum [5] • Yüksek lisans yapacağım [1] • Yüksek lisans yapabilirim [1] • Rekreasyonla ilgili bir beklentim yok [1]
<p>Bölümde aldığınız eğitimler kariyer hedeflerinizin netleşmesine ne tür katkı sağladı?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Alanı tanımamız yardımcı oluyor [2] • Çalışma alanlarımız ile ilgili bilgileniyoruz [2] • Bir fikrim yok [5] 	<ul style="list-style-type: none"> • Bizi yönlendirme konusunda çok yetersiz kalıyor [6] 	<ul style="list-style-type: none"> • Açıkçası bu konuda okuldan fazla bir şey alamadım. Kendim araştırdım [2] • Evet, şu ana nerelerde çalışabileceğimi biliyorum [1] • Biz seçmeyecekler üç dil bilen bir insanı alacaklar beni almayacaklar [1] • Bir fikrim yok [3] 	<ul style="list-style-type: none"> • Yeterli bir eğitim verilmiyor [3] • Bir fikrim yok [5]

Tartışma ve Yorum

Kişisel kariyer yönetimi bireylerin kariyerlerin yönetirken sergilediği proaktif davranışları ve çalışmalarını ifade eder. Hayat boyu devam eden bir süreci ifade eden kariyer yönetimi kendi kendine izlenen bir süreç olarak bireyin kendi hedeflerini belirlemesi ve uygulaması ve bu uygulamalara ilişkin stratejiler geliştirmesi ve hareket etmesidir. (DiRenzo, 2010; De Vos ve Soens, 2008). Odak grup görüşmesi kullanılan bu çalışmada öncelikle Rekreasyon Bölümü öğrencilerinin kariyer hedefleriyle ilgili farkındalıklarının ne zaman ve nasıl olduğu incelenmiştir. Bunun yanı sıra öğrencilerin rekreasyon alanını seçme süreçleri ve bu süreç boyunca yaptıkları hazırlıklar araştırılmıştır. Son aşamada ise bölümle bütünleşme ve adaptasyonları, bölümdeki eğitim süresince sergiledikleri performans ve öz liderlik becerileri ile kariyer hedeflerindeki tutarlılık incelenmiştir. Öğrencilerin görüşme sorularına verdikleri cevapların (kodların) analizi sonucunda elde edilen temalar ve ifade edilme sıklıkları ortaya konulmuştur.

Bu çalışmada yer alan temalar 4 temel başlık altında toplanmıştır. Bunlardan ilki Rekreasyon Bölümü öğrencilerinin kariyerlerine ilişkin bilinç düzeylerini, algılarını ve eylem planlarını araştıran *farkındalık* evresidir. İkincisi öğrencilerin Rekreasyon Bölümü ile ilgili bilgi edinme, hazırlanma ve özel yetenek sınavlarına giriş süreçlerini kapsayan *hedef belirleme*

ve *hazırlık evresidir*. Üçüncüsü öğrencilerin Rekreasyon Bölümü ile bütünleşme, alana karşı oluşturdukları aidiyet ve alanda ortaya koydukları performanslarının araştırıldığı, *bölümle bütünleşme, aidiyet gelişimi ve performans evresidir*. Dördüncü ve son evre bölümün kariyer hedeflerine netleşmesinde ve belirginleşmesinde ortaya koyduğu çabayı ve öğrencilerin alanda çalışmaya ilişkin istek, duygu ve fikirlerini araştıran *kariyer hedeflerinde netleşme ve uzmanlık evresidir*.

Farkındalık evresi incelendiğinde öğrencilerin kariyerleriyle ilişkili ilk fikirlerini ilkökul dönemlerinde açıkladıkları ve bu durumun Ginzberg ve arkadaşları tarafından ortaya konulan modeldeki yedi-on iki yaşları kapsayan *hayal dönemi* ile uyumlu olduğu görülmektedir. Öğrenciler rol model aldıkları öğretmenlerden, babadan ya da kendilerine yakın buldukları kişilerden etkilendikleri ve kendilerini onlar ile özdeşleştirerek o dönemlerde onlarla aynı mesleği seçmek istediklerini ifadelerinde belirtmişlerdir:

[Çocukluğumda] “öğretmen olmak istiyordum. Sınıf öğretmeni. Herhalde annem babam öğretmen olduğu için öyle istedim. [Şu an] neden öğretmen olmak istediğimi açıkça ifade edemiyorum. Sanırım, tanıdığım bir meslek olduğu için öğretmen olmak istiyordum.”

Farkındalık evresinde yer alan en önemli konu Rekreasyon Bölümü öğrencilerinin neredeyse tamamının rekreasyonu özel yetenek sınavlarına hazırlanırken duymuş olmaları. Bunun yanı sıra her üç öğrenciden bir tanesi Rekreasyonu, Bölümü kazandıktan sonra duyduklarını ifade etmişlerdir. Bunun birinci nedeni öğrencilerin sadece rekreasyona ait özel bir sınava girmemiş olduklarını, başka bir deyişle SBF'nin diğer bölümleriyle birlikte yapılan ortak sınavdan almış oldukları puanlarla Rekreasyon Bölümüne yerleştirildiklerini göstermektedir. Diğer neden öğrencilerin bölüm tercihlerinin başkaları tarafından yapılmış olabileceğini göstermektedir. Bir öğrenci bunu aşağıdaki biçimde ifade etmiştir:

“İş hayatı... Fabrikalarda, ne bileyim orda burada çalışıyordum. Tam askere gidecektim. Bir gün bir internet kafeye girdim. YGS puanımı öğrendim. Orda benim Erciyes Üniversitesinde Beden Eğitimi okuyan bir arkadaşımın karşılaştım. Bana kardeşim sen tekvandocusun BESYO'ya girebilirsin dedi. BESYO nedir? Nasıl bir şey? Olur mu, olmaz mı, bilmiyordum. Bana orda öğrenirsin dedi. Sonradan BESYO'yu da sadece beden eğitimi öğretmeni yetiştiren bir yer olarak öğrendim. Sınava kadar yöneticilikmiş, antrenörlükmiş, rekreasyonmuş bunları o saate kadar bilmiyordum. Zaten rekreasyon kazanana kadar kimse rekreasyonun ne olduğunu bilmez.”

Öğrenciler rekreasyonla ilgili kariyer olanaklarını çoğunlukla bölüme girdikten sonra öğrendikleri belirlenmiştir. Özellikle turizm bölgelerinden gelen ya da alanda az da olsa deneyimi olan öğrencilerin, rekreasyon ve animasyon terimlerini ilişkilendirdikleri gözlemlenmiştir. Yakın arkadaşlar, öğretim üyeleri ve alanda çalışan kişiler kariyer

olanaklarıyla ilgili bilgi kaynağı olarak gösterilmektedir. Bir öğrenci bunu aşağıdaki biçimde ifade etmiştir:

“Dışarıda sorduklarında, ne okuyorsun diye; Rekreasyon Bölümünü okuyorum diyorum. Ben bunun açıklamasını kendime yapabiliyorum. Ama ne olacağını denildiğinde; sadece otellerde animatörlük yapabiliyorum, formasyon [alırsam] beden eğitimi öğretmeni [veya] memur olabiliyorum, belediyelerde çalışabiliyorum diyerek yetinmek istemiyorum açıkçası.”

Hedef belirleme ve hazırlık evresinde yer alan ilk soru öğrencilerin alana uygun temel yetenek ve becerileri ne kadar tanıdıkları ve kendi yetenek ve becerilerinin alanla ne kadar örtüştüğü ile ilgili farkındalıklarını araştırmaktadır. Öğrenciler özellikle eğlenceli olmayı, sporcu altyapısının olmasını, hareketli olmayı, liderlik özellikleri taşımayı bölüm için gereken yeterlilikler arasında belirtirken bazı öğrenciler bölüme ilişkin özelliklerle kendi özellikleri arasında ilişki kurmakta zorlanmışlardır. Özellikle son sınıf öğrencilerinin yarıdan fazlasının rekreasyona uygun belirgin yeteneklerinin olmadığını belirtmeleri dikkate değer bir bulgudur.

Bir diğer kritik soru da birinci sınıfların bu bölümü neden seçtiniz sorusuna verdikleri cevaptır. Öğrencilerden bir tanesi müzik ve sporu birleştirmek istedim ve bu yüzden bu bölümü seçtim demesine rağmen geri kalan 7 kişi istedikleri bölümleri kazanamadıkları için rekreasyonu mecburen seçtiklerini belirtmişlerdir. İkinci sınıflarda bu rakam beş, üçüncü sınıflarda bu rakam altı ve son sınıflarda ise bu rakam dört olarak görülmektedir. Toplamda öğrencilerin yarısından fazlası Rekreasyon Bölümünün kariyer hedefleri içerisinde olmadığını, hatalı yönlendirmeden, açıkta kalmamak için veya puanlarının ya da sınav performanslarının diğer bölümlere yetmediği için bu bölümü seçtiklerini belirtmişlerdir. Bu yanlış seçim, sevmedikleri ve kişisel yeteneklerine uygun olmayan bir bölümü okumalarına sebep olmaktadır. Bununla birlikte öğrencilerin cevapları genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin Rekreasyon Bölümüne hazırlık için özel bir çalışma yapmadıkları, BESYO için genel bir hazırlık yaptıkları ve bu hazırlık sürecinin 3 yıldan 10 güne kadar farklı süreleri kapsadığı görülmektedir. Sporcu altyapısı olan öğrenciler için bu süre kısalmaktadır. Bölüme hazırlık ve sınav sürecinde fiziksel sorunlar, sınav stresi ya da maddi sorunlar öğrencilerin en sık karşılaştığı problemler olarak belirtilmiştir.

Bölümle bütünleşme, aidiyet gelişimi ve performans evresine ait sorular incelendiğinde birinci sınıfların yarısı başka bölümlerde okumayı istemektedir. Bu sayı son sınıflarda artmış ve öğrencilerin neredeyse tamamı başka bölümlerde okuyormayacağını istediklerini belirtmişlerdir. Bunun temel nedeni öğrencilerin istedikleri bölümleri kazanamamış olmalarından kaynaklanmaktadır. Ayrıca rekreasyon alanının tam olarak tanımamaları, kariyer olanaklarını yeterince bilmemeleri ve kariyer hedefleri içerisine bu bölümü almadıkları bunun en önemli nedenini oluşturmaktadır.

Bölümdeki öğrencilerin bölümdeki sosyal ilişkileri ve bölümün sunduğu imkânları değerlendirdiği bir diğer soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde, bölümde uygulamaya yönelik derslerin eksikliğinden bahsedilmektedir. Bununla birlikte öğrenciler alanla ilgili rehberlik yapılmasını ve çalışma olanaklarının belirginleştirilmesini istemektedirler. Sınıflar ilerledikçe öğrencilerin eleştiri düzeyleri ve eleştiri noktalarında artış görülmektedir. Dördüncü sınıfların çoğu formasyon almakta ve başka bölümdeki öğretmenlerle kendi öğretmenlerini karşılaştırma fırsatı bulmaktadırlar. Bir öğrenci bunu aşağıdaki biçimde ifade etmiştir:

“Formasyon alana kadar üniversite okuduğumu fark etmedim. Çünkü formasyonda verilen eğitimle BESYO’daki eğitim arasında dağlar kadar fark var. Ben formasyon almaya başladığımdan beri ders çalıştığımı [ve] sadece dersin üzerine yoğunlaştığımı ve bana bir şeyler kattığını fark ettim.”

Öğrencilerin formasyon eğitimini isteyerek seçmeleri ve formasyon aldıktan sonra öğretmen olabileceklerini bilmeleri önemli bir fark oluşturmaktadır. Öğrenci formasyon eğitimini kendi iradesi ile seçmekte ve sonucunda elde edeceğini kazancı net olarak bilmektedir. Bu nedenle öğrencilerin, formasyon eğitimine karşı motivasyonları yüksektir. Öğrencilerin şikâyet ettikleri konular arasında aynı ders içeriğine sahip farklı isimdeki derslerin sıklıkla tekrarlanması ve farklı uzmanlık alanına gereksinim duyan derslerin aynı öğretim üyesi tarafından verilmesi gibi konular bulunmaktadır. Fakat öğrencilerin okul dışında alanla ilgili çalışmalar yapıp yapmadıklarına ilişkin soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde aslında bu şikâyetlerin kendi eksikliklerinin bir kısmını öğretim üyelerine ve bölüme yansıttıkları görülmektedir. Bölümde okuyan öğrencilerin tamamına yakın kısmı okul dışında alana özgü çalışmalara katılmadıklarını belirtmişler ve bunun sebeplerini de okuldaki eğitimin kendilerine yetiyor olması, maddi imkânsızlıklar, müsabakaların ve antrenmanların yoğunluğu olarak belirtmişlerdir.

Öğrenciler kendilerini bir rekreasyon uzmanı olarak hayal etmekte güçlük çekmektedirler. Bunu birinci nedeni öğrencilerin rekreasyon uzmanının ne olduğunu tam olarak tanımlayamamalarından kaynaklanmaktadır. Diğer nedeni ise öğrencilerin rekreasyon alanındaki yeterlilikleri ve gereksinimleri yeterince bilmemeleri ve alanla kendilerini özdeşleştirememeleridir. Öğrenciler istemeden geldikleri bu alana karşı direnç göstermektedirler. Bununla birlikte alandaki belirsizlikler öğrencilerin kafasını karıştırmaktadır.

Bulgulardan elde edilen bir diğer sonuç ise öğrencilerin çoğunun rekreasyon alanında çalışmak istememeleridir. Öğrenciler en kısa sürede formasyon alıp öğretmen olarak atanmak istediklerini sıklıkla belirtmişlerdir. Rekreasyon alanında formasyon eğitimi almak her ne kadar önemli bir yeterlilik olsa da, beden eğitimi öğretmenliği ile rekreasyon alanları farklı uzmanlık bilgisi gerektirmektedir. Rekreasyon bölümü mezunlarının pedagojik

formasyon alıp öğretmen olmaları hem beden eğitimi mezunlarına yapılan bir haksızlık, hem de rekreasyon bölümü mezunlarının kendi alanları dışında çalışmalarına motivasyon kaynağı olmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında stratejik hatalar belirgin bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Birincisi rekreasyon bölümünü hiçbir şekilde kariyer planına almayan öğrencilerin rekreasyon bölümlerine seçilmesi, ikincisi öğrencilerin üniversite hayatları boyunca inanmadıkları ve istemedikleri bir eğitimin içerisinde bulunmaları, üçüncüsü zaten alanda eğitim almaya direnç gösteren önemli bir çoğunluğun hedefsiz bir şekilde mezun olmaları ya da kendi alanlarına uygun olmayan kariyer hedeflerine yönlendirilmeleridir.

Rekreasyon uzmanları için uluslararası yeterlilikler araştırıldığında alanında uzman bir rekreasyon liderinin iyi bir antrenörün, başarılı bir spor yöneticisinin ve uzman bir beden eğitimi öğretmenin özelliklerinin yanında, drama, müzik, oyunculuk gibi sanatsal yeteneklere, insanları etkileyebilecek ve yönlendirebilecek sosyal becerilere sahip olması gerekmektedir. Bu özellikleri taşıyan bireylerin seçilmesi, yetiştirilmesi ve alanda uzman olarak istihdam edilmesi akılcı bir yönetim, profesyonel bir eğitim ve başarılı bir kariyer planlama sürecine bağlıdır. Bu bulgular genel olarak ele alındığında, Rekreasyon Bölümü öğrencileri, aldıkları eğitim ve ortaya koydukları performansla alanda çalışma olanağı bulamayacaklarını düşünen, bunun sonucu olarak farklı alanlara yönelme eğilimi taşıyan ve sadece dersleri geçebilmeye yetecek motivasyona sahip bir topluluk görüntüsü çizmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada Rekreasyon Bölümü öğrencilerinin kariyer planlama stratejileri, öz liderlik algıları ve öğrenim gördükleri bölümün kariyer eğitimi ve rehberliği ile ilişkili insan kaynakları yönetim uygulamalarını incelenmiştir. Çalışmada 32 öğrenci ile yapılan 4 farklı odak grup görüşmesinde toplam 4 tema altında 15 soru sorulmuş, cevaplar kaydedilmiş, çözümlenmiş ve yorumlanmıştır. Çalışmada özellikle anket yöntemi yerine odak grup görüşmesi tercih edilmiştir. Bu sayede katılımcılardan olabildiğince ayrıntılı cevaplar vermeleri istenmiş ve daha detaylı bilgiler elde edilmiştir. Bu çalışma rekreasyon alanında öğrenci yetiştiren kurumlar açısından önemlidir. Sonuçlar; birçok öğrencinin eğitim gördüğü bölüm ile ilgili yeterince bilgi sahibi olmadıklarını, alana ait kariyer olanaklarını tanımadıklarını, alanın gerektirdiği özellikleri taşımadıklarını düşündüklerini ve hatta bu alanda çalışmayı istemediklerini ortaya koymuştur. Gelecekteki çalışmalar özellikle Rekreasyon Bölümlerine öğrenci seçerken temel kriterlerin ne olması gerektiği araştırılmalıdır. Sonraki çalışmalarda özellikle kariyer planlama, öz liderlik, insan kaynakları yönetimi konuları tek tek ele alınarak daha detaylı veriler elde edilip daha net sonuçlar ortaya konulmalıdır. Bununla birlikte farklı Rekreasyon Bölümlerinde çalışma tekrarlanarak bölümlerinin genel profili ve çalışma verimliliği daha net ortaya konulabilir.

Copyright © 2020 **Republic of Turkey Ministry of Youth and Sports**

<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>

Journal of Youth Research • December 2020 • 8(22) • 93-97

ISSN 2147-8473

Received | 25 Nov 2020

Accepted | 16 Dec 2020

ANALYSIS / RESEARCH

EXTENDED ABSTRACT

Career Planning Strategies of Student in Department of Recreation

Kubilay Öcal*

Mehmet Bayansalduz**

Introduction

Having a job and performing job-related activities hold an important place in every person's life. Every individual faces familial and societal pressure to find a high-paying, respectable, safe job. Consequently, students find themselves in endless competition, even if unwillingly. However, the energy exerted during this period helps propel personal development and shape development (Birasnav & Rangnekar, 2012; Henderson, 2013).

A wrong decision during any stage of one's career-planning process often leads to late employment or long-term unemployment. The youth unemployment rate in Turkey has reached 25.3% (Durak & Kaya, 2014) and continues to increase with each passing day. Explanations for this include a lack of communication between professional sectors and higher education, inadequate vocational training, and a mismatch between jobs and employees.

Physical education graduates are having been particularly affected by these problems since 2000 in Turkey. Ziyagil (2014) reports that more than forty thousand physical

* Assoc. Prof. Dr., Muğla Sıtkı Kocman University, Faculty of Sport Sciences, Department of Recreation, kubilay@mu.edu.tr, ORCID 0000-0002-7730-9394

** Prof. Dr., Uşak University, Faculty of Sport Sciences, Department of Coaching Education, mehmet.bayansalduz@usak.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0879-4151

education graduates are unemployed in Turkey, with new graduates being added to this figure every year.

This study seeks to determine the career planning strategies of students enrolled in departments of recreation, one of the main departments of sports sciences. It is important to understand how and why these students choose this department and what their future plans are. Additionally, this study aims to understand the barriers they encounter to finding a job after their graduation.

Methodology

Research design: As this study is qualitative in nature, data were collected through focus group interviews. Since focus group interviews are designed to collect in-depth, detailed, multidimensional qualitative information about individuals' perspectives, experiences, interests, tendencies, thoughts, perceptions, feelings, attitudes, and habits on a specified topic (Bowling, 2002; Gibbs, 1997; Kitzinger, 1994, 1995; Krueger, 1994), they constitute the most suitable data-collection method for this study.

Study Group: Maximum variation sampling was used to select 32 first-, second-, third-, and fourth-year students from among 366 students enrolled in the Department of Recreation of Muğla Sıtkı Koçman University. The study was first announced to the students and volunteers were solicited. Of these volunteers, 32 were randomly selected and invited to participate in the focus groups.

Instrumentation: An interview form consisting of four main themes and fifteen questions was developed to collect data. The themes are Awareness (4), Goal Setting and Preparation (3), Conformity with the Department, Enrolled Development, and Performance (6), and Clarification and Expertise in Career Goals (2). In order to increase study reliability, a second expert in qualitative research assisted in defining themes and questions (Yıldırım & Şimşek, 2005).

Data Analysis: Content analysis was used to analyze the data (Kitzinger & Farquhar, 1999). Based on the research question, we decided that this would be the best way to systematically examine and interpret the hidden patterns.

Role of the Researcher: Being a member of the department himself, the researcher is aware of all the problems related to the subject and works on various solutions. As he has a strong relationship with the students, it was assumed that they would have no difficulty expressing their thoughts and experiences. The researcher knows the students and prepared the questions in such a way that would pique their interest and provoke them to think in depth about the problem.

Conclusion: There are four main themes in this study. The first one is the Awareness, which investigates students' understanding, perceptions, and action plans of their careers. The

second one is Goal Setting and Preparation, which includes the processes of acquiring information about the department of recreation, preparation, and taking the entrance exam. The third one is Conformity with the Department, Enrolled Development, and Performance, which explains all activities done during one's higher education to increase his/her employability post-graduation. The fourth and final phase is Clarification and Expertise in Career Goals, which defines one's success in his/her expected employment. According to the results, most students enrolled in the department of recreation indicated that they had heard of this department immediately before taking the entrance exam or after registering to the school. This indicates students' lack of knowledge. As a result, students chose this department without a proper understanding of it or of what it entailed and started with low motivation.

The results further show that students learned about related career opportunities mostly during their time in university. They defined teachers and peers as a source of guidance for career opportunities in the future.

Half of the fourth-year students stated that they have no department-specific skills for the recreation department. Only a single student stated that he had consciously selected the department because he wanted to combine his music and sporting abilities. Otherwise, all seven student associated being in the department of recreation with failing to be accepted to better departments, such as teacher education.

Most of the students stated that they had received some information about career opportunities in recreation during their time at university but that they did not want to pursue a career in recreation. This is a multifaceted problem for all involved. Although students were educated for employment in the public sector, this sector does offer ample employment opportunities. Likewise, students do not want to work in the private sector because they did not have the opportunity to gain experience in public sector jobs during their higher education and therefore think that their skills do not adequately match private sector requirements.

Departments select students, require them to stay for four years in the school, and then graduate them. However, their post-graduate employment situation is uncertain at best. There are dozens of departments of recreation throughout Turkey that continue to perpetuate this problem. Give that this is the primary risk for departments of recreation, it is better to start searching for solutions as soon as possible.

Kaynakça/References

- Akoğlan Kozak M. (2001). *Konaklama İşletmelerinde Kariyer Planlaması*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Australian Education Council (1992). *Career education in Australian schools: National goals, student, school and system outcomes and evaluative arrangements*. Canberra, Australia.

- Bandura A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Prentice-Hall, Englewood Cliffs: NJ.
- Bandura A. (1994). Self-efficacy. (VS Ramachaudran, Ed.) *Encyclopedia of Human Behavior*. s.71-81. Newyork: Academic Press.
- Barker J, Kellen J. (1998). *Career Planning: A Developmental Approach*. Upper Saddle, NJ: Prentice-Hall.
- Barnett BR, Bradley L. (2007). The impact of organisational support for career development on career satisfaction. *Career Development International*, 12(7), 617-636.
- Birasnav M, Rangnekar S. (2012). The role of career management between human capital and interim leadership: An empirical study. *Journal of Advances in Management Research*, 9(1), 124-138.
- Bolat T, Aytemiz S. (2003). Öğütlerde iş etiği ve kariyer yönetimi ilişkisi: normatif etik boyutuyla bir değerlendirme, *Yönetim*, 45(5), 3-19.
- Bowling A. (2002). *Research Methods in Health: Investigating Health and Health Services*. Philadelphia, PA: McGraw-Hill House.
- Brown KM. (1999). *Social Cognitive Theory overview*. Erişim: 10 Ekim 2014, http://edutechwiki.unige.ch/en/Social_cognitive_theory.
- Çiftçi B. (2007). Kariyer planlama. (U Dolgun, Ed.), *İnsan Kaynakları Yönetimi*. s.139-166. Bursa: Ekin Kitabevi.
- De Vos A, Soens N. (2008). Protean attitude and career success: The mediating role of selfmanagement. *Journal of Vocational Behavior*, 73, 449-456.
- DiRenzo MS. (2010). An Examination of the Roles of Protean Career Orientation and Careercapital on Work and Life Outcomes. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Drexel Üniversitesi, Philadelphia, USA.
- Durak Ş. Kaya V. (2014). Türkiye’de işsizlik ve işsizliği azaltmaya yönelik politikalar: tarihsel bir bakış. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 28(2).
- Ergün M. (2014). Sınıfta Motivasyon. (E. Karip, Ed.) *Sınıf Yönetimi*. s. 134-148. Ankara: Pegem Akademi
- Eurostat 2014 Avrupa Birliği Spor Katılım İstatistikleri, Erişim: 11 Mayıs. 2020 https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Statistics_on_sport_participation&oldid=411345
- Fern E. F. (2001). *Advanced Focus Group Research*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Gibbs A. (1997). Focus groups. *Social Research Update*, 19. Erişim: 20 Haziran 2014 <http://www.soc.surrey.ac.uk/sru/SRU19.html>
- Ginzberg E, Ginzburg S, Axelrad S, Herma J. (1951). *Occupational Choice: An Approach to a General Theory*. New York: Columbia University Press.
- Henderson M. (2013). Career Management Strategies and Perceived Career Success and Satisfaction: Are Women Disadvantaged? Yayınlanmamış Doktora Tezi, Claremont Graduate University. USA.
- Işık E. (2010). Sosyal Bilişsel Kariyer Teorisi Temelli Bir Grup Müdahalesinin Üniversite Öğrencilerinin Kariyer Kararı Yetkinlik ve Mesleki Sonuç Beklenti Düzeylerine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kaynak T. (1996). İnsan Kaynakları Planlaması. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Kitzinger J, Farquhar C. (1999). The analytical potential of ‘sensitive moments’ in focusgroup discussions. (R. Barbour, J. Kitzinger, Ed.). *Developing Focus Group Research: Politics, Theory and Practice*. s. 156–172. London: SAGE.
- Kitzinger J. (1994). The methodology of focus groups: the importance of interaction between research participant, *Sociology of Health and Illness*, 16 (1), 103–121.
- Kitzinger J. (1995). Qualitative research: introducing focus groups. *British Medical Journal*, 311, 299–302.
- Krueger RA. (1994). *Focus Groups: A Practical Guide for Applied Research*. London: Sage.
- Lent R. W, Brown S. D, Hackett G. (1994). Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest. choice, and performance. *Journal of Vocational Behavior*, 45, 79-122.
- Lent R. W, Brown S. D, Hackett, G. (2002). Social cognitive career theory. *Career Choice and Development*, 4, 255-311.
- Malone Y. (2002). Social cognitive theory and choice theory: A compatibility analysis. *International Journal of Reality Therapy*, 22(1), 10-13.

- Manz C. C. (1986). Self-leadership: toward an expanded theory of self- Influence processes in organizations. *Academy of Management Review*, 11(3), 585-600.
- Öcal, K. (2015) *Rekreasyonda kariyer planlama, insan kaynakları yönetimi ve öz liderlik stratejileri*.1 (Yayımlanmamış doktora tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Rashid A. M, Bakar A. R. (2010). Career development interventions implemented by secondary school counsellors in Malaysia. *Journal of Global Business Management*, 6(2), 1- 10.
- Sabuncuoğlu Z. (2000). İnsan Kaynakları Yönetimi. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Sears S. (1982). A definition of career guidance terms: A National Vocational Guidance Association perspective. *Vocational Guidance Quarterly*, 31(2), 137-143.
- Şimşek M. Ş, Öge H. S. (2009). İnsan Kaynakları Yönetimi. Ankara: Nobel Yayınları.
- TÜİK, İşgücü İstatistikleri, Erişim:10 Temmuz 2020. <https://tuikweb.tuik.gov.tr>
- Wood RE, Bandura A. (1989). Impact of conceptions of ability on self regulatory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(3), 407.
- Yeşilyaprak B. (2003). Eğitimde Rehberlik Hizmetleri. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yıldırım A, Şimşek H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Ziyagil, M. A. (2014) Spor Bilimlerinde Türkiye'deki Rekreasyon Bölümlerinin Avrupa Yükseköğretim Yapısı ile Uyumlaştırılması. Erişim 10 Kasım 2020. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/370592>
- Zorba E, Cerit E, Gümüşdağ H, Evli M. (2013). Rekreasyon bölümlerinin tercih edilme nedenleri ve bölüm öğrencilerinin beklentilerinin araştırılması. *Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*, 8(3). Erişim: 10 Mayıs 2015 <http://sstbdergisi.com/dergi/9e66b08%20SSTB%20YEN%C4%B0.pdf>

EKLER

Odak Grup Görüşme Soruları

Tema 1-Farkındalık

1. Kariyer hayalleriniz ilk kez ne zaman ortaya çıkmaya başladı?
2. Hayalinizdeki meslek neydi?
3. Rekreasyon Bölümünü ilk kez ne zaman duydunuz?
4. Rekreasyonla ilgili kariyer olanaklarını ne zaman öğrenmeye başladınız?

Tema 2- Hedef belirleme ve hazırlık

1. Bu bölüme uygun yeterlilikleriniz nelerdir?
2. Bu bölümü neden seçtiniz?
3. Bölümü kazanmanız sizin için zor oldu mu?

Tema 3- Bölümle bütünleşme, aidiyet gelişimi ve performans

1. Başka bir bölümde okumayı ister miydiniz?
2. Bölümdeki sosyal hayattan ve fakültenin size sunduğu imkânlardan memnun musunuz?
3. Bölümde aldığınız eğitimin gelecekte size yararlı olacağını düşünüyor musunuz?
4. Okul dışında kendinizi bu alanda geliştirecek çalışmalara ve eğitimlere katılıyor musunuz?
5. Kendinizi bir rekreasyon uzmanı olarak hayal edebiliyor musunuz, kendinizi bu alana ait hissediyor musunuz?
6. Bir Rekreasyon Bölümü öğrencisini başka bölümlerden ayıran özellikler nelerdir?

Tema 4- Kariyer hedeflerinde netleşme ve uzmanlık

1. Rekreasyon alanında çalışmayı düşünüyor musunuz? Alanla ilgili gelecekteki kariyer hedefleriniz nelerdir?
2. Bölümde aldığınız eğitimler kariyer hedeflerinizin netleşmesine ne tür katkı sağladı?

Atletizm Sporcularının Algıladıkları Antrenör Davranışlarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi

*Ahmet Yapar**

*Şakir Serbes***

Öz

Antrenörlerin spor ortamındaki çocuk ve genç bireylerin spor gelişimlerine en çok etki eden kişiler oldukları araştırmanın bulgularında gösterilmiştir. Araştırmanın amacı atletizm Türkiye şampiyonasına katılan atletlerin algıladıkları antrenör davranışlarını sporcuların cinsiyet, spora başlama yaşı, atletizm deneyimi, antrenörün cinsiyeti ve antrenörün kademesi değişkenlerine göre karşılaştırılmasıdır. Araştırmaya 11-39 (\bar{x} = 18,71; Ss = 6,03) yaş aralığında 85 kadın ve yaşları 10- 43 (\bar{x} = 19,45; Ss = 5,17) arasında 125 erkek atlet katılmıştır. Veriler araştırmacılar tarafından sporcuların ve antrenörlerinin özelliklerini belirlemeye yönelik oluşturulan demografik bilgi formu ve Türkçe uyarlaması Yapar ve İnce (2014) tarafından yapılan Sporcular için antrenör davranışlarını değerlendirme ölçeği (SADDÖ) ile elde edilmiştir. Veriler tanımlayıcı istatistik, bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Bulgular SADDÖ'nün olumlu antrenör davranışı alt boyutunda kadın sporcuların erkeklerden daha yüksek puana sahip olduklarını ve erkek atletlerin ise olumsuz antrenör davranışları alt boyutunda kadın atletlerden daha yüksek puana sahip olduğunu göstermiştir. Ayrıca spora 11-14 yaş arasında başlayan atletlerin spora 10 yaşından önce ve 15 yaşından sonra başlayan bireylerle göre yarışma stratejisi alt boyutunda daha yüksek puana sahip oldukları gözlenmiştir. Sonuç olarak algılanan antrenör davranışlarında hem sporcunun cinsiyeti hem de spora başlama yaşı atletizm sporcuları için belirli boyutlarda farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Antrenör, Atletizm, Antrenör davranışları.

* Dr. Öğrt. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi Antrenörlük Eğitimi Bölümü, yapara@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2854-3093

** Dr. Öğrt. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, serbezov@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-0271-6753

Abstract

Findings from many studies indicate that coaches have an impact on the athletic development of children and young athletes. This study has sought to compare how athletes' perceive their coaches' behaviors by gender, starting age of sport, athletic experience, coach's gender, and coach's level of coaching certificate. The participants consisted of 85 female athletes aged 11–39 ($\bar{x} = 18.71$; $S_s = 6.03$) and 125 male athletes aged 10–43 ($\bar{x} = 19.45$; $S_d = 5.17$) who raced in the national track and field championships of Turkey in 2019. Data were obtained using (i) a demographic information form developed by the researchers that determined the characteristics of athletes and their trainers and (ii) the Turkish version of the Coaching Behavior Scale for Sports (CBS-S) adapted by Yapar and İnce (2014). Data were analyzed using descriptive statistics, an independent samples t-test, and a one-way ANOVA. The findings reveal that female athletes scored higher on the subscale for positive coaching behaviors whereas male athletes scored higher on the subscale for negative coaching behaviors on the CBS-S. Athletes whose involvement in sports started when they were between the ages of 11 and 14 scored higher in the competition strategy subscale compared to those who started before the age of 10 and after the age of 15. As a result, the study found that track and field athletes perceived coaching behaviors differently depending on gender and starting age.

Keywords: Coaching, Track and Field, Coaching Behavior

Giriş

Spor, çocuk ve gençlerin yoğun olarak katılım gösterdikleri ve gelişimlerine katkısı en yüksek olan etkinliklerden biri olarak görülmektedir (De Knop ve diğ., 1996). Spora katılımın çocuk ve gençlere sağladığı fiziksel ve duyuşsal gelişim imkanlarının yanı sıra yaşama yönelik olarak birçok olumlu deneyim de sunmaktadır (Fraser-Thomas, Côté, Deakin, 2005; McCabe, Modecki, Barber, 2016; Dobosz, Beaty, 1999).

Spor ortamları incelendiğinde temel olarak antrenör, sporcu ve antrenman ortamındaki karmaşık ilişkiler örüntüsünden oluştuğu ve bu ilişkiler bütününün dinamik bir yapıya sahip olduğu belirtilmiştir (Mallet, 2007). Spor ortamının paydaşlarından olan antrenörlerin gerek sporcularına rol model olma bakımından gerekse sporcularının fiziksel, teknik, psikolojik ve zihinsel beceri performanslarını gelişimlerine önemli etkileri olduğu alan yazında belirtilmiştir (Smoll ve Smith, 1984).

Antrenörler tasarladıkları antrenmanlar ve yarışma süreçlerinde sporcuları ile çeşitli etkileşimlere girerler ve birçok farklı davranış sergilerler. Alan yazındaki araştırma bulguları antrenör davranışlarının bireyin spora katılımını sürdürme ve spordan alınan verimin niteliğini belirleyen önemli unsurlardan birisi olduğunu göstermektedir (Malina, Clark, 2003; Smoll, Smith, 2002).

Antrenörlerin spor ortamındaki davranışlarını incelemek için çeşitli modeller ve yöntemler araştırmalar sonucunda geliştirilmiştir. Geliştirilen modelleri temel alarak yapılan araştırmaların bazılarında sistematik gözlem araçları ile antrenörlerin antrenman sürecinde “Ne” ve “Nası” davranışlar sergiledikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Sistematik gözlem araçları ile yapılan öncü araştırmalar antrenörlerin olumlu davranışlarının sporcuların performanslarında, benlik saygısı geliştirmede, takım arkadaşlarını sevmede, spora bağlanmada ve tepkilerinde istendik yönde değişim sağlayabildiğini gösterir bulgular sağlamıştır (Smith, Smoll, ve Curtis, 1978). Bu çalışmaları takip eden diğer çalışmalarda Coatsworth ve Conroy, (2006) yüzücü çocuklar üzerinde de antrenör davranışlarının benzer etkileri olduğunu göstermiştir. Diğer bir çalışmada olumlu ve ustalık odaklı yaklaşıma sahip antrenörlerin sporcuların kaygı düzeyinde azalma sağladığı göstermiştir (Smith, Smoll, ve Cumming, 2007).

Diğer bir yöntem olarak sporcuların cevaplandığı psiko-metrik ölçekler kullanılmıştır. Psikometrik ölçeklerle sporcular algıları doğrultusunda, antrenörlerinin planladıkları ekinlikleri değerlendirir (Barnett, ve diğ., 1992; Smith ve diğ., 1978; Smith ve diğ., 1983). Sporcuların antrenör davranışlarına yönelik olarak yapacakları yansımalar spor ortamı hakkında önemi bilgiler sağlamaktadır. Tasarlanan psiko-metrik ölçeklerin bazıları (Smith, Smoll, ve Hunt, 1977; Chelladurai ve Arnott, 1985; Bartholomew ve diğ.; 2010) sporcuların antrenör davranışlarına yönelik algılarının (verimlilik, sosyal destek vb.) sporcu kazanımlarına yönelik (motivasyon, menuniyet, eğlenme vb.) ilişkisini incelerken; bazıları ise sporcunun antrenör davranışının belirli yönlerine yönelik düşüncelerini (yönetim becerisi, iletişim becerisi vb) değerlendirmek için tasarlanmıştır (Aktaran: Koh, Kawabata, ve Mallett, 2014). Bu yöntemle çeşitli yaş grupları, spor ortamları, seviyelerde yapılan araştırmalar antrenör davranışının spor ortamındaki önemini gösterir ve destekler niteliktedir.

Sporcuların antrenörlerinin davranışlarını yönelik geliştirdikleri algı sporcunun cinsiyeti, yaşı, spor deneyimi gibi birçok bireysel özelliklerden etkilenebildiği gibi antrenörün cinsiyeti, antrenörlük deneyimi ve spor ortamının özellikleri gibi dışsal birçok değişkenden de etkilenebilmektedir. Chelladurai (1984) antrenör davranışlarına yönelik geliştirilen algının cinsiyet faktöründen etkilendiğini belirtmiştir. Millard, (1996) araştırmasında antrenör cinsiyetinin antrenörlük davranışlarındaki farklılıkları gösterirken Cruz, ve Kim, (2017) de algılanan antrenör davranışlarında sporcuların yaş, cinsiyet ve deneyimlerinin etkisini göstermiştir. Alan yazından hareketle algılanan antrenör davranışlarının hangi değişkenlerden etkilendiğinin bilinmesini önemli bir unsur olarak sunmaktadır. Ulusal alan yazın incelendiğinde antrenör davranışlarını inceleyen çalışmaların genellikle ölçek uyarlama üzerine (Yapar, İnce, 2014; Filiz, Demirhan, 2017) spor dalları arasında antrenör davranışlarının farklılığa yönelik araştırmalara ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Antrenör davranışlarını incelemek için Côté ve arkadaşları (1995) tarafından geliştirilen Antrenörlük Modeli'nde antrenör davranışının antrenörün özellikleri, sporcularının bu

özelliklerine yönelik algısı ve antrenman ortamının (katılım veya performans) özelliklerinin birbirine olan bağlılığından oluştuğunu belirtilir. Bu bağlamda sporcular; antrenör-sporcu-spor ortamı ekseninde anahtar bir role sahiptir.

Tarihsel olarak incelendiğinde atletizme yönelik ilk bulgular milattan yıllara dayanmaktadır. Türkiye de ise atletizmin tarihçesi 20. Yüzyılın başlarında kadar uzanmaktadır. Geçtiğimiz asrın başlarında ülkemizde yaygınlaşmaya başlayan atletizm sporuna olan ilgi günümüzde de devam etmektedir. Spor genel müdürlüğü tarafından sağlanan bilgiye göre lisanslı atletizm sporcu sayısı 2007 yılında 36.077 kadın ve 66.911 erkek olmak üzere toplamda 102.988 kişi iken 2017 yılı verilerine göre aktif sporcu sayıları 1.423 kadın ve 2.819 erkek olmak üzere toplamda 4.242 kişidir. Bu sayı atletizm alanında elde edilen uluslararası alandaki başarılar, ülkemizde düzenlenen uluslararası yarışmalar ve bunlarla beraber artan imkânlarla, atletizme olan katılım her geçen yıl olumlu olarak etkilemiş ve lisanslı atletizm sporcu sayısı 2017 yılında 80.215 kadın ve 134.335 erkek olmak üzere toplamda 214.550 kişiye çıkarken aktif sporcu sayısı da aynı yıl için 5.719 kadın ve 8.554 erkek olmak üzere toplamda 14.273 olarak belirtilmiştir. (SHGM,2017).

Atletizm sporuna artan ilginin ve kazanılan başarıların sürdürülebilmesi için atletizme katılan bireylerin gelişimlerini sağlayan antrenörlerin sergiledikleri çeşitli davranışların uygun ve amaca yönelik olması sporcuların bütünsel gelişim ihtiyaçlarına katkı sağlayacak ve spora katılımını sürekli olmasına destek olacaktır.

Bu araştırmanın amacı atletizm Türkiye şampiyonasına katılan atletlerin algıladıkları antrenör davranışlarını sporcuların cinsiyet, spora başlama yaşı, atletizm deneyimi, antrenörün cinsiyeti ve antrenörün kademesi değişkenlerine göre karşılaştırılmasıdır.

Yöntem

Araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden olan kesitsel tarama modelinin kullanıldığı bir araştırmadır (Büyüköztürk ve ark., 2012). Araştırmanın verileri 2019 yılında İstanbul'da düzenlenen atletizm şampiyonalarına katılan sporculardan yüz yüze ölçek uygulaması şeklinde elde edilmiştir. Verilerin toplanması için antrenörlerle görüşülerek 18 yaş altı sporculara uygulamak için izinler alınmıştır. Yarışma öncesinde veya sonrasında olmak üzere sporcuların uygun olduğunu belirttiği bir zamanda ölçek uygulanmış ve verilerin toplanması esnasında katılımcıların soruları anlık olarak cevaplanmıştır.

Örneklem Katılımcılar amaçlı örneklem yöntemi kullanılarak belirlenmiştir (Büyüköztürk ve ark. 2012). Araştırmanın örneklemini atletizm Türkiye şampiyonasına katılan 85 kadın ve 125 erkek toplam 210 kişiden oluşmaktadır. Kadın katılımcıların yaşları 11-39 arasında (\bar{x} = 18,71; Ss = 6,03) erkek katılımcıların yaşları ise 10- 43 arasında (\bar{x} = 19,45; Ss = 5,17) değişmektedir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel bilgi formu: Araştırmacılar tarafından geliştirilen ve katılımcıların cinsiyet, yaş ve, spora başlama yaşları, atletizme başlama yaşları, Antrenör cinsiyeti, Antrenörünün kademesi ve antrenörlük deneyimi bilgilerinin sorulduğu bir demografik bilgi formudur.

Sporcular için Antrenör davranışlarını değerlendirme Ölçeği: Atletizm sporcularının algıladıkları antrenör davranışlarını değerlendirmek için amacıyla Côté ve ark. (1999) tarafından geliştirilen özgün adı “Coaching Behavior Scale for Sport” olan ve Türkçe uyarlaması Yapar ve İnce (2014) tarafından yapılan “Sporcular için Antrenör Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği” (SADDÖ) kullanılmıştır. Ölçeğin uyarlanmış hali özgün haliyle benzer yapıda 7li likert özeliğinde olup toplamda 47 madde ve 7 alt boyuttan oluşmaktadır. Yedi alt boyutun ilk altısı olumlu kişisel anlayış boyutlarından oluştururken bir alt boyutunu ise olumsuz kişisel anlayış boyutunu oluşturmaktadır. Olumlu kişisel anlayış alt boyutları 1) antrenman ve kondisyon, 2) teknik beceri öğretimi, 3) zihinsel hazırlık, 4) hedef belirleme, 5) yarışma stratejileri ve 6) olumlu antrenör davranışları boyutlarını içerirken; 7) olumsuz antrenör davranışları boyutu antrenörün sporcular üzerinde yarattığı olumsuz davranışları içermektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması için 7 boyutunun Cronbach alfa değerleri .79 ile .87 arasında olduğu hesaplanmıştır.

İstatistiksel Analiz

Araştırmanın verileri IBM SPSS 23 programı ile analiz edilmiştir. Katılımcıların demografik bilgileri tanımlayıcı istatistik yöntemlerinden sıklık, aritmetik ortama ve standart sapma değerleri hesaplanarak incelenmiştir. Her bir bağımsız değişken için normallik varsayımı çarpıklık ve basıklık bulguları ile homojenlik varsayımı Levene’s istatistiği ile kontrol edilmiştir. Normallik ve homojenlik varsayımlarını karşılayan verilere grup sayılarına bağlı olarak bağımsız örneklem t-testi veya tek yönlü varyans analizi uygulanarak gruplar arası farklılıklar gözlenmiştir.

Bulgular

Cinsiyet değişkenine göre atletizm sporcularının yaş, spora başlama yaşları, atletizme başlama yaşları, Antrenör cinsiyeti, Antrenörünün kademesi ve antrenörlük deneyimi bulguları Tablo 1 de tanımlayıcı olarak belirtilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların ve antrenörlerin cinsiyet değişkenine göre demografik bilgileri

		Kadın			Erkek		
		N	\bar{X}	Ss	N	\bar{X}	Ss
		(r)*	(r)		(r)		
Yaş		85	18.71	6.03	125	19.44	5.17
		(11-38)			(10-42)		
Spora başlama yaşı			11,78	4.14		13.20	3.66
			(7-27)		(6-25)		
Atletizme başlama yaşı			5.34	3.91			
			(1-28)				
Antrenör Cinsiyeti							
Antrenör Kademesi	Kadın	20			19		
	Erkek	65			106		
	E	8	5.5	6.60	11	10.5	7.46
	D	28	17.5	10.68	28	11.3	9.46
	C	33	10.8	5.19	49	13.8	8.74
	B	6	15	9.24	14	22.1	11.43
	A	10	8.8	2.50	23	14.4	8.52
Antrenör Deneyimi			11.52			14.42	9.12
			(2-41)			(2-50)	
*r: Ranj							

Tablo 2. Katılımcılarının SADDÖ alt boyutlarına verdikleri puanlar

	N	Min	Max	\bar{x}	Ss
Antrenman ve kondisyon	210	1	7	6,20	1.24
Teknik beceri öğretimi	210	1	7	6.33	1.21
Zihinsel hazırlık	210	1	7	6.06	1.41
Hedef belirleme	210	1	7	6.09	1.26
Yarışma stratejileri	210	1	7	6.13	1.35
Olumlu antrenör	210	1	7	6.06	1.39
Olumsuz antrenör	210	1	7	3.89	2.08

Sporcu cinsiyeti değişkenine göre verilerin normal dağılımı çarpıklık ve basıklık değerleri ile hesaplanmış ve çarpıklık (Skewness) değeri -1.00 (SE=.44) ve basıklık (Kurtosis) değeri -1.07 (SE=.86) olarak bulunarak verilerin normal dağılım gösterdiği gözlenmiştir. Homojenlik varsayımı için Levene's testi sonucu incelenmiş ve $p = .75$ hesaplanarak varsayım karşılanmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Homojenlik ve normallik varsayımları karşılandığından dolayı Erkek ve kadın atletizm sporcularının SADDÖ puanlarını karşılaştırmak için bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Bulgular, SADDÖ olumlu antrenör davranışları alt boyutunda erkek sporcular ($\bar{x}=5.89$ Ss=1.54) ile kadın sporcular ($\bar{x}=6.30$ Ss=1.08) arasında [$t(208)=2.12, p=.025$] ve olumsuz antrenör davranışları alt boyutunda erkek sporcular ($\bar{x}=4.16$ Ss=2.07) ile kadın sporcular ($\bar{x}=3.50$ Ss=2.05) arasında [$t(208)=-2.28, p=.024$] istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir. SADDÖ puanlarının sporcu cinsiyeti değişkenine göre karşılaştırılması bulguları Tablo 3 de gösterilmiştir.

Tablo 3. SADDÖ puanlarının sporcu cinsiyeti değişkenine göre karşılaştırılması

	Kadın			Erkek			t	df	p
	N	\bar{x}	Ss	N	\bar{x}	Ss			
1	85	6,29	1,08	125	6,13	1,34	.888	208	.376
2	85	6,45	1,05	125	6,25	1,30	1.197		.233
3.	85	6,11	1,22	125	6,02	1,53	.431		.667
4.	85	6,17	1,17	125	6,05	1,32	.660		.510
5.	85	6,24	1,27	125	6,06	1,40	.970		.333
6.	85	6,30	1,08	125	5,89	1,54	2.116		.036*
7.	85	3,50	2,05	125	4,16	2,07	-2.279		.024*

1. Antrenman ve kondisyon, 2. Teknik beceri öğretimi, 3. Zihinsel hazırlık, 4. Hedef belirleme, 5. Yarışma stratejileri, 6. Olumlu antrenör davranışları, 7. Olumsuz antrenör davranışları

Katılımcıların spora başlama yaşlarına göre algılanan antrenör davranışlarını incelemek için katılımcıların spor yaşı 10 yaş ve altı 11-14 yaş arası ve 15 yaş ve üstü olacak şekilde 3 gruba ayrılmıştır. Grupların normallik varsayımı çarpıklık ve basıklık değerleri ile gözlenmiş ve çarpıklık (Skewness) değeri .033 (SE=.17) ve basıklık (Kurtosis) değeri -1.31 (SE=.33) olarak hesaplanmış ve verilerin normal dağılım gösterdiği gözlenmiştir. Homojenlik varsayımı için Levene's testi sonucu incelenmiş ve $p = .63$ hesaplanarak varsayım karşılanmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Homojenlik ve normallik varsayımları karşılandığından dolayı spora başlama yaşı gruplarının SADDÖ'ye verdikleri puanları karşılaştırmak için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bulgular incelendiğinde 10 yaşından önce ve 15 yaşından sonra spora başlamış olan sporcuların yarışma stratejisi alt boyutuna verdikleri puanlar 11-14 yaş aralığında spora başlamış olan bireylerden anlamlı olarak farklılık göstermiştir. [$F(2,207) = 3.277$, $p = .040$]. Hangi gruplar arasında farklılığın olduğunu belirlemek için PostHoc analizleri yapılmış ve homojenlik varsayımı karşılandığı için TukeyHSD verileri kullanılmıştır.

PostHoc bulguları 11-14 yaş aralığındaki sporcuların yarışma stratejilerine yönelik olarak algıladıkları antrenör davranışı ortalama puanının ($\bar{x} = 6.41$, $Ss = 1.06$) 10 yaşından önce ($\bar{x} = 5.95$, $Ss = 1.51$) ve 15 yaşından sonra ($\bar{x} = 5.91$, $Ss = 1.35$) spora başlamış olan sporcuların ortalama puanlarından istatistiksel olarak anlamlı farklılığa sahip olduğunu göstermiştir. Spora başlama yaşı gruplarının SADDÖ ölçeğinde yer alan diğer alt boyutlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir. SADDÖ puanlarının spora başlama yaş grupları değişkenine göre karşılaştırılma bulguları Tablo 4 de gösterilmiştir.

Tablo 4. SADDÖ puanlarının spora başlama yaş grupları değişkenine göre karşılaştırılması

	10 yaş altı			10-14 yaş arası			15 yaş ve üstü			df	F	η^2	p
	N	\bar{x}	Ss	N	\bar{x}	Ss	N	\bar{x}	Ss				
1	64	6.08	1.44	86	6.41	1.03	60	6.03	1.28	2	2.06	.17	0.13
2	64	6.24	1.42	86	6.53	1.01	60	6.14	1.20	2	2.08	.14	0.12
3	64	5.86	1.59	86	6.32	1.08	60	5.90	1.58	2	2.54	.14	0.08
4	64	5.90	1.45	86	6.30	1.04	60	6.01	1.30	2	2.11	.11	0.12
5	64	5.95	1.51	86	6.41	1.05	60	5.91	1.49	2	3.28	.19	0.03
6	64	6.13	1.34	86	6.14	1.33	60	5.86	1.50	2	0.89	.05	0.41
7	64	3.79	2.14	86	3.73	2.06	60	4.24	2.04	2	1.17	.07	0.31

1. Antrenman ve kondisyon, 2. Teknik beceri öğretimi, 3. Zihinsel hazırlık, 4. Hedef belirleme, 5. Yarışma stratejileri, 6. Olumlu antrenör davranışları, 7. Olumsuz antrenör davranışları, * p<.05

Atletizm sporcularının SADDÖ ye verdikleri puanların sporcuların atletizm deneyimi (1-4 yıl, 5-9 yıl ve 10 yıl ve üzeri), antrenörün cinsiyeti, antrenörün kademesi (1.-2.-3.-4. ve 5. Kademe) bağımsız değişken grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($p>.05$).

Tartışma

Araştırma 2019 yılında düzenlenen salon atletizm şampiyonasına katılan 85 kadın ve 125 erkek sporcunun algıladıkları antrenör davranışlarını sporcu cinsiyeti, spora başlama yaşı, atletizm deneyimi, antrenörün cinsiyeti ve antrenörün kademesi bakımından farklılıklarını incelemiştir.

Tüm katılımcıların SADDÖ'ye verdikleri cevaplar incelendiğinde en yüksek puan teknik beceri öğretimi alt boyutunda olduğu, onu antrenman ve kondisyon alt boyutu takip ettiği gözlenmiştir. Sporcuların teknik beceri öğretimi ve antrenman ve kondisyon alt boyutlara daha yüksek puan vermesi antrenörlerin önceliklerinin temel becerileri öğretimi ve bunu korumaya yönelik olarak sergiledikleri davranışların sayısının fazla olması sayılabilir. Bomba (1983) antrenörlüğü tanımlarken spora yeni başlayanların temel becerilerini geliştiren, elit sporcuların fiziksel, teknik, taktik ve psikolojik hazırlığını yapan kişi olarak tanımlamaktadır. Antrenörlerin bu yöndeki bilgi ve farkındalıkları onların teknik beceri öğretimi, antrenman ve kondisyon öğelerini içeren davranışları daha fazla sergilemelerine neden olmuş olabilir. Benzer şekilde ulusal ve uluslararası alan yazındaki diğer araştırma bulgularında da teknik beceri öğretimi alt boyutunun yüksek olduğu gözlenmiştir. Koh ve arkadaşları (2014) tarafından genç basketbolcularla yapılan çalışmada da teknik beceri öğretimi alt boyutu en yüksek puana sahip olduğu görülmüştür. Uzun ve arkadaşları (2017) bireysel ve takım sporu yapan bireylerin algıladıkları antrenör davranışlarını karşılaştırdıkları çalışmalarında teknik beceri öğretimi alt boyutu en yüksek puana sahip alt boyut olduğunu belirtmiştir.

Bulgular, sporcu cinsiyeti bakımında incelendiğinde, kadın atletizm sporcularının ölçeğin olumsuz antrenör davranışları alt boyutu haricindeki tüm alt boyutlarına verdikleri puanlar erkek sporculara göre daha yüksek puanlar olduğu, olumsuz antrenör davranışlarına ise daha düşük puanlar verdikleri gözlenmiştir (Tablo 3).

Erkek ve kadın sporcular arasında SADDÖ'nün olumlu antrenör davranışları alt boyutu ve olumsuz antrenör davranışları alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir. Olumlu antrenör davranışları alt boyutu için kadın atletlerin erkek atletlere göre daha fazla olumlu antrenör davranışı algıladıkları görülürken, erkek atletlerin kadın atletlerden daha fazla olumsuz antrenör davranışları algıladıkları bulunmuştur. Çebi ve arkadaşları (2019) tarafından genç güreşçi ve hentbolcularla yapılan çalışmada kadın ve erkek sporcuların algıladıkları antrenör davranışları SADDÖ ile belirlenmiş ve erkek sporcuların olumsuz antrenör davranışları alt boyutuna verdikleri puanların kadın sporculardan daha yüksek olduğu gözlemiştir. Çebi ve arkadaşlarının elde ettikleri bulgu bu araştırmanın bulgusu ile tutarlıdır ancak aynı çalışmada ölçeğin tüm alt boyutları arasında farklılık olduğu gözlenmiştir. Ermiş ve ark. (2017) yılında adolesan sporcular ile yaptıkları çalışmada erkek sporcuların algıladıkları olumlu antrenör davranışlarının kadın sporcularla aynı olduğunu ancak olumsuz antrenör davranışı alt boyutunda erkeklerin

kadınlardan daha yüksek puana sahip olduğunu göstermiştir. Ermiş ve arkadaşlarının olumsuz antrenör davranışları alt boyutunun bulguları bu araştırmanın bulgusu ile tutarlılık göstermektedir. Ermiş ve arkadaşları aynı çalışmada zihinsel hazırlık, hedef belirleme ve yarışma stratejilerinde alt boyutları arasında da cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlemiştir. Koh ve ark. (2014) yılında orijinal SADDÖ ölçeğinin Singapur uyarlamasını yaptıkları çalışmada erkek basketbolcuların hem olumlu antrenör davranışları hem de olumsuz antrenör davranışları alt boyutlarına kadın basketbolculardan daha yüksek puan verdiklerini göstermiştir. Koh ve arkadaşlarının araştırmasındaki basketbol sporcuları ile araştırmanın katılımcıları karşılaştırıldığında erkek atletizm sporcuları daha düşük olumlu antrenör davranışı algıladıkları görülmektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu spora başlama yaşı ile algılanan antrenör davranışları arasındaki farklılıklarına yöneliktir. Araştırmada spora 11-14 yaş arası başlayan atletizm sporcularının 10 ve altı yaşlar ile 15 yaş ve üstü yaşlarda spora başlayan bireylerden istatistiksel olarak daha fazla yarışma stratejisi algıladıkları görülmüştür. Cengiz ve arkadaşları (2019) tenis ve yüzme sporcuları üzerinde yaptıkları çalışmada sporcu yaşının algılanan antrenör davranışlarında istatistiksel olarak önemli bir belirleyici olduğunu belirtmişlerdir. Ancak spora başlama yaşı tam olarak spor yaşı ile aynı değildir. Spora başlama yaşı en son ilgilenilen sporu yapma süresinden farklı olarak spor ortamlarına giriş yaşını ifade etmektedir. 10 ve altı yaşlarda spora başlamış bireylerle 15 yaş sonrasında spora başlamış bireyler atletizm sporunun yarışma stratejileri alt boyutuna verdikleri puanlar 11-14 yaş aralığında spora başlamış bireylere göre daha düşüktür. Bu durumun nedeni erken spora başlamış bireylerin spor deneyimlerinden kaynaklı olarak antrenörlerinden az düzeyde yarışma stratejisi alıyor olması veya 15 yaş ve sonrasında spora başlayan bireylerin yarışma stratejilerine yönelik farkındalıklarının az olduğu düşünülebilir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak, 2019 yılında atletizm Türkiye şampiyonalarına katılan atletlerin algıladıkları antrenör davranışları bireysel özelliklere ve antrenör özelliklerine göre incelendiğinde kadın atletlerin erkek atletlerden daha fazla olumlu antrenör davranışı algıladıkları ve erkek atletlerin de kadın sporculardan daha fazla olumsuz antrenör davranışı algıladıkları belirlenmiştir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda sporcu cinsiyetine göre algılanan antrenör davranışlarındaki farklılığın nedenleri incelenirken antrenör-sporcu cinsiyeti gözetilerek yapılması önerilmektedir. Aynı cinsiyetteki antrenör ve sporcularla farklı cinsiyetteki antrenör sporcularla bu araştırma bulguları genişletilebilir.

Araştırmanın diğer bulgusu ise spora başlama yaşının antrenörlerin yarışma stratejisine yönelik davranışlarının farklılaşmasıdır. Bu farklılığın nedenleri incelenirken katılımcıların spora hangi sporla başladıkları önem taşımaktadır. Çünkü spor türlerinin yarışmaya stratejileri arasında farklılıklar bulunmaktadır. Başka sporlarda deneyimlenen birey atletizm

sporunun stratejilerini anlamakta ve uygulamakta zorluklar yaşayabilir. Diğer önemli bir husus da atletizm deneyimidir. Atletizm deneyimi az olan spora yeni başlamış bireylerde benzer zorluklar yaşayabilir. Diğer bakış açısıyla antrenörler deneyimli atletlere yarım stratejisi davranışlarını daha az sergiliyor olabilir.

Ölçeğin geliştirilme ve diğer ülkelere uyarılma çalışmalarında atletizm sporundan katılımcıların olduğu araştırmaların sayısı oldukça azdır. SADDÖ, alanyazında geliştirilmiş antrenör davranışlarını ölçmeye yönelik geliştirilen diğer ölçeklerden farklı olarak antrenörün ve sporcunun deneyimleri temelinde geliştirilmiştir. Alan yazında SADDÖ ile elde edilen bulgular antrenörlere, spor yöneticilerine ve araştırmacılara bu temelde önemli bilgiler sağlar.

Copyright © 2020 Republic of Turkey Ministry of Youth and Sports

<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>

Journal of Youth Research • December 2020 • 8(22) • 110-113

ISSN 2147-8473

Received | 21 Dec 2020

Accepted | 23 Dec 2020

ANALYSIS / RESEARCH

EXTENDED ABSTRACT

Multivariable Investigation of How Track and Field Athletes' Perceive Their Coaches' Behaviors

*Ahmet Yapar**

*Şakir Serbes***

Introduction

Sports are activities that require intense physical exertion that contribute to the development of children and young people (De Knop et al., 1996). In addition to physical and psychological development, participation in sports offers children and youth many positive life experiences (Fraser-Thomas, Côté, & Deakin, 2005; McCabe, Modecki, & Barber, 2016; Dobosz & Beaty; 1999).

The environment in which sports are done consists primarily of the physical facilities and the dynamic interaction and context between athletes and their coach (Mallet, 2007). Coaches have a significant influence on the development of the physical, technical, psychological, and mental skill performances of their athletes and also act as role models for them (Smoll & Smith, 1984).

The purpose of the study was to compare how athletes perceived their coaches' behaviors by gender, starting age of sport, athletic experience, their coach's gender, and their coach's coaching certificate level.

Method

A cross-sectional study design was used to compare how track and field athletes perceived their coaches' behaviors. Cross-sectional studies are a form of observational research analyzing data collected from variables at a given point in time across a sample population or pre-defined subset (Büyüköztürk et al., 2012).

Participants: The convenience sampling method was used to determine the participants of the study. The participants consisted of 85 female athletes aged 11–39 ($\bar{x} = 18.71$; $Ss = 6.03$) and 125 male athletes aged 10–43 ($\bar{x} = 19.45$; $Sd = 5.17$) who raced in the national track and field championships of Turkey in 2019.

Data Collection:

The Demographic Information Survey was developed by the researchers and solicited participants' gender, age, track and field experience, starting age of sport, their coach's gender, and their coaches' experience and coach's coaching certificate level.

The Coaching Behavior Scale for Sports (CBS-S) [Turkish Version]: The original Coaching Behavior Scale for Sport was developed by Côté et al. (1999) and adapted to Turkish by Yapar and İnce (2014). This scale was used to obtain track and field athletes' perceived coaching behaviors. The adapted version of the scale has a similar structure as the original and is a 7-point Likert-type scale that consists of 47 items and seven subscales. These subscales include (i) training and conditioning, (ii) technical skills training, (iii) mental preparation, (iv) goal setting, (v) competition strategies, (vi) positive coaching behaviors, and (vii) negative coaching behaviors. The Cronbach alpha values of the seven subscales were calculated to be between .79 and .87 for the Turkish version of the scale (Yapar & İnce, 2014).

Data Analysis: Data were analyzed using descriptive statistics on the athletes' age, age of initial sport participation, track and field experiences, and their coaches' coaching levels and experience. An independent samples t-test and one-way ANOVA were used to compare how athletes perceived their coaches' behaviors by various variables.

Findings:

An independent sample t-test was used to compare athletes' perceived coaching behaviors by gender differences. The findings indicated that female athletes ($\bar{x}=6.30$ $sd=1.08$) scored higher than males ($\bar{x}=5.89$ $sd=1.54$) on the subscale for positive coaching behaviors [$t(208)=2.12$, $p=.025$] whereas male athletes ($\bar{x}=4.16$ $sd=2.07$) scored higher than female athletes ($\bar{x}=3.50$ $sd=2.05$) on the subscale for negative trainer behaviors on the CBS-S [$t(208)=-2.28$, $p=.024$].

In addition, a one-way ANOVA was conducted to compare athletes' age of initial sports participation. The results indicated that those athletes who started between the ages of 11

and 14 scored higher on the competition strategy subscale than did individuals who either started sports before the age of 10 or after the age of 15. No significant differences were observed between athletes' track and field experiences and their coaches' experience and proficiency as a coach.

Discussion and Conclusion

The findings for perceived coaching behaviors by gender were consistent with other studies conducted in Turkey (Çebi et al., 2019; Ermiş et al., 2017). The findings of this research can be expanded by including coaches and athletes of the same gender and with coaches of different genders. Another finding was observed between athletes' age of initial involvement in sports and how they perceived their coaches' behaviors. This finding indicates that the age of initial involvement in sports may affect how athletes perceive their coaches' competition strategies. However, there is still limited research on the relationship between athletes' age of initial involvement and how they perceive their coaches' behaviors. We therefore recommended that further studies investigating whether the age of initial involvement in sports affects different aspects of perceived coaching behaviors. To conclude, this study has found that track and field athletes perceived coaching behaviors differently depending on their gender and starting age.

Kaynakça/References

- Barnett, N. P., Smoll, F. L., & Smith, R. E. (1992). Effects of enhancing coach-athlete relationships on youth sport attrition. *The sport psychologist*, 6(2), 111-127.
- Bartholomew, K.J. Ntoumanis, N. and Thøgersen-Ntoumani, C., The Controlling Interpersonal Style in a Coaching Context: Development and Initial Validation of a Psychometric Scale, *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 2010, 32(2), 193-216
- Büyükköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2012). Bilimsel araştırma yöntemleri (Geliştirilmiş 11. baskı). *Ankara: Pegem Akademi*.
- Bompa, T. O. (1983). Theory and methodology of training. *Dubuque, IA: Kendall/Hunt*.
- Cengiz, C., Serbes, Ş., Erdoğan, Ö., & Dağ, Ş. (2019). The effect of coaching behaviors on tennis players and swimmers. *Pedagogy of Physical Culture and Sports*, (3).
- Chelladurai, P. (1984). Discrepancy between preferences and perceptions of leadership behavior and satisfaction of athletes in varying sports. *Journal of Sport Psychology*, 6, 27-41
- Chelladurai, P. and Arnott, M., (1985) Decision Styles in Coaching: Preferences of Basketball Players, *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 56(1), 15-24.
- Coatsworth, J.D., & Conroy, D.E. (2006). Enhancing the self-esteem of youth swimmers through coach training: Gender and age effects. *Psychology of Sport and Exercise*, 7, 173-192.
- Côté, J., Yardley, J., Hay, J., Sedgwick, W., & Baker, J. (1999). An exploratory examination of the coaching behavior scale for sport. *Avante*, 5(2), 82-92.
- Coté, J., Saimela, J., Trudel, P., Baria, A., & Russell, S. (1995). The coaching model: A grounded assessment of expert gymnastic coaches' knowledge. *Journal of sport and exercise psychology*, 17(1), 1-17.
- Cruz, A. B., & Kim, H. D. (2017). Leadership preferences of adolescent players in sport: influence of coach gender. *Journal of sports science & medicine*, 16(2), 172.
- Çebi, M., Yamak, B., İslamoğlu, İ., Eliöz, M., ve İmamoğlu, O. (2019). Genç güreşçi ve hentbolcuların antrenörlerinin davranışlarını algılama düzeyi. *Journal of International Social Research*, 12(65).

- Cengiz C. , Serbes S., Erdogan O., Dag S.(2019) The effect of coaching behaviors on tennis players and swimmers. *Pedagogy of Physical Culture and Sports*, cilt.108, ss.411-421.
- De Knop, P., Engström, L. M., Skirstad, B., & Weiss, M. (1996) Worldwide Trends in Youth Sport, *Human Kinetics*, Champaign, IL,
- Dobosz, R. P., & Beaty, L. A. (1999). The relationship between athletic participation and high school students' leadership ability. *Adolescence*, 34(133), 215.
- Ermiş, E., Satici, A., İmamoğlu, O., Aydoğan, A. (2017) Adelosan Sporculara Göre Antrenör Davranışları. *Kesit Akademi Dergisi*. 3(12), s. 589-599
- Filiz, B., & Demirhan, G. (2017). Antrenörlük davranışı değerlendirme ölçeği'nin türk kültürüne uyarlanması. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15(1), 1-10.
- Fraser-Thomas, J. L., Côté, J., & Deakin, J. (2005). Youth sport programs: An avenue to foster positive youth development. *Physical education & sport pedagogy*, 10(1), 19-40.
- Koh, K. T., Kawabata, M., & Mallett, C. J. (2014). The coaching behavior scale for sport: Factor structure examination for Singaporean youth athletes. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 9(6), 1311-1324.
- Malina RM, Clark MA. (2003) Youth sports: Perspectives for a new century. *Monterey: Coaches Choice*:: 109-126.
- Mallett CJ. (2007). Modelling the Complexity of the coaching process: A Commentary. *International Journal of Sport Science and Coaching*. 2 (4): 407-409
- McCabe, K. O., Modecki, K. L., & Barber, B. L. (2016). Participation in organized activities protects against adolescents' risky substance use, even beyond development in conscientiousness. *Journal of youth and adolescence*, 45(11), 2292-2306.
- Millard, L. (1996). Differences in coaching behaviors of male and female high school soccer coaches. *Journal of Sport Behavior*, 19(1), 19.
- SHGM (2017) Gençlik ve Spor Bakanlığı, Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sporcu Sayıları 2018, alıntılanan adres <https://shgm.gsb.gov.tr/Sayfalar/175/105/istatistikler.aspx> , Tarih 10.12.2019
- Smith, R.E. Smoll, F.L. and Hunt, B., A (1977) System for the Behavioral Assessment of Athletic Coaches, *Research Quarterly*, 48(2), 401-407.
- Smith RE, Smoll FL, Curtis B. (1978). Coaching behaviors in Little League Baseball. In F.L. Smoll & R.E. Smith (Eds.), *Psychological perspectives in youth sports* s. 173-201. Washington, DC: Hemisphere
- Smith, R. E., Zane, N. W., & Smoll, F. L. (1983). Behavioral assessment in youth sports: coaching. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 15(3), 208-214.
- Smoll, F. L., & Smith, R. E. (1984). Leadership research in youth sports. *Psychological foundations of sport*, 371-386.
- Smoll FL, Smith RE. (2002) Children and youth in sport: A biopsychosocial perspective. Dubuque: Kendall/Hunt.
- Smoll, F. L., Smith, R. E., & Cumming, S. P. (2007). Effects of coach and parent training on performance anxiety in young athletes: A systemic approach. *Journal of youth development*, 2(1), 19-36.
- Smoll FL and Smith RE. (2009) *Leadership behaviors in sport: a theoretical model and research paradigm*. J Appl Soc Psychol; 19: 1522-1551
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., & Ullman, J. B. (2007). Using multivariate statistics (Vol. 5). *Boston, MA: Pearson*.
- Uzun, R. U., Çon, M., Taşmektepligil, M. Y., & İmamoğlu, O. (2017). Bireysel ve takım sporlarında sporcuların antrenörlerinin kendilerine karşı davranışlarını algılama düzeyi. In *The International Balkan Conference in Sport Sciences, abstract book*.
- Yapar, A., & ince, M. L. (2014). Sporcular için antrenör davranışlarını değerlendirme ölçeğinin türkçe uyarlaması (SADDÖ): geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Spor bilimleri dergisi*, 25(4), 203-212.

İNCELEME / ARAŞTIRMA

Devasa Çok Oyunculu Çevrimiçi Rol Yapma Oyunlarının Takım Çalışma ve Problem Çözme Becerilerine Etkisi*

*Asil Ali Özdoğru** Mehmet Yunus Gökalp*** Hümeysra Kuşcu*****

Öz

Amaç: Çevrimiçi bilgisayar oyunlarından bir tür olan Devasa Çok Oyunculu Çevrimiçi Rol Yapma Oyunları [Massively Multiplayer Online Role-Playing Game (MMORPG)] birçok kişinin internet yoluyla iletişim kurarak oynamalarına imkân sağlayan bir oyun türüdür. Bu araştırmanın amacı MMORPG'nin oyuncuların takım çalışma ve sosyal problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesidir. **Yöntem:** Araştırma modeli olarak statik grup karşılaştırması tasarımı kullanılmış olup oyunu bir süredir oynayan deney grubu ve oynamayan kontrol grubunun son testleri karşılaştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini 100'ü MMORPG, 18'i diğer video oyunları oynayan ve 42'si ise video oyunu oynamayan toplam 160 kişi oluşturmaktadır. Katılımcılara sosyodemografik bilgi formu, Ergenler İçin Takım Çalışması Ölçeği, Sosyal Problem Çözme Envanteri Kısa Formu ve Oyun Motivasyonu Ölçeği uygulanmıştır. **Temel Sonuçlar:** Yapılan analizlerde oyuncu grupların ve oyuncu olmayan grupların takım çalışması ve sosyal problem çözme ortalama puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Yalnızca MMORPG oyuncularının diğer iki gruba kıyasla sosyal problem çözümede daha fazla kaçınan tarzda davranışlar sergilediği bulunmuştur. Genel olarak çevrimiçi bilgisayar oyuncularının takım çalışma ve sosyal problem çözme becerilerinin oyun oynama motivasyonlarıyla yakından ilgili olduğu da gözlenmiştir. **Araştırma ve Uygulama için Öneriler:** Özellikle genç yaştaki bireylerin giderek daha çok oranda yer aldığı bu çevrimiçi oyunların davranışsal ve gelişimsel etkilerinin temsil gücü daha yüksek, geniş katılımlı, boylamsal ve nitel çalışmalarla incelenmesine ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: Devasa Çok Oyunculu Çevrimiçi Rol Yapma Oyunları, Takım Çalışması, Sosyal Problem Çözme

* Bu çalışmanın önceki bir sürümü 2019 yılında İstanbul'da düzenlenen 2. Uluslararası Eğitimde Yeni Arayışlar Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur. Çalışmaya katılım gösteren kişilere ve çalışmaya katkılarından dolayı Dr. Sertaç Sırma, Fatma Nur Dolu ve Gülbilge Elif Güven'e teşekkür ederiz.

** Doç. Dr., Üsküdar Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji (İng.) Bölümü, asil.ozdogru@uskudar.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4273-9394

*** Psikolog, yunus.gokalp@outlook.com, ORCID ID: 0000-0002-9605-6804

**** Psikolog, humeyra.kuscu@st.uskudar.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-7499-3549

Abstract

Purpose: Massively Multiplayer Online Role-Playing Game (MMORPG), which is a type of online computer games, is a game genre that allows many people to communicate and play online. The aim of this study is to investigate the impact of MMORPG on players' teamwork and social problem-solving skills. **Method:** In this research, static group comparison design was used. The posttest scores of the experimental group who play the MMORPG games and the control group who do not play video games were compared. The sample of the study consisted of 160 participants, 100 of whom were MMORPG players, 18 of whom played other video games and 42 of whom did not play video games. The sociodemographic information form, the Teamwork Scale for Youth, Social Problem Solving Inventory-Short Form and the Gaming Motivation Scale were administered to the participants. **Key Results:** In the analysis, it was seen that the player groups and the nonplayer group did not have a statistically significant difference in the mean scores of teamwork and social problem-solving. In comparison to other two groups, MMORPG players showed an avoidance in social problem-solving. **Suggestions for Research and Application:** There is a need to examine the behavioral and developmental effects of these online games, which especially involve younger individuals, with more representative, longitudinal, and qualitative studies.

Keywords: Massively Multiplayer Online Role-Playing Games, Teamwork, Social Problem-Solving

1. Giriş

Devasa Çok Oyunculu Çevrimiçi Rol Yapma Oyunu (Massively Multiplayer Online Role-Playing Game) birçok kişinin internet yoluyla iletişim kurarak oynamalarına imkân sağlayan bir çevrimiçi bilgisayar oyunu türüdür. Bilinen İngilizce adıyla MMORPG'de oyuncular bir karakter seçer ve bu karakteri oyunun amacına göre geliştirmeye çalışır. Ayrıca geniş haritalarda yüz binlerce oyuncu aynı alanda ve aynı anda oynar (Boudreau, 2012). Günümüzde oldukça hızlı ve çabuk gelişen bir oyun türü olmakla beraber dünya üzerinde milyonlara varan üye sayıları bulunmaktadır (Mancini vd., 2019).

MMORPG'yi de kapsayan bir tür olan Devasa Çok Oyunculu Çevrimiçi (MMO) oyunları ücretsiz oynayan aylık aktif oyuncu sayısının 2016 yılında Doğu Avrupa'da 38.1 milyon, Türkiye'de ise 6.4 milyon olacağı ön görülmüştü (Statista, 2014). Güncel verilere göre MMORPG oyunlarının en popülerleri olan World of Warcraft'ın toplam oyuncu sayısı 81 milyon iken günlük oyuncu sayısının 2.3 milyon olduğu belirtilmektedir (MMO Populations, 2020). Bu oyuncu sayılarının da yıllar içinde giderek arttığı görülmektedir.

Günümüz gençlerinin gelişiminde sosyal problem çözme ve takım çalışması gibi sosyoduygusal yeterlilikler büyük önem arz etmektedir. 2015 PISA verilerine göre Türkiye'deki öğrenciler iş birliğine dayalı sorun çözümünde 52 OECD ülkesi içinde

ortalamanın çok altında, 48. sırada bulunmaktadır (OECD, 2017). 2016 PIAAC verilerine göre de Türkiye'deki yetişkinlerin sözel ve sayısal becerilerde yeterlilikleri genel ortalamanın çok altında ve son sıralarda yer almaktadır (OECD, 2019). Ayrıca Türkiye'deki yetişkinlerin, teknolojik açıdan zengin ortamlarda problem çözme yeterliliği bakımından gene son sıralarda bulunması yaşadığımız dijital çağda kritik bir durumu ifade etmektedir. Bütün bu verilerin ışığında MMORPG'nin bu tür sosyal ve bilişsel becerilere etkisini araştırmanın ülkemiz açısından önemi daha da artmaktadır.

Araştırmalar MMORPG'nin oyuncular üzerinde sosyal, bilişsel ve duygusal etkileri olduğunu göstermiştir. Bunlardan bazıları oyuncuyu ve çevresini olumlu yönde etkilerken bazıları sorunlara sebep olmaktadır. Oyuncunun devasa bir sanal dünyada karakter edinmesine ve sosyal ilişkiler kurmasına olanak sağlayan MMORPG, sebep olacağı psikolojik etkilerinin araştırılması yönünden çok önemli bir oyun türüdür. Birçok ülkede MMORPG'nin oyuncular üzerindeki etkilerini araştıran çeşitli çalışmalar yapılmışsa da Türk oyuncular hakkında çok fazla çalışma bulunmamaktadır (Scott ve Porter-Armstrong, 2013; Sourmelis vd., 2017). Bu çalışmada MMORPG oyunlarının Türk oyuncularının sosyal problem çözme ve takım çalışması becerilerine etkisi incelenerek bu alandaki bilgi üretimine katkı sağlanması amaçlanmıştır.

1.1 MMORPG Nedir?

Yaklaşık 70 yıllık bir tarihi olan video oyunları birçok türe ayrılarak kategorize edilmiştir. Aksiyon, macera, platform, strateji, simülasyon, nişancılık ve rol yapma oyunları bu türlerin en meşhur örnekleridir. İnternetin gelişmesi ve oyunlara adapte edilmesiyle bu oyun türleri milyonlarca kişi tarafından sanal dünyada aynı anda oynanabilir hale gelmiştir. Bu tarz oyunlara Devasa Çok Oyunculu Çevrimiçi Oyunları (Massively Multiplayer Online Games [MMOG]) denmektedir ve bunlar arasında en yaygın alt tür de rol yapma özelliğini taşıyan Devasa Çok Oyunculu Çevrimiçi Rol Yapma Oyunlarıdır.

MMORPG sosyal etkileşimin çok önemli yer tuttuğu bir oyun türüdür (Boudreau, 2012). İlk örnekleri 50 yıl öncesine dayanan MMORPG diğer oyun türleri içinde en sosyal ve en karmaşık olanıdır (Green ve Kaufman, 2015). MMORPG'de oyuncu öncelikle bir karakter oluşturur. Çeşitli ırklar, fiziksel özellikler, gruplar ve meslekler oyuncunun tercihine sunularak oyun deneyiminin kişiselleştirilmesi amaçlanmıştır. Diğer çevrimiçi oyunlarda olduğu gibi oyuncu oyun boyunca internet bağlantısına ihtiyaç duyar. Oyunların büyük çoğunluğunda seviye sistemi vardır. Oyuncular; karakterlerini bir üst seviyeye taşımak ve onlara yeni özellikler kazandırmak için bilgisayara ya da birbirlerine karşı, tek başlarına ya da takım olarak mücadele ederler. Oyuncuların, bilhassa üst seviyelere çıktıkça her birinin belirli bir rolü olduğu takımlar kurup iş birliği halinde görevlere çıkmaları gerekmektedir. Aynı zamanda oyuncular gerek görevler içinde gerek görevler dışında sürekli birbirleriyle iletişim halinde olup, oyundaki ekonomik özelliklere göre alış-veriş de yaparlar.

MMORPG'ye Türkiye'de de popüler olan *World of Warcraft*, *Knigh Online*, *Metin 2* ve *Black Desert Online* örnek verilebilir (bkz. Şekil 1).

Şekil 1. Bir MMORPG olan *World of Warcraft*'tan bir ekran görüntüsü.

1.2 Alanyazın Taraması

MMORPG oyuncuları ve bu oyunların etkileri hakkında yapılmış çalışmalarda farklı bulgular elde edilmiştir. Bu çalışmalarda MMORPG oyuncularının yaş ve cinsiyet gibi demografik özellikleri, oyun motivasyonu ve bilişsel performansları gibi psikolojik özellikleri ile arkadaşlık ve sosyal beceriler gibi psikososyal özellikleri incelenmiştir. Ayrıca bu oyunların oyuncuların gelişimleri üzerindeki etkileri incelenmiş ve hem olumlu hem de olumsuz sonuçlara rastlanmıştır.

MMORPG, oyuncunun sanal bir kimlik inşa etmesine ve kişisel bir tecrübe edinmesine olanak sağlamaktadır. Bu konuda yapılan bir araştırmada, oyuncuların oyunda oluşturdukları karakterin çoğunlukla olumlu özellikler taşıdıkları öne sürülmektedir (Bessière vd., 2007). Başka bir araştırmada ise MMORPG'de karakter oluşturmanın oyuncuların kimlik edinimi için sorunlu bir yol olduğu görülmüştür (Bacchini vd., 2017). Sahip olduğu üye sayısı ve içinde bulundurduğu sosyal öğelerle kendine has bir topluluk kültürü yaratan MMORPG'nin (Şahin Malkoç, 2012), sosyal bağlamdaki etkilerine yönelik yapılan bazı araştırmalara göre MMORPG sayesinde oyuncular kalıcı arkadaşlıklar edinebilmekte ve sosyal becerileri gelişmektedir (Cole ve Griffiths, 2007; Martončík ve Lokša, 2016). MMORPG'deki oyun deneyiminin sosyal bağlamını ortaya çıkarmaya çalışan bir alan çalışmasına göre oyuncular gerçek hayattaki bağlantılarını sanal dünyaya, sanal dünyadaki bağlantılarını ise gerçek hayata taşımaktadırlar (Ege ve Koullapis, 2011). Bu araştırmada oyuncular diğer oyun arkadaşları ile buluşmalar düzenlediklerini belirtmişlerdir.

Alanyazında MMORPG oyunlarını sosyal ilişkiler bağlamında inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. 2007 yılında yapılan bir araştırmada MMORPG oyun türünü oynayan oyuncuların diğer oyun türlerini oynayanlara göre gerçek hayatta sosyalleşme konusunda daha girişken olduğu bulunmuştur (Smyth, 2007). Çin'de yapılan bir araştırmada, kolektif yapıda bir oyun türü olarak MMORPG'nin oyunculara pozitif etkileri olan bir sosyal deneyim sunduğu öne sürülmektedir (Zhong, 2011). Başka bir araştırmaya göre ise MMORPG telafi edici bir özellik olarak, oyuncuların psikososyal problemlerle başa çıkabilmesini sağlamaktadır (Kardefelt-Winther, 2014). Çevrimiçi teknolojinin sosyalliği nasıl etkilediğini inceleyen bir çalışmaya göre bu etki ilişkilerdeki yakınlığa bağlıdır (Waytz ve Gray, 2018). Gerçek hayattaki ilişkilerimizde yakınlığın artması duygusal zekâ, duyguların tanıma ve empatiye olduğu gibi sosyalliğe de katkı sağlamaktadır. Aynı çalışmada bu durumun çevrimiçi mecralardaki sosyallik için de geçerli olabileceği belirtilmiştir. Buna göre çevrimiçi mecralarda kurulan yakın ilişkilerin de sosyalliğe olumlu bir etkisi olmaktadır.

Sosyal problem çözme, günlük yaşamdaki problemlerle başa çıkmanın etkili veya uyarlanabilir yollarını tanımlamaya ya da keşfetmeye çalışmanın özyönelimli bilişsel davranışçı sürecidir (D'Zurilla vd., 2004). D'Zurilla vd.ne (1998) göre bu beceri genç yetişkinlikten orta yetişkinliğe doğru artmakta ve yaşlılıkta azalmaktadır. Ayrıca yine aynı çalışmada erkeklerin kadınlara göre probleme olumlu yönelim tarzında daha yüksek, probleme olumsuz yönelim tarzında daha düşük puanlar aldıkları bulunmuştur. Lise öğrencileri ile ilgili yapılan başka bir çalışmada ise kız öğrencilerin sosyal problem çözme becerisinin erkek öğrencilere göre anlamlı olarak fazla olduğu belirtilmiştir (Arslan, 2009).

2009 yılında yapılmış iki araştırma, MMORPG oynamanın sosyal problem çözme becerisine olumlu etkisi olduğunu göstermiştir (Chen, 2009; Kim vd., 2009). Video oyunu oyuncularının sosyal problem çözme becerilerini araştıran başka bir araştırmada ise

sosyal problem çözme envanterinde çevrimiçi video oyunu oynayanların oynamayanlara göre daha düşük puanlar aldığı bulunmuştur (Hancock, 2010).

MMORPG'nin olumlu sosyal etkilerinden biri de takım çalışmasına yaptığı katkıdır (Chen, 2009; Cole ve Griffiths, 2007; Zhong, 2011). Oyunlarda yer alan birçok görevde başarılı olabilmek için takım çalışması gereklidir. İyi bir takım oyuncusu olarak görülme oyunda avantaj sağlamak açısından önem taşımaktadır. Askerlerden oluşan bir örnekleme yapılan bir çalışma, çok oyunculu video oyunlarının takım çalışma becerilerini geliştirmek amacıyla kullanılabileceğini göstermiştir (Hussain vd., 2007). Öte yandan yapılan bir başka deneysel araştırmada ise MMORPG'nin takım çalışma becerisine bir etkisi olmadığı bulunmuştur (Wang ve Chen, 2012).

2014 yılında Türk MMORPG oyuncularıyla yapılan araştırmada; oyuncuları oynamaya en çok motive eden şeylerin oyunda ilerleme ve sosyalleşme olduğu, takım çalışmasına ise daha az önem verildiği bulunmuştur (Dindar ve Akbulut, 2014). Son dönemde yapılan bir araştırmada video oyunlarının iyi oluş üzerine etkisinin motivasyon, oyun karakteri, şiddet içeriği gibi diğer özellikler tarafından etkilendiği belirlenmiştir (Halbrook vd., 2019). Buna göre video oyununu oynama amacı eğlence, takıntı ya da başarı olduğunda, birbirinden farklı sonuçlar ortaya çıkabilmektedir.

Oyun oynama süresinin bireyin psikolojik sağlığı ve sosyal becerileri üzerinde önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. Irmak ve Ardıç (2018) tarafından dijital oyunlar üzerine yapılan bir derleme çalışmasına göre çevrimiçi dijital oyunların kontrolsüz oynanması dijital oyun bağımlılığı başta olmak üzere birçok psikososyal ve davranışsal soruna neden olmaktadır. Son dönemde yapılan bir araştırmada, erkek çocukların sosyal becerilerinin oyun oynama süresinden etkilenmediği ancak kız çocukların oyun oynama süresi arttıkça sosyal becerilerinin düştüğü görülmüştür (Hygen vd., 2019). MMORPG oynama ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya göre oyun oynama süresi ile psikolojik sağlık arasında negatif bir ilişki vardır (Kirby vd., 2014). Yapılan başka bir araştırmada çevrimiçi oyunları daha fazla oynayan ergenlerin daha düşük kalitede ve daha küçük bir sosyal çevreleri olduğu bulunmuştur (Kowert vd., 2014). Tayvan'da yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre; çevrimiçi oyun oynama süresi ile kişilerarası ilişkilerin kalitesi arasında negatif, sosyal anksiyete arasında ise pozitif bir ilişki vardır (Lo vd., 2005).

1.3 Araştırmanın Amacı ve Hipotezi

MMORPG'nin en önemli özelliklerinden biri oyunculara sosyal bir ortam sağlamasıdır. Araştırmalar MMORPG'nin oyuncuların sosyal becerilerine olumlu etkileri olduğunu göstermektedir. Ancak genel alanyazında MMORPG'nin sosyal problem çözme ve takım çalışma becerilerine etkileri üzerine, ayrıca Türkçe alanyazında da MMORPG üzerine yeterince çalışma olmadığı görülmektedir. Bu çalışmada MMORPG'nin sosyal problem çözme ve takım çalışmasına etkileri incelenmiştir. Araştırmanın hipotezleri şu şekildedir:

H1: MMORPG oyuncularının takım çalışma ve sosyal problem çözme becerileri ile MMORPG oynamayan bireylerin becerileri arasında anlamlı fark vardır.

H2: Takım çalışma ve sosyal problem çözme becerileri ile oyun motivasyonu arasında anlamlı ilişki vardır.

H3: MMORPG oyuncularının takım çalışma ve sosyal problem çözme becerileri ile oyun oynama süresi, tanıdığı kişilerle oyun oynama ve oyunda arkadaş edinme durumları arasında anlamlı ilişki vardır.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, ön deney araştırma tasarımlarından statik grup karşılaştırması tasarımı kullanılmıştır (Neuman, 2017). Klasik deneysel tasarımlardan farklı olarak ön testin uygulanmayıp sadece son testlerin analiz edildiği bu tasarıma göre, belli bir süredir MMORPG oynayan bir deney grubundan toplanan verilerle hiç oyunu oynamamış bir kontrol grubundan toplanan veriler karşılaştırılmıştır.

2.2. Örneklem

Çalışmanın evrenini Türkiye'deki gençler oluşturmaktadır. Katılımcıların belirlenmesi için uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklemin ilgili olduğu çeşitli kategorilerdeki sosyal medya ve forumlar belirlenmiş olup çevrimiçi hazırlanan ankete katılım için bu mecralarda duyuru yapılmıştır. Bu kategoriler arasında psikoloji, bilişim, üniversite forumları ve mesleki forumlar yer almaktadır.

Araştırmanın örneklemini anketi tamamlayan 38'i kadın, 121'i erkek ve birisi cevapsiz olmak üzere 160 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcıların yaş aralığı 12-50, ortalaması 25.82 ve standart sapması 6.54'tür. Katılımcıların 100'ü (%62.50) MMORPG oynarken 18'i (%11.25) diğer video oyunları oynamakta ve 42'si (%26.25) ise hiçbir video oyunu oynamamaktadır. Katılımcıların çoğunluğu üniversite mezunu (%29.4), çalışmayan (%57.5), ailesinin yanında ikamet eden gençlerden oluşmaktadır (%49.4). Tablo 1'de sosyodemografik özelliklerin oyuncu gruplarına göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 1. Örneklem Cinsiyet, Eğitim, Çalışma, İkamet Durumlarına ve Gruplara Göre Dağılım Frekans ve Yüzdeleri

Gruplar		MMORPG Oyuncusu		Diğer Oyuncu		Oyuncu Olmayan		Toplam
		\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	
Yaş		24.93	5.73	27.00	7.15	27.61	7.84	25.82
								(6.54)
		n	%	n	%	n	%	N
Cinsiyet	Erkek	94	94	12	66.7	15	35.7	121
	Kadın	5	5	6	33.3	27	64.3	38
Eğitim	Lise Mezunu veya Öncesi	23	23	2	11.1	7	16.7	32
	Üniversite öğrencisi	32	32	3	16.7	9	21.4	44
	Üniversite mezunu	31	31	7	38.9	9	21.4	47
	Yüksek Lisans/Doktora Öğrencisi/Mezunu	13	13	6	33.3	17	40.5	36
Çalışma	Çalışmıyor	56	56	11	61.1	25	59.5	92
	Yarı-zamanlı	11	11	2	11.1	5	11.9	18
	Tam-zamanlı	31	31	5	27.8	12	28.6	48
İkamet	Aile yanında	53	53	10	55.6	16	38.1	79
	Öğrenci yurdunda	4	4	2	11.1	6	14.3	12
	Öğrenci/bekâr evinde	16	16	1	5.6	4	9.5	21
	Kendi evinde (yalnız veya eşyle)	26	26	5	27.8	16	38.1	47

2.3. Veri Toplama Araçları

Çevrimiçi anket yoluyla oyuncu ve oyuncu olmayan gençlerden elde edilen veriler karşılaştırılmıştır. Katılımcılara sosyodemografik veri formu, Ergenler İçin Takım Çalışması Ölçeği, Sosyal Problem Çözme Envanteri Kısa Formu ve Oyun Motivasyonu Ölçeği verilmiştir. Sosyodemografik form katılımcıların sosyodemografik özelliklerini ve oyun oynama alışkanlıklarını ölçmek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Yaş, cinsiyet, eğitim, çalışma ve ikamet durumu bilgileriyle hangi tür oyunları ne kadar zamandır, ne sıklıkla oynadıklarına dair bilgiler elde edilmiştir. Gönüllülük esasına dayalı olan anketlerde, MMORPG oynayan oyunculara oyun deneyimleriyle alakalı iki özel soru da yöneltilmiştir. Oyunculara MMORPG’de tanıştıkları kişilerle daha sonra gerçek hayatta da tanışıp arkadaş olup olmadıkları ve gerçek hayatta tanıdıkları kişilerle (arkadaşları, aileleri, akrabaları vs.) MMORPG oynayıp oynamadıkları sorulmuştur.

2.3.1. Ergenler İçin Takım Çalışması Ölçeği

Takım çalışmasını ölçmek amacıyla Lower vd. (2015) tarafından geliştirilen ve Akın vd. (2016) tarafından Türkçe’ye uyarlanan Ergenler İçin Takım Çalışması Ölçeği kullanılmıştır. Beşli Likert tipi derecelendirme içeren ölçek ergenlerin görev aldıkları takım çalışmasında yeterlilik algılarını ölçmektedir. Bireyin kendisi hakkında bilgi vermesine dayanan bir öz bildirim ölçeğidir. Sekiz maddeden ve tek boyuttan oluşan ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçeğin örnek maddeleri şu şekildedir: “Bir grup içerisinde çalışabilme yeteneğime güvenirim.”, “İçinde bulunduğum grubun üyeleriyle iletişim kurmada iyiyimdir.” Bu ifadeler verilen cevaplar 1 ile 5 aralığında (“Bana hiç uygun değil”, “Bana uygun değil”, “Kararsızım”, “Bana uygun”, “Bana tamamen uygun”) kodlanmıştır ve toplamda en yüksek 40, en düşük 8 puan alınabilmektedir. Katılımcıların aldıkları puanlar yükseldikçe takım çalışma becerileri de yükselmektedir. Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları orijinal çalışmada .88, Türkçe güvenilirlik ve geçerlik çalışmasında .80, mevcut çalışmada ise .86 olarak bulunmuştur.

2.3.2. Sosyal Problem Çözme Envanteri Kısa Formu

Sosyal problem çözme becerisini ölçmek amacıyla, D’Zurilla vd. (2004) tarafından 13 yaş ve üzeri ergen ve yetişkinler için geliştirilen ve Çekici (2009) tarafından Türkçe’ye uyarlanan beşli Likert tipinde 25 maddeden oluşan Sosyal Problem Çözme Envanteri-Kısa Formu (SPÇE-KF) kullanılmıştır. Orijinal çalışmaya göre Sosyal Problem Çözme Envanteri-Kısa Formu (SPÇE-KF) toplamda beş alt boyuttan oluşmaktadır. Probleme Yönelim alt ölçeği Probleme Olumlu Yönelim ve Probleme Olumsuz Yönelim olmak üzere iki boyuttan; Problem Çözme Tarzları alt ölçeği ise Rasyonel Problem Çözme, Dürtüsel/Dikkatsiz Tarz ve Kaçınan Tarz olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Türkçe uyarlama çalışmasında yapılan doğrulayıcı faktör analizinde Probleme Olumlu Yönelim-Rasyonel Problem Çözme (örn. “Ne zaman bir

problemim olsa, o problemin çözülebileceğine inanırım.”), Probleme Olumsuz Yönelim (örn. “Zor problemler beni çok mutsuz eder.”), Dürtüsel/Dikkatsiz Tarz (örn. “Karar verirken çok ani ve düşünmeden hareket ederim.”) ve Kaçınan Tarz Problem Çözme (örn. “Problemleri çözmeyi, herhangi bir şey yapılamayacak hale gelinceye kadar ertelerim.”) olmak üzere dört faktörlü modelin kabul edilebilir olduğu bulunmuştur (Çekici, 2009). Ölçek maddelerine verilen cevaplar 0 ile 4 aralığında (Hiç uygun değil, Çok az uygun, Kısmen uygun, Çok uygun, Tamamen uygun) puanlanmaktadır. Bu şekilde her bir alt boyuttan alınabilecek en yüksek toplam puan 20, en düşük 0 ve ölçeğin genelinden alınabilecek en yüksek toplam puan 100, en düşük puan ise 0 olabilmektedir. Katılımcıların aldıkları toplam puan yükseldikçe sosyal problem çözme becerileri de yükselmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları dört faktör için .81, .76, .74 ve .61 olarak hesaplanmıştır. Mevcut araştırmada ise bu değerler sırasıyla .90, .85, .77, .89 olarak bulunmuştur.

2.3.3. Oyun Motivasyonu Ölçeği

Oyun Motivasyonu Ölçeği, Lafrenière vd. (2012) tarafından özbelirleme kuramı çerçevesinde hiyerarşik motivasyon kuramına göre geliştirilmiş ve Akın vd. (2015) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış bir ölçektir. Özbildirime dayalı 18 maddeden oluşan ölçek, yedili Likert biçimde derecelendirilmiştir. Ölçeğin alt ölçekleri olan içsel motivasyon (örn. “Oynarken yaşadığım yeterlik duygusu için”), bütünleşme (örn. “Kişiliğime uygun olduğu için”), kimliğe katma (örn. “Bana yararlı olan toplumsal ve düşünsel yeteneklerimi geliştirmeme katkı sağladığı için”), içe yansıtma (örn. “Kendimi iyi hissetmek için oynamak zorunda olduğumdan”), dışsal düzenleme (örn. “İyi bir oyuncu olmanın saygınlığı için”), motivasyonsuzluk (örn. “Dürüst olmak gerekirse, bilmiyorum; zamanımı boşa harcadığımı düşünüyorum.”) boyutlarının her biri üçer maddeden oluşmaktadır. Verilen cevaplar 1 ile 7 aralığında (Hiç katılmıyorum - Tamamen katılıyorum) puanlanmaktadır. Her bir alt ölçekten alınabilecek en yüksek puan 21, en düşük puan 3 olabilmektedir. Katılımcıların aldıkları puanlar yükseldikçe oyun oynamaya dair belirtilen motivasyonları da yükselmektedir. Ölçekte hesaplanan bir toplam puan bulunmamaktadır.

Orijinal çalışmada Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları tüm alt ölçekler için .75'in üzerinde; Türkçe uyarlama çalışmasında içsel motivasyon alt ölçeği için .84, bütünleşme alt ölçeği için .89, kimliğe katma alt ölçeği için .85, içe yansıtma alt ölçeği için .87, dışsal düzenleme alt ölçeği için .88, motivasyonsuzluk alt ölçeği için .76 olarak bulunmuştur. Mevcut araştırmada ise bu değerler sırasıyla .60, .81, .81, .89, .82, .87 olarak hesaplanmıştır.

2.4. İşlem

Çalışmanın etik izni araştırmacıların bağlı olduğu yükseköğretim kurumundan temin edilmiştir. Kullanılan veri toplama araçları ücretsiz bir çevrimiçi anket platformunda

yayınlanmıştır. Türkiye'deki oyuncu ve oyuncu olmayan gençlerin araştırmaya katılımını sağlamak için aktif oldukları çevrimiçi mecralar taranmış olup bunun sonucunda toplam üye/takipçi sayısı 12.000.000'u aşkın 178 oyuncu forumu ve sosyal medya grubu/hesabı tespit edilip çevrimiçi anketin paylaşılması sağlanmıştır.

Elde edilen veriler SPSS 24 ve Excel 2010 programları ile değerlendirilerek gerekli analizler yapılmıştır. Veri seti kayıp veri açısından incelenmiş ve ölçek maddelerinin %20 ve altında kayıp verisi olan 16 vaka için orta puan atamaları yapılmıştır. Takım çalışması toplam puanı, sosyal problem çözme toplam puanı ve 4 alt ölçek puanları ile oyun motivasyonu ölçeğinin 6 alt ölçek puanları hesaplanmıştır. Sosyal problem çözme toplam puanı hariç diğer ölçek puan değişkenlerinin Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda normal dağılım özelliği göstermediği için parametrik olmayan hipotez testleri kullanılmıştır.

3. Bulgular

Takım çalışması ve sosyal problem çözme ölçeklerinden alınan puanların tüm örnekleme ve gruplara göre dağılımları Tablo 3'te gösterilmiştir. Gruplar puanlara göre kıyaslandığında, oyuncu olmayan grubun en düşük takım çalışması puanına sahip olduğu ve MMORPG oyuncularının en düşük sosyal problem çözme puanına sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 3. Örneklemin Gruplara Göre Ölçeklerden Aldıkları Puanların Ortalamaları ve Standart Sapmaları

		Takım Çalışması	Sosyal Problem Çözme	Probleme Olumlu Yönelim-Rasyonel Problem Çözme	Probleme Olumsuz Yönelim	Dikkatsiz/Dürtüsel Tarz	Kaçınan Tarz
MMORPG Oyuncusu	n	100	97	97	99	97	97
	\bar{X}	32.30	63.35	28.00	9.31	7.49	7.80
	SS	4.78	17.82	7.29	5.35	4.92	6.14
Diğer Oyuncu	n	18	18	18	18	18	18
	\bar{X}	33.78	69.94	30.00	8.06	6.67	5.33
	SS	4.22	13.23	6.64	3.78	3.93	3.65
Oyuncu Olmayan	n	42	42	42	42	42	42
	\bar{X}	30.62	66.50	25.12	7.45	6.43	4.74
	SS	8.42	15.91	11.21	5.13	4.84	4.73

Toplam	N	160	157	157	159	157	157
	\bar{X}	32.03	64.95	27.46	8.68	7.11	6.70
	SS	5.59	16.92	8.54	5.18	4.79	5.70

Tablo 4'te gösterildiği gibi Kruskal Wallis testi sonucunda SPÇE-KF Kaçınan Tarz alt ölçek puanları gruplar arasında anlamlı fark göstermiştir ($X^2=8.062$; $SD=2$; $p<.05$). Sonrasında yapılan ikili karşılaştırma testlerinde ise MMORPG oyuncu grubu ile oyuncu olmayan grubun arasında kaçınan tarz puanlarında anlamlı bir fark görülürken ($U=1445.0$; $p<.0167$; $r=-.231$), diğer gruplar arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Tablo 4. Grupların Ölçeklerden Aldıkları Sıra Ortalama Değerleri ile Kruskal-Wallis Analizlerine İlişkin Sonuçlar

	MMORPG Oyuncusu		Diğer Oyuncu		Oyuncu Olmayan		X^2	SD	p
	Sıra ort.	n	Sıra ort.	n	Sıra Ort.	n			
Takım Çalışması	80.02	100	92.67	18	76.44	42	1.584	2	.453
Sosyal Problem Çözme	75.63	97	90.83	18	81.71	42	1.903	2	.386
Yönelim- Rasyonel Problem Çözme									
Probleme Olumsuz Yönelim	84.16	99	77.47	18	71.29	42	2.375	2	.305
Dikkatsiz/ Dürtüsel Tarz	82.10	97	76.33	18	72.99	42	1.254	2	.534
Kaçınan Tarz	86.84	97	72.36	18	63.74	42	8.062	2	.018

MMORPG oyuncularının haftalık oyun oynama süreleri (Saat Ort.=25.90, $SS=21.34$) ve tecrübeleri (Yıl Ort.=10.70, $SS=4.08$) ile takım çalışma ve sosyal problem çözme puanları arasındaki ilişkiye de bakılmıştır. Haftalık MMORPG oynama süresi ile takım çalışması toplam puanı arasında anlamlı bir ilişki görülmezken ($n=99$, $r=.082$, $p>.05$) sosyal problem çözme toplam puanı ile anlamlı negatif ($n=96$, $r=-.221$, $p<.05$), kaçınan tarz alt faktörü ile ise pozitif bir ilişki ($n=96$, $r=.213$, $p<.05$) olduğu bulunmuştur. Yapılan analizler sonucunda MMORPG oynama tecrübesinin takım çalışması toplam puanı ($n=100$, $r=.055$, $p>.05$), sosyal problem çözme toplam puanı ($n=97$, $r=.136$, $p>.05$) ve alt ölçekleri ile anlamlı ilişki göstermediği bulunmuştur.

MMORPG oyuncularının oyun arkadaşları ile gerçek hayatta arkadaşlık kurma davranışlarının takım çalışması ve sosyal problem çözme davranışları ile ilişkisine de bakılmıştır. Tablo 5'te gösterildiği gibi oyunculardan oyun arkadaşları ile gerçek hayatta sonradan arkadaş olanların takım çalışması ve Probleme Olumlu Yönelim- Rasyonel Problem Çözme puanları arkadaş edinmeyenlerden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Buna karşın iki grubun sosyal problem çözme puanları ve diğer alt ölçekleri arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Tablo 5. MMORPG'de Arkadaş Edinen ve Edinmeyen Oyuncuların Ölçeklerden Aldıkları Sıra Ortalama Değerleri ile Mann-Whitney U Analizlerine İlişkin Sonuçlar

	Arkadaş edinen		Arkadaş edinmeyen		U	Z	p	r
	Sıra ort.	n	Sıra ort.	n				
Takım Çalışması	56.95	61	40.41	39	769.0	-2.789	.005	-.279
Sosyal Problem Çözme	49.62	61	48.00	39	1073.0	-.275	.783	-.028
Probleme Olumlu Yönelim-	54.43	61	40.20	39	784.5	-2.421	.015	-.242
Rasyonel Problem Çözme								
Probleme Olumsuz Yönelim	51.38	61	47.79	39	1075.0	-.606	.545	-.061
Dikkatsiz/Dürtüsel Tarz	50.10	61	47.22	39	1044.0	-.492	.623	-.049
Kaçınan Tarz	50.63	61	46.36	39	1012.5	-.726	.468	-.073

Ayrıca MMORPG oyuncularının gerçek hayatta tanıdığı kişilerle oyun oynama davranışlarının takım çalışması ve sosyal problem çözme davranışları ile ilişkisine de bakılmıştır. 100 kişiden 77'si gerçek hayattaki arkadaşları, ailesi veya akrabalarıyla oyun oynadığını belirtirken 23'ü oynamadığını belirtmiştir. Bu iki grubun ölçeklerden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Çalışmanın iki bağımlı değişkeni olan takım çalışma ve sosyal problem çözme puanları arasındaki ilişki incelenmiştir. Ergenler İçin Takım Çalışması Ölçeğinden alınan toplam puan ile Sosyal Problem Çözme Envanteri-Kısa Formundan alınan toplam puan arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($n=157$, $r=.384$, $p<.001$). Bunun yanı

sıra takım çalışmasının Sosyal Problem Çözme Envanteri-Kısa Formunun alt ölçekleri Probleme Olumlu Yönelim-Rasyonel Problem Çözme ($n=157$, $r=.564$, $p<.001$) ile pozitif yönde, Probleme Olumsuz Yönelim ($n=159$, $r=-.157$, $p<.05$) ve Kaçınan Tarz ($n=157$, $r=-.205$, $p<.05$) ile ise negatif yönde anlamlı ilişkisi olduğu bulunmuştur.

Ayrıca MMORPG oynayanlarda Oyun Motivasyonu Ölçeğinin alt ölçekleri ile Ergenler İçin Takım Çalışması Ölçeği ve Sosyal Problem Çözme Envanteri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler gözlenmiştir. Tablo 6'da da görüleceği üzere; Oyun Motivasyonu Ölçeğinin içsel motivasyon, kimliğe katma ve dışsal düzenleme puanları ile Ergenler İçin Takım Çalışması Ölçeği toplam puanı arasında pozitif ilişki olduğu bulunmuştur. Sosyal problem çözme toplam puanının ise içe yansıtma ve motivasyonsuzluk puanlarıyla negatif ilişki, kimliğe katma puanıyla pozitif ilişki içinde olduğu saptanmıştır. Probleme olumlu yönelim-Rasyonel problem çözme; içsel motivasyon, kimliğe katma ve dışsal düzenlemeyle pozitif, içe yansıtma ve motivasyonsuzlukla ise negatif ilişkilidir. Probleme olumsuz yönelim; dikkatsiz/dürtüsel tarz ve kaçınan tarz, içsel motivasyon ve motivasyonsuzluk ile pozitif ilişki göstermektedir.

Tablo 6. MMORPG Oynayan Grupta Ergenler İçin Takım Çalışması Ölçeği, Sosyal Problem Çözme Envanteri Kısa Formu ve Oyun Motivasyonu Ölçeği Spearman Korelasyon Değerleri

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. Toplam	-											
Takım Çalışması												
2. Toplam	.34**	-										
3. POYRPÇ	.60***	.62***	-									
4. POSY	-.14	-.81***	-.25*	-								
5. DDT	-.06	-.71***	-.17	.55***	-							
6. KT	-.22*	-.89***	-.41***	.73***	.58***	-						
Sosyal Problem Çözme												
7. İM	.32**	.04	.21*	.01	.07	-.04	-					
8. B	.12	-.07	.20	.13	.15	.10	.67***	-				
9. KK	.37***	.23*	.45***	-.05	-.05	-.15	.48***	.60***	-			
10. İY	-.07	-.51***	-.24*	.43***	.39***	.45***	.14	.26**	.03	-		
11. DD	.21*	.02	.22*	.05	.02	.05	.52***	.48***	.38***	.23*	-	
12. M	-.09	-.46***	-.34**	.39***	.32**	.40***	-.10	-.10	-.23*	.39***	-.02	-
Oyun Motivasyonu												

Not 1. * p < .05, ** p < .01, *** p < .001

Not 2. POYRPÇ: Probleme Olumlu Yönelim-Rasyonel Problem Çözme Toplam Puanı; POSY: Probleme Olumsuz Yönelim Toplam Puanı DDT: Dikkatsiz/Dürtüsel Tarz Toplam Puanı; KT: Kaçınan Tarz Toplam Puanı; İM: İçsel Motivasyonu; B: Bütünleşme; KK: Kimliğe Katma; İY: İççe Yanıtma; DD: Dışsal Düzenleme; M: Motivasyonsuzluk

Demografik değişkenlerin gruplararası farkına ve ölçek puanlarıyla ilişkilerine de bakılmıştır. Ki-kare testi sonucunda MMORPG oyuncu grubunda daha fazla erkek bulunduğu ($X^2=57.885$; $SD=2$; $p<.001$; $V=.603$) ve grupların eğitim durumlarının farklı olduğu görülmüştür ($X^2=15.941$; $SD=6$; $p<.05$; $V=.224$). Spearman İlişki testi sonucunda yaşın sosyal problem çözme toplam puanı ile pozitif yönde ($n=151$, $r=.194$, $p<.05$), alt ölçeği kaçınan tarz ile ise negatif yönde anlamlı ($n=151$, $r=-.227$, $p<.01$) ilişkisi olduğu bulunmuştur. Kruskal-Wallis testi sonucunda cinsiyet, eğitim ve çalışma durumunun ölçeklerden alınan puanlarla anlamlı bir ilişkisi olmadığı bulunurken; ikamet durumunun probleme olumsuz yönelim ile anlamlı ilişkisi olduğu bulunmuştur. Yapılan ikili analizler sonucu probleme olumsuz yönelimde kendi evinde ikamet eden kişilerin aile yanında ($U=1300.0$; $p<.008$; $r=-.251$) ikamet eden kişilerden anlamlı olarak daha düşük puan aldıkları bulunmuştur.

4. Tartışma

Bu çalışmada MMORPG'nin takım çalışma ve sosyal problem çözme becerilerine etkilerini incelemek için MMORPG oyuncu grubu, diğer oyuncu grubu ve oyuncu olmayan gruplardan veri toplanmıştır. Elde edilen verilere göre öncelikle üç grubun sosyodemografik açıdan birbirlerinden farklı olup olmadığı ve ölçek puanları ile sosyodemografik özelliklerin ilişkisi incelenmiştir. Analizler sonucunda grupların yaş ve eğitim açısından farklılık gösterdiği ancak bu sosyodemografik özelliklerin ölçek puanlarında bir farklılığa yol açmadığı bulunmuştur. Gruplar arası ölçek puanları karşılaştırıldı ve ölçek puanlarının birbirleri ile ilişkileri incelendi. Son olarak oyuncuların oyun oynama alışkanlıklarının ölçek puanları üzerindeki etkisinin analizi yapılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre MMORPG oynayan gençlerin takım çalışma becerileri diğer video oyunları oynayan ve hiçbir video oyunu oynamayan gruptan farklı değildir. Bu bulgu, Wang ve Chen'in (2012) deneysel çalışmasıyla aynı yöndedir. Bununla beraber alanyazında MMORPG oyunlarının takım çalışmasını olumlu yönde etkilediğini belirten çokça araştırma bulunmaktadır (Chen, 2009; Cole ve Griffiths, 2007; Hussain vd., 2007; Kim vd., 2009; Zhong, 2011).

MMORPG oyuncuları diğer iki gruba kıyasla sosyal problem çözmeye daha fazla kaçınan tarzda davranışlar sergilemektedir. Yapıcı olmayan problem çözme tarzı olan Kaçınan Tarz alt ölçeğindeki bu farklılık, MMORPG'nin problem çözme becerilerine olumsuz yönde bir etkisi olduğu yönünde yorumlanabilir. Bu bulgu, başka bir araştırmadaki çevrimiçi video oyunu oynayanların çevrimiçi olmayan video oyunu oynayanlara kıyasla sosyal problem çözme envanterinden daha düşük puan aldığı bulgusunu destekler niteliktedir (Hancock, 2010).

Bununla birlikte, MMORPG oyun arkadaşlıklarını gerçek hayata taşıyan oyuncuların takım çalışma ve probleme olumlu yönelim-rasyonel problem çözme becerilerinin bundan olumlu şekilde etkilendiği görülmüştür. Bu bulgu, Cole ve Griffiths (2007) ile Ege ve Koullapis'in (2011) MMORPG'nin uzun süreli arkadaşlıklar kurmaya zemin hazırladığını, ayrıca Waytz ve Gray'in (2008) çevrimiçi ilişkilerin yakınlığı arttıkça kişinin sosyalliğine olan katkısının da arttığını ortaya koyan araştırmalarını destekler niteliktedir.

Haftalık MMORPG oynama süresi ile takım çalışması toplam puanı arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Öte yandan haftalık MMORPG oynama süresi ile sosyal problem çözme toplam puanı arasında negatif, kaçınan tarz alt ölçeği ile pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, başka bir araştırmadaki çevrimiçi oyun oynama süresi ile kişilerarası ilişkilerin kalitesi arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu bulgusunu desteklemektedir (Lo vd., 2005). Örneklemdaki MMORPG oyuncularının MMORPG oynama tecrübesi (ort. 10.7 yıl) 2014 yılında yapılan uluslararası örneklemlerle bir araştırmaya (ort. 4.2 yıl) göre daha fazla iken haftalık MMORPG oynama süresinin (ort. 27.20 saat ve 28.50) birbirine yakın değerler olduğu gözlenmiştir (Kirby vd., 2014).

Genel olarak oyuncuların takım çalışma ve sosyal problem çözme becerilerinin oyun oynama motivasyonlarıyla yakından ilgili olduğu da gözlenmiştir. Takım çalışmasıyla içsel motivasyon, kimliğe katma ve dışsal düzenleme oyun motivasyonları arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler gözlenirken; sosyal problem çözmeyle kimliğe katma, içe yansıtma ve motivasyonsuzluk arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Oyun motivasyonsuzluğu, sosyal problem çözmenin tüm alt faktörleriyle anlamlı ve doğrusal bir ilişki göstermiştir. Bu bulgular oyunların oyuncular üzerindeki etkilerinde oyun türlerinin yanı sıra oyuncuların bireysel farklılıklarının da önemli olduğunu ortaya koyan çalışmalarını desteklemektedir (Halbrook vd., 2019).

Yaş arttıkça sosyal problem çözme becerisinin arttığı ve kaçınan tarzda problem çözmenin azaldığı görülmüştür. Bu bulgu D'Zurilla vd.'nin (1998) çalışmasını desteklemektedir. Öte yandan bu çalışmada cinsiyet ile ilgili anlamlı bir farklılık bulunmaması alanyazındaki bazı çalışmalarla uyumsuzdur (Arslan, 2009; D'Zurilla vd., 1998).

Bu çalışmayla çevrimiçi bilgisayar oyun türlerinden birisi olan Devasa Çok Oyunculu Çevrimiçi Rol Yapma Oyunları oynayan gençlerin kaçınan tarz sosyal problem çözme eğilimlerinin diğer gençlerden yüksek olduğu görülmüştür. Bununla beraber sosyal problem çözme ve takım çalışması becerilerinin yaş ve ikamet gibi demografik özelliklerle ve MMORPG oynama süresi ve arkadaş edinme davranışı gibi bireysel özelliklerle ilişkili olduğu ortaya konmuştur.

Bu araştırmanın örneklemleri uygun örnekleme yoluyla çalışmaya katılan, cinsiyet ve oyuncu grup dağılımları kısıtlı 160 kişi ile sınırlıdır. Bunun yanı sıra veri toplama araçlarının özbildirime dayalı olması araştırma değişkenlerine ilişkin ölçümleri davranışsal ölçümlere göre daha kısıtlı kılmaktadır. Ön deney tasarımlardan statik grup karşılaştırması deseni kullanılan bu çalışmada deney ve kontrol grupları rassal olarak oluşturulmadığı için ve sadece son test puanları değerlendirildiği için gruplararası karşılaştırmalarda ve nedensellik yorumlarında kısıtlılıklar bulunmaktadır. Sonraki çalışmalarda daha geniş katılımlı, temsil gücü ve genellenebilirliği daha yüksek, boylamsal yöntemlerin yanı sıra derinlemesine nitel yöntemlerin kullanılması yararlı olacaktır. Her yaştan ve ülkeden bireyin giderek daha çok oranda yer aldığı bu çevrimiçi oyunların davranışsal ve gelişimsel etkilerinin daha çok incelenmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

EXTENDED ABSTRACT

The Effect of Massively Multiplayer Online Role-Playing Games on Teamwork and Problem-Solving Skills*

*Asil Ali Özdoğru** Mehmet Yunus Gökalp*** Hümeysra Kuşcu*****

Introduction

Massively Multiplayer Online Role-Playing Game (MMORPG), which is a type of online computer games, is a game genre that allows many people to communicate and play online. In such games, players choose a character and develop it according to the purpose of the game. Hundreds of thousands of players can play together on large maps in the same space and at the same time (Boudreau, 2012). Nowadays, it is a rapidly developing game genre with millions of members around the world (Mancini et al., 2019). Many studies have been conducted on MMORPG and showed different findings with positive and negative effects. It has been found that MMORPG players were more sociable in real life (Smyth, 2007), MMORPG provided a social experience that had positive effects on the players (Zhong, 2011), and it enabled the players to cope with psychosocial problems (Kardefelt-Winther, 2014). Close relationships established in online environments had a positive effect on people's sociability in real life (Waytz and Gray, 2018). Besides the studies showing that MMORPG and video games had positive effects on social problem solving skills (Chen, 2009; Kim et al., 2009) and teamwork skills

* An earlier version of this study was presented as an oral presentation at the 2nd International Congress on Seeking New Perspectives in Education held in Istanbul in 2019. We thank the individuals who participated in the study and Dr. Sertaç Sırma, Fatma Nur Dolu, and Gülbilge Elif Güven for their contribution to the study.

** Assoc. Prof. Dr., Üsküdar University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Psychology, asil.ozdogru@uskudar.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4273-9394

*** Psychologist, yunus.gokalp@outlook.com, ORCID ID: 0000-0002-9605-6804

**** Psychologist, humeysra.kuscu@st.uskudar.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-7499-3549

(Chen, 2009; Cole & Griffiths, 2007; Hussain et al., 2007; Zhong, 2011). There were also studies which found that those who play online video games had lower social problem skills than those who did not (Hancock, 2010) and MMORPG had no effect on teamwork skills (Wang & Chen, 2012). In studies conducted on the relationship between MMORPG and gaming motivation, it was determined that the most motivating factors for gamers to play were progress and socialization in the game (Dindar & Akbulut, 2014). The effect of video games on well-being was affected by gaming motivation (Halbrook et al., 2019). In studies on the effect of game play duration on psychological health and social skills, it has been found that uncontrolled playing of online digital games caused many psychosocial and behavioral problems, especially digital game addiction (Hygen et al., 2019; Irmak & Ardiç, 2018; Kirby et al., 2014; Kowert et al., 2014; Lo et al., 2005). The aim of this study is to investigate the impact of MMORPG on players' teamwork and social problem-solving skills. The hypothesis of the study are as follows:

H1: There is a significant difference between teamwork and social problem solving skills of MMORPG players and nonplayers.

H2: There are significant relationships among teamwork skills, social problem solving skills, and gaming motivation.

H3: MMORPG players' teamwork and social problem-solving skills are significantly related to play duration, playing with familiar people, and making friends in the game.

Method

Static group comparison design was used in this study. Posttest scores of the experimental group who played the MMORPG games and the control group who didn't play video games were compared. The study was announced on online forums and social media groups and the group members were asked to complete an online survey. As a result of this convenience sampling, sample of the study consisted of 160 participants, 38 women and 121 men (one missing gender). Age range of the participants was 12-50 and the average age was 25.8. One hundred of the participants stated that they were MMORPG players, 18 participants played other video games, and 42 participants did not play any video games. A sociodemographic information form, the Teamwork Scale for Youth, Social Problem Solving Inventory-Revised Short Form (SPSI) and the Gaming Motivation Scale were administered to the participants. The obtained data were screened and analyzed in SPSS 24 and Excel 2010 software programs.

Findings

In the analyses, it was seen that the player groups and the nonplayer group did not have statistically significant difference in mean scores of teamwork and social problem-solving scales. There was a statistically significant difference in SPSI Avoidance Style

subscale scores of MMORPG players and nonplayers. Additionally, there were statistically significant correlations between subscales of the Gaming Motivation Scale, teamwork scale and social problem-solving skills among MMORPG players. While there was no significant relationship between MMORPG play duration and teamwork scores, there was a significant negative relationship between MMORPG play duration and social problem-solving scores. MMORPG players who formed friendships with their playmates in real life had significantly higher teamwork scores than the ones who did not form friendships.

Discussion

According to the findings, teamwork skills of young people playing MMORPG were not different than players of other video games and nonplayers. In comparison to other two groups, MMORPG players showed an avoidance style in social problem solving. However, teamwork skills were positively related to players' transformation of MMORPG friendships into real life friendships. In general, it was observed that teamwork and social problem solving skills of the players were closely related to their gaming motivations. In future studies, it will be useful to use in-depth qualitative methods as well as longitudinal methods with larger samples with higher representation and generalizability.

Kaynakça/References

- Akin, A., Kaya, Ç. ve Demirci, İ. (2015). Oyun Motivasyonu Ölçeği'nin geçerliği ve güvenilirliği. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 18-31.
- Akin, A., Yılmaz Dinç, S., Akin, Ü., Raba, S. ve Söylemez, B. (2016). Ergenler İçin Takım Çalışması Ölçeği Türkçe Formu'nun geçerlik ve güvenilirliği. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 3, 7, 220-227.
- Arslan, Y. (2009). *Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile sosyal problem çözme arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bacchini, D., De Angelis, G. ve Fanara, A. (2017). Identity formation in adolescent and emerging adult regular players of Massively Multiplayer Online Role-Playing Games (MMORPG). *Computers in Human Behavior*, 73, 191-199. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.03.045>
- Bessière, K., Seay, A. F. ve Kiesler, S. (2007). The ideal elf: Identity exploration in World of Warcraft. *CyberPsychology & Behavior*, 10(4), 530-535. <https://doi.org/10.1089/cpb.2007.9994>
- Boudreau, K. (2012). Massively Multiplayer On-Line Role-Playing Games (MMORPGs). Mark J. P. Wolf, ed. *Encyclopedia of video games: The culture, technology, and art of gaming* içinde (s. 383-387). Westport, CT: Greenwood Press.
- Chen, M. (2009). Communication, coordination, and camaraderie in World of Warcraft. *Games and Culture*, 4(1), 47-73. <https://doi.org/10.1177/1555412008325478>
- Cole, H. ve Griffiths, M. D. (2007). Social interactions in Massively Multiplayer Online Role-Playing gamers. *CyberPsychology & Behavior*, 10(4), 575-583. <https://doi.org/10.1089/cpb.2007.9988>
- Çekici, F. (2009). *Problem çözme terapisine dayalı beceri geliştirme grubunun üniversite öğrencilerinin sosyal problem çözme becerileri, öfkeyle ilgili davranış ve düşünceler ile sürekli kaygı düzeylerine etkisi*. (Doktora tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Dindar, M. ve Akbulut, Y. (2014). Motivational characteristics of Turkish MMORPG players. *Computers in Human Behavior*, 33, 119-125. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.01.016>
- D'Zurilla, T. J., Maydeu-Olivares, A. ve Kant, G. L. (1998). Age and gender differences in social problem-solving ability. *Personality and Individual Differences*, 25(2), 241-252.

- D’Zurilla, T. J., Nezu, A. M. ve Maydeu-Olivares, A. (2004). Social problem solving: Theory and assessment. Chang, E., D’Zurilla, T. J., Sanna, L. J., ed. *Social problem solving: Theory, research, and training* içinde (s. 11-27). Washington (DC): American Psychological Assoc.
- Ege, G. ve Koullapis, N. (2011). Online oyun oynamanın sosyal bağlamı: “Warcraft” oyuncularını arasındaki sosyal ilişkiler üzerine bir inceleme. *Sosyoloji Dergisi*, (25), 1-20.
- Green, G. P. ve Kaufman, J. C. (Ed.). (2015). *Video games and creativity*. Academic Press.
- Halbrook, Y. J., O’Donnell, A. T. ve Msetfi, R. M. (2019). When and how video games can be good: A review of the positive effects of video games on well-being. *Perspectives on Psychological Science*, 14(6), 1096-1104. <https://doi.org/10.1177/1745691619863807>
- Hancock, F. (2010, Ekim). Social problem solving and the video game player. Meyer, B., ed. *Proceedings of the European Conference on Games Based Learning* içinde (s. 447-453). Reading, UK: Academic Publishing Limited.
- Hussain, T. S., Weil, S. A., Brunye, T., Sidman, J., Ferguson, W. ve Alexander, A. L. (2007). Eliciting and Evaluating Teamwork within a Multi-Player Game-Based Training Environment. H. F. O’Neil ve R. S. Perze (Ed.), *Computer Games and Team and Individual Learning* içinde (77-104). Amsterdam, The Netherlands: Elsevier.
- Hygen, B. W., Zahl-Thane, T., Wichstrøm, L., Belsky, J., Stenseng, F., Kvan, M. N. ve Skalicka, V. (2019). Time spent gaming and social competence in children: Reciprocal effects across childhood. *Child Development*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1111/cdev.13243>
- İrmak, A.Y. ve Ardiç, A. (2018). Dijital oyunların çocuk ve ergenler üzerindeki etkileri: Literatür inceleme. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 16(6), 71-84.
- Kardefelt-Winther, D. (2014). The moderating role of psychosocial well-being on the relationship between escapism and excessive online gaming. *Computers in Human Behavior*, 38, 68-74. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.05.020>
- Kim, B., Park, H. ve Baek, Y. (2009). Not just fun, but serious strategies: Using meta-cognitive strategies in game-based learning. *Computers and Education*, 52(4), 800-810. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2008.12.004>
- Kirby, A., Jones, C. ve Copello, A. (2014). The impact of Massively Multiplayer Online Role Playing Games (MMORPGs) on psychological wellbeing and the role of play motivations and problematic use. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 12(1), 36-51. <https://doi.org/10.1007/s11469-013-9467-9>
- Kowert, R., Domahidi, E., Festl, R. ve Quandt, T. (2014). Social gaming, lonely life? The impact of digital game play on adolescents’ social circles. *Computers in Human Behavior*, 36, 385-390. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.04.003>
- Lafrenière, M.-A. K., Verner-Filion, J. ve Vallerand R. J., (2012). Development and validation of the Gaming Motivation Scale (GAMS). *Personality and Individual Differences*, 53, 827-831. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.06.013>
- Lo, S., Wang, C. ve Fang, W. (2005). Physical interpersonal relationships and social anxiety. *CyberPsychology & Behavior*, 8(1), 15-20. <https://doi.org/10.1089/cpb.2005.8.15>
- Lower, L. M., Newman, T. J. ve Anderson-Butcher, D. (2015). Validity and reliability of the Teamwork Scale for Youth. *Research on Social Work Practice*, 1-10. <https://doi.org/10.1177/1049731515589614>
- Mancini, T., Imperato, C., & Sibilla, F. (2019). Does avatar’s character and emotional bond expose to gaming addiction? Two studies on virtual self-discrepancy, avatar identification and gaming addiction in massively multiplayer online role-playing game players. *Computers in Human Behavior*, 92, 297-305.
- Martončík, M. ve Lokša, J. (2016). Do World of Warcraft (MMORPG) players experience less loneliness and social anxiety in online world (virtual environment) than in real world (offline)? *Computers in Human Behavior*, 56, 127-134. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.11.035>
- MMO Populations. (2020, Nisan). Total number of MMO subscriptions and active players. Erişim adresi <https://mmo-population.com/charts/players>
- Neuman, W. L. (2017). *Toplumsal araştırma yöntemleri, nitel ve nicel yaklaşımlar* (9. bs., c. 2) (S. Özge, çev.). Ankara: Yayınodası.
- OECD (2017). *PISA 2015 results (Volume V): Collaborative problem solving*. Paris: PISA, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264285521-en>

- OECD (2019). *Skills matter: Additional results from the survey of adult skills, OECD Skills Studies*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/1f029d8f-en>
- Scott, J. ve Porter-Armstrong, A. P. (2013). Impact of Multiplayer Online Role-Playing Games upon the psychosocial well-being of adolescents and young adults: Reviewing the evidence. *Psychiatry Journal*, 2013, 1–8. <https://doi.org/10.1155/2013/464685>
- Smyth, J. M. (2007). Beyond self-selection in video game play: An experimental examination of the consequences of massively multiplayer online role-playing game play. *CyberPsychology & Behavior*, 10(5), 717–721. <https://doi.org/10.1089/cpb.2007.9963>
- Sourmelis, T., Ioannou, A. ve Zaphiris, P. (2017). Massively Multiplayer Online Role Playing Games (MMORPGs) and the 21st century skills: A comprehensive research review from 2010 to 2016. *Computers in Human Behavior*, 67, 41–48. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.10.020>
- Statista (2014). *Number of monthly-active users (MAUs) of free-to-play MMOs in Turkey from 2013 to 2017*. <https://www.statista.com/statistics/542149/free-to-play-mmo-monthly-active-users-turkey/>
- Şahin Malkoç, N. (2012). “Oturduğu yerden antropoloji”: DORYO'larda siberetnografiyi düşünmek. *Folklor/Edebiyat*, (72), 153-162.
- Wang, D ve Chen, Y. (2012, Mart). *Training teamwork skills using MMORPGs*. IEEE Fourth International Conference on Digital Game and Intelligent Toy Enhanced Learning'te sunulan bildiri. Takamatsu, Japonya.
- Waytz, A. ve Gray, K. (2018). Does online technology make us more or less sociable? A preliminary review and call for research. *Perspectives on Psychological Science*, 1-19. <https://doi.org/10.1177/1745691617746509>
- Zhong, Z. J. (2011). The effects of collective MMORPG (Massively Multiplayer Online Role-Playing Games) play on gamers' online and offline social capital. *Computers in Human Behavior*, 27(6), 2352–2363. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2011.07.014>

Türkiye’de Rekreasyon Birimi Yapılanması İçin Sektör Değerlendirmesi

*Sefa Şahan Birol**

*Elif Aydın***

Öz

Bireyler rekreasyon taleplerini karşılamak üzere göstermiş oldukları kişisel çabanın yanı sıra bu talepleri sunan birimlerin yönlendirmelerine de ihtiyaç duyarlar. Bahsedilen birimler ülke yönetim yapılanmaları bazında farklılık göstererek kamu, özel ve gönüllülük sektörleri altında çeşitlilik göstermektedirler. Bu çalışmanın amacı ülkemizde kurulması planlanan rekreasyon birim veya birimlerinin hangi sektör altında yapılanmasının daha uygun olacağı konusunda bir değerlendirme yapmaktır. Çalışma derleme özelliğinde nitel bir çalışma olup, veriler nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi aracılığıyla elde edilmiş ve verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada rekreasyon hizmet ve tesislerin toplumumuzun ekonomik gelir düzeylerinin farklılıklar göstermesinden kaynaklı olarak halka arzının ücretsiz veya çok düşük ücretlerle sunulmasının gerekliliği ön plana alındığından, özel sektör değerlendirme dışında bırakılarak, kamu sektörü ile gönüllü sektör incelenmeye alınmıştır. Sonuç olarak, ülkemizde kurulması öngörülen rekreasyon birim veya birimlerinin öncelikli olarak kamu sektörü çatısı altında kurulmasının daha olumlu sonuçları olacağı ön görülse de, gönüllülük sektörünün rekreasyon tesis ve hizmetlerinin halka arzı hususunda devlet yükünün azaltılmasını sağlamak adına önemli bir rol üstlenmesi ve toplum adına rekreasyon hizmeti sunmada sorumluluk alması gerekmektedir. Diğer gelişmiş ve refah seviyesi yüksek ülkelerin takip ettiği model olan kamu ve gönüllülük sektörlerinin rekreasyon tesis ve hizmetlerinin halka sunumundaki ortak çalışmasının gelecek rekreasyon politikalarımıza örnek teşkil etmesi ön planda tutulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon, Birim, Sektör, Kamu, Gönüllülük

* Doç.Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü, sahanbirol@hotmail.co.uk, ORCID: 0000-0002-2514-3337

** Doç.Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü, aydhelf77@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3445-9082

Abstract

In addition to the personal efforts individuals undertake to meet their recreational demands, they require direction from the recreational organizations providing these services. Such organizations may be state-controlled, private, or part of the civic sector depending on the how a country's administration is structured. The purpose of this study is to evaluate which sector is more suitable to establish one or more recreational bodies in Turkey. Being a qualitative study that follows a compilation design, data were first collected through document analyses and then analyzed using descriptive techniques. The private sector was excluded from the research because the study found that since income levels vary greatly throughout the country, recreational services and facilities needed to be provided to the public free of charge or at very low fees. Accordingly, only state and civic sectors were examined. The study found that although establishing recreational units under the primary control the state in Turkey will have more positive results, the civic sector should play an important role in reducing the state's burden in offering recreational facilities and services and take greater responsibility for providing recreational services on behalf of the state. It should be prioritized that the joint work of the public and volunteering sectors in the presentation of recreation facilities and services to public, which is a model followed by other developed and wealthy countries, sets an example for our future recreation policies

Keywords: Recreation, Unit, Sector, State, Volunteering.

Giriş

Bireyler, hem fiziksel, ruhsal ve sosyal alanlarda gelişim göstermek hem de yaşam kaliteleri arttırmak için bir takım arayışlar içerisinde olup, bireysel anlamda bu ihtiyaçlarını karşılayabilme çabalarına ek olarak toplumsal olarak da refah düzeyi yüksek bir toplum içerisinde yaşayabilme arzusu beklentisindedirler. Bahsedilen tüm bu ihtiyaçların karşılanması bireyler için bir hak olup, bu haklar Birleşmiş Milletler Evrensel İnsan Hakları Beyannamesinde de ele alınmış ve boş zaman/rekreasyon konusu 3 farklı tema (seyahat özgürlüğü, boş zamana erişim ve kültürel katılım) ile işlenmiş olup, beyannamenin 24. maddesinde herkesin dinlenmeye ve eğlenmeye/boş zamana (Rest and Leisure) sahip olduğunu belirtilmiştir (Karaküçük, 2019).

Bu bağlamda, makineleşme ve değişen yönetim anlayışı (Neo-Klasik Yönetim Yaklaşımı) ile bireylerin çalışma saatlerindeki azalma (Stenseng, Forest and Curran, 2015; Chelladurai and Kerwin, 2017), boş zamanlarındaki artış (Demir ve Çevirgen, 2006), boş zamanları daha nitelikli değerlendirme bilincinin gelişmesi (Tekin, Demir ve Yıldız, 2019), rekreasyon alanlarının sayısında ve niteliğindeki artışlar (Yavuz ve Altınay, 2016) ve boş zamanı değerlendirme sektöründeki artan arz ve çeşitlilik (Türkkahraman, 2006) bireylerin boş zamanlarını daha nitelikli geçirebilme adına kişisel olarak çaba sarf etme

durumlarını beraberinde getirmiştir. Ancak bu durum, rekreasyon hizmet ve tesislerine ulaşımında bireysel çabaların mevcut çeşitliliği yakalayamaması, bireylerin ihtiyaçlarına yönelik yönlendirilmelerin yapılamaması, ekonomik yetersizlikler yaşayan bireyler göz önünde bulundurulduğunda toplumun her kesimine eşit ve demokratik rekreasyon hizmetlerin götürülebilmesi ve bu sebeple toplum için istenilen yeterli rekreasyon bilincinin oluşturulamaması gibi eksikliklere de yol açmıştır. Boş zamanların daha nitelikli değerlendirilebilmesi sürecinde yaşanan bu eksikliklerin giderilmesi adına rekreasyon tesis ve hizmetlerinin kurum veya kuruluşlar ile özel işletmelerce halka arz edilmesinin ve bu amaçla yalnızca rekreasyon alanında hizmet verecek birim veya birimlerin kurulmasının gerekliliği atılması gereken önemli bir adımdır.

Bahsedilen bu birimin yapılanmasında kamu, özel ve gönüllü sektörler olmak üzere üç temel sektör alternatifi görülmektedir. Bu sektörler içerisinde bulunan Kamu sektörü, öncelikle sosyal düzeni muhafazaya çalışır ve bu misyonu meşru otorite ve kurullarla başarır. Çoğunluğun menfaatlerini gözetir ve politik sahada etkindir. Dünya genelindeki farklı ülke yapısı ve yönetim şekilleri göz önüne alındığında mevcut rekreasyon yapılanmalarının kamu sektörü ele alındığında ülke, eyalet veya şehir yönetimleri, kamu kurumları ile belediyeler içerisinde birimler olarak teşkilatlandığı gözlemlenmektedir. Özel sektör ise mal ve hizmetlerin üretimini ön planda tutar, kişisel çıkarları temsil eder, piyasa ortamında faaliyet gösterir ve kâr maksimizasyonunu hedefler. Bu sektör yapılanmalarına eğlence ve tatil başlıkları altında hizmet veren işletmeler örnek olarak verilebilir. Bireyler, ticari amaçlar ve hedefler haricinde de bir araya gelmekte ve birlikler oluşturmaktadır. Bu birlikler özel sektördeki işletmelerden ve kamu kurumlarından değişik niteliklere sahiptir ve üçüncü sektör oluşturur. Sivil toplum kuruluşları (STK) üçüncü sektör içerisinde etkinlik gösteren örgütlerden oluşmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2018).

Bu çalışmanın amacı, hem bireysel olarak ülkemiz vatandaşlarının fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunmak, hem de refah seviyesi daha yüksek bir toplum yaratmak adına toplumsal eşitlik ilkesi göz önünde bulundurularak ülkemizde rekreasyon biriminin hangi sektörde yapılanmasının daha faydalı olacağı hususunda bir değerlendirme yapmak ve bu hususta takip edilecek rekreasyon plan ve programlamalarına öncülük etmektir.

Gönüllülük Sektörü (Sivil Toplum Kuruluşları)

STK'lar; farklı altyapılardan, farklı perspektiflerden, benzer ilgilere sahip bireylerin bir araya gelmesine ve sosyal katılımda bulunmasına olanak sağlamaktadır. Bu kuruluşlar inovasyona ve modern toplumların problem çözüme becerilerine katkıda bulunmaktadır. STK'lar; toplumsal katılımı artırmak, sivil ve kültürel değerleri muhafaza etmek ve geliştirmek gibi sivil toplum başlığı içinde bulunan, daha az görünürlüğü olan fakat önemli roller üstlenmektedirler. STK'lar sanat ve kültürden sağlık ve eğitime kadar birçok alanda var olup, toplumun talep ve beklentilerinin gerçekleştirilmesinde, demokratikliğin etkili

işlemede, toplumda güven düzeyini yükseltmede, farklı bireylerin bir araya gelerek ortak bir hedefe hizmet etmesinde önemli rol oynayan kurumlardır (Kalkınma Bakanlığı, 2018). Rekreasyon tesis ve hizmetlerin halka sunumunda eyalet ve şehir yönetimleri içerisinde park ve rekreasyon birimlerini etkin bir şekilde var etmesinin yanı sıra, STK'lara önemli bir sorumluluk yükleyen devletlerin başında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gelmektedir. ABD'de kâr amacı gütmeyen kuruluşların çok büyük bir bölümü Gelir Vergisi Kanunu'nun (Internal Revenue Code) ayrıcalıkları dizayn eden 501'inci maddesinin vergiden muaf kuruluşları ifade eden (c) fıkrasının 3 ve 4'üncü bentlerinde yer bulmakta ve 3'üncü bentte değerlendirilenlere yapılan bağışlar vergiden düşmektedir. 501(c) (3) statüsünde olabilmek için, bir kuruluş üç testten geçmelidir. Bu testler; örgütsel test, politik test ve varlık testinden oluşmaktadır (Kudat ve Dulkadiroğlu, 2018). Kâr amacı gütmeyen kuruluş herhangi bir kanuni amaç için kurulabiliyorken, 501(c) (3) statüsü için örgütsel test bunların; eğitim, edebiyat, din, hayır hizmetleri, bilimsel faaliyetler, kamu güvenliği, belirli ulusal ve uluslararası amatör spor rekabetlerini hızlandırma, çocuk ve hayvanlara eziyeti önleme başlıklarından bir veya daha fazlasında faaliyet göstermesini gerekli kılmaktadır. Politik test bu kuruluşların propagandadan, politik müdahaleler ve desteklerden, yasama konularından uzak kalıp kalmadığını sınarken varlık testinde üyelerine elde edilen gelirin kâr payı olarak dağıtılıp dağıtılmadığına bakılmaktadır (IRS, 2014). STK'ların gelirleri vergiler veya karlardan ziyade üyeler ve destekçilerin katkılarından gelmektedir. STK'lar doğal olarak kaynak yetersizlikleriyle yüzleşebilmektedirler. STK'lar hizmetlerini yerine getirebilmek için özel işletmeler kurup kendi kaynaklarını oluşturabilir, devlet finansmanını kullanabilir veya üyeler ve yardımseverlerden gelen gönüllü katkıları kullanabilirler. Ayrıca ürettiklerinden gelir elde ederek varlıklarını sürdürebilirler (Kalkınma Bakanlığı, 2018).

Amerika Birleşik Devletleri'nde bu yapılanma içerisinde, rekreasyon alanında halka tesis ve hizmet sunan STK'lar ulusal ve eyalet bazında çalışmalarını sürdürmektedir. Ulusal bazda, 1906 yılındaki kuruluşuyla öncü olan Playground Association of America (PAA), 1911 yılında adını Park and Recreation Association of America (PRAA) olarak değiştirmiş, 1930 yılında yine isim değişikliğine giderek National Recreation Association (NRA) olarak çalışmalarına devam etmiş ve 1965 yılında beş rekreasyon temelli birliğin bir araya gelerek oluşturdukları National Recreation and Park Association (NRPA) kurulmuş olup ABD'de rekreasyon ve park alanında halka tesis ve hizmet planlamaları yapmaktadır (Hartsoe, 1998). Bu kuruluşların yanı sıra tesis ve hizmetlerin akreditasyonlarını gerçekleştiren Park District Risk Management Agency (PDRMA) ve The Commission for Accreditation of Park and Recreation Agency (CAPRA) gibi birimlerde bulunmaktadır. Ulusal bazda bu yapılanmanın yanı sıra, 35 eyalette park ve rekreasyon birimi var olup Vermont Recreation and Park Association, Florida Recreation and Park Association ve Michigan Parks and Recreation Association bu birimlere örnek olarak verilebilir (WRPA, 2020).

Kamu Sektörü

Sivil Toplum Kuruluşlarının yanı sıra, rekreasyon tesis ve hizmetlerinin halka arzında kamu sektörünün tercihi bir başka alternatiftir. Dünya genelinde Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Almanya ve Japonya gibi önde gelen ülkeler ele alındığında park ve rekreasyon hizmetlerinin devlet teşkilat yapısı altında da bir yapılanmaya sahip olduğu gözlemlenmektedir. Ülkemize bakıldığında, her ne kadar 3 Kasım 1969 tarihinde Gençlik ve Spor Bakanlığının kurulması, 6 Şubat 1970 tarihi ve 3/707 sayılı Cumhurbaşkanlığı tezkeresiyle Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün (BTGM) bu Bakanlığa bağlı kuruluş statüsü kazanması ve o tarihe kadar Milli Eğitim Bakanlığınca sürdürülen beden eğitimi ve izcilik hizmetlerinin Gençlik ve Spor Bakanlığı'na devredilerek "İzcilik ve Boş Zamanları Değerlendirme Genel Müdürlüğü" (Ağırbaş, 2018) adı ile boş zamanların bir kamu kurumunda isim bulması mümkün olmuş olsa da anılan Genel Müdürlük ne yazık ki hizmetlerini bu isim altında uzun süre devam ettirememiş ve lav edilmiştir. Ancak rekreasyon veya boş zamanları değerlendirme kavramlarının devlet teşkilatlanması altında herhangi bir birim adında kullanılmıyor olması o ülke yönetimince halka rekreasyon tesis ve hizmetlerinin sunulmadığı anlamına gelmemektedir. Bu duruma en iyi örnek olarak ülkemiz gösterilebilir. Ülkemizde özellikle Gençlik ve Spor Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatlanmalarında boş zamanları değerlendirme ve rekreasyon alanında ciddi hizmetler halka arz edilmektedir. Bu bağlamda, merkez teşkilat yapısında öncelikli olarak "Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü" ile "Herkes İçin Spor" federasyonu, taşra teşkilat yapılanmasında ise "Gençlik ve Spor İl ve İlçe Müdürlükleri önemli görevler üstlenmektedir. Ayrıca, Gençlik ve Spor Bakanlığımızın yanı sıra, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığımızca da rekreasyon hizmetlerinin hem merkez hem de taşra teşkilatlarında yer bulduğu da gözlemlenmektedir.

Tartışma

Ülkemizde rekreasyon birimi kurulması adına her iki sektöründe değerlendirilmesi öncelik gerektirmektedir. Rekreasyon birimi yapılanması adına her iki sektöründe avantajları ve dezavantajları ele alınıp ülkemiz yapısı ve toplum ihtiyaçları göz önüne alınarak en uygun modelin hayata geçirilmesi önemlidir. Bu bağlamda, STK'ların mevcut yapıları ve işleyişlerindeki sistem ele alındığında,

- Ülkemiz STK'ların devlet desteklerinin yetersiz olması,
- Ülkemizde bağış veya hibe anlayışının henüz istenen seviyeye gelememiş olması,
- STK'lar hizmet sunumunun büyük bir bölümü üstlenen gönüllülük anlayışının henüz ülkemizde oturmamış olması,
- En önemlisi STK'ların finansal denetim süreçlerinde yaşanan sıkıntılar,

toplumumuza rekreasyon alanında nitelikli hizmet ve tesisler sunacak ulusal ve yerel rekreasyon birimlerinin mevcut şartlarda STK lar bünyesinde kurulmasına ülke olarak hazır

olmadığımızı göstermektedir. Ancak, Sivil Toplum Kuruluşlarının devlet yükünü azalttığı ve ihtiyaçların doğru olarak tespitinde önemli bir rol oynadığı göz önüne alındığında mutlak suretle rekreasyon alanında da söz sahibi olması gerektiği unutulmamalıdır. Her ne kadar mevcut durumda bu yapılanmaya uygun STK’larımız olmasa da güncel olarak rekreasyon adı altında var olan “Rekreasyon Derneği” ile “Rekreasyon Çalışmaları ve Araştırmaları Derneği” bu hususta geleceğe yönelik olumlu gelişmeler olarak umut vermektedir.

Anılan birim için kamu sektörünün uygunluğu değerlendirildiğinde ise mevcut ülke şartlarımızda birçok kolaylığın ve rekreasyon birim yapılanması için kamu sektörünün tercihinin doğruluk payının yüksek olduğu gözlemlenmektedir.

- Rekreasyon hizmetlerinin devlet denetimi altında ücretsiz veya düşük maliyetli, güvenli ve ihtiyaca yönelik tespit edilebilmesinin kolaylığı,
- Anılan birimlerde istihdam edilecek rekreasyon uzmanlarının sadece kendi alanlarında çalışacak olmalarından kaynaklı nitelikli hizmet sunumları,
- Rekreasyon adının bir devlet kurumunda olması nedeniyle vatandaşlarımızın rekreasyon alanında bilgilendirme ve bilinçlenme gereksinimleri ile alana ilgi ve taleplerinin artması,
- Finansal anlamda kaynak aktarımı ve denetiminin daha kolay ve güvenli bir şekilde yapılabilecek olması,
- Gençlik ve Spor Bakanlığının merkez ve taşra teşkilatlarında Spor Bilimleri Fakültelerinin Rekreasyon bölümlerinden mezun olan uzmanların sayıları az da olsa hali hazırda istihdam edilmiş olmaları,

rekreasyon biriminin kamu sektörü altında kurulması adına büyük kolaylık sağlayacaktır. Bu sebeple, devlet çatısı altında kurulacak bir rekreasyon birimi için ülkemiz mevcut şartlarının daha uygun olduğu gözlemlenmektedir. Ancak, bu yapılanma içerisinde istihdam edilecek Spor Bilimleri Fakültelerinin Rekreasyon bölümlerinden mezun olan rekreasyon uzmanlarının niteliğinin artırılması dikkat edilmesi gereken önemli bir husus olup bu niteliği arttırma konusunda da devlet tarafından bazı yeni planlamalara büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaçların en başında Rekreasyon bölümlerinin müfredat bütünlüğünün sağlanması gelmekte olup, bir diğer husus ise, rekreasyon uzmanlarının meslek tanımlamasının doğru bir şekilde yapılmasının gerekliliği ve rekreasyon bölüm öğrencilerinin mezun olduklarında refah seviyesi yüksek bir toplum yaratmak adına bireylerimizi doğru bir şekilde rekreasyon aktivitelerine yönlendirecek bireyler olacak olmalarının sorumluluğunu taşıyarak kendilerini geliştirme çabasının gerekliliğidir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak, ülkemizde kurulması öngörülen ulusal ve yerel rekreasyon birimlerinin mevcut şartlarda öncelikli olarak kamu sektörü çatısı altında kurulmasının daha olumlu sonuçları olacağı düşünülmektedir. Ancak nitelik ve sayılarının artması ile ihtiyaca yönelik hizmet ve tesis sunum yaklaşım öncelikleri göz önünde bulundurulduğunda rekreasyon alanındaki mevcut ve yeni yapılandırılacak sivil toplum kuruluşlarının bu tesis ve hizmetlerin vatandaşlarımıza sunumundaki desteğinin de mutlak suretle göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Her ne kadar mevcut şartlarda ülkemizde kurulması öngörülen ulusal ve yerel rekreasyon birimlerinin kamu sektörü çatısı altında kurulması ön görülse de sivil toplum kuruluşlarının bu hususta gelişim göstermesi, devlet yükünün azaltılması konusunda önemli bir rol üstlenmesi ve toplum adına rekreasyon hizmeti sunmada sorumluluk alması gerekmektedir. Diğer gelişmiş ve refah seviyesi yüksek ülkelerin takip ettiği model olan kamu ve gönüllülük sektörlerinin rekreasyon tesis ve hizmetlerinin halka sunumundaki ortak çalışmasının gelecek rekreasyon politikalarımıza örnek teşkil etmesi ön planda tutulmalıdır.

Copyright © 2020 **Republic of Turkey Ministry of Youth and Sports**

<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>

Journal of Youth Research • December 2020 • 8(22) • 143-146

ISSN 2147-8473

Received | 7 July 2020

Accepted | 21 Dec 2020

ANALYSIS / RESEARCH

EXTENDED ABSTRACT

Sector Evaluation For Establishing Recreational Bodies in Turkey

Sefa Şahan Birol*

Elif Aydın**

Introduction

Specialized recreation facilities and services should be offered to the public by institutions, organizations, and private enterprises to overcome the shortcomings people experience while taking advantage of higher-quality leisure time. There are three main sector alternatives involved in structuring such facilities, namely, the state, private, and civic sectors. Considering countries' different makeup and administrative forms around the world, current recreational structures are organized as units within country, state, or city administrations, public institutions, and/or municipalities when the public sector is involved. Enterprises providing entertainment and vacation services to private sector organizations are examples. Non-governmental organizations (NGOs) consist of those organizations operating within the third sector.

Civic Sector (Civil Society Organizations)

In addition to providing well-designed parks and recreational units administered by state and city governments, the United States of America (USA) ranks first among the countries that place an important responsibility on the shoulders of NGOs. NGOs in the USA that

* Assoc. Prof., Karamanoglu Mehmetbey University, Sport Sciences Faculty, Sport Management Department, sahanbirol@hotmail.co.uk, ORCID: 0000-0002-2514-3337

** Assoc. Prof., Karamanoglu Mehmetbey University, Sport Sciences Faculty, Sport Management Department, aydnelif77@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3445-9082

provide recreational facilities and services to the public work on both the state and national level. Established in 1906, the Playground Association of America (PAA) changed its name to the Park and Recreation Association of America (PRAA) in 1911 and then to the National Recreation Association (NRA) in 1930. In 1965, the National Recreation and Park Association (NRPA) was formed by five recreation-based unions to plan public recreational and park facilities and services in the USA (Hartsoe, 1998). In addition to these organizations, such bodies as the Park District Risk Management Agency (PDRMA) and the Commission for Accreditation of Park and Recreation Agency (CAPRA) performs the accreditation of recreation facilities and services. In addition to this, 35 states have their own there are park and recreational bodies. The Vermont Recreation and Park Association, the Florida Recreation and Park Association, and the Michigan Parks and Recreation Association are but a few examples of such bodies (WRPA, 2020).

Public Sector

In addition to NGOs, the public sector is another alternative offering recreational facilities and services. Indeed, leading countries like the USA, the United Kingdom, Germany, and Japan also incorporate the public sector in the provision of parks and recreational services. In Turkey, however, high-quality recreational services are provided by local branches of the Ministry of Youth and Sports. In this regard, the Youth Services General Directorate and Sports for All federation play an important role in the central organizational structure whereas the Youth and Sports Provincial and District Directorates play an important role in the provincial organization. In addition Turkey's Ministries of Youth and Sports, of Family, Labor, and Social Services, and of Environment and Urbanization have a special position in providing recreation services to the public through their central and provincial bodies.

Discussion

Considering that NGOs in Turkey receive inadequate state support, that a culture of donations and grants has yet to reach a necessary level, that a culture grounded in voluntarism has yet to emerge, and, most importantly, that there are significant difficulties in financially auditing NGOs, Turkey is not, under the current conditions, ready to establish non-governmental bodies providing recreational services at the national or local level. Still, given that they reduce the government's burden of providing recreational facilities and services and that they play an important role in accurately determining the recreational needs, NGOs should have a say in related planning and decision-making processes.

The appropriateness of having the public sector deal with organizing recreational facilities services is obvious considering the current conditions. When the conformity of the public sector for the said unit is evaluated, it is observed that, public sector would be correct to prefer in our current country conditions in terms of both easiness and structuring of the recreation unit. The following will greatly facilitate the establishment of the recreation unit under the public sector:

- The ease of detecting recreation services under the supervision of the government, free of charge or at low cost, safe and need-oriented,
- Qualified service delivery due to the fact that the recreation experts to be employed in the aforementioned units will only work in their own fields,
- The needs of being informed and awareness as well as the interest and demands of our citizens in the field will increase due to the fact that the name of recreation appears in a state institution,
- Transfer and control of financial resource will be carried out more easily and safely,
- Experts who graduate from the Recreation Departments of Sports Sciences Faculties will already be employed in the central units and provincial directorates of the Ministry of Youth and Sports, though the number is limited.

For these reasons, it is observed that current conditions of our country are more appropriate for a recreation unit to be established under the roof of the state. Accordingly, it is more suitable that recreational bodies remain under the control of government institutions given Turkey's current conditions.

Conclusion and Suggestions

In sum, the establishment of state-controlled national and local recreation bodies in Turkey will lead to more positive results given current conditions. However, encouraging existing and new NGOs to support the provision of recreational facilities and services should not be neglected after considering the evolving needs and priorities of both the sector itself and the larger population.

Kaynakça/References

- Ağırbaş, İ. S. (2018). "Spor Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilatında Presenteizm Ve Örgütsel Bağlılığın Örgütsel Sessizlik Üzerine Etkileri". Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan.
- Chelladurai, P., & Kerwin, S. (2017). *Human Resource Management In Sport And Recreation. Third Edition*, Human Kinetics, United States.
- Demir, C., Çevirgen, A. (2006). *Turizm ve Çevre Yönetimi: Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Hartsoe, C.E. (1998). The Birth of NRPA. *Parks&Recreation*, Vol: 33 (7).
- Herdman, E.A. (2006). Derleme makale yazımında, konferans ve bildiri sunumu hazırlamada pratik bilgiler. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 3 (1), 24.
- Internal Revenue Service, (2014). Data Book, Department of the Treasury Internal Revenue Service.
- Kalkınma Bakanlığı. (2018). "On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)", Kalkınma Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- Karaküçük, S. (2019). "Boş Zaman: Bir Temel İnsan Hakkı", 17.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 13-19 Kasım 2019, Lara, Antalya.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Kudat, A, Dulkadiroğlu, H. (2018). *Kamu Yararı ve Vergi Statüsü Bağlamında Sosyal Bir Kurum Olarak Vakıf Dernek Kurumu Üzerinde Bir Değerlendirme*. 1.Uluslararası Vakıf Kurumu Sempozyumu, 14-15 Temmuz 2018, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Stenseng, F., Forest, J., & Curran, T. (2015). Positive emotions in recreational sport activities: The role of passion and belongingness. *Journal of Happiness Studies*, 16(5), 1117-1129.
- Tekin, Z., Demir, N., Yıldız, C.D. (2019). *Boş Zaman Etkilliliğinin ve Verimliliğinin Artırılmasında Zaman Yönetiminin Önemi*. 2.Uluslararası Sosyal Bilimler ve İnovasyon Kongresi, Elazığ.
- Türkkahraman, M. (2006), *Toplum ve Temel Toplumsal Kurumlar. Kurumlar Sosyolojisine Giriş*, Ankara: Alp Yayınevi.
- Washington Recreation & Parks Association, (2020). Park & Recreation Associations across America. Erişim Tarihi: 13.06.2020, Erişim Adresi: <https://www.wrpatoday.org/industry-resources>
- Yavuz, E, Altınay, M. (2016). Kentsel Rekreasyon Alanlarında Hizmet Kalitesi: Ankara İli Örneği. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 3(2), 60-72.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H.(2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H.(2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

GENÇLİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Yazarlara Notlar

Dergimizde sadece özgün ve daha önce yayınlanmamış makalelere yer verilmektedir.

Yazı gönderme ve değerlendirme süreçleri Dergipark sistemi üzerinden yürütülmektedir. Aşağıdaki biçimsel şartları taşımayan ve imla kurallarına uygun olmayan çalışmalar bilimsel değerlendirme sürecine alınmamaktadır. Araştırmacılar intihal.net ya da turnitin gibi programlarda oluşturmuş oldukları benzerlik raporunu da sisteme yüklemelidir.

Değerlendirilmek üzere dergimizde gönderilen çalışmalar; başlık düzeni, yapı, atıf, alıntı, kaynakça, tablo ve şekiller dahil olmak üzere tümüyle APA (7th edition of the Publication Manual of the American Psychological Association) yazım kuralları dikkate alınarak hazırlanmalıdır.

Gönderilerin uzunluğunun 4.000-8.000 kelime arasında olması beklenmektedir. Daha geniş kapsamlı çalışmalar için editörle irtibat kurulmalıdır. Çalışmalar, Times News Roman yazı tipinde, 12 punto büyüklüğünde ve çift satır aralığında hazırlanmalı, sayfa kenar boşlukları 2.5 cm olarak düzenlenmelidir. Çalışmalar için 150-200 kelime arasında bir Özet Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmalıdır. Ayrıca Türkçe çalışmalar için İngilizce, İngilizce çalışmalar için de Türkçe olmak üzere, yaklaşık 750 kelime uzunluğunda bir Genişletilmiş Özet hazırlanmalıdır.

Editör değerlendirmesinden sonra, tüm makaleler en az iki hakeme gönderilmektedir. Kör hakem değerlendirmelerine dayalı olarak nihai karar Editör tarafından verilmektedir.

Tüm başvurular elektronik olarak <https://dergipark.org.tr/tr/pub/genclikarastirmalari> adresinde yer alan bağlantı kullanılarak gönderilmelidir. Kör hakemlik süreci için sisteme yüklenen makale metinlerinde kesinlikle çalışmanın yazarlarına ilişkin herhangi bir bilgi yer almamalıdır.

Çalışmalarda sırasıyla aşağıdaki başlıklar yer almalıdır:

Başlık;

- 10-12 kelime uzunluğunda, içeriği yansıtan kapsayıcı nitelikte düzenlenmelidir.

Özet;

Her ampirik çalışma; Amaç, Yöntem (araştırma modeli, ölçme araçları, çalışma grubu), Temel Sonuçlar, Araştırma ve Uygulama için Öneriler alt başlıklarından oluşan, Türkçe ve İngilizce dillerinde hazırlanmış bir yapılandırılmış özet içermelidir. Ampirik olmayan ya da kavramsal çalışmalar kendi çerçevelerine uygun olarak Amaç, Kavramsal Model, Sonuçlar ve Öneriler gibi alt başlıklar taşınmalıdır.

Çalışmanın özgün değeri Amaç alt başlığı altında kısaca vurgulanabilir. Yapılandırılmış özet yaklaşık 150-200 kelime sınırlarında olmalıdır.

Anahtar Kelimeler;

- En az 3 en çok 5 anahtar kelime ya da kelime grubu belirlenmelidir. Anahtar kelimeler mümkün mertebe başlıkta yer almayan kavramlardan oluşmalıdır.

Giriş;

- Araştırmanın kavramsal temeli ve çerçevesi, alanyazında yer alan konu ile ilgili geleneksel ve güncel tartışmalar ve mevcut çalışmanın ilgili alanyazına katkısı bu bölümde geniş olarak açıklanmalıdır. İlgili alandaki mevcut bilgi birikimi eleştirel bir değerlendirmeye tabi tutulmalı ve mevcut araştırmanın önemi ve özgün değeri güçlü biçimde vurgulanmalı, amaç ve alt problemleri net olarak tanımlanmalıdır. Araştırmacılar gerekli gördükleri takdirde bu bölüm içerisinde alt başlıklar oluşturabilirler.

Yöntem;

- Araştırmanın modeli, evren, örneklem ya da çalışma grubu, veri toplama araçları, geçerlik ve güvenilirlik kanıtları, veri toplama ve analiz yöntemleri ile sınırlılıkları detaylı olarak açıklanmalıdır.

Bulgular;

- Araştırma bulguları, araştırmanın problem cümlesi ile uyumlu olarak, gerekli durumlarda tablo, şekil ya da grafik desteği ile sunulmalıdır. Araştırmanın çalışma grubu ile ilgili demografik bilgiler, Bulgular bölümünde değil Yöntem bölümünde ilgili başlık altında sunulmalıdır. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarına ilişkin geçerlik ve güvenilirlik bilgileri, Bulgular bölümünde değil Yöntem bölümünde ilgili başlık altında sunulmalıdır.

Tartışma;

- Araştırmanın temel bulguları özetlenmeli, bulgular ilgili ve güncel alanyazınla ilişkilendirilerek tartışma derinleştirilmeli ve çıkarımlara (sonuç) ulaşılmalıdır. Tartışmada eleştirel ve bilimsel bir yaklaşım ortaya konulmalıdır.

Sonuç ve Öneriler;

- Tartışma sonucunda ortaya çıkan temel çıkarımlar ve bu çıkarımlara bağlı olarak geliştirilen öneriler özetlenmelidir. Sonuç ve öneriler araştırma bulgularının ötesine geçmemelidir.

Kaynakça;

Kaynakçanın oluşturulmasında APA son sürümü esas alınmalıdır. Araştırmacılar, nitelikli bir çalışmanın hem ilgili alanyazındaki klasik kaynaklara/yaklaşımlara atıfta bulunması hem de güncel tartışmaları ihtiva etmesi gerektiğini dikkate almalıdır.

JOURNAL OF YOUTH RESEARCH

Notes for Writers

Our journal accepts only original and previously unpublished articles.

All processes related to the submission and evaluation of manuscripts are run through Dergipark. Studies not following proper formatting or spelling rules will not be considered for scientific evaluation. A similarity report issued from programs like www.intihal.net or turnitin must accompany all submissions of manuscripts.

Studies sent to our journal for evaluation are to follow APA style guidelines (7th Edition of the Publication Manual of the American Psychological Association). This includes all headings, citations, quotations, references, and figures included in the study, as well as the actual structure of the study itself.

As we expect that manuscripts' length range from 4,000 to 8,000 words, authors should contact the editor for works exceeding the upper limit. Studies should be double spaced and written in 12 point Times New Roman font. Page margins should be at 2.5 cm. An abstract consisting of 150 to 200 words in both Turkish and English should accompany all studies. Furthermore, a Turkish extended abstract of approximately 750 words should accompany English-language studies whereas an English extended abstract of equal length should accompany Turkish-language studies.

After evaluation by the editor, all articles are sent to at least two referees for blind review. Basing his/her decision on the referees' comments, the editor makes the ultimate decision for whether the article will proceed on to subsequent stages.

All applications are to be sent electronically using the link found on <https://dergipark.org.tr/tr/pub/genclikarastirmalari>. During the blind review process, absolutely no information related to the author(s) of a study is to be included in the texts uploaded.

Studies should include the following headings:

Title;

- The title should consist of 10 to 12 words and reflect the content of the work in a comprehensive manner.

Abstract;

Empirical studies should contain a structured abstract in both Turkish and English that consists of the following sections: Aim, Method (research model, measurement tools, and study group), Basic Conclusions, and Recommendations for Future Research and Practice. Non-empirical or conceptual studies, however, should include the following sections, as necessary: Aim, Conceptual Model, Conclusions, and Recommendations.

The study's original value may be briefly emphasized in a sub-section under the study's aim. The structured abstract should range from 150 to 200 words.

Keywords;

- A minimum of three and a maximum of five keywords or word groups should be specified. As much as possible, keywords should be concepts not used in the title.

Introduction;

- The conceptual foundation and framework of the research, traditional and contemporary discussions related to the subject in the literature, and how it will contribute to the relevant literature should be broadly expounded upon in this section. The current knowledge accumulation should be critically evaluated, the importance and original value of the research strongly emphasized, and the objectives and sub-problems clearly identified. Researchers may add supplemental sub-headings as they deem fit in this section.

Method;

- In this section, the research model, universe, sample or study group, data collection tools, evidence on the study's validity and reliability, and the data collection and analysis methods used in this study, including their limitations, should be explained in details.

Findings;

- The research findings should be in harmony with the problem statement of the research and supported by the necessary tables, figures, and/or graphics. The demographics of the study group should be presented under the method and not under the findings. Likewise, information on the validity and reliability of the measurement tools used during research should also be presented in the method and not under the findings.

Discussion;

- The basic research findings should be summarized, discussion on the findings should be deepened and related to the relevant contemporary literature, and conclusions should be made. Discussion should be critical and scientific in nature.

Conclusions and Recommendations;

- The basic conclusions resulting from the discussion and recommendations based on these conclusions should be summarized without exceeding the actual scope of the findings.

References;

The most recent version of APA should be used as a basis while composing references. Researchers should keep in mind that a high-quality study should include references not only to classic sources and approaches present in the relevant literature but also to contemporary discussions.

BU SAYIDA

Ufuk Bingöl & Fatih Ayhan

Gençlerde Ekonomi Okuryazarlığı Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma
A Research On Determining The Economic Literacy Levels Of Youth

Hacer Subaşı & Nadire Gülçin Yıldız

Gençler İçin Sistematik Bir Akran İlişki Modeli Olarak Mentörlük
Mentoring as a Systematic Peer Relationship Model for Teens

Rafet Beyaz

Z Kuşağı Tüketicilerin Kişilik Özellikleri ve Bilinçli Tüketim Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
Investigation Of The Relationship Between Personality Traits And Conscious Consumption Tendencies Of Generation Z Consumers

Kubilay Öcal & Mehmet Bayansalduz

Rekreasyon Bölümü Öğrencilerinin Kariyer Planlama Stratejileri
Career Planning Strategies of Student in Department of Recreation

Ahmet Yapar & Şakir Serbes

Atletizm Sporcularının Algıladıkları Antrenör Davranışlarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi
Multivariable Investigation of How Track and Field Athletes' Perceive their Coaches' Behaviors

Asil Ali Özdoğru & Mehmet Yunus Gökalp & Hümeyra Kuşcu

Devasa Çok Oyunculu Çevrimiçi Rol Yapma Oyunlarının Takım Çalışma ve Problem Çözme Becerilerine Etkisi
The Effect of Massively Multiplayer Online Role-Playing Games on Teamwork and Problem-Solving Skills

Sefa Şahin Birol & Elif Aydın

Türkiye'de Rekreasyon Birimi Yapılanması İçin Sektör Değerlendirmesi
Sector Evaluation For Establishing Recreational Bodies In Turkey

www.genclikarastirmalari.gsb.gov.tr
www.gsb.gov.tr